

ΕΥΡΙΠΙΔΟΥ Ζ. ΣΟΥΡΛΑ

ΜΟΡΦΕΣ ΚΑΙ ΦΥΣΙΟΓΝΩΜΙΕΣ

ΕΚ ΤΗΣ ΕΠΑΡΧΙΑΣ ΚΟΝΙΤΣΗΣ

La population peu industrielle du
 Canton de Conitza se compose de
 Grecs répartis dans trent-six vil-
 lages.

Pouqueville

(ΑΝΑΤΥΠΩΣΙΣ ΕΚ ΤΩΝ ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΩΝ ΧΡΟΝΙΚΩΝ)

ΑΘΗΝΑΙ

1944

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

ΗΠΕΙΡΟΤΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ
ΙΔΡΥΘΕΝ ΚΑΙ ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ
ΠΡΟΝΟΙΑ, ΤΟΥ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΞΠΥΡΙΔΩΝΟΣ ΒΛΑΧΟΥ
(Κατὰ τριμηνίαν)

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ, ΔΕ ΤΩΝ ΗΠΕΙΡΟΤΩΝ
ΠΕΡΙΚΛΕΟΥΣ ΒΙΖΟΥΚΙΔΟΥ
ΕΝ ΒΕΡΟΛΙΝΩ,
ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΑΝΑΓΝΟΣΤΟΠΟΥΛΟΥ
ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΑΛΚΙΒΙΑΔΟΥ ΚΟΝΤΟΠΑΝΟΥ
ΕΝ ΙΩΑΝΝΙΝΟΙΣ

ΕΒΡΑΒΕΥΘΗ ΥΠΟ ΤΗΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ

ΓΙΑΝΝΗΣ & ΑΝΝΑ ΛΥΜΠΕΡΟΓΙΟΥ

ΕΝ ΙΩΑΝΝΙΝΟΙΣ
ΕΝ ΤΗ ΙΕΡΑ, ΜΗΤΡΟΠΟΛΕΙ

ΕΤΟΣ ΔΕΚΑΤΟΝ ΕΚΤΟΝ
1941

ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΟΚΤΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΚΟΝΙΤΣΑΣ
5793
3/9/90H

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

ΜΟΡΦΕΣ ΚΑΙ ΦΥΣΙΟΓΝΩΜΙΕΣ
ΕΚ ΤΗΣ ΕΠΑΡΧΙΑΣ ΚΟΝΙΤΣΗΣ

I

ΓΙΑΝΝΗΣ Κ. ΣΟΥΡΛΑΣ

Γενικός Προεσιώς Βιλαετίου Κονίτσης

Ἡ συνείδησις τοῦ ἱστορικοῦ μας δεσμοῦ ἀνήκει στήν πλέον πρωταρχικὴν ξεχωριστὴν μορφήν τῆς ὑπάρξεώς μας.

Θὰ ἀπηνούμεθα τελείως τὸν ἑαυτὸν μας ἐὰν καὶ γιὰ μᾶς δὲν ἤρχιζεν ὁ μῦθος, ὅπως εἰς τοὺς ἀρχαίους Ἕλληνας, με τὸν Παπποῦ μας καὶ τὸν Προπάππον μας.

Dr Becker (1)

A.

Γιὰ νὰ αἰσθανθῆ τὸ άτομον τὴν πραγματικὴν ψυχικὴν του ἀπολύτρωσιν πρέπει νὰ ζήσῃ τὸ δράμα τοῦ μεταφυσικοῦ πόνου τῆς ιδέας τῆς Στενώτερης Πατρίδος του.

Καὶ ὅπως ὁ πόθος, τὸ ἐνδιαφέρον καὶ ἡ στοργὴ ἑνὸς ἀτόμου γύρω ἀπὸ τὴν Ἱστορίαν τῆς Στενώτερης Πατρίδος του παραμένουν πάντοτε ὡς μία ἀπὸ τὰς λεπτοτέρας καὶ εὐγενεστέρας ψυχικὰς καὶ διανοητικὰς ἐκδηλώσεις του, ἔτσι σὰν κάτι τι μεγάλο καὶ ἱερὸ μπορούν ἐπίσης νὰ χαρακτηρισθοῦν καὶ ἡ ἐπιθυμία του, ἡ στοργικὴ ἔφεσις του καὶ ὁ φλογερὸς πόθος του νὰ ἰδῆ καὶ νὰ ἐρευνήσῃ πολλά, νὰ νοιώσῃ καὶ νὰ αἰσθανθῆ περισσότερα, νὰ ἀνιχνεύσῃ καὶ νὰ ζωντανεύσῃ πλεῖστα καὶ ἂν εἶναι δυνατὸν νὰ ξαναζήσῃ ὅλα γύρω ἀπὸ τὴν περασμένην Ζωὴν τῶν πατέρων καὶ προγόνων του, τῶν παππούδων καὶ προπάππων του, καὶ γενικὰ τῆς πρώτης γενιᾶς καὶ τοῦ πρώτου ριζικοῦ τοῦ σπιτιοῦ του.

Μόνον ἔτσι ὀλοκληρώνοντας τὴν ἐρευνα καὶ τὴν ἐπίζησί του μπορεῖ νὰ

1) Becker, Humanität als Schulprinzip (Πρβλ. Quelle 1926 σελ. 5).

ἐκπληρώση κάποιον βαθὺν ὑποσυνείδητον πόθον του, μόνον ἔτσι μπορεῖ νὰ ἔλθῃ σὲ ἀντιπαράστασι μὲ τὲς ψυχὲς τοῦ οἰκογενειακοῦ του παρελθόντος, μόνον ἔτσι μπορεῖ νὰ ἀκούσῃ τὴν φωνὴν τοῦ αἵματός του, μόνον ἔτσι μπορεῖ νὰ γνωρίσῃ καλύτερα τὸν ἑαυτὸν του.

Γι' αὐτὸ ἡ γνῶσις τῆς Ἱστορίας τοῦ οἰκογενειακοῦ δένδρου, τῆς γενιᾶς καὶ τοῦ πρώτου ριζικοῦ τοῦ καθενός μας θὰ παραμένῃ πάντοτε σὰν κάποια ξεχωριστὴ μορφή τῆς ὑπάρξεώς μας, σὰν μιὰ πρωταρχικὴ μορφή τῆς συνειδήσεώς μας τῆς ἱστορικῆς.

Θὰ ἀπηνούμεθα τελείως τὸν ἑαυτὸν μας καὶ θὰ ἐγνωρίζομεν πολὺ ὀλίγα πράγματα γύρω ἀπὸ τὸν ἑαυτὸν μας, ἐὰν καὶ ἐφόσον γιὰ τὸν καθένα μας δὲν ἤρχιζεν ὁ μῦθος μὲ τὲς Μορφὲς τοῦ Παπποῦ μας καὶ τοῦ Προπάππου μας.

Γιάννης Κώστα Σούρλας . . . . Τὸ ὄνομα τοῦ Προπάππου μου!

Τὰ ὀνόματα ὅμως εἶναι ὅπως καὶ οἱ ἀριθμοί, σύμβολα τοῦ φανερώ-
νουν κάτι τι τὸ χειροπιαστό, κάτι τι γύρω ἀπὸ τὶς ἐσωτερικὲς καὶ ἐξωτερι-
κὲς αἰσθήσεις, ἐντὸς τῶν ὁποίων συντελεῖται ἡ δημιουργία τοῦ περιορισμοῦ.

Ὅπως δηλαδὴ τὸ γίγνεσθαι ἔχει ὡς ἀρχικὸν κριτήριον τὴν κατεύθυνσιν, ἔτσι καὶ τὸ γενόμενον ἔχει ὡς ἀρχικὸν κριτήριον τὴν ἐπέκτασιν, τὴν πρὸς τὰ ἔξω στροφὴν.

Τὸ ὄνομα δηλαδὴ, ὅπως καὶ ὁ ἀριθμὸς, συντελεῖ στὸν περιορισμὸν τῶν ἐκ τοῦ κόσμου ἐντυπώσεων, δεδομένου ὅτι τὸ βᾶθος εἶναι ἀπροσδιόριστον.

Μὲ ὀνόματα καὶ ἀριθμοὺς ἀποκτᾷ ὁ ἀνθρώπινος νοῦς δύναμιν ἐπὶ τοῦ κόσμου.

Ἐπάνω στὸ φιλοσοφικὸ αὐτὸ στοχασμὸ τοῦ Spengler (1) θὰ ἤθελα νὰ ὑπαγάγω τὸ ὄνομα τοῦ Προπάππου μου καὶ νὰ τὸ συνδέσω στενὰ μὲ τὸ ὄνομα τῆς Μορφῆς του.

Ἡ ἐπιθυμία μου ἢ ἐνδόμυχος εἶναι νὰ κυλισθῶ πρῶτα γύρω ἀπὸ τὸν μῦθον, τὸν θρῦλον καὶ τὴν παράδοσιν.

Θὰ εἶναι ἡ ἀπαρχὴ τῆς ἀπολυτρώσεως, θὰ εἶναι ἡ ἀπαρχὴ «τοῦ γνῶθι σαυτὸν».

Ἄν κοντὰ σ' αὐτὰ ἔλθουν ὡς ἐπικουρικὰ στοιχεῖα καὶ ἔγγραφα ἱστορικά, ὁ θρῦλος πέρνει τὴν ἱστορικώτερη μορφή του.

Ἄλλὰ τέτοια ἔγγραφα περιεσώθησαν εὐτυχῶς καὶ φυλάχθησαν ζηλότυπα στὸ προσωπικόν μου Ἀρχεῖον, γιὰ τὴν τέτοια στοιχεῖα καὶ τέτοια σύμβολα μᾶς κληροδοτεῖ πάντοτε ἡ δρᾶσις ἐνδόξων προγόνων.

Τὰ ἔγγραφα αὐτὰ — τὰ πάσης φύσεως καὶ κατηγορίας — εἶναι ἡ πινακοθήκη τοῦ παρελθόντος μας, εἶναι τὰ σύμβολα μιᾶς Ζωῆς περασμένης.

1) Spengler, Der Untergang des Abendlandes, 1936, Τόμ. Α', σελ. 67.

είναι αἱ ὑποθήκαι γιὰ τὸ παρόν, εἶναι τὰ δράματα γιὰ τὸ μέλλον, εἶναι μὲ μιὰ λέξι αἱ ὠραιότεραι οἰκογενειακαὶ περγαμηναί.

Γι' αὐτὸ κάθε τι ποὺ κληρονομήσαμε ἀπὸ τοὺς προγόνους μας πρέπει νὰ τὸ φυλάξωμε γιὰ νὰ γίνῃ καὶ δικό μας, ὅπως λέγει καὶ ὁ Γκαῖτε.

Μὲ τὰ σύμβολα λοιπὸν αὐτὰ τῆς Μοίρας, ποὺ διεσώθησαν στὸ Ἀτομικό μου Ἀρχεῖο καὶ φυλάχθηκαν ζηλότυπα μέσα στὸ πέρασμα τοῦ χρόνου, καθὼς ἐπίσης καὶ μὲ τὰς ἀναμνήσεις τῆς μυστικῆς πινακοθήκης μου, θὰ ἐπιχειρήσω νὰ ἐκθέσω, νὰ ἀνασυνθέσω καὶ νὰ ἀξιολογήσω τὸ ἔργον καὶ τὴν δρασίην τοῦ Προπάππου μου Γιάννη Σούρλα, Γενικοῦ Προεστοῦ τοῦ Βιλαετιοῦ Κονίτσης ἐπὶ σειρὰν δεκαετηρίδων, ἀνδρὸς ὠπλισμένου μὲ φρόνησιν, διορατικότητα, διοικητικὴν ἰκανότητα, πολιτικὴν καὶ διπλωματικὴν εὐστροφίαν καὶ γενικὰ ἐκ τῶν ἐνδοξοτέρων ἀνδρῶν τῆς γενιᾶς μου, τοῦ ριζικοῦ μου καὶ τοῦ ἀρχοντικοῦ μου σπιτιοῦ⁽¹⁾ στὴν Πυρσόγιαννη τῆς Ἐπαρχίας Κονίτσης.

Ἡ ἱστορία τοῦ Προπάππου μου ἴσως παρουσιάζει κενὰ γύρω ἀπὸ τὴν παιδικὴν καὶ ἐφηβικὴν του ἡλικίαν, ἔχομεν ὅμως τὴν εἰκόνα τῆς πολιτικότητος, τῆς διπλωματικότητος καὶ τῆς ἄκρας φρονήσεώς του κατὰ τὴν ὄριμον καὶ γεροντικὴν του ἡλικίαν, εἰκόνα ἣ ὁποία μᾶς ἐπιτρέπει νὰ συμπληρώσωμεν καὶ τὰ κενὰ τῆς προγενεσιέρας Του Ζωῆς καὶ τὰ ἰδεώδη τῆς πρώτης περιόδου τῆς ἡλικίας Του.

Ἔτσι ὅσα κι' ἂν εἶναι τὰ χάσματα ποὺ θὰ παρουσιασθοῦν, πάλιν τὸ ὄραμα θὰ διατηρήσῃ τὴν γοητείαν του, ὅπως τὴν διατηρεῖ παρὰ τὸ ξεθώριασμά του καὶ ὁ ὄγκος ὁ ἐπιβλητικὸς καὶ ἡ ψυχικότητα τοῦ πατρικοῦ

1) Βασιλείου Χρήστου (Ἱατροῦ), Τὸ ἀρχοντικὸ τῶν Σουρλαίων (Προβλ. Ἡμερολόγιον - Λεύκωμα Πελασγοῦ Κ. Χ. Σκενδέρη, 1941, σελ. 41 - 43).

Ἔνα θεόρατο, ἐπιβλητικὸ, παλαιὸ Μέγαρο, σωστὸ Παλάτι, μὲ ἀρχιτεκτονικὴν διαφροσύνην, εἰς τὴν ΒΔ. πλευρὰν τοῦ χωριοῦ, κοντὰ στὴν Ἀγορά.— Δεσπόζει ἐκεῖ ὡς Ἐνετικὸ φρούριον, κλεισμένο γρόνια, μὲ τὴν πλακοστρωμένη καὶ μανδρωμένη σὰν κάστρο αὐλή του, τὸν κήπο, τὰ πολλὰ πατώματα, τὶς οὐρανομήκεις θολωτὲς πόρτες μὲ τὰ σίδηρα, τὶς πολεμίστρες, τοὺς φεγγίτες καὶ τὰ πελεκητά του, τὰ μεγάλα σιδηρόφρακτα παράθυρα ὀλόγυρα, ποὺ ἀγναντεύουν τὴν καταπράσινη ποταμιὰ, τὰ φειδωτὰ νερά τοῦ Σαρανταπόρου καὶ τὰ κατάφυτα ἀπὸ ἔλατα βουνὰ τῆς Καστάνιανης· ἐσωτερικῶς μὲ τὶς πανύψηλες σκάλες ποὺ ὀδηγοῦν σ' εὐρύχωρους ὄνταδες μὲ τὰ μπάσια, τὶς ντουλάπες, τὶς σκαλιστὲς καρσέλες καὶ τὰ καργιοφύλια στοὺς τοίχους κρεμασμένα. Δείχνει μὲ τὴ βουβή του γλωσσοπερασμένα μεγαλεῖα.

Ἐκεῖ ἔζησαν ἄνθρωποι τῆς οἰκογενείας Σούρλα μὲ μεγάλη ψυχὴ καὶ δύναμη, ποὺ δράσανε γιὰ τὰ γράμματα καὶ γιὰ τὴν Πατρίδα, ποὺ χάρηκαν καὶ πόνεσαν πολὺ, ποὺ εἶδαν δόξες περισσὲς μὰ καὶ καταδιώξεις, συνήθειες σ' ὄλους ποὺ διακρίνονται στὰ γρόσια καὶ στὰ γράμματα· ἄνθρωποι ποὺ ἔζησαν καὶ πέθαναν ἀρχοντικά . . . . . ».

μου σπιτιοῦ· ἄλλως τε, ὅπως λέγει καὶ ὁ Hölderlin, μόνον ἐκεῖνο πού ὁ ρα-
ματιζόμεθα ἔχει ἀπόλυτον καὶ μοναδικὴν ἀξίαν.

B'

Ἡ δρᾶσις τοῦ Γιάννη Σούρλα εἶναι συνδεδεμένη μὲ τὴν ἐξυπηρέτησιν ὄχι ὠρισμένων Κοινοτήτων ἢ τῆς Στενώτερης Πατρίδος του, τῆς Πυρσόγιαννης (1) ἀλλ' ὀλοκλήρου τῆς ἐπαρχίας Κονίτσης πού ἀπετελεῖτο ἀπὸ 44 χωριά.

Ἡ περὶ ἧς ὁ λόγος ἐπαρχία ἦτο ἀπὸ τὸ τμήμα ἐκεῖνο τῆς ὑποδούλου Ἡπείρου τὸ ὁποῖον λόγῳ τῆς γεωγραφικῆς του θέσεως ἐγνώρισεν διοικητικῶς μόνον τὴν σκιώδη Τουρκικὴν ἐπικυριαρχίαν, ἐνῶ κατὰ βάθος βοισκόντανε παραδεδωμένον εἰς τὴν λεηλασίαν τῶν Ἀλβανικῶν ὀρδῶν, τὰς ὁποίας ἐξαπέλυον οἱ διεκδικουῦντες ἐπέκτασιν τῶν φεουδαρχικῶν των δικαιωμάτων Μπέηδες (2) τοῦ Καζᾶ Κολώνιας (Ἐρσέκας) εἰς τὸν ὁποῖον υπήγετο διοικητικῶς καὶ τμήμα τῶν χωρίων (3) τοῦ βορείου συγκροτήματος τῆς Ἐπαρχίας.

Τὴν ἐπίδρασιν τῆς Ἀλβανικῆς κυριαρχίας, ἡ ἐπαρχία Κονίτσης τὴν ζοῦσε καθημερινῶς, ἐνῶ ἀντιθέτως τῆς Τουρκικῆς κυριαρχίας τὴν σκιώδη ἐπιβολὴν τὴν ἔβλεπε μόνον στὸ πρόσωπον τῶν εἰσπρακτόρων τῶν βασιλικῶν φόρων (4) καὶ στὸ ἀντίκρουσμα τῶν πενιχρῶν ἀποσπασμάτων τῶν Τουρκικῶν φυλακίων (5), τὰ ὁποῖα ἦσαν ἐγκατεστησασμένα ἀραιὰ ἐδῶ κ' ἐκεῖ σὰν νησιδες μέσα στὴν πλημμυρισμένη θάλασσα τῆς Ἀλβανικῆς λαίλαπος.

Μέσα σ' ἓνα τέτοιον συνεπῶς διπλοῦν κατακλυσμὸν στὸν ὁποῖον ἦτο παραδεδωμένη καὶ παραδεδωρὲ ὀλόκληρη ἡ ἐπαρχία, ἡ κιβωτὸς εἰς τὴν ὁποίαν ἦσαν φορτωμένα τὰ ἅγια τῶν Ἀγίων τῆς ἐπάλαιε καὶ ἔταλαντεύετο καὶ αὐτή, κινδυνεύουσα ἄλλοτε μὲν νὰ θρυμματισθῇ ἐπὶ τῶν ἀποκρήμων βράχων τῆς Ἀλβανικῆς Σκύλας, ἄλλοτε δὲ νὰ καταποντισθῇ ἐπὶ τῶν περιοδικῶς ἐνσκηπτισῶν καταιγίδων ἐκ μέρους τῆς Τουρκικῆς Χαρύβδεως.

Στοὺς περιοδικοὺς αὐτοὺς συγκλονισμοὺς μόνον ἡ φύση καὶ τὸ τοπεῖο ἀπὸ τὸ ἓνα μέρος καὶ ἡ ἀνθρώπινη φρόνησις ἀπὸ τὸ ἄλλο μπορούσαν νὰ ἀντιτάξουν κάποιαν ἄμυναν γιὰ νὰ περισώσουν τὰ τιμαλφῆ, γιὰ νὰ διασώσουν τὰ ἅγια τῶν Ἀγίων Τῆς.

1) Εὐριπίδου Σούρλα, Συμβολαὶ εἰς τὴν Ἱστορίαν τῆς ἐπαρχίας Κονίτσης, Ἡπειρ. Χρονικὰ Τόμ. Δ. 1929 σελ. 195—255.

2) Τοῦ Αὐτοῦ, Ἐπαρχία Κονίτσης καὶ Ἀλβανοὶ Μπέηδες, Ἡπειρ. Χρονικὰ 1937 σελ. 151—156.

3) Δηλαδὴ συγκεκριμένως τὰ κάτωθι χωριά: Λισκάτσι, Τούρνοβο, Χιοννάδες καὶ Πλικάτι.

4) Ταξιντάρηδες.

5) Τὰ Καρακόλια μὲ τοὺς ζαπτιέδες καὶ τὸν Τσαούση ἐπὶ κεφαλῆς.

Τὰ ἱστορικὰ βουνὰ τῆς Ἐπαρχίας, ὁ Σμόλιγκας (1) καὶ ὁ Γράμμος, ἐσυμβόλιζον διὰ τὴν κλυδωνιζομένην κιβωτὸν τὸ μοναδικὸ Ἄραράτ, περιστοιχούμενον καὶ περιβαλλόμενον ἀπὸ ἓνα ἐμψυχωμένον τοπεῖον καὶ ἀπὸ ἐγκατεσπαρμένα κτίσματα θρησκευτικῆς ἀνατάσεως, ἔρημοκλήσια καὶ εἰκονίσματα, βωμοῦ, δηλαδὴ λατρείας καὶ σύμβολα εὐσεβείας.

Βουναλάκια, ραχοῦλες, λοφίσκοι, ράχες, δρόμοι μονοπάτια, γεφύρια, σταυροδρόμια, ποτάμια, ρυάκια, παραπόταμοι. χείμαρροι, μύλοι, δάση, σπηλιές, δένδρα, ἀμπέλια, ἀλώνια, πλατεῖες, καλύβες, φράχτες, σελιά, χωράφια ὅλα ἐμψυχωμένα· παντοῦ σὲ κάθε γωνιά, σὲ κάθε κώγχη προβάλλουν ἄλλοῦ ἓνας θροῦλος, ἄλλοῦ μιὰ παράδοση, ἄλλοῦ ἀναμνήσεις μιᾶς μάχης ἢ μιᾶς συμπλοκῆς καὶ ἄλλοῦ ἑνὸς χαλασμοῦ ἢ μιᾶς πυρπόλησης.

Παράλληλα πρὸς τοὺς βωμοὺς τῆς λατρείας ποὺ μετεβάλλοντο πολλές φορὲς καὶ σὲ βωμοὺς τοῦ μαρτυρίου (2) καθὼς καὶ τὸ ἐμψυχωμένον τοπεῖον, ἤρχετο ἐμπράγματος ἢ ἐκδήλωσις καὶ τῆς ἀνθρωπίνης ἐνεργείας, ἐκδήλωσις ἀποσκοποῦσα νὰ μετριάσῃ τὰ βάσανα, νὰ ἐπουλώσῃ τὰς πληγὰς, νὰ προλάβῃ νέα θύματα, νὰ ἀποφύγῃ τὴν λαίλαπα τῆς περαιτέρω ἐρημώσεως.

Ἐποχρωμένη ἢ ἀνθρωπίνη ἐνέργεια νὰ παλαίῃ πρὸς τὴν διπλὴν ὑποδούλωσιν τῆς Ἐπαρχίας, εἰς τὴν Ἀλβανικὴν θηριωδίαν ἀφ' ἑνὸς καὶ τὴν σκιώδη Τουρκικὴν ἐπικυριαρχίαν ἀφ' ἑτέρου, ἔπρεπε νὰ ἦτο ὠπλισμένη μὲ φρόνησιν, μὲ διορατικότητα, μὲ πολιτικότητα, μὲ διπλωματικότητα.

Τὰ χωριά τῆς Ἐπαρχίας διέθετον τέτοιους ἄνδρας (3), δυστυχῶς ὅμως ἐλαχίστους καὶ μόλις δυναμένους νὰ ἀριθμηθοῦν στὰ δάκτυλα τῆς μιᾶς χειρός.

Μεταξὺ αὐτῶν πρωτίστην θέσιν κατεῖχεν ὁ Γιάννης Σούρας, ὅστις ἀπετέλει οὔτε πολὺ οὔτε λίγο, τὴν ψυχὴν τῆς ὅλης ὀργανώσεως τῆς Ἐπαρχίας κατὰ τῶν δεινῶν ἀφ' ἑνὸς τῆς Ἀλβανικῆς κυριαρχίας καὶ τῆς ἀπαμβλύσεως ἀφ' ἑτέρου τῆς περιοδικῆς λαίλαπος, ἣτις ἐνέσκηπτε ἀκάθεκτος ἐκ μέρους τῆς Τουρκικῆς ἐπικυριαρχίας.

Τὰ ἐφόδια ποὺ διέθετεν ὁ Γιάννης Σούρας δὲν ἦσαν βέβαια οὔτε ἐπιστημονικὰ οὔτε ἀνωτέρας τινὸς ἐξαιρετικῆς μορφώσεως.

Ἦσαν τὰ ἐφόδια τῶν ἀνθρώπων ποὺ ξεφυτρώνουν ἀπὸ τὴν Μητέρα Γῆν μὲ κάποιαν εὐνοίαν τῆς Μοίρας, κάθε δὲ ἱκανότης καὶ κλίσις ὅταν δουλεύεται μὲ ἀπόλυτη συνέπεια μπορεῖ, ὅπως λέγει ὁ Novalis, νὰ παρα-

1) Εὐριπίδου Σούρα : Διασχίζοντας τὴν Ἐπαρχία Κονίτισης, Ἐν περιοδικῷ «Anagennisis», Society of Epirotes, New—York 1939 σελ. 26.

2) Ἡ σύλληψις ἐπὶ παραδείγματι τῆς ἱστορικῆς οἰκογενείας τῶν Ζωγράφων στοὺς Χιονάδες ἐγένετο ἐντὸς τῆς ἐκκλησίας. (Πρβλ. Ἐνθυμήσεις Κωσταντῆ Γ. Χρήστου).

3) Ἐξωορίζομεν μετὰ τὸν Κώστα Γραμματικὸν (Βούρμπιανη) Πρβλ. Εὐριπίδου Σούρα, Κώστας Γραμματικὸς, Ἠπειρ Χρον. 1939 σελ. 1—80, τὸν Κωσταντῆ Χρήστον (Λισκάτσι). Πρβλ. Βασιλείου Χρήστου, Τὸ Λισκάτσι Κονίτισης καὶ ὁ Κωσταντῆς Χρήστου, Ἀθήναι 1939.

γάγη τὴν πλατεῖα σύνθεσι τοῦ ἐσωτάτου μας Ἐγὼ καὶ ταυτόχρονα τὴν πιὸ γερῆ ἀντίληψι γιὰ μιὰ πλατεῖα εἰκόνα τοῦ κόσμου καὶ τῆς Ζωῆς.

Γεγονότα σημαντικά, ὅπως παρατηρεῖ ὁ πολὺς Spengler⁽¹⁾, εἶναι ἐκεῖνα ποὺ δημιουργεῖ τὸ βιολογικὸν πεπρωμένον τοῦ ἀνθρώπου, τὸ φυσικὸν δηλαδὴ αὐτὸ δεδομένον μὲ τὸ ὁποῖον μπορεῖ νὰ ἔλθῃ εἰς ἄμεσον ἐπαφὴν μόνον ἐκεῖνος ποὺ διαθέτει ἐξ ἴσου φυσικὸν τάλαντον.

Βλέμμα χρειάζεται καὶ ὄχι μόρφωσις σὲ τέτοιες στιγμές.

Κι' αὐτὸ τὸ βλέμμα ἀκριβῶς γιὰ μιὰ βαθύτερη διεΐσδυσι στὴν τριγύρω πραγματικότητα τὸ ἔχουν αἱ ὀλοκληρωμένοι φύσεις, οἱ ἄνθρωποι ποὺ εἶναι στενὰ προσκεκολλημένοι στὶς ἀξίες τοῦ ἑδαφικοῦ πολιτισμοῦ, δηλαδὴ τυποὶ παλαιοί, σὰν τὲς μορφές τῶν Παλπούδων καὶ Προπάλων μας, τοὺς ὁποίους σπάνια συναντοῦμε στὴ σημερινὴ ἐξελικτικὴ βαθμίδα.

Οἱ γνήσιοι καὶ αὐτοδίδακτοι αὐτοὶ ἑδαφικοὶ τυποὶ, ἀντλῶντας δύναμιν ἀπὸ τὴν ψυχικὴ τους ζωτικότητα καὶ ἀναζητῶντας τὴ ρίζα τους τὴ βαθύτερη, ἀνακαλύπτουν μέσα στὸ εἶναι τους μιὰ πρωταρχικὴ ἐνεργητικὴ ιδιότητα ποὺ τίθεται εἰς τὴν διακονίαν καὶ τὴν ἐξυπηρέτησιν τῆς πιὸ ἀγνῆς ἐσωτερικῆς των ὑποστάσεως.

Εἰς τὴν ιδέαν τοῦ βιολογικοῦ πεπρωμένου, ὅπου φανερόνεται ἡ ἔφεσις μιᾶς ψυχῆς πρὸς τὸ φῶς, πρὸς τὴν τελειότητα καὶ πρὸς τὴν πραγματοποίησιν τοῦ προορισμοῦ της, πρέπει νὰ ἀναζητήσωμεν τὸ μυστικὸν ὄλων τῶν ἀνατάσεων ἢ ἀντιθέτως καὶ τῶν καταπτώσεων τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς.

Στὴ προκείμενη περίπτωσι τοῦ θέματός μας, τὸ βλέμμα τὸ βαθὺ καὶ διεΐσδυτικὸν τοῦ Γιάννη Σούρλα διηρένησε ὅλον τὸ ἐπίπεδον τοῦ ὀρίζοντος, εἰσέδυσεν γύρω ἀπὸ τὴν οὐσίαν τοῦ πνεύματος τῆς ἐποχῆς του, συνδύασαν δὲ ρεαλισμὸν, ἐθνικισμὸν, πατριωτισμὸν καὶ ἰδεαλισμὸν μὲ τὴν ὑπερτάτην ιδέαν τῆς φρονήσεως, ἐχώρησεν εἰς τὸ ἔργον του μὲ θάρρος ἀναλαβὼν ὁ ἴδιος στὰ χέργια του τὴν εὐθύνην τῶν πράξεών του.

Τὸ βλέμμα δηλονότι τοῦ Γιάννη Σούρλα ἠρεύνησε ἐν πρώτοις τὴν ἱστορικῶς διαμορφωθεῖσαν πραγματικότητα στὴν Ἐπαρχία Κονίτισης καὶ ἐπάνω σ' αὐτὸ τὸ δεδομένον ἐστήριξε ὁργάνωσιν καὶ συσσωματάωσιν ταύτης ἔναντι τῶν ἀπειλούντων κινδύνων.

Ὅλες αὐτὲς τὲς ἀπόψεις ἐγκατοπτρίζει τὸ ἱστορικὸν συμφωνητικὸν γράμμα τοῦ ἔτους 1834⁽²⁾ εἰς τὸ ὁποῖον ἀναγράφονται τὰ αἴτια τῆς

1) Ostwald Spengler, Jahre der Entscheidung, München 1921.

2) Τὸ ἱστορικὸν αὐτὸ συμφωνητικὸν γράμμα εἶναι συντεταγμένον ἀπὸ τὸν Γιάννη Σούρλα καὶ φέρει τὸν γραφικὸν του χαρακτήρα. (Πεβλ. Εὐριπίδου Σούρλα, Συμβολαὶ εἰς τὴν Ἱστορίαν τῆς Ἐπαρχίας Κονίτισης, Ἠπειρωτ. Χρονικὰ 1929 σελ. 212—213.)

συμπήξεως τῶν χωρίων τῆς Ἐπαρχίας εἰς μίαν ἔνωσιν καὶ ἀδελφότητα, δηλαδή εἰς ἓνα εἶδος Μυστικῆς ἑταιρείας ποῦ ἔδρα μὲ πρόγραμμα, μὲ προκαθορισμένας βασικὰς ἀρχὰς καὶ μὲ πολιτικὴν φρόνησιν, διεχειρίζετο δὲ ταυτοχρόνως τὴν ὑπερτάτην ἐξουσίαν διὰ λογαριασμὸν τῶν ὑποθέσεων ὅλων τῶν χωρίων τῆς Ἐπαρχίας.

Εἶναι δηλαδή μὲ ἄλλα λόγια ἢ περίφημος ἐκείνη ἔνωσις καὶ ἀδελφότης ἢ ὁποία εἰς τὰ ἱστορικὰ ἔγγραφα φέρει τὸν τίτλον «Οἱ Προεστῶτες τῶν πέντε κύκλων⁽¹⁾ τῆς Ἐπαρχίας Κονίτσης».

Παραθέτομεν ἀπόσπασμα ἐκ τοῦ ἱστορικοῦ ἔγγράφου τὸ ὁποῖον ἐμνημονεύσαμεν ἄνωτέρω :

«Ἐπειδὴ, ἀναγράφεται⁽²⁾ εἰς τὸ συμφωνητικὸν αὐτὸ γράμμα, εἰς τοὺς προτερηνοὺς ἀπερασμένους χρόνους ὅπου ἦταν εἰς ἀνυποταγὴν τὰ μέρη αὐτὰ διὰ τὰ ἔτρεξαν πολλὰς κατάχρησεις, μεγάλα ἔξοδα καὶ πολλοὶ χαλασμοὶ εἰς τὸ βιλαέτι μας δὲν εἴχαμε προλάβει νὰ ἤμεθα ἠνωμένοι καὶ ἐν σώμα, δὲν ἤμπορεσε νὰ γίνῃ καμμία ἀπάντησις εἰς τὰ εἰρημένα δεινά».

Τὰ αὐτὰ ὑπὸ ἄλλην διατύπωσιν ἐπαναλαμβάνονται καὶ κατὰ τὸν διακανονισμὸν τῶν λεπτομερειῶν τοῦ διοικητικοῦ συστήματος τῆς «Ἱερᾶς αὐτῆς Συμφωνίας τῶν Προεστῶτων τῶν πέντε κύκλων⁽³⁾ τοῦ Βιλαετιοῦ Κονίτσης», ὅπως φαίνεται ἀπὸ ἕτερον ἱστορικὸν ἔγγραφον τοῦ ἔτους 1840⁽⁴⁾.

«Συνελθόντες, ἀναγράφεται εἰς τὸ ἄνω μνημονευόμενον ἔγγραφο, οἱ κάτωθι ὑπογεγραμμένοι εἰς ἓν καὶ τὸ αὐτὸ μέρος καὶ συσκεφθέντες μὲ τρόπον Χριστιανικὸν τὰς παρελθούσας ταραχὰς, τὰς ὁποίας ὑπέφερον ὁ δυστυχῆς τόπος μας ἐκ τῆς ἀσυμφωνίας ἡμῶν καὶ ἐλλείψεως ἀδελφικῆς συμπνοίας καὶ ἐκ τῶν φιλοδοξιῶν ἐνὸς ἐκάστου, ἀπεφασίσαμεν ἤδη κοινῇ γνώμῃ καὶ χριστιανικῇ διαθέσει νὰ διορθώσωμεν καὶ νὰ φέρωμεν εἰς λήθην ὅλα αὐτὰ τὰ παρελθόντα, συγκροτήσαντες γὰρ φυλάξωμεν μίαν ἄδολον εὐρυθμίαν καὶ διοίκησιν δικαίαν καὶ Χριστιανικὴν».

Τὸ συμφωνητικὸν γράμμα τοῦ ἔτους 1834 τὸ ὁποῖον εἶναι ἓνα εἶδος Καραστατικοῦ Χάρτου τοῦ Βιλαετίου Κονίτσης ἀποτελεῖται ἀπὸ 5 ἀρθρα καὶ προνοεῖ γιὰ ὅλας τὰς ὑποθέσεις πολιτικῆς, διοικητικῆς καὶ οἰκονομικῆς φύσεως.

Μὲ λίγα λόγια :

1) Εὐριπίδου Σούρλα, Συμβολαὶ εἰς τὴν Ἱστορίαν τῆς Ἐπαρχίας Κονίτσης, Ἑπειρ. Χρονικά 1929 σελ. σελ. 206.

2) Τοῦ Αὐτοῦ, Αὐτόθι σελ. 212.

3) Οἱ «Προεστῶτες τῶν πέντε κύκλων ἀντεπροσώπευον τὴν γνώμην ὅλης τῆς ἐπαρχίας καὶ ἦσαν ἐξουσιοδοτημένοι νὰ ἀποφασίζουσιν καὶ νὰ λύουσιν ὅλας τὰς διαφοράς. Ἀλλαχοῦ φέρονται μὲ τὸν τίτλον «Ἱερὰ Συμφωνία τοῦ Βιλαετίου Κονίτσης (Πρβλ. Εὐριπίδου Σούρλα, Αὐτόθι σελ. 206—215).

4) Εὐριπίδου Σούρλα, Ἑπειρ. Χρονικά 1929 σελ. 218.

Εἶναι ἓνα ἔγγραφον ἱστορικὸν εἰς τὸ ὁποῖον ἐνεσαρκώθησαν ὅλα τὰ ὑψηλὰ διδάγματα τῆς κοινωνικότητος, τῆς ἀλληλεγγύης, τοῦ ἀλτροῦισμοῦ, τῆς ταπεινοφροσύνης, τῆς ἰσότητος, τῆς πειθαρχίας, τῆς αὐτοθυσίας καὶ τῆς ὑπερτάτης φρονήσεως «πρὸς ἡσυχίαν καὶ καλωσύνην τῆς Πατρίδος», δ'λαδὴ ἀρετῶν ποὺ ἀνεπήδησαν ἀπὸ τοὺς χαλασμούς, τὰ ἐρείπια, τοὺς καπνοὺς καὶ τὴν τέφραν τῶν σπιτιῶν καὶ τῶν χωριῶν, ποὺ ὑπέστησαν τὴν λεηλασίαν τῶν Ἀλβανικῶν ὀρδῶν.

Ἐκεῖνο ὅμως γιὰ τὸ ὁποῖον εἰς τὸν Καταστατικὸν αὐτὸν Χάρτην «τῆς ἱερᾶς συμφωνίας τῶν Προεσιῶτων (1), τῶν πέντε κύκλων ἐλαμβάνετο ἰδιαιτέρα πρόνοια ἦτο ὁ διακλονισμὸς τῶν μετὰ τῶν Τουρκικῶν ἀρχῶν σχέσεων καὶ τῆς ἀκολουθητέας τρόπον τινὰ ἐξωτερικῆς πολιτικῆς «σὲ κάθε προσταγὴν (2), καὶ δουλίαν ποὺ ἤθελε συμπέσει νὰ ἔλθῃ στὸ Βιλαέτι».

Στὴν περίπτωσι αὐτὴ ἐτίθετο τέρμα στὲς σπασμωδικὰ καὶ μεμονωμένους ἐνέργειαι τῶν περασμένων χρόνων καὶ ἐκανονίζετο ἐνιαία πολιτικὴ κατεύθυνσις καὶ ἐνιαία λήψις ἀποφάσεων.

Στὸ 2ον ἀρθρον τοῦ Καταστατικοῦ Χάρτου διελαμβάνοντο τὰ κάτωθι :

«Κάθε προσταγὴν τοῦ Δουβλειοῦ νὰ τὴν δεχόμεθα μὲ εὐπείθειαν καὶ προθυμίαν, πλὴν νὰ μὴν ἠμπορεῖ κανεὶς ἐξ ἡμῶν νὰ τὴν ὀμίλῃ καὶ νὰ ἐνεργῇ μόνος ἀλλὰ νὰ ἀνταγωνώμεθα εἰς ἓν σῶμα ὅπου ἐγίναμεν οἱ πέντε, νὰ τὴν ὀμιλῶμεν καὶ νὰ ἐκτελῶμεν πάντοτε μὲ εὐπείθειαν καὶ πρὸς ἡσυχίαν καὶ καλωσύνην τῆς Πατρίδος μας» (3).

Ποινὰς αὐστηρὰς προέβλεπεν ὁ Καταστατικὸς Χάρτης γιὰ τοὺς παραβά-

1) Πρόεδρος καὶ ἰθύνουσα χεὶρ τῶν ὑποθέσεων τῆς ἱερᾶς Συμφωνίας, ἦτο πάντοτε ὁ Γιάννης Σούρλας, ὁ ἰδρυτὴς τῆς, ὁ ἐμπνευστὴς τῆς καὶ ὁ καθηγητὴς τῆς. Ἡ Μορφή δηλονότι ἐκείνη ποὺ ἦτο, οὔτε πολὺ οὔτε λίγο, ἡ ψυχὴ τῆς Ἐπαρχίας.

2) Ὑπῆρχον περιπτώσεις ποὺ ἡ τύχη τῶν χωριῶν τῆς Ἐπαρχίας ἐξηρτάτο ἀπὸ νῆμα κλωστής, ἰδίως δὲ λεπτὴ ἦτο ἡ θέσις τῶν προκειμένου νὰ σεβασθοῦν τὰς κατὰ καιροὺς διαταγὰς τῆς Τουρκικῆς Κυβερνήσεως γιὰ τὴν κατάργησιν τοῦ περιφήμου φόρου «Ἀγαλίκια καὶ Σουμπασλήκια» ποὺ ἐπλήρωνον εἰς τοὺς Ἀλβανοὺς Μπέηδες ὅποτε θὰ ἤρχοντο εἰς φανεράν σύγκρουσιν μὲ τοὺς Μπέηδες καὶ τὴν πραγματικὴν Ἀλβανικὴν κυριαρχίαν τῆς ὁποίας τὸν ἐκμηδενισμὸν ἐπεδίωκεν ἡ σκιώδης ἐπὶ τῆς Ἡπειροῦ Ὀθωμανικὴ ἐπικυριαρχία διὰ ἀδιαλείπτων ἀγῶνων μέχρι τοῦ 1867, ὅποτε καὶ εἰσηγήθη σχέδιον πολιτικῶν μεταρρυθμίσεων ποὺ προσέκρουσε στὴν Ἀλβανικὴν ἀντίδρασιν.

Ἴδου ἡ Ἀχιλλεῖος πτέρνα καὶ τὸ ἀπώτερον αἷτιον τῶν χαλασμῶν καὶ πλείστων χωριῶν ἐκ μέρους τῶν Ἀλβανικῶν ὀρδῶν. (Πρβλ. Εὐριπίδου Σούρλα, «Ἡπειρωτικὰ Χρονικά» 1926 σελ. 225—230 καὶ σελ. 133—150, 151—159 καὶ 294—299).

3) Εὐριπίδου Σούρλα, «Ἡπειρωτικὰ Χρονικά» 1929 σελ. 212.

τας τῆς Ἱερᾶς Συμφωνίας καὶ στιγματισμὸν μάλιστα τούτων ὡς δολίων καὶ ἐπιβούλων καὶ ἐχθρῶν τῆς Πατρίδος (1).

Γενικὰ ἡ ὅλη ὀργάνωσις τῆς Ἱερᾶς ἐκείνης Συμφωνίας ἦτο τέτοια ὥστε νὰ ἐπισπᾶ τὰν θαυμασμὸν τοῦ μελετῶντος τὰς λεπτομερείας καὶ θέλοντος νὰ διεισδύσῃ γύρω ἀπὸ τὸν ἐν γένει τρόπον τῆς λειτουργίας της.

Ἐν πρώτοις ἡ ὅλη ὀργάνωσις ἦτο ἐποικοδομημένη εἰς τὴν ἀποφυγὴν τῶν σφαλμάτων τοῦ παρελθόντος καὶ τὴν προσπάθειαν καταπνίξεως τῶν νοσηρῶν φιλοδοξιῶν ποὺ στὰ περασμένα χρόνια εἶχαν γίνῃ αἰτία ἀναριθμῶν δεινῶν καὶ συμφορῶν, ἀπέβλεπε δὲ εἰς τὴν διαμόρφωσιν ἑνὸς διοικητικοῦ συστήματος στηριζομένου εἰς τὸ δίκαιον καὶ τὴν Χριστιανικὴν θρησκείαν.

Στενὸς ἦτο ὁ σύνδεσμος τῆς Ἱερᾶς Συμφωνίας μὲ τὸν Μητροπολίτην Ἰωαννίνων καὶ τὸν Ἐπίσκοπον Κονίτσης, ἀντίγραφον δὲ τοῦ Καταστατικοῦ Χάρτου εἶχεν ἐγχειρισθῆ (2) εἰς ἀμφοτέρους «γιὰ νὰ πεδεύωνται οἱ παραβάται ἐκκλησιαστικῶς πρῶτον».

Ἐκεῖνο ὅμως τὸ ὁποῖον ἐρρῦθμιζε λεπτομερέσια τὰ τοῦ τρόπου τῆς λειτουργίας τῆς Ἱερᾶς Συμφωνίας ἦσαν τὰ 15 ἄρθρα τοῦ καταστατικοῦ τὰ ὁποῖα συνετάγησαν (3) ὑπὸ τοῦ Γιάννη Σούρλα τὴν 25 Ἰουλίου 1843 ἐν Κονίτση.

Φρόνησις, πολιτικότης καὶ διπλωματικότης καὶ ὑψηλὸς πατριωτισμὸς, χαρακτηρίζουν τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος ἱστορικὸν ἔγγραφον τὸ ὁποῖον σιὸ ὅλον του εἶναι μία ἀνάγλυφος προβολὴ τοῦ πνεύματος καὶ τῶν ιδεῶν τοῦ Γιάννη Σούρλα.

Εἶναι ἡ ὡραιότερα καὶ ἱστορικωτέρα περγαμηνὴ τῆς δράσεώς Του.

Αὐτοὶ δὲ καὶ μόνοι οἱ ἀγῶνές Του γύρω ἀπὸ τὴν ὀργάνωσιν καὶ σύμπτυξιν τῆς Ἱερᾶς Συμφωνίας τῶν 44 χωρίων τοῦ Βιλαετίου Κονίτσης, μὲ τὴν παραλλήλως ἀγαγνωρισθεῖσαν καὶ ἐξυμνησθεῖσαν εἰς ἱστορικὰ ἔγγραφα εὐθύτητα τοῦ χαρακτηῆρός του, τὴν ἰκανότητά του, τὴν ἄκραν δικαιοσύνην

1) Τοῦ Αὐτοῦ, Αὐτόθι σελ. 213: «Ὅποιος ἐξ ἡμῶν δὲν ἤθελε φυλάξει πιστῶς τὴν ἀδελφικὴν ταύτην ἔνωσιν καὶ τὰς ἀνωθεν συμφωνίας καὶ τὸν γνωρίσωμεν δόλιον καὶ ἐπίβουλον νὰ λογίζηται εἰς ἡμᾶς τοὺς λοιποὺς Ἰούδας Ἰσκαριώτης καὶ ἐχθρὸς ἡμῶν καὶ τῆς Πατρίδος μας».

2) Τοῦ Αὐτοῦ, Αὐτόθι σελ. 214. «Ταῦτα λοιπὸν πάντα τὰ ἐν τούτῳ τῷ γράμματι ὁμοφώνως ὑποσχεθέντα καὶ παρ' ἡμῶν γραφέντα ὡς θεάρεστα ἐπωφελῆ καὶ ὠφέλιμα εἰς τὸ Βιλαέτι μας, ὑποσχόμεθα ἐν καθαρῷ συνειδότι νὰ φυλάξωμεν μέχρι τῆς τελευταίας μας στιγμῆς, διὸ ὡς γενόμενα καὶ τούτων πρὸς ἀσφάλειαν ὅλου τοῦ Βιλαετίου μας δεδώκαμεν καὶ ἐκ τούτων ἐν εἰς τὸν Κυριάρχην μας εἰς τὸν ὅποιον ἔχομεν τὴν εὐπεΐθειαν καὶ ὑποταγὴν ὡς ἀρχὴν τοῦ Ἔθνους μας ὅστις θέλει εἶναι ὡς ὁ πρῶτος ἐνάγων εἰς τὸν πταίσαντα διὰ νὰ λαμβάνῃ τὴν ἀνήκουσαν πεδείαν».

3) Τοῦ Αὐτοῦ, Αὐτόθι σελ. 208—211.

του, τὴν βαθεῖαν θρησκευτικότητά του, τὴν τιμιότητά του, τὸν ὑψηλὸν πατριωτισμὸν του, τὴν πολιτικὴν του βαθύνοιαν καὶ διορατικότητα, τὴν ἐργατικότητα, τὴν ταπεινοφροσύνην, τὴν ἰσχυρὰν θέλησιν καὶ τὴν ὑπερτάτην του φρόνησιν, αὐτοὶ ἐπαναλαμβάνομεν οἱ ἀγῶνές του οἱ ἐθνικοὶ οἱ πλαισιούμενοι ἀπὸ ἓνα ἀδαμάντινον χαρακτῆρα καὶ μίαν συναρπαστικὴν ψυχικότητα, εἶναι ἄρκετοὶ ὥστε νὰ τοῦ ἐξασφαλίσουν τὴν τιμητικὴν ἐκείνην θέσιν πού ὀφείλεται εἰς τοὺς πρωτοπόρους ὑψηλῶν ἰδεῶν καὶ πραγματικῶν ἐθνικῶν ὑπηρεσιῶν.

Ὁ Γιάννης Σούρλας ἀνήκει εἰς τὸ Πάνθεον τῶν Ἑθνικῶν ἀνδρῶν τῆς Ἐπαρχίας Κονίτσης, ἡ δὲ προσωπικότης Του εἰς τὰς ἱστορικὰς ἐκείνας φυσιογνωμίας πού ἀφῆκαν ἀνεξάλειπτον τὴν σφραγίδα τῶν ὑπηρεσιῶν των πρὸς τὴν Πατρίδα κατὰ τοὺς σκοτεινοὺς καὶ μαύρους χρόνους τῆς δουλείας.

Γ'

Προετάξαμεν τὰ σημεῖα πού σχετίζονται μὲ τὴν ἐθνικὴν δρασίμην τοῦ Γιάννη Σούρλα, γιατί αὐτὰ δίδουν μέσα στὸ ἱστορικὸ πλαίσιο τῆς ἐποχῆς του καὶ τῶν χρόνων του τὴν βαθύτερη χαρακτηριστικὴ εἰκόνα τῆς προσωπικότητός του.

Παράλληλα ὅμως πρὸς τὴν ἐθνικὴν Του δρασίμην ὑπάρχει καὶ ἡ Προϊστορία τῶν ὑπηρεσιῶν του ὡς Γενικοῦ Προεστῶτος (1) τῆς Ἐπαρχίας Κονίτσης ἐπὶ ἀρκετὰς δεκαετηρίδας, ὑπηρεσιῶν δηλαδὴ πού Του ἐξεσφάλισαν τίτλους ἐπισήμους Βεζυράδων, Πασάδων καὶ ἀνωτέρων Στρατιωτικῶν καὶ πολιτικῶν προσωπικοτήτων, τίτλους πού ἐξαίρουν τὴν εὐθύτητα τοῦ χαρακτῆρός του, τὴν τιμιότητά του, τὴν εὐσυνειδησίαν του, τὴν ἐργατικότητά του καὶ τὸ ἀδέκαστον τοῦ χαρακτῆρός του, τίτλους εἰς τοὺς ὁποίους ἀναγράφεται τὸ ἀναφαίρετον δικαίωμα, ὅπερ εἶχε, ὅπως ἀποσυρθῆ πλέον καὶ ἀναπαυθῆ στὸ πατρικόν του σπίτι, ἀπολαμβάνων ὅλων τῶν τιμῶν.

Οὕτω : στὰ 1828 ὁ Βεζύρ Μεχμέτ Ρεσῆτ Πασᾶς τὸν ἐφοδιάζει (2) μὲ συστατικὰ γράμματα πού μεταξὺ ἄλλων διαλαμβάνουν καὶ τὰ κάτωθι :

«Δίδω τὸ Μπουγιουρδί μου στὸν Χαῖρ - νιουαζῆ μου Ἰωάννην Σούρλαν . . . . . Τώρα ἔχει τὴν ἄδειαν διὰ νὰ καθίσῃ εἰς τὸ σπῆτι

1) Εὐριπίδου Σούρλα, Ἑπαιρωτικά Χρονικά 1929 σελ. 225—230. Πρὸς ἐπίσης (Αὐτόθι σελ. 225) ἐπιστολὴν τοῦ Μητροπολίτου Κονίτσης Ἰωσήφ εἰς τὴν ὁποίαν ἀναφέρει οὗτος πρὸς τὸν Ἐμίν-μπεη τῶν Ἰωαννίνων ὅτι οἱ Προεστῶτες τῶν ἐπὶ μέρους χωρίων τοῦ Βιλαετιοῦ ἐκανόνισαν τὰ τῶν λογαριασμῶν των μὲ τὸν «Βιλαετ - Κοτζάμπασην Γιάννην Σούρλαν».

2) Τοῦ Αὐτοῦ, Αὐτόθι σελ. 226.

του καὶ νὰ καθησυχάσῃ κοιτάζοντας μόνον τὴν δουλειάν του χωρὶς νὰ τὸν καριστήσῃ κανένας οὔτε εἰς ὑποθέσεις τοῦ Ντουβλετιοῦ οὔτε τῆς χώρας του Πυρσόγιαννης».

Ἄλλὰ τὴν ἐποχὴ αὐτὴ ἀκριβῶς πού εἶχεν ἀποσυρθῆ γιὰ νὰ ἐφησυχάσῃ στὸ πατρικό του σπίτι καὶ στὴν στενωτέρη Πατρίδα του, ὡς ἄλλος Κιγκινᾶτος, ἡ φωνὴ τῆς Ἐπαρχίας τὸν ἐκάλεσεν πάλιν εἰς τὰς ἐπάξεις τοῦ καθήκοντος.

Κατὰ τὸ ἔτος δηλαδὴ 1836 (1) οἱ Προεστῶτες ὅλων τῶν χωρίων τῆς ἐπαρχίας καὶ τῆς πόλεως Κονίτσης (Βαρουσιῶν) τὸν ἐξέλεξαν ἐκ νέου παμψηφεί σὲ μιὰ συγκέντρωσι πού εἶχαν στὰ Γιάννινα, ὡς Γενικὸν Προεστὸν τοῦ Βιλαετιοῦ καὶ ὡς ἀντιπρόσωπον παρὰ τῇ Κυβερνήσει διὰ τὰς ὑποθέσεις ὀλοκλήρου τοῦ Βιλαετιοῦ, ὁ δὲ Μουσελίμης τῶν Γιαννίνων, τὴν 23ην Ἰανουαρίου τοῦ ἰδίου ἔτους, τοῦ ἐκοινοποίησε τὸ ἔγγραφον τοῦ διορισμοῦ του, εἰς τὸν ὁποῖον μεταξὺ ἄλλων ἀναγράφονται :

«Ὦντας ἐδῶ (2) καὶ ὅλοι οἱ Προεστῶτες Βαρουσιῶν καὶ Βιλαετιῶν ὅπου σὲ κάθε καλὴν τους εὐχαρίστησιν καὶ θέλησιν ἀπεφασίσαμεν νὰ ἐκλέξωμεν ἓνα Προεστὸν τίμιον, δίκαιον καὶ ἄξιον ὅπου νὰ παρασταθῆ νὰ κυβερνήσῃ ὅλας τὰς ὑποθέσεις τοῦ Βιλαετιοῦ.

Ὅθεν ἀπὸ ὅλους εὐρέθη εὐλόγον καὶ ἐκαταπατήσαμεν (3) τὸν Ἰωάννην Σούρλαν, ὅπου νὰ δεχθῆ ὡς ἄνωθεν αὐτὸ τὸ βᾶρος μ' ὅλον ὅπου αὐτὸς δὲν ἐδέχονταν μὴ εὐρίσκοντας ὅμως καὶ ἐγνωρίζοντας ἄλλον καλλίτερον διὰ τίμιον καὶ ἱκανὸν στανικῶς τὸν ἐδιορίσαμεν διὰ Προεστὸν τοῦ Βιλαετιοῦ. . . .»

Τὸν διορισμὸν τοῦ αὐτοῦ ἢ μᾶλλον τὴν ἐκλογὴν του τὴν πανηγυρικὴν ὡς Γενικοῦ Προεστοῦ τοῦ Βιλαετιοῦ περιέβαλεν διὰ τοῦ κύρους του καὶ τῆς ἐγκρίσεώς του (4) — ὕστερα ἀπὸ δυὸ μῆνες τῆς ἴδιας χρονιᾶς (ἦτοι τὸν Μάρτιον τοῦ 1837) — καὶ ὁ Στρατάρχης τῆς Ρούμελης — Ἰωαννίνων (5) Βεζῆρ Ρεσῆτ (6) Μεχμέτ Πασᾶς διὰ τῆς κάτωθι διαταγῆς του πρὸς τὸν Μουσελίμην τῶν Γιαννίνων, τὸ πρωτότυπον τῆς ὁποίας ἐνεχειρίσθη στὸν Γιάννην Σούρλαν.

1) Εἶναι τὸ ἔτος ἐκεῖνο κατὰ τὸ ὁποῖον «πολλὰ κακὰ καὶ ἄτοπα ἐγένοντο εἰς τὸ Βιλαέτι Κονίτσης» καὶ ὅλοι ἔβλεπον «τὴν φθορὰν καὶ τὸν χαλασμόν του». Πρβλ. «Ἡπειρωτικὰ Χρονικὰ» 1929. Κατὰ τὸ ἔτος αὐτὸ εἶχεν ἐπὶ πλέον προσλάβει τὴν ὀξύτερη διαμάχη, γιὰ τὰ Ἀγαλήκια καὶ Σουμπασλίκια, ὁ ἀνταγωνισμὸς μεταξὺ Τουρκικῆς Κυβερνήσεως καὶ Ἀλβανῶν Μπέηδων. (Πρβλ. Εὐριπίδου Σούρλα, Ἐπαρχία Κονίτσης καὶ Ἀλβανοὶ Μπέηδες «Ἡπειρωτικὰ Χρονικὰ» 1937 σελ. 151—156).

2) Δηλαδὴ στὰ Γιάννινα.

3) Ἐβολιδοσκοπήσαμεν.

4) Εὐριπίδου Σούρλα: Συμβολαὶ εἰς τὴν Ἱστορίαν τῆς Ἐπαρχίας Κονίτσης, «Ἡπειρωτικὰ Χρονικὰ» 1929 σελ. 229.

5) Ἐκ Μοναστηρίου (Μπιτόλια) ὅπου ἦ ἔδρα του.

6) Βεζῆρ Ρεσῆτ—Μεχμέτ Πασᾶς ἐλέφ Θεοῦ Σατραζάμης καὶ Ἐλχακεν Ρούμελι

«Ἐπειδὴ καὶ ὅλοι οἱ Βασιλικοὶ ραγιάδες τοῦ Βιλαετιοῦ Κονίτζης μὲ κοινήν τους γνώμην καὶ εὐχαρίστησιν εὗρηκαν εὐλογον καὶ ἔκλεξαν διὰ Προεστὸν ὅλοι τοῦ Βιλαετιοῦ τὸν ντουαζῆν μας Ἰωάννην Σούρλαν, ὁ ὁποῖος κατὰ τὴν ὁμολογίαν τῶν εἰρημένων ἰδίων ραγιάδων εἶναι τιμιότατος, φρόνιμος καὶ ἰκανότατος εἰς τὸ νὰ ἐπιτηρῇ ὅλας τὰς τυχούσας αὐθεντικὰς καὶ λοιπὰς ὑποθέσεις τοῦ Βιλαετιοῦ, διὰ τοῦτο δυνάμει τῆς δοθείσης ἡμῖν πληρεξουσιότητος αὐτὸς ὁ ἴδιος Ἰωάννης Σούρλας διορίζεται τώρα καὶ ἀπὸ μέρος μας Γενικὸς Προεστὸς τοῦ Βιλαετιοῦ⁽¹⁾».

Κατόπιν τούτου, ὁ πρὸς στιγμὴν ἐπιχειρήσας νὰ ἐφησυχάσῃ ὡς ἄλλος Κιγκινᾶτος στὴν Στενώτερη Πατρίδα του, ἀνεκλήθη ἐπὶ τῆς πολιτικῆς κονίστρας καὶ ἡ τύχη τοῦ Βιλαετιοῦ ἐνεπιστεύθη εἰς τὰς χεῖράς του· ἡ πανηγυρική ὁμῶς ἐκλογή του ἀπετέλει θρίαμβον ἄνευ προηγουμένου, δεδομένου ὅτι ἀνεκηρύσσεται ἐξ ὅλων τῶν ἀνδρῶν τῆς Ἐπαρχίας ὁ μοναδικὸς ἰκανός, τίμιος, ἄξιος καὶ ὁ μοναδικὸς πολιτικὸς καὶ διπλωματικὸς ἀντιπρόσωπος τοῦ Χριστιανικοῦ στοιχείου τῶν 40 χωριῶν τοῦ Βιλαετιοῦ κοντὰ στὶς Ἀρχές τῆς Τουρκικῆς διοικήσεως.

Μὲ λίγα λόγια :

Ἡ Γιάννης Σούρλας κατόπιν ὅλων αὐτῶν εἶχεν ἀνακηρυχθῆ ἐπισήμως καὶ εἶχεν ἀναγνωρισθῆ ὑφ' ὅλων ἀνεξαιρέτως ὡς ὁ Νέστωρ τοῦ Βιλαετιοῦ Κονίτσης.

Ὅλη ὁμῶς αὐτὴ ἡ γενικὴ ἐκτίμησις καὶ ἡ ὑψηλὴ τιμὴ ποὺ τοῦ ἐγένετο ἐπέβαλε καὶ ἀναλόγους θυσίας ἐκ μέρους του καὶ κοπιώδη ἐργασίαν. Παρὰ τὸ προκεχωρηκὸς ὁμῶς τῆς ηλικίας του⁽²⁾ ἐχώρησε θαρραλέως εἰς τὸ ἔργον του, κατὰ δὲ τὸ διετὲς διάστημα (1832-1834) ποὺ ἐμεσολάβησε ἀπὸ τοῦ διορισμοῦ του ὡς Γενικοῦ Προεστοῦ μέχρι τῆς συντάξεως ἐκ μέρους του τοῦ Καταστατικοῦ Διοικητικοῦ Χάρτου περὶ ὀργανώσεως τῆς Ἐπαρχίας, προγράμματός δηλονότι πολιτικοῦ, τὸ ὁποῖον ἔτυχεν τῆς ἀνυποκρίτου ἐγκρίσεως ὅλων τῶν χωριῶν τῆς Ἐπαρχίας, εἰργάσθη, καθὼς παραπάνω διὰ μακρῶν ἐξέθεσαμεν, γιὰ τὴν σύμπληξιν τῆς Ἱερᾶς Συμφωνίας, ἥτις καὶ ἐτέθη εἰς ἐφαρμογὴν (1834) διὰ τῆς δημιουργίας τοῦ θεσμοῦ τῶν Προεσιτῶν τῶν πέντε κύκλων τοῦ Βιλαετιοῦ Κονίτσης· καὶ ἔτσι μπορεῖ νὰ ἰσχυρισθῆ τις ὅτι ἐπέδειξεν δραστηριότητα, πολιτικὸν νοῦν, φρόνησιν καὶ διπλωματικότητα ἀσυνήθη, γιὰ νὰ μπορέσῃ νὰ προπαρασκευάσῃ τὸ ἔδαφος, νὰ ἐξοβελίσῃ τὰς ἀντιθέσεις, νὰ πατάξῃ τοὺς ἐγωϊσμούς, νὰ ἀποδιώξῃ τὰ

—Βαλεσῆς Τεπιδέν, Ἰωαννίνων, Δελβίνου καὶ Αὐλῶνος. Πρβλ. Εὐριπίδου Σούρλα, «Ἡπειρωτικὰ Χρονικὰ» 1929 σελ. 230 καὶ 253.

1) Τοῦ Αὐτοῦ, Αὐτόθι σελ. 252.

2) Ἦτο ἡ δευτέρα περίοδος καὶ ἡ δευτέρα φάσις τῆς συνολικῆς διακυβερνήσεως ἐκ μέρους του τῶν τυχῶν τῆς Ἐπαρχίας.

μίσση, νὰ ἀμβλύνη τὰ πάθη καὶ γενικὰ νὰ πείσῃ ὅλους νὰ ὑποταχθοῦν στὸ ὑπέροτατον συμφέρον τῆς σωτηρίας τῆς Πατρίδος, ὕστερα μάλιστα ἀπὸ «τὰ πολλὰ κακὰ καὶ ἄτοπα ποὺ ἐγένοντο στὸ Βιλαέτι καὶ ποὺ ἔβλεπον βεβαίαν τὴν φθορὰν καὶ τὸν χαλασμόν του»⁽¹⁾.

Ἐὰν δὲ παραλλήλως ἀναλογισθῆ τις ὅτι κατὰ τοὺς χαλεποὺς ἐκείνους χρόνους κατὰ τοὺς ὁποίους πάλῃ τρομερὰ διεξήγετο γύρω ἀπὸ τὴν οὐσιαστικὴν κυριαρχίαν οὐ μόνον ἐπὶ τῆς ἐπαρχίας Κονίτσης ἀλλὰ καὶ ἐφ' ὀλοκλήρου τῆς Ἡπείρου καὶ Ἀλβανίας μεταξὺ τῆς Τουρκικῆς Σκύλλας ἀφ' ἑνὸς καὶ τῆς Ἀλβανικῆς Χαρύβδεως ἀφ' ἑτέρου καὶ δὲν ἦτο συνεπῶς εὐκόλος ἡ διακυβέρνησις τῆς Ἐπαρχίας, ὁ Γιάννης Σούρλας διὰ τῆς πολιτικότητος καὶ διπλωματικότητός του παρέκαμψε, ὡς ἐπιδέξιός οἰακοστρόφος, καὶ ἀπεμάκρυνεν ὅλους τοὺς κινδύνους ἑνὸς μὴ ἀποκλειομένου ἀλλὰ σχεδὸν βεβαίου νέου καταποντισμοῦ τῶν χωρίων τῆς Ἐπαρχίας καὶ ὠδήγησεν τὸ σκάφος σὲ ἀσφαλῆ λεμένα.

Ἔτσι ὁ ἐκλεκτὸς τῆς Ἐπαρχίας ἠννοήθη καὶ ἀπὸ τὴν Μοῦραν κατὰ τρόπον ζηλευτόν.

Δ'

Ἄλλ' ὁ Γιάννης Σούρλας δὲν ἦτο μόνον ὁ πολιτικὸς καὶ διπλωματικὸς ἀντιπρόσωπος τοῦ Χριστιανικοῦ στοιχείου τῆς Ἐπαρχίας κοντὰ στὰς Ἀρχὰς τὰς Τουρκικὰς, ἀλλὰ ἦτο καὶ ὁ ἕκ τῶν παρασκηνίων δρωῶν καὶ ἐργαζόμενος καὶ κοντὰ στοὺς φεουδάρχας Ἀλβανοὺς Μπέηδες, ἰδίως τοῦ Καζᾶ Κολώνιας (Ἐρσέκας) καὶ Λεσκοβικίου, δηλαδὴ τῶν ἐπαρχιῶν ποῦ γειτόνευαν καὶ συνόρευαν μὲ τὸ Βιλαέτι Κονίτσης καὶ περὶ τῶν κατακτητικῶν βλέψεων τῶν ὁποίων ὅλα τὰ χωριὰ τοῦ Βιλαετιοῦ εἶχαν πικρὰν πεῖραν.

Ὅτι ὁ περίφημος Σιλιχτάρ Πόδας⁽²⁾ εἶχεν βλέψεις ἀρπακτικὰς ὄχι μόνον ἐπὶ ἄλλων χωρίων τῆς Ἐπαρχίας ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῆς Στενώτερης Πατρίδος τοῦ Γιάννη Σούρλα—τῆς Πυρσόγιαννης—ἐπιδιώκων νὰ τὴν καταστήσῃ φόρου ὑποτελῆ ὑπὸ τὸ πρόσχημα τῆς δῆθεν προστασίας.

Ὁ Γιάννης Σούρλας ὅμως ἐτορπίλισε τὰς ἐνεργείας τοῦ Σιλιχτάρη διὰ τῆς μεταβιβάσεως πρὸς αὐτὸν διαταγῶν αὐστηρῶν τῶν στρατιωτικῶν Τουρκικῶν Ἀρχῶν.

1) Εὐριπίδου Σούρλα, Ἡπειρωτικὰ Χρονικά, 1929, σελ. 227.

2) Πρὸς ἀκλήρους ἀγῶνας τοῦ Κωνσταντῆ Χρήστου πρὸς ἀπελευθέρωσιν τοῦ βουνοῦ τοῦ Λισκατισιοῦ ἀπὸ τοὺς ὄνυχας τοῦ Σιλιχτάρη (Βασίλειος Χρήστου, Τὸ Λισκάτσι Κονίτσης καὶ ὁ Κωνσταντῆς Χρήστου, Ἀθήναι, 1929).

Ἴδου τί περιεῖχε, ἐπὶ παραδείγματι μία πρὸς τὸν Σιλιχτάρην ἀπευθυνθεῖσα (1) διαταγὴ ἐκ Μοναστηρίου (Μπιτόλια) :

«Βεζύρ Ἰμὶν Πασᾶς

Ἀγαπητέ μου Ντερβῆς - Χασάνη ὅπου εἶσαι ἀπεσπασμένος διὰ τὰ ζητήματα τῶν χωρίων Σιλιχτὰρ - Πόντα, σὲ φανερόνω : ἀπὸ τὸν Μεχκεμὲν τῆς Κόνιτσας μοῦ ἦλθεν Ἰλιάμι ὅπου γυρεύεις Ἀγαλίκι τοῦ Σιλιχτάρη ἀπὸ τὸ χωρίον Πυρσόγιαννη.

Τὰ Ἀγαλίκια αὐτὰ ἔγιναν μεμνοῦ (2) ἀπὸ τὸν Αὐθέντην μας ὡς ἐβεβαιώθην καὶ ἀπὸ τὸ Μπουγιουρντι τῆς Ὑψηλότητός Του, διὰ τοῦτο ἂν εἶναι ἔτζι νὰ τραβήξης χέρι, νὰ μὴν ζητήσης ἀγαλίκι,

Ἐγίαινε.

1832. Σεπτεμβρίου 28

Μοναστήρι

Ἀπὸ τὴν παράθεσιν τῆς ἀνωτέρω διαταγῆς τοῦ Στρατάρχου Ρούμελης—Ἰωαννίνων, συνάγεται ὁ τρόπος τῆς διπλωματικῆς ἐνεργείας τοῦ Γιάννη Σούρλα, ὅστις ὑποχρεωμένος νὰ κινεῖται μεταξὺ τῶν Συμπληγάδων ἐκείνων πετρῶν, πὺ ἐκαλοῦντο Ἀλβανικὴ Σκύλλα καὶ Τουρκικὴ Χάρυβδις, ἀχρηστοποιοῦσε τὰς ἀπαιτήσεις τῆς πρώτης διὰ τῆς σθεναρᾶς ἐπεμβάσεως τῆς δευτέρας, χωρὶς νὰ φαίνεται ὁ ἴδιος καὶ χωρὶς νὰ ἔρχεται εἰς ρῆξιν μετὰ τοὺς πανισχύρους Ἀλβανοὺς Μπέηδες φεουδάρχας, οἱ ὅποιοι κατὰ μίαν

1) Ἀντίγραφον ἐπίσημον τῆς ἐν λόγῳ διαταγῆς ἀνευρέθη εἰς τὸ Ἀρχεῖον τοῦ Προπάππου μου Γιάννη Σούρλα καὶ δημοσιεύεται κατωτέρω εἰς τὸ δεύτερον μέρος τῆς παρούσης μελέτης.

2) Σειρά ἐπανελημμένων παρομοίων ἀπαγορευτικῶν διαταγῶν εἶχον ἐκδοθῆ κατὰ τὸ ἔτος 1830 ἀπὸ τὰς Τουρκικὰς Ἀρχὰς σχετικὰ μετὰ τὴν κατάργησιν τῶν Ἀγαλικῶν :

Ἴδου ἀντίγραφον τῆς τοιαύτης διαταγῆς :

«Μεχμέτ Ρεσῆτ Πασᾶς.

Ἐγὼ ὁ Σατραζάμης καὶ Ἐλχακεν Ρούμελη Βαλεσης Τεπιδὲν

Προσταγὴ καὶ εἰδησις πρὸς ὅλα τὰ χωριά τῆς Κόνιτσας

Τὰ λεγόμενα ἀγαλίκια ὅπου ἀδίκως ἔπερναν οἱ Μπέηδες καὶ Ἀγάδες τῆς Ἀρβανιτιᾶς ἀπὸ τὸν βασιλικὸν Ραγιᾶν, τὰ ἔκαμε μεμνοῦ (ἀπηγόρευσε δηλαδὴ) τὸ Δεβλέτι Ἀληγιέ (τὸ Ὑψηλὸν δηλ. τὸ ἐπίσημον Τουρκικὸν Κράτος). Διὰ τοῦτο σᾶς προστάζω καὶ ἐγὼ ὅπου δὲν ἔχει νὰ δώσῃ κανένας ἀγαλήκια.

Προσέχετε μὴ δώσετε ἀγαλίκι ὅτι τζεβάπι δὲν με δίδετε. Ἐξ ἀποφάσεως.

1830 Δεκεμβρίου 6. Ἰωάννινα»

Πεβλ. Εὐριπίδου Σούρλα, Συμβολαὶ εἰς τὴν Ἱστορίαν τῆς Ἐπαρχίας Κονίτσης, Ἡπειρωτικὰ Χρονικὰ 1929 σελ. 225—226.

Τοῦ Αὐτοῦ, Ἐπαρχία Κονίτσης καὶ Ἀλβανοὶ Μπέηδες, Ἡπειρωτικὰ Χρονικὰ 1937 σελ. 151—156.

ἐπιτυχῆ ἔκφρασιν τοῦ Αὐστριακοῦ διπλωμάτου Z w i e d i n e k (1) «ἦσαν ἡ μάστιξ καὶ ὁ τρόμος τῶν Χριστιανῶν ραγιαδῶν τῆς Ὑψηλῆς Πύλης καὶ ἐμυκτήριζον κάθε νόμον (2) καὶ κάθε ἔννοια ν τάξεως, ὑπεχώρουν δὲ καὶ ὑπέκυπτον μόνον ὅταν ἤσθάνοντο τὴν πυγμὴν καὶ τὴν ἰσχυρὰν θέλησιν» (3).

Ἡ πολιτικὴ αὐτὴ τοῦ Γιάννη Σούρλα συνίστατο σὲ ἓνα πολὺ λεπτὸν ρόλον ἀλλὰ καὶ ἐκτάκτως ἐπικίνδυνον συνάμα.

Καὶ ὅμως αὐτὴν τὴν πολιτικὴν ἐπέβαλε ἡ σκληρὰ ἀνάγκη καὶ ἡ ὠμὴ πραγματικότης.

1) Εὐριπίδου Σούρλα, Ἡ Ἡπειρος ἐπὶ Τουρκοκρατίας, ἐν Ἡπειρωτικοῖς Χρονικοῖς 1937 σελ. 133—150.

2) Τοῦ Αὐτοῦ αὐτόθι σελ. 142 «Ὁ χαρακτήρ τῶν Ἀλβανῶν δὲν εἶναι τοιοῦτος ὥστε νὰ διοικοῦνται οὗτοι μὲ ἐγκυκλίους ἢ γραπτὰς διατάξεις. — Ὁ Ἀλβανὸς ὑπακούει μόνον εἰς τὴν δύναμιν».

3) «Τὰ μίση ἅτινα εἶχον ἐπισωρευθῆ εἰς τὰς ψυχάς, ἀπὸ τῆς Ὀθωμανικῆς κυριαρχίας εἰς τὴν Ἡπειρον, μεταξὺ Μουσουλμάνων κατακτητῶν ἀφ' ἑνὸς καὶ τῶν ἰδιοκτητῶν τοῦ ἐδάφους Μπέηδων καὶ Ἀγάδων ἀφ' ἑτέρου, ὡς καὶ τῶν ὑποτεταγμένων Χριστιανῶν, οἱ ὅποιοι διεξεδίχον τὰ ἴδια ἐδάφη με τοὺς Ἀλβανοὺς Μπέηδες καὶ Ἀγάδες, ἐγέννησαν μίαν δυσπιστίαν εὐλογοφανῆ, ἡ ὁποία ἐξειλίχθη μὲ τὸν χρόνον εἰς μίαν φανεράν ἐχθρότητα. Ἔτσι ἐξηγεῖται ὁ λόγος γιὰ τὸν ὅποιον, οἱ πόλεμοι, πού ἐλάμβανον χώραν μεταξὺ των, ἔπερναν τὸν χαρακτήρα θηριώδους ἐκδικήσεως ἐνῶ δὲ ἡ δυσπιστία ἐκυριάρχει ἐκατέρωθεν καὶ οἱ Χριστιανοὶ ὑπέφερον, παραλλήλως καὶ ἡ κυριαρχία ἡ Ὀθωμανικὴ εἰς τὴν Ἡπειρον παρέμενε οὐσιαστικῶς νεκρὸν γράμμα».

Ἀκόμη καὶ κατὰ τὰς περιόδους πού παρετηρεῖτο ὕφεσις καὶ ἀνακωχὴ εἰς τὰς σχέσεις Ἀλβανῶν καὶ Χριστιανῶν, οἱ Ἀλβανοὶ Μπέηδες καὶ Ἀγάδες ἐνήργουν τὰς εἰρηνικὰς τρόπων τινὰ ἐπιδρομὰς των εἰς τὰ Χριστιανικὰ χωρία καὶ ἐλεηλάτουν πολυειδῶς καὶ ποικιλοτρόπως ταῦτα. Ὅλα ὅμως αὐτὰ ἐνῶ ἐγεφύρωνον τὸ χάσμα μεταξὺ Ἀλβανῶν καὶ Χριστιανῶν ἐδημιούργουν παραλλήλως μίαν ἀτμόσφαιραν ἀγωνίας διὰ τοὺς Χριστιανικοὺς πληθυσμοὺς καὶ μίαν διαρκῆ σκέψιν τούτων πρὸς ἄμυναν καὶ ἀνεκδήσιν, ἡ ὁποία ἔφθανε πολλάκις καὶ εἰς συμμαχίαν μὲ τοὺς Τούρκους Πασάδες.

Ἡ πολύπλοκος αὕτη κατάστασις, τῶν ἐξωτερικῶν οὕτως εἰπεῖν σχέσεων, μεταξὺ κατακτητῶν καὶ ὑποτεταγμένων ἐπετείνεται καὶ ἀπὸ τὰς μεταξὺ των θρησκευτικὰς διαφορὰς.

Οἱ κατακτηταὶ ἦσαν Τούρκοι τὴν καταγωγὴν, συνεπῶς πιστοὶ καὶ φανατικοὶ ὑποστηρικταὶ τῆς θρησκείας των, ἐνῶ ἀντιθέτως οἱ ἐξισλαμισθέντες Ἀλβανοὶ ἀντεπροσώπευον ἓνα ὑποπιον Μωαμεθανισμόν ἀνάμικτον μὲ Χριστιανικὰς δοξασίας. Πλείστοι μεταξὺ αὐτῶν ἠγνόουν τὰ δόγματα καὶ τὰς παραδόσεις τῆς Μωαμεθανικῆς θρησκείας, ἔπινον κρασί, ἐπέτρεπον εἰς τὰς γυναῖκάς των νὰ περιφέρονται χωρὶς τὸν φερειτζέ, συνεώρταζον μὲ τοὺς Χριστιανοὺς τὴν ἑορτὴν τῆς Παναγίας καὶ δὲν ἦσαν παρὰ κακοὶ Χριστιανοὶ περιβεβλημένοι τὸν μανδύαν τοῦ Ἰσλαμισμού. Μεταξὺ αὐτῶν ἰδίως ἡ αἴρεσις τῶν B e k t a c h i s, οἱ ὅποιοι ἠγνόουν τὴν προσευχὴν καὶ συνεπῶς ἐθεωροῦντο ὑπὸ τῶν ὀρθοδόξων Μωαμεθανῶν ὡς ἄθεοι, ἠρίθμει πολλοὺς ὁπαδοὺς».

(Πρβλ. Εὐριπίδου Σούρλα, Βιβλιοκρισίαν εἰς ἔργον: Gabriel Ré-

Τὴν ἐκ τῶν παρασκηνίων δραῖσιν πρὸς ἐπέμβασιν τῶν Τουρκικῶν Ἀρχῶν καὶ ματαίωσιν τῶν Ἀλβανικῶν ἀτασθαλιῶν ἐφήρμοζεν ὁ Γιάννης Σούρλας δι' ὅλα τὰ χωρία τοῦ Βιλαετιοῦ, ὅσάκις διέτρεχον κίνδυνον, ὅπως εὐρέθη εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ τὸ πράξῃ καὶ γιὰ τὴν στενώτερη πατρίδα του Πυρσογιαννῆν, τὴν ὁποῖαν διεξεδίκουν ὅπως καταστήσουν φόρου ὑποτελῆ πολλοὶ Ἀλβανοὶ (1) Μπέηδες, ἰδίως δὲ ὁ ἀπὸ τὸ Κιαβζέζι Ἐρσέκας, Μερσίνης.

Πρέπει ὅμως νὰ τονισθῇ καὶ τὸ ἐξῆς πρὸς κατανόησιν τῆς διπλωματικῆς καὶ πολιτικῆς εὐστροφίας μὲ τὴν ὁποῖαν ἦτο ὠπλισμένος ὁ Γιάννης Σούρλας.

Μετὰ τοῦ Κώστα Γραμματικοῦ εἶχεν κατορθώσει προηγουμένως νὰ μὴ γίνῃ τσιφλίκι κανένα χωριὸ τῆς Ἐπαρχίας Κονίτσης στὸν Ἀλῆ - Πασᾶ. συνεπῶς οἱ ἀγῶνές του τῶρα πρὸς τοὺς Ἀλβανοὺς φεουδάρχας γιὰ τὰ Ἀγῶλίκια καὶ τὰ Σουμπασλίκια ἦσαν μία προέκτασις τῶν μεθόδων τὰς ὁποίας ἀμφότεροι εἶχον θέσει παλαιότερον εἰς ἐφαρμογὴν γιὰ νὰ καταστρίβουν τὰς βλέψεις τοῦ Ἀλῆ - Πασᾶ.

Καὶ εἶναι μὲν ἀληθές ὅτι μετὰ τὸν ἐξαφανισμόν τοῦ Ἀλῆ - Πασᾶ ἀπὸ τὸν πολιτικὸν ὀρίζοντα τῆς Ἠπείρου ἐβελτιώθη ἐν τινὶ μέτρῳ ἡ Ἀλβανικὴ πίεσις καὶ κυριαρχία ἐπὶ τοῦ Καζᾶ Κονίτσης, δεδομένου ὅτι εἶχεν ἀρχίσει κάποιος ἀνταγωνισμὸς μεταξὺ τῶν ἰδίων Μπέηδων ἀναμεταξύ των (2) καθὼς

mégrand: Ali de Tébelen — Pacha de Jannina (1744-1822), Paris 1928, ἐν Ἠπειρωτικοῖς Χρονικοῖς, 1937, σελ. 296-297).

Ἡσαύτως: Z i n k h e i s e n, Geschichte des Osmanischen Reiches in Europa, 1855, Gotha, Dritter Theil, σελ. 127-133.

Ὅλοι σχεδὸν οἱ Ἀλβανοὶ Μπέηδες, Ἀγάδες Ἐρσέκας καὶ Λεσκοβικίου ἀνήκον εἰς τὴν αἰρέσιν τῶν B e k t a c h i s, κατηγοροῦσαν τὰ τζαμιά καὶ τοὺς Μωαμεθανοὺς καὶ ἦσαν ἀφοσιωμένοι στοὺς T e κ έ δ ε ς. Ἐξαίρεσιν ἀπετέλουν οἱ Ἀλβανοὶ τῆς Τσαμουργιάς, οἱ ὁποῖοι ἦσαν Μωαμεθανοὶ μὲ τὰ τζαμιά τους καὶ τὰ λοιπὰ σύμβολα τῆς λατρείας.

Οἱ Δερβίσιδες τῶν T e κ έ δ ω ν Ἐρσέκας καὶ Λεσκοβικίου ἔφερον εἰς τὰ κολουάφια των 12 σειρήτια κυκλικῶς καὶ 4 καθέτως, σὲ τρόπον ὥστε νὰ σχηματίζεται ἕνας σταυρός, εἰς δὲ τὴν κορυφὴν τοῦ κολουαφιοῦ ἕνα κομπὶ μεγάλο. Κατὰ τὴν ἐρμηνείαν πού ἔδιδον οἱ ἴδιοι οἱ Δερβίσιδες τὰ 12 περιφερειακὰ σειρήτια ἀντεπροσώπευον καὶ ἐσυμβόλιζον τοὺς 12 Ἀποστόλους, τὰ 4 κάθετα ἐσυμβόλιζον τοὺς 4 Εὐαγγελιστὰς καὶ τὸ μεγάλο κομπὶ τῆς κορυφῆς τὸν Χριστόν. Ἦσαν ἕνα εἶδος κ ρ υ π τ ο χ ρ ι σ τ ι α ν ῶ ν.

«Μία πέτσα κρεμμύδι μᾶς χωρίζει ἡμᾶς τοὺς Ἀλβανοὺς ἀπὸ σᾶς τοὺς Χριστιανοὺς» ἔλεγεν κάποτε ἐπιγραμματικὰ ὁ Δερβίσης Ἐρσέκας πρὸς τὸν Γιώργην Κωνστ. Χρήστου.

(Πρβλ. Ἐνθυμήσεις, Κωνσταντ. Γ. Χρήστου).

1) Ν ι κ ο λ. Π α γ ώ ν η, Περὶ Πυρσογιάννης Πρβλ. Ἄφον (Κονίτσης) 1932.

2) Τοῦ ἀνταγωνισμοῦ αὐτοῦ ἐπωφελεῖτο πάντοτε ἡ διορατικότης τοῦ Γιάννη Σούρλα. Οὕτω ἐπὶ παραδείγματι: πρὸς ἐξουδετέρωσιν τῶν ἐπὶ τῆς Πυρσογιάννης

καὶ τῶν Τουρκικῶν Ἀρχῶν πρὸς αὐτούς, ἀλλ' ὁ κίνδυνος παρέμεινε πάντοτε εἰς τὸ βάθος ἐξ ὀλοκλήρου.

Οὕτω : Ὁ πανίσχυρος ἄλλοτε Σιλιχτάρης μετὰ τὸν φόνον τοῦ Ἀλῆ Πασᾶ εἶδεν τὰ παλάτια του στὶς Πόδες νὰ κρημνίζονται ἀπὸ τὲς σφαῖρες τῶν τηλεβόλων ποὺ ἔβαλλον ἀπὸ τὸ Μελισίνι τοῦ Λεσκοβικίου.

Ὁ βομβαρδισμὸς καὶ ἡ κατακρήμνισις τῶν παλατιῶν—φρουρίων του, ποὺ ἐσυμβόλιζον ἓνα ἀνόμως ἀποκτηθέντα πλοῦτον, ἔμοιαζε μὲ τὴν κατακρήμνισιν τῶν τειχῶν τῆς Ἱερικοῦς ὑπὸ τοὺς ἤχους τῶν σαλπύγγων.

Καὶ παραλλήλως ἡ Νέμεσις, ὡς νόμος ἱστορικός, ἐλειτούργησε ἀδυσώπητος.

Ὁ πανίσχυρος ἄλλοτε Ἀλβανὸς φεουδάρχης, ποὺ ἐλυμαίνετο ὀλόκληρον τὴν Ἐπαρχίαν Κονίτισης, ἐξέλιπε κι' αὐτὸς μὲ τὴν σειρὰν του ἀπὸ τὴν σκηνὴν καὶ παρέμειναν πλέον εἰς τὸ προσκήνιον τὰ παιδιὰ του θρηνοῦντα ἐπὶ τῶν ἐρειπίων μιᾶς παλαιᾶς αἴγλης.

Οὕτω : Στὰ 1835, ὁ Ρακίπης, τὸ παιδί τοῦ πανισχύρου Σιλιχτάρη, γράφει ἱκετευτικὰς ἐπιστολάς πρὸς τὸν Γιάννην Σούρλαν, γιὰ νὰ τοῦ δανείσῃ ἄλλοτε δέκα πουγγιὰ ἄσπρα καὶ ἄλλοτε 10.000 γρόσια.

Ἴδου μερικὰ ἀποσπάσματα τῶν ἐν λόγῳ ἐπιστολῶν του ποὺ δημοσιεύονται κατωτέρω στὸ Β' μέρος αὐτούσια :

«Πολυαγαπημένε καὶ φίλε κύρ Γιάννη σὲ χαιρετῶ καὶ σοῦ φιλῶ τὰ μάτια.

Τώρα σοῦ στέλλω τὸν ἄνθρωπό μου μαξοῦς (1) αὐτοῦ, ἔχω ἔχιτζᾶ (2) μεγάλο γιὰ κάμποσα ἄσπρα, καθὼς μοῦ βρέθηκες καὶ τὲς ἀπερασμένες, σοῦ βάνω τοῦτο τὸ βάρος νὰ μοῦ στέλνῃς δέκα πουγγιὰ ἄσπρα καὶ λάβε καὶ ταβίλι (3) μὲ τὸν ἄνθρωπό μου καὶ κατὰ τὴν μονέδα ποὺ νὰ τοῦ δώσης γράψε μί α φ α τ ο ῦ ρ α.

Ὡς τόσο τοῦτο τὸ βάρος ποὺ σοῦ δίνω νὰ τὸ τελειώσης.

Καὶ θεόθεν ὑγίαινε

Ρακίπης τοῦ Σιλιχτάρη

1835 Ἰουνίου 20 Πόντα

Καὶ εἰς ἄλλο γράμμα του :

«Δίνω τὸ ταβίλι μου τοῦ Γιάννη Σούρλα Πρισόγιαννη ὅτι μέκαμε χρεῖα καὶ τοῦ δανείσθηκα πέντε χιλιάδες (5000) γρόσια.

βλέψεων τοῦ Μπέη Μερσίνη ἀπὸ τὸ Κιαβζέζι ἐχρησιμοποίησε τὴν φιλίαν τοῦ πανισχύρου Φεῖμ-Μπέη Μπουρντάνη καὶ μὲ τὴν φιλίαν αὐτὴν ἐξουδετέρωσε ἐντελῶς τὸν κίνδυνον.

1) Ἐπίτηδες, πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτὸν εἰδικῶς καὶ ἀποκλειστικῶς.

2) Μεγάλην ἀνάγκην.

3) Ἐγγύησιν.

Μιά μέρα ἔχω νὰ τοῦ τὰ δίνω στήν ἴδια μονέδα ὅπου μοῦ τὰ μέτρησε κατὰ τὴν φατούρα τοῦ ἴδιου Γιάννη.

Καὶ ὑγίαινε
Ρακίπης τοῦ Σιλιχτάρη

1835 Γεναριοῦ 19 Πόντα

Ἔτσι πλαισιοῦται καὶ ἡ ἄλλη εὐστοχος πτυχή καὶ ὁ δεξιότεχνος πολιτικός ἐλιγμός τοῦ Γιά ν ν η Σ ο ὑ ρ λ α ἐν σχέσει μὲ τὸν οὐσιαστικὸν κ υ ρ ί α ρ χ ο ν (1) στὸ Β ι λ α ε τ ι καὶ τὴν Ἡπειρον, τὸν κακὸν γείτονα, τὸν ἐπικίνδυνον ἐχθρόν, τὸν χαλαστὴν τῆς Ἐπαρχίας.

Ἡ παρασχεθεῖσα συνοπτικὴ σκιαγραφία τῶν ἀγώνων του ἦτο ἀρκετὴ γιὰ νὰ τοῦ ἐξασφαλίσῃ τὴν γενικὴν εὐγνωμοσύνην ὅλων τῶν χωρίων τοῦ Βιλαετιοῦ.

Ἔτσι ὁ ἐκλεκτὸς τῆς Ἐπαρχίας ἀπεδείχθη ἐμπραγμάτως διὰ πολλοστὴν φορὰν ὅτι ἦτο καὶ ὁ πλέον ἀξίος νὰ χειρίζεται ἐν λευκῇ τὰς τύχας τῆς διακυβερνήσεώς της.

Ε'

Καὶ ἤδη ὕστερα ἀπὸ τὴν ἀδρομερῆ σκιαγραφίαν (2) τῆς

1) Ὁ Γερμανὸς Ἱστορικός Zinkeisen ἀποκαλεῖ τὴν διοίκησιν τῶν Ἡπειρωτικῶν ἐπαρχιῶν ἐκ μέρους τῆς Ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας ὡς περιβεβλημένην σκιώδη χαρακτῆρα. (Πρὸβλ. Z i n k h e i s e n, Geschichte des Osmanischen Reiches in Europa, 1855 Gothe σελ. 127-133 (S c h a t t e n s e i t e n d e r P r o v i n z i a l v e r w a l t u n g)).

2) Ἀπεφύγαμεν κατὰ τὴν σκιαγραφίαν τῆς προσωπικότητος τοῦ Γιάννη Σούρλα νὰ ἐγκαταμείξωμεν καὶ ἄλλας πτυχὰς γύρω ἀπὸ τὸν στενώτερον οἰκογενειακὸν του κύκλον.

Ἡθελήσαμεν ἀπλῶς νὰ σκιαγραφήσωμεν τὴν δρασίμην του μόνον μέσα στὸ πλαίσιον τῶν πολιτικῶν του ἀγώνων γιὰ τὸ καλὸ τῆς Ἐπαρχίας ὀλοκλήρου καὶ νὰ ἐμφανίσωμεν τὸν ἄνδρα ὅστις κατηνάλωσε τὴν Ζωὴν του γιὰ τὴν διάσωσιν τῆς Ἐπαρχίας, σὲ μιὰ δύσκολη, ἴσως τὴ δυσκολώτερη καμπὴ τῆς Ἱστορίας της, ἠθελήσαμεν, ἐπαναλαμβάνω, νὰ τὸν ἐμφανίσωμεν μὲ ὅλην τὴν αἰγλήν τῶν ἀγώνων του τῶν πολιτικῶν καὶ μὲ τὴν αὐτοθυσίαν ἐκείνην τὴν ὑπερτάτην, ἡ ὁποία, καθὼς κατεδείχθη, τὸν ἐνεφάνισε στὰ μάτια μας ὡς θυσιάσαντα τὰ ἀτομικά του συμφέροντα, τὴν ἀτομικὴν του γαλήνην καὶ τὴν οἰκογενειακὴν του εὐμάρειαν πρὸ τοῦ ὑπερτάτου συμφέροντος τῆς σωτηρίας τῆς Πατρίδος καὶ τῆς Ἐπαρχίας.

Ἡ Ἀρχοντικὴ Μορφὴ του συνεβάδισε πάντοτε μὲ τὴν εὐγένειαν τοῦ χαρακτῆρός του καὶ ἡ ἡγεμονικὴ του περιβολὴ μὲ τὴν ψυχικὴν του ἀκτινοβολίαν.

Στὴ στενώτερη Πατρίδα του ἦτο ὁ δακτυλοδεικτούμενος σεβάσμιος Ἄρχοντας ὁ σοφὸς πολιτικός, ὁ ἀφοσιωμένος οἰκογενειάρχης, ὁ συνετὸς Πρόκριτος.

Ἀπῆλαυε ἐξαιρετικῆς ἐκτιμήσεως ἐκ μέρους ἀνεξαιρέτως ὅλων. Ἦτο ὁ Ἄρχοντας ἐκεῖνος τοῦ χωριοῦ πού ποτὲ δὲν εἶχεν ὑπερηφανευθῆ διὰ τὸν πλοῦτόν του, ἀλλ'

Μορφῆς του, τῶν ἀγόνων του, τῆς ἐθνικῆς καὶ τῆς πατριωτικῆς δράσεώς του, τὸ συμπέρασμα εἶναι σαφέστατον.

Εἰς τὴν Ἱστορίαν τῆς Ἐπαρχίας Κονίτσης ἡ Μορφὴ τοῦ Γιάννη Σούφλα κατέχει τὴν πρώτην θέσιν μέσα στὸ Πάνθεον τῶν μεγάλων ἀνδρῶν καὶ τῶν μεγάλων Πατριωτῶν.

Σὲ μιὰ ἀναμνηστικῆ στήλῃ ποὺ θὰ ἔστηνε στὸ μέλλον—ἢ μᾶλλον ἔπρεπε νὰ εἶχεν ἤδη στήσει—ἡ Ἐπαρχία εἰς μνήμην τῶν ἐνδόξων τέκνων Τῆς, προβάλλουσα τὴν ἀρετὴν καὶ τὴν δρᾶσιν τούτων καὶ ὡς παράδειγμα πρὸς μίμησιν στὴν νεωτέραν γενεάν, ἡ ὁποία δυστυχῶς ἐλάχιστα γνωρίζει ἀπὸ τὴν Ἱστορίαν τῶν ἀμέσων προγόνων τῆς, ἐνῶ ἀντιθέτως παπαγαλίζει ἀφειδῶς ἀνούσιες χρονολογίες γύρω ἀπὸ Ρωμαίους Αὐτοκράτορας, Μορφαὶ οἶαι τοῦ Γιάννη Σούφλα, τοῦ Κώστα Γραμματικοῦ, τοῦ Κωνσταντῆ Χρήστου καὶ ἄλλων, πρέπει νὰ καταλάβουν τὴν πρώτην θέσιν στὴν μνήμην τῆς.

Γιὰ νὰ φθάσωμεν ὅμως κάποτε σὲ ἓνα τέτοιο καθῆκον χρειάζεται προηγουμένως νὰ γνωρίσωμεν τὰς Μορφὰς αὐτὰς τῶν ἀμέσων καὶ ἀπωτέρων προγόνων τῆς Στενώτερης Πατρίδος (1) στὸ ἱστορικό τους πλαίσιο καὶ στὴν ἀναγνώρισιν τῶν ὑπηρεσιῶν των κατὰ τὴν ἐποχὴν ποὺ ἔζησαν καὶ ἔδρασαν.

Τέτοιες ὅμως μελέτες δυστυχῶς σπανίζουν, ἐνῶ ἀντιθέτως θὰ ἦτο μεγάλο κέρδος γιὰ τὴν Ἡπειρωτικὴν Ἱστορίαν ἢ καλλιέργεια καὶ τῆς ἐπὶ μέρους Πατριδογνωστικῆς τῆς πτυχῆς.

Ταῦτα πιστεύοντες ὁραῶμεθα ἀπὸ τῆς ἀπροσβλήτου ἀρχῆς, ὅτι ἡ Ἡπειρωτικὴ Ἱστορία δὲν μπορεῖ νὰ γραφῆ ἐν τῷ συνόλῳ τῆς ἐὰν δὲν μελετηθῆ προηγουμένως καὶ δὲν γραφῆ ἡ Ἱστορία τῶν ἐπὶ μέρους τμημάτων καὶ τῶν ἐπὶ μέρους ἐπαρχιῶν (2) τῆς Ἠλείρου.

Ἐκάμνε τὴν καλύτερη τούτου διάθεσι ἐνόσφ ζοῦσε, ἄλλοτε θανείζων συγχωριανούς καὶ ἄλλοτε Ἀλβανούς, Μπέηδες καὶ ἰδίως Ἀγάδες, γιὰ νὰ τοὺς ἐξευμενίσῃ ἐναντι τῶν ἀρπακτικῶν των βλέψεων ἐπὶ τῶν χωρίων τῆς Ἐπαρχίας.

Μερικὰ ἔγγραφα, ποὺ δημοσιεύονται στὸ Β' Μέρος τῆς παρούσης μελέτης, μιλοῦν γιὰ τὰ ὑποστατικά του στὴν Κόνιτσαν καὶ ἀλλαχοῦ, ὅλα ὅμως αὐτὰ τὰ ὑλικά ἀγαθὰ ὠχριοῦν πρὸ τῆς ψυχικῆς του ἀνωτερότητος καὶ καλωσύνης καὶ πρὸ τοῦ ἀρχοντικοῦ του μεγαλείου, στὸ οἰκογενειακὸν περιβάλλον τῆς Στενώτερης Πατρίδος του Πυρσόγιαννης.

1) Τὸ ἴδιο πρέπει νὰ γίνῃ γιὰ ὅλες ἀνεξαιρέτως τὶς Ἐπαρχίες τῆς Ἠλείρου, (Ζαγόρι, Πωγῶνι, Τσαμουργιά, κτλ.).

2) Αἱ παλαιαὶ ἐργασίαι τοῦ Λαμπρίδη ἐπὶ παραδείγματι γύρω ἀπὸ τὰ διάφορα Ἡπειρωτικὰ τμήματα ἦσαν ἴσως ἐξαιρετοὶ διὰ τὴν ἐποχὴν του, σήμερον ὅμως δὲν μποροῦν νὰ ἰκανοποιήσουν τὴν Ἱστορικὴν προοπτικὴν.

Τοῦ Ἀραβαντινοῦ ἐπίσης αἱ ἀπόψεις δὲν εἶναι Ἱστορὶα ἀλλὰ συμπλήμα Χρονογραφικόν:

Καὶ γιὰ νὰ τελειώνωμεν γύρω ἀπὸ τὸ θέμα μας:

Ὁ Γιάννης Σούρλας μὲ τὲς μεγάλες του ὑπηρεσίες ἀνήκει στὴν Ἱστορία, γιατί, ὅπως λέγει καὶ ὁ Nietzsche, «δικαίωμα στὴν Ἱστορία ἔχει κάθε τι ποὺ εἶναι μεγάλο».

Καὶ εἶναι πράγματι μεγάλο, κάθε τι ποὺ ἡ ἀνθρώπινη σκέψι ἐπεξεργάζεται μὲ ἀφοσίωσι, μὲ ἀγάπη, μὲ αὐτοθυσία καὶ μὲ φρόνησι γιὰ τὸ καλὸ, τὴν εὐημερία καὶ τὴν Ζωὴ τῶν ἄλλων.

Οἱ μεταγενέστεροι μεγαλώνουν μόνον ἐφόσον σέβονται τὰ μεγάλα καὶ τὰ ἐξαιρετικά, ἡ δὲ νέα γενεὰ ποδηγετεῖται, φρονηματίζεται καὶ χαλυβδώνεται μόνον ἐφόσον κρατάει γερὰ μέσα στὴν ψυχῆ της, ὅ,τι εἶναι αἰώνια ζωντανὸ γύρω ἀπὸ τὰ περασμένα.

Καὶ τώρα:

Ὑστερα ἀπὸ ἑκατὸν περίπου χρόνια, προσέρχεται εὐλαβῆς προσκυνητῆς στὸν τάφον τοῦ Γιάννη Σούρλα, ἐκεῖνος ἐκ τῶν ἀπογόνων του, ποὺ ἔζησε ἀρκετὲς δεκαετηρίδες μὲ τὸ ὄραμά Του — ὡς Προπάππου Του — γιὰ νὰ λάβῃ συνείδησιν τοῦ ἱστορικοῦ του δεσμοῦ μὲ τὰ περασμένα καὶ νὰ γνωρίσῃ καλύτερα τὸν ἑαυτὸν του, προσέρχεται εὐλαβῆς προσκυνητῆς στὸν τάφο Του ἐκεῖνος, ποὺ ἔχαραξε — ἐπιτελῶν ἓνα ὑψιστον καθῆκον — τὲς λίγες αὐτὲς γραμμές, σὰν ἓνα εὐλαβικὸ μνημόσυνο στὴν ἀγέραστη Μνήμη Του.

Β΄.

ΕΓΓΡΑΦΑ ΑΝΑΦΕΡΟΜΕΝΑ ΕΙΣ ΤΗΝ ΔΡΑΣΙΝ ΤΟΥ ΓΙΑΝΝΗ ΣΟΥΡΛΑ ΩΣ ΓΕΝΙΚΟΥ ΠΡΟΕΣΤΟΥ ΤΟΥ ΚΑΖΑ ΚΟΝΙΤΣΗΣ

Ἐκ τοῦ Ἀρχείου Εὐριπίδου Ζ. Σούρλα

Μεχμέτ Ἰμλν Πασᾶς

Ἀπὸ τὸν Καϊμεκάκη Ἰωαννίνων, Δελβίνου καὶ Αὐλῶνος

Διὰ τοῦ παρόντος διορίζομεν Γκονιζάμπασην ὄλου τοῦ Καζᾶ Κονίτσης τὸν ντουατζῆν μας Γιάννη Σούρλαν ὅστις ἔχει νὰ σταθῇ μὲ σαδακάτι ἐκτελῶντας ὅλας τὰς ἀναγκαίας ὑποθέσεις τοῦ αὐτοῦ Καζᾶ τόσον τὲς βασιλικὰς ὅσον καὶ αὐθεντικὰς χωρὶς νὰ μείνῃ καμμιά δουλιὰ καὶ αὐτοῦ τοῦ Καζᾶ ἐξ ὀπίσω.

Σὺ δὲ ἐπιπόθητέ μοι Μουσελίμι τοῦ Καζᾶ Κονίτζης τὸν εἰρημένον ἔχεις νὰ γνωρίσης διὰ Γκοιζιάμπασην τοῦ Καζᾶ Κόνιτζας ἐκτελοῦντας μὲ αὐτὸν ὅ,τι δουλιὰ ἤθελε κάμει ζαχούρι, τόσον βασιλικὴ καθὼς καὶ αὐθεντικὴ.

Σεῖς δὲ χαῖρ ντοατζηδές μου καὶ λοιποὶ ραγιαδες ὄλων τῶν χωρίων τοῦ Καζᾶ Κονίτσης τὸν εἰρημένον Γιάννην ἔχετε νὰ ἐγνωρίσετε διὰ βεκίλην σας, ὑπακούοντες εἰς αὐτὸν μὲ τὸ προσῆκον σέβας χωρὶς νὰ κάμετε διαφορετικὰ τὴν ὀρδινίαν του, εἰξεύροντες ὅτι ὅποιος φερθῆ διαφορετικὰ δὲν θέλει μᾶς δώσει τζεβάπι μὲ τὸ κεφάλι του. Οὕτως ἀκολουθεῖτε ἐξάπαντος.

1830 τῆ 6ῃ Σεπτεμβρίου

Ἰωάννινα

Διὰ τοῦ παρόντος γίνεται δῆλον ὅτι ἐπειδὴ ὁ Ἐπέρτατος Ἀφέντης μας ἐδιώρισεν διὰ Προεστὸν τοῦ Βιλαετιοῦ μας τὸν Ἰωάννην Σούρλαν.

Σήμερον μὲ ὄλην τὴν εὐχαρίστησίν μας τὸν δεχόμεθα διὰ Προεστὸν μας ἔχοντας εὐχαρίστησιν ἀπὸ αὐτόν, ὡς τίμιος καὶ δίκαιος ὅπου εἶναι, συνεπῶς εἶναι εἰς χρέος νὰ προσπαθήσῃ μ' ὄλην τὴν δύναμίν του διὰ τὸ ὄφελος τοῦ Βιλαετιοῦ μας βοηθοῦντάς τόν καὶ ἡμεῖς εἰς κάθε ὑπόθεσιν καὶ δὲν ἔχει νὰ ἀνακατεύσῃ κανέναν ἀπὸ τὸ Βαρόσι τῆς Κόνιτζας εἰς καμμίαν δουλιὰν τοῦ Βιλαετιοῦ μας, ἂν ὅμως κανένας ἀπὸ τοὺς Βαροσλήδες ἤθελεν ἀνακατευθῆ εἰς καμμίαν ὑπόθεσιν τοῦ Βιλαετιοῦ μας, εἶναι ὑποχρεωμένος ὁ Προεστὸς μας μ' ὅλους ἑμᾶς νὰ κάμωμεν βακούφην τὸν Ἐπέρτατον Αὐθέντην μας ὅπου νὰ κάμῃ ντερπιὲν ὡς φθοροποιὸν τοῦ Βιλαετιοῦ μας καὶ σκανδαλοποιόν.

Καὶ ἂν κανένας βιλαετλῆς μας ἤθελε πειράξῃ τίποτε τὸν Προεστὸν μας Ἰωάννην Σούρλαν ὅλοι ὅμοι θέλομεν κάμει βακούφην τὸν Αὐθέντην μας.

Ὅμοίως εἴμεθα εἰς χρέος νὰ τοῦ εἴμεθα συμβοηθοὶ εἰς κάθε περικόυλον ὅπου τοῦ ἤθελεν ἀκολουθήσῃ ἐξ αἰτίας τῆς Προεστίας.

Καὶ ἀποφαινόμεθα.

1830 Σεπτεμβρίου 20

Κόνιτζα

Ἐπονται ὑπογραφαὶ τῶν Βεκύληδων τριάκοντα καὶ πλέον χωρίων τῆς Ἐπαρχίας Κονίτσης.

Ὁ Βαλῆς Ἰωαννίνων Λιατήφ Ἐφένδης

Μπουγιουρντι διὰ τὰ Ἀγαλίκια ὅπου νὰ μὴ πληρώσουν τὰ χωριά.

Διὰ τοῦ παρόντος Μπουγιουρντιοῦ μου εἰδοποιῶ ὅτι ἀπὸ τὰ πολλὰ κακὰ καὶ ἄτοπα ὅπου ἐγένονταν εἰς τὸ Βιλαέτι Κονίτζης καὶ βλέποντας τὴν φθορὰν καὶ χαλασμόν του καὶ ὄντας ἐδῶ καὶ ὅλοι οἱ Προεστῶτες Βαρουσιοῦ καὶ Βιλαετιοῦ ὅπου καὶ μὲ κάθε καλὴν τους εὐχαρίστησιν καὶ θέλησιν, ἀπεφασίσαμεν νὰ ἐκλέξωμεν ἓνα Προεστὸν τίμιον, δίκαιον καὶ ἄξιον ὅπου

νὰ παρασταθῆ νὰ κυβερνήσῃ ὅλας τὰς ὑποθέσεις τοῦ Βιλαετιοῦ ἐν φόβῳ Θεοῦ καὶ νὰ ἐκτελῆ καὶ κάθε ἀφεντικὴν προσταγὴν κατὰ τὸν ἀρμόδιον καιρὸν.

Ὅθεν ἀπὸ ὅλους εὐρέθη εὐλογον καὶ ἐκαταπατήσαμεν τὸν Ἰωάννην Σούρλαν ὅπου νὰ δεχθῆ ὡς ἄνωθεν αὐτὸ τὸ βάρος μ' ὅλον ὅπου αὐτὸς δὲν τὸ ἐδέχονταν· μὴ εὐρίσκοντας ὅμως καὶ ἐγνωρίζοντας ἄλλον καλλίτερον διὰ τίμιον καὶ ἱκανόν, στανικῶς τὸν ἐδιορίσαμεν διὰ Προεστὸν τοῦ Βιλαετιοῦ καὶ νὰ ἔχη νὰ ἐρωτᾷ ἐν καιρῷ καὶ τοὺς εὐρισκομένους εἰς Κόνιτζαν βεκίληδες τῶν χωρίων, οἱ ὅποιοι θέλουν νὰ εἶναι ὑπήκοοι νὰ τὸν συμβοηθοῦν καὶ νὰ συντρέχουν εἰς κάθε ἀνάγκη ὅπου τύχη.

Ἐξ ἀποφάσεως.

Ἰωάννινα τῆ 23 Ἰανουαρίου 1830

Ὁ Μουσελίμης Ἰωαννίνων
Λιατῆφ Ἐφένδης

Βεζύρ Ρεσῆτ Μεχμέτ Πασᾶς

Ἐλέω Θεοῦ Σατραζάμης καὶ Ἐλχακεν Ρούμελι Βαλεσῆς Τεπιδέν Ἰωαννίνων, Δελβίνου καὶ Αὐλῶνος.

Ἐπειδὴ καὶ ὅλοι οἱ Βασιλικοὶ ραγιάδες τοῦ Βιλαετιοῦ Κονίτζης μὲ κοινήν τους γνώμην καὶ εὐχαρίστηοιν εὐρῆκαν εὐλογον καὶ ἐκλεξαν διὰ Προεστὸν ὅλου τοῦ Βιλαετιοῦ τὸν ντουαζῆν μας Ἰωάννην Σούρλαν ὁ ὅποιος κατὰ τὴν ὁμολογίαν τῶν εἰρημένων ἰδίων ραγιάδων εἶναι τιμιότατος, φρόνιμος καὶ ἱκανότατος εἰς τὸ νὰ ἐπιτηρῆ ὅλας τὰς τυχούσας Αὐθεντικὰς καὶ λοιπὰς ὑποθέσεις τοῦ Βιλαετιοῦ, διὰ τοῦτο δυνάμει τῆς δοθείσης ἡμῖν πληρεξουσιότητος, αὐτὸς ὁ ἴδιος Ἰωάννης Σούρλας διορίζεται τώρα καὶ ἀπὸ μέρος μας Προεστὸς τοῦ Βιλαετιοῦ.

Σὺ δὲ ἐπιπόθητέ μοι Σουλεῖμπεη Μουσελίμη κατὰ τὴν προσταγὴν μου, τὴν γενικὴν ἐκλογὴν καὶ θέλησιν τῶν ραγιάδων τοῦ Βιλαετιοῦ σας, προσταζῶ ὅπου νὰ τὸν ἐγνωρίσης διὰ Προεστὸν καὶ ἐσὺ καὶ νὰ τὸν ἔχῃς εἰς τὴν εὐνοϊάν σου.

Ἐξ ἀποφάσεως

Μπιτόλια, Μάρτιος 1832

Ὁ Μουσελίμης Ἰωαννίνων Λιατῆφ Ἐφένδης

Δίδω τὸ Μπουγιουρντί μου στὸν Γιάννη Σούρλα, ὅπου τὸν ἐδιορίσα Γενικὸν Προεστὸν στὸ Βιλαέτι Κονίτζης, ὁ ὅποιος θέλει εἶναι εἰς χρέος μὲ ὄμμα ἄγρυπνον εἰς κάθε Αὐθεντικὴν δουλειάν καθὼς καὶ εἰς τὴν Κυβέρνησιν τοῦ Λαοῦ.

Σεῖς δὲ προεστοὶ τῶν κατὰ μέρους χωρίων τοῦ αὐτοῦ Βιλαετιοῦ καὶ ἐπίλοιποι ραγιάδες νὰ ἀκοῦτε εἰς κάθε δουλιὰ διὰ νὰ λάβῃ δρόμον τὸ νιζάμι τοῦ τόπου.

Τρίκκαλα

1829, Αὐγούστου 24

Διὰ τοῦ παρόντος συμφωνητικοῦ γράμματος δηλοποιοῦμεν οἱ ὑπογεγραμμένοι ὅτι εἰς τοὺς προτερηνοὺς ἀπερασμένους χρόνους ὅπου ἦτον εἰς ἀνυποταγὴν τὰ μέρη αὐτά, διὰ τὰ ἐτρεξαν πολλὰς κατάχρησες, μεγάλα ἔξοδα καὶ πολλοὶ χαλασμοὶ εἰς τὸ Βιλαέτι μας καὶ ἐπειδὴ δὲν ἤχαμεν προλάβει νὰ ἤμεθα ἠνωμένοι καὶ ἐν σῶμα δὲν ἠμπόρεσε νὰ γίνῃ καμμιὰ ἀπάντησις εἰς τὰ εἰρημένα δεινά.

Διὰ τοῦτο τώρα προλαμβάνομεν καὶ κάμνομεν αὐτὴν τὴν ὥραν ἔνωσιν μεθ' ὄρκου καὶ μετὰ τὰς ἀκολουθοῦσας συμφωνίας,

α) Τὰ πέντε σπίτια μας, ὅπου ἐδῶ ὑπογεγραφομένα ἠνώθημεν μετὰ ἀδελφικὴν εἰλικρινῆ ἀγάπην παντοτεινὴν ἰσότητι καὶ ἰσοδύναμοι ἐπιθυμῶντας καὶ προσπαθῶντας τὸ καλὸν ἀμοιβαίως ὁ εἰς τοῦ ἄλλου εἰς κάθε χρόνον καὶ περίστασιν ὅπου ἤθελεν συμπέσει κανενός.

β) Εἰς κάθε προσταγὴν καὶ δουλιὰν ὅπου ἤθελε συμπέσει νὰ ἔλθῃ εἰς τὸ βιλαέτι μας νὰ τὴν δεχόμεθα μετὰ εὐπειθειαν καὶ προθυμίαν, πλὴν νὰ μὴν ἠμπορῇ κανεὶς ἐξ ἡμῶν νὰ τὴν ὀμιλῇ καὶ ἐνεργῇ μόνος ἀλλὰ νὰ ἀνταμονώμεθα εἰς ἓν σῶμα ὅπου ἐγίναμεν, νὰ τὴν ὀμιλῶμεν καὶ ἐκτελῶμεν πάντοτε μετὰ εὐπειθειαν καὶ πρὸς ἡσυχίαν καὶ καλωσύνην τῆς Πατρίδος μας.

γ) Ἐπειδὴ τὸ ἰσάπι κάμνει πάντοτε νὰ συγχίζονται καὶ οἱ ἴδιοι οἱ ἀδελφοί, διὰ νὰ μὴν ἔχωμεν καμμιὰν σύγχυσιν μετὰξὺ μας καὶ διὰ νὰ σώζεται μετὰξὺ μας αἰώνιος αὐτὴ ἡ ἔνωσις καὶ ἀδελφότης μας, ἰδοὺ κάμνομεν τὴν διόρθωσιν τώρα καὶ εἰς αὐτό, ἡγοῦν τὲς τρεῖς χιλιάδες γρόσια τὸ Προεστικὸν ὅπου εἶναι εἰς τὸ Αὐθεντικὸν ἡμζαλι καὶ κάθε ἔννομον κέρδος ὅπου διὰ τοὺς κόπους μας ὁ Θεὸς ἤθελε μᾶς ἐξαποσιεῖλει καὶ τὸ μοιράζωμεν τιμίως οἱ πέντε ὑπογεγραμμένοι ἐξ ἴσου χωρὶς νὰ κάνη τις ἐξ ἡμῶν τὸν πλέον παραμικρὸν στερισμόν.

δ) Ὅποιος ἐξ ἡμῶν δὲν ἤθελε φυλάξει πιστὴν τὴν ἀδελφικὴν ταύτην ἔνωσιν καὶ τὰς ἀνωθεν συμφωνίας καὶ τὸν γνωρίσωμεν ὡς δόλιον καὶ ἐπίβουλον, νὰ λογίζεται εἰς ἡμᾶς τοὺς λοιποὺς Ἰούδας Ἰσκαριώτης καὶ ἐχθρὸς ἡμῶν καὶ τῆς Πατρίδος μας καὶ ὡς τιοῦτον κακὸν ἄνθρωπον ὑποσχόμεθα οἱ λοιποὶ νὰ τὸν ἀφίνωμεν μοναχὸν καὶ νὰ τὸν κατατρέχομεν.

ε) Διὰ νὰ βεβαιώσωμεν τὴν ὑπόθεσιν ταύτην καὶ αὐτὴν τὴν ἀδελφικὴν ἔνωσιν ὅτι τὴν ἐκάμαμεν ἐξ ὅλης ψυχῆς καὶ καρδίας καὶ ἔχομεν νὰ τὴν φυλάξωμεν αἰωνίως καὶ ἐνεργῶμεν ἀπαραλλάκτως, ἐκάμαμεν σήμερον καὶ Εὐαγγελικὸν ὄρκον καὶ πέντε ὅμοια γράμματα καὶ ἐδόθη ἓνα ἐν ἐνὶ ἐκάστῳ φέρον αὐτὸ εἶδησιν καὶ ἀσφάλειαν.

1834 Ἰουνίου 9

Ἰωάννινα

Ἰωάννης Σούρας

Ζήσης Δούμαρης

Ἀδάμος Νάσιου

Νότης Πρωτόπαπα

Νικόλαος Κόστα Γραμματικὸς

Ὁ Ἰωαννίνων, Δωδώνης καὶ Βελλᾶς Ἐπίσκοπος ἐπιβεβαιεῖ

Διὰ τοῦ παρόντος συμφωνητικοῦ ὡς κοινοῦ ἡμῶν πράγματος γίνεται δῆλον ὅτι οἱ κάτωθεν ὑπογεγραμμένοι συνελθόντες εἰς ἓν καὶ τὸ αὐτὸ μέρος καὶ συσκεφθέντες μὲ τρόπον χριστιανικὸν τὰς παρελθούσας ταραχάς, τὰς ὁποίας ὑπέφερον ὁ δυστυχῆς τόπος μας ἐκ τῆς ἀσυμφωνίας ἡμῶν καὶ ἐλλείψεως ἀδελφικῆς συμπνοίας καὶ ἐκ τῶν φιλοδοξιῶν ἐκάστου ἑνός, ἀπεφασίσαμεν ἤδη κοινῇ γνώμῃ καὶ χριστιανικῇ διαθέσει νὰ διορίζωμεν καὶ νὰ φέρωμεν εἰς λήθην ὅλα αὐτὰ τὰ παρελθόντα, συγκροτήσαντες νὰ φυλάξωμεν μίαν ἄδολον εὐρυθμίαν καὶ διοίκησιν δικαίαν καὶ χριστιανικὴν.

Πρῶτοι ὑποσχόμεθα τῷ Ὑψίστῳ Θεῷ νὰ φυλάξωμεν μεταξὺ μας μίαν ἰερὰν φιλίαν εἰς ὅσα ἄλλα ἀπαιτεῖ ἡ χριστιανικὴ μας θρησκεία, δεύτερον δὲ δυνάμει τοῦ ὑποσχετικοῦ μας τούτου γράμματος ὅστις ἐξ ἡμῶν πάντων τῶν ὑπογεγραμμένων καὶ τῶν μὴ ὑπογεγραμμένων τοῦ λοιποῦ ἤθελε δυστροπήσει κακῶς φερόμενος καὶ ἤθελε μετακαλέσει κατὰ τὰς ταραχὰς καὶ φασαρίες εἰς τὸ βιλαέτι μας ἢ ἤθελεν πράξει κατὰ ἀπειρηκτικὸν κακὸν ἢ κοινῶς ἢ μερικῶς ἄνευ τῆς γνώμης πάντων ἡμῶν, ὁ τοιοῦτος ἄνευ προφάσεως νὰ πεδεύηται πρῶτον ἐκκλησιαστικῶς καὶ ἂν δὲν ἔλθῃ εἰς αἴσθησιν νὰ πεδεύηται καὶ πολιτικῶς χωρὶς νὰ δύναιτο κανεὶς ἐξ ἡμῶν νὰ τὸν ὑπερασπίζεται καὶ ἂν φανῇ κανεὶς ὑπερησπικτῆς του καὶ οὗτος νὰ πεδεύηται μὲ τὰς αὐτὰς παιδείας ὡς πεσὼν καὶ αὐτὸς εἰς τὸ ἴδιον ἀμάρτημα καὶ τὰς παιδείας ταύτας ὅσα ἐξοδα ἤθελεν ἀκολουθήσει νὰ τὰ ἐξοδεύῃ ἡ Κοινότης ἢ ὁποία μετὰ ταῦτα νὰ ὑποκαταστή τὸν πταίστην νὰ τὰ ἀποκρίνεται μέχρι ὀβλοῦ.

Πρὸς τούτους ἂν καὶ ἕως τώρα ἠδίκηθη ἀδίκως καὶ κανένας παραλόγως, εἴτε κοινῶς εἴτε μερικῶς, καὶ οὗτος νὰ δικαιώνεται μέχρι καὶ αὐτοῦ τοῦ λεπτοῦ μὲ τὴν γνώμην τῆς Κοινότητος, καὶ ἐνὶ λόγῳ εἰς τὸ ἐξῆς ὅσες ὑποθέσεις θεωροῦνται τῇ κοινῇ γνώμῃ δικαίως, τὰ τοιαῦτα πάντα ὑπολογίζονται ἀμεταμέλητα, ἀμετασάλευτα, στερεὰ καὶ ἀκλόνητα.

Ταῦτα λοιπὸν πάντα τὰ ἐν τούτῳ τῷ γράμματι ὁμοφώνως ὑποσχεθέντα καὶ παρ' ἡμῶν γραφθέντα ὡς θεάρεστα ἐπωφελῆ καὶ ὠφέλιμα εἰς τὸ βιλαέτι μας ὑποσχόμεθα ἐν καθαρῷ συνειδότι νὰ φυλάξωμεν μέχρι τῆς τελευταίας μας στιγμῆς, διὸ ὡς γενόμενα καὶ τούτων πρὸς ἀσφάλειαν τοῦ βιλαετιοῦ μας δεδώκαμεν καὶ ἐκ τούτων ἓν εἰς τὸν κυριάρχην μας εἰς τὸν ὅποιον ἔχομεν τὴν εὐπίθειαν καὶ ὑποταγὴν ὡς ἀρχὴν τοῦ Ἔθνους μας, ὅστις θέλει εἶναι ὡς ὁ πρῶτος ἐνάγων εἰς τὸν πταίσαντα διὰ νὰ λαμβάνῃ τὴν ἀνήκουσαν παιδεῖαν καὶ ὑποφαινόμεθα.

1846 τῇ 20 Μαΐου

Ἰωάννης Σούελας

(Ἔπονται ἐπίσης ἑτεροὶ ὑπερτριάκοντα ὑπογραφαὶ ἀντιπροσώπων τῶν χωρίων τοῦ Βιλαετιοῦ Κοινότητος).

Διὰ τοῦ παρόντος ἡμῶν συμφωνητικοῦ ἐγγράφου δῆλον γίνεται παρ' ἡμῶν τῶν πέντε ὑποφαινομένων, ὅτι ὄντες συγγενεῖς καὶ φίλοι καὶ ἐπειδὴ πρὸ ὀλίγου μᾶς ἔτρεξαν εἰς τὸ ἀναμεταξύ μας μικραὶ συγχύσεις, διὰ τοῦτο σήμερον ἀγνοήσαντες ὅλοι ὁμοῦ τὰ συγγενικὰ καὶ φιλικὰ χρέη ἀπεφασίσαμεν ἀποφασιστικῶς καὶ κεντρικῶς ὁμοῦ νὰ ὑποτάξωμεν τὰ πάθη καὶ μίση καὶ νὰ ρίψωμεν εἰς λήθην ὅλα τὰ παρελθόντα καὶ νὰ πορευώμεθα εἰς τὸ ἐξῆς με ἀδελφικὴν σύμπνοιαν καὶ συσφιγμένην ἁρμονίαν κατὰ τὰ κάτωθι ἄρθρα.

Α) Τὸ Βιλαέτι νὰ ἐνωθῆ καὶ ἂν τὸ Βαρόσι δυστροπήσῃ διὰ τὴν ἔνωσιν καὶ συμμαθῆξωσι καὶ τινα τσιφλίκια Καραμουρατάτικα, τότε ἡμεῖς ὅλοι ὁμοῦ νὰ πασχίσωμεν ὅπου νὰ τὰ τραβίξωμεν καὶ νὰ τὰ εἰσάξωμεν εἰς τὴν ἔνωσιν καὶ τὸ Βαρόσι ἄς μείνῃ μόνον του.

Β) Κάθε ὑπόθεσιν τοῦ Βιλαετιοῦ θέλομεν τὴν ἐνεργῆ καὶ συνομιλῆ οἱ ὑποφαινόμενοι τόσον περὶ Προεστίας ὡσὰν καὶ κάθε ἄλλην δουλείαν ἄνευ ζημίας τῶν ὑποφαινομένων.

Γ) Εἰς κάθε ὑπόθεσιν μας θέλομεν βοηθηθῆ ὁ εἰς τοῦ ἄλλου χωρὶς νὰ ἀλλάξωμεν τὴν κάθε ὑπόθεσιν μας με ἄλλον ἐπάνω εἰς τὸ δίκαιον.

Δ) Εἰς τὴν ὑπόθεσιν Δεσπότη (1) θέλομεν σταθῆ σύμφωνοι οἱ πέντε εἰς ἐκεῖνον τὸν τρόπον ὅπου συσκεφθῶμεν ὅλοι ὁμοῦ καὶ εὕρωμεν διὰ ὠφελιμώτερον,

Ε) Εἰς τὴν κοινὴν Προεστίαν Βιλαετιοῦ Κονιτσιωτῶν δὲν ἔχομεν νὰ διορίσωμεν ποτὲ κανένα.

ΣΤ) Τοὺς ἀπερασμένους λογαριασμοὺς θέλομεν τοὺς θεωρήσει καὶ ξελαγαρίσει ἐπάνω εἰς τὸ δίκαιον, χωρὶς νὰ ζημιώσωμεν ἀδίκως κανένα καὶ χωρὶς νὰ ἀφήσωμεν πάλιν κανέναν ὅπου νὰ τὸ πάρῃ διὰ τὴν σακοῦλάν του.

Ζ) Ἐάν κανένας ἐξωτερικὸς πειράξῃ κανέναν ἀπὸ ἡμᾶς τοὺς πέντε, τότε νὰ βοηθούμεθα ὁ εἰς τοῦ ἄλλου, ἐννοοῦντες τὸν κατατρογμὸν ἐκείνου ὡς τὸν τοῦ ἑαυτοῦ μας.

Η) Ὅταν θέλει κοιταχθῆ καμμιά ὑπόθεσις κοινὴ τοῦ Βιλαετιοῦ μας νὰ συναζώμεθα ὅλοι οἱ κάτωθεν, εἴτε ἔχομεν τὸ δικαίωμα τῆς Προεστίας τοῦ χωριοῦ του ὁ καθένας ἢ καὶ μὴ ἔχοντας αὐτὸ τὸ δικαίωμα, πάλιν νὰ κοιτάζε-ται καὶ μαζὺ με τὸ ὑπόλοιπον Βιλαέτι νὰ ἐκτελῆται ἢ κάθε ὑπόθεσις καὶ διὰ ἐκείνους ὅπου δὲν ἔχουν τὴν Προεστίαν τοῦ χωριοῦ των, νὰ προσπαθοῦ-μεν ὅλοι ὁμοῦ ὅπου νὰ τὸ λαμβάνουν αὐτὸ τὸ δικαίωμα, καὶ ἂν εἶναι δύο

1) Ἐννοεῖ τὴν δράσιν τοῦ Μητροπολίτου Βελλᾶς καὶ Κονίτσης κατὰ τὸ 1835, ὅστις διέπραττε διαφόρους ἀυθαιρεσίας σχετικῶς με τὰς προσόδους τῶν Μοναστηρίων καὶ ἰδίως τοῦ Μοναστηρίου Βελλᾶς. Λόγω τῶν ἀυθαιρεσιῶν αὐτῶν ἠναγκάσθη νὰ ἐπέμβῃ καὶ ὁ Κώστας Γραμματικὸς πρὸς περιστολὴν τοῦ κακοῦ. (Πρὸς ἐπιστολὴν του ἀπὸ 26 Μαΐου 1835 ἐκ Μοναστηρίου πρὸς τὸν Γιάννην Σούρλαν σχετικῶς με τὴν ὑπόθε-σιν τοῦ Μητροπολίτου, δημοσιευθεῖσαν ὑφ' ἡμῶν εἰς Ἑπειρωτ. Χρονικά, 1929, σελ. 209-210).

ἄτομα ἀπό τινά χωριά, αὐτὸ τὸ δικαίωμα νὰ τὸ ἔχουν μαζύ, χωρὶς νὰ ἐξαιρῆται κανέν ἀπὸ τὰ δύο.

Θ) Ἐάν ἤθελε συμπέσει καμμία ὑπόθεσις κανενὸς ἀπὸ ἡμᾶς τοὺς κάτωθεν, διὰ νὰ κοιταχθῆ μετὰ τὸ μέσον τοῦ Μουσελίμι ἢ Κατῆ ἢ κανενὸς συγγενῆ ἢ φίλου μας ἢ ἄλλου Βιλαετιοῦ καὶ πειράξουν ἀδίκως ἢ ἡμᾶς ἢ τοὺς λοιπούς, τότε ὅλοι ὁμοῦ ἡμεῖς νὰ πηγαίνωμεν εἰς αὐτοὺς καὶ νὰ ὁμιλήσωμεν διὰ ταύτην τὴν ὑπόθεσιν ὅπου ὅπως νᾶναι τὸ δίκαιον νὰ τελειώνη. Καὶ ἂν δὲν εἰσακουσθῶμεν καὶ παθητικῶς ἤθελαν κάμει κανέν ἐναντίον αὐτοῖ οἱ Βαλῆδες εἴτε φυλακῆ εἴτε ἄλλο τι, τότε ὅλοι συμφώνως νὰ ἀναφερώμεθα εἰς τὸν αὐθέντην μας διὰ νὰ τοὺς δίδῃ τὸ πρέπον νιζάμι. Καὶ ἂν δὲν τελειώνη διὰ λόγων καὶ χρειασθοῦν ἔξοδα, αὐτὰ νὰ δίδωνται ἀπὸ τὸ Βιλαέτι κοινῶς.

Ι) Ἐάν ἀπὸ κανένα χωρίον τῶν ὑποφαινομένων ἡμῶν τρέξῃ σύγκλιση εἰς τὸ ἀναμεταξύ των ἢ χωριανὸς καὶ κινηθῆ κανεὶς ἢ δύο ἢ καὶ περισσότεροι διὰ τοὺς Βαλῆδες, τότε ἡμεῖς δὲν θέλομεν τοὺς ἀγκαλιασθῆ καὶ ὑπερασπισθῆ, ἐκτὸς ἂν ἔχουν γράμμα ἀπὸ κανέναν μας πρὸς τοὺς ἄλλους, τότε νὰ τοὺς ὑπερασπίζωμεν ὡς τοὺς γράφει τὸ γράμμα ὅπου νὰ τοὺς φέρουν ἀπὸ τὸ χωρίον ὅπου νὰ εἶναι δύο Προεστοὶ τὸ γράμμα νὰ ἔρχεται πρὸς τοὺς ἄλλους νὰ εἶναι καὶ οἱ δύο γραμμένοι καὶ ἔτσι νὰ τοὺς βοηθοῦν.

ΙΑ) Ἐάν κανένας ἀπὸ τὰ χωριά μας εὐγῆ καὶ θελήσῃ νὰ κατατρέξῃ κανέναν ἀπὸ ἡμᾶς ἢ φανταζόμενος νὰ κατεβάσῃ τὴν τιμὴν τῆς προιστίας καὶ νὰ εἶναι ἓνα εἶδος σκανδάλου διὰ κάθε ὑπόθεσιν τῆς Χώρας καὶ ἀφοῦ μᾶς εἴπῃ ὁ συνάδελφος ὅτι πάσχει, εἰ μὲν καὶ εἶναι συγγενῆς εἴτε φίλος, ἔχομεν χρέος νὰ τοῦ εἴπωμεν μιαν φορὰν καὶ ἂν δὲν παύσῃ καὶ τρέξῃ εἰς τὰ ἴδια, τότε εἴμεθα εἰς χρέος ὅλοι ὁμοῦ νὰ ἐφευρίσκωμεν τρόπον ὅπου νὰ τοῦ γίνεταί ἡ πρέπουσα παιδεία ἕως ὅπου νὰ ἔρχεται εἰς αἴσθησιν.

ΙΒ) Ἐάν ἡμᾶς τοὺς ὑπογεγραμμένους ἔχομεν νὰ ἐμβαίνωμεν ἀπὸ ἓνα Προεστὸς διὰ τὸ Βιλαέτι καὶ νὰ στέκεται ἀπὸ ἕξ μῆνας καὶ ὄχι περισσότερον.

ΙΓ) Ὅποιος ἔλθῃ ἀπὸ τὴν Ἐπαρχίαν μας γιὰ νὰ κάμῃ νταβᾶν εἴτε εἰς Μουσελίμην εἴτε εἰς Κατῆν εἴτε εἰς Δεσπότην εἴτε ἄλλου, ὅποιος ἀπὸ μᾶς εὐρεθῶμεν εἰς Κόνιτσαν συμφώνως μετὰ τὸν νέον Προεστὸν νὰ ἀγκαλιάσουν τοῦ ἀδικουμένου τὴν ὑπόθεσιν βοηθῶντάς τον εἰς τὸ δίκαιον.

ΙΔ) Ἐάν κανένας ἀπὸ ἡμᾶς ἔχει ἀδικηθῆ ἀπὸ κάθε λογῆς ἄνθρωπον εἶναι χρέος νὰ παρασταίνῃ τὰ δίκαιά του εἰς ἡμᾶς τοὺς ἄλλους καὶ ὅποταν δὲν λάβῃ τὸ δικαίωμα καὶ διὰ μέσου μας καὶ καταντήσῃ εἰς κριτήριον, ἔχομεν νὰ τοῦ βοηθοῦμεν ὅλοι ἕως ὅτου νὰ δικαιώνηται.

ΙΕ) Οἱ χρηματίσαντες Προεστῶτες ὅπου θέλουν εἶναι εἰς κάθε χωριόν, ὅσον περὶ μισθοῦ τόσον καὶ διὰ κάθε τι, θέλουν πορεύονται καὶ ἀκολουθοῦν κατὰ τὸ ἔγγραφον ὅπου εἰς τὴν συμφωνίαν τοῦ θέλει δώσει ὁ Προεστὸς.

Μετὰ ἀδελφικὴν γνησιότητα ἀπεφασίσαμεν εὐχαρίστως ὅπου νὰ βασιτάξωμεν τὰ ἄνω καὶ ὀπισθεν ἄρθρα ἀκλόνητα καὶ ἀμώμητα, καὶ ἂν κανεὶς

Μαγειρική

Από τον ναεμεκαμπύ & δεύα

Θεὰ ἡ σαρωνοςμαρ δουελομαρ πυοφιαμοσασυ ἔχῃ ἡ υαλα κονι-
ηαυ ὡ δουαλωμαρ γιανου σὲρλα, δαδῆ ἔχῃ κα σδη με σαδαυαυ
ἐνλεχονλα ἔχῃ λαδ ἀναχῆλα, ποδισα, ὡ αὐτὸ υαλα. ἔσασ ἔχῃ σαυαυ
ἡ αὐδωλαυ γουὲ κα ρῆη κερμὰ σαυὰ ὡ αὐτὸ υαλα ἔχῃ σαυαυ. σὺ
δε ἐποισοδῆμαρ πυοφιαμοσασυ ὡ υαλα κονιηαυ ὡ γουαμῆου ἔχῃ κα
κρυοειουα δα πυοφιαμοσασυ ὡ υαλα κονιηαυ, ἐνλεχονλα πυο αὐτὸ δὲ δα-
δῆ ἔχῃ υαλα σαυαυ. ἔσασ βασηαυ καδὲ ὡ αὐδωλαυ. σαυ δε γαῖ
δουαδῆλα πυο πυοφιαμοσασυ δα σαυαυ σαυαυ σαυαυ ὡ σαυαυ. ὡ
γαυαυ κονιηαυ, ὡ σαυαυ γιανου ἔχῃ κα ἔκρυοειουα δα βαυαυ
σαυαυ σαυαυ, σαυαυ σαυαυ σαυαυ σαυαυ σαυαυ, σαυαυ κα σαυαυ
σαυαυ σαυαυ κα σαυαυ, ὡ σαυαυ, ὡ σαυαυ σαυαυ σαυαυ σαυαυ σαυαυ
σαυαυ σαυαυ σαυαυ σαυαυ σαυαυ, ὡ σαυαυ σαυαυ (σαυαυ)

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιας

Π/δρ:ι
καδ. σαυαυ
σαυαυ

ἀπὸ ἡμᾶς δὲν σταθῆ εἰς αὐτὸν τὸν δεσμὸν τότε ἡμεῖς νὰ τοῦ λέγωμεν καὶ νουθετοῦμεν ὅπου νὰ μεταβάλλεται πάλιν καὶ ἂν μείνη εἰς τὴν δυστροπίαν τότε ἡμεῖς ὅλοι νὰ τὸν ἀποβάλωμεν καὶ ἀποστρεφώμεθα καὶ πλέον νὰ μὴν θέλωμεν νὰ τὸν εἰξεύρωμεν· ὅποταν ἀκοῦμεν κανέναν λόγον κατηγορίας ἀπὸ κανέναν ἀπὸ ἡμᾶς διὰ τοὺς ἄλλους ἀμέσως νὰ τὸν κρίνωμεν ἐπὶ παρουσίᾳ μας, καὶ ἂν εὐρεθῆ πιστὸς τότε νὰ κατηγοριέται ἀπὸ ὅλους τοὺς ὑπογεγραμμένους.

Διὸ ἔγιναν πέντε παρόμοια καὶ ἐπῆρεν ὁ καθείς τὸ ἰδικόν του.

1841 Ἰουλίου 25

Κόνιτσα

Ἰωάννης Σούρλας

Ἀδάμος Νάσιου

Νικόλαος Κ. Γραμματικὸς

Ζήσης Δούμαρης

Γεώργιος Πρωτόπαπας

Οἱ ὑποφαινόμενοι δηλοποιοῦμεν διὰ τοῦ παρόντος ὅτι σήμερον ἐσυμφωνήσαμεν καὶ ἐγίναμεν μία ψυχὴ καὶ τρία σώματα δηλαδὴ ἀδελφοθήκαμεν κατὰ τὸν ἀκόλουθον τρόπον καὶ συμφωνίας.

A) Ὅτι εἰς ὅλας τὰς ὑποθέσεις τοῦ Βιλαετιοῦ μας δηλαδὴ λογαριασμοὺς Βεκηλάδων, Προεστῶτων καὶ ὅ,τι ἄλλο κοινὸν πρᾶγμα τοῦ Βιλαετιοῦ μας ἤθελεν παρουσιασθῆ, εἴμεθα σύμφωνοι νὰ τὰ ἐκτελοῦμεν οἱ ὑποφαινόμενοι μὲ κοινήν γνώμην.

B) Τοὺς Προεστῶτας ὁποιοσδήποτε ἠθέλομεν βρῆ μονασίπι (1) νὰ τοὺς διορίζωμεν μόνον διὰ ἕνα μῆνας καὶ ἔπειτα νὰ τοὺς πέρνωμεν τὸν λογαριασμὸν καὶ ἂν βρεθῆ μονασίπι ἀπὸ ἡμᾶς τοὺς ὑποφαινομένους νὰ τοὺς ἀφίνομεν πίσω τοὺς ἰδίους (ἔχοντας καὶ τοὺς λοιποὺς συμπράκτορας) ἤδη καλῶς εἰ δὲ μὴ νὰ διορίζωμεν ὅποιος βρεθῆ μονασίπι.

Γ) Ἄν κατὰ περίστασιν καὶ κανένας τυχὸς Βαλῆς (Μουσελίμης) μᾶς πείσῃ καὶ μᾶς κατατρέξῃ εἴτε ὅλους ἡμᾶς εἴτε κανέναν ἀπὸ ἡμᾶς εἴμεθα εἰς κρῆος νὰ βοηθούμεθα ἀναμεταξύ μας ἕως τὸ κιαμέτι (2) καὶ αὐτὸν καὶ τὸν τυχόντα Βαλῆν τοῦ Βιλαετιοῦ μας νὰ τοῦ κινούμεθα καὶ τὸν τυχόντα Βεζύρην νὰ τὸν ἐξόνωμεν ἀπὸ τὸ Βιλαέτι μας καὶ νὰ πέρνωμεν ὅποιον ἄλλον εὕρωμεν μὲ κοινήν γνώμην μονασίπι.

Ὅμοίως καὶ ἄλλος κανένας ἂν μᾶς κατατρέξῃ εἴτε ὅλους εἴτε κανέναν ἀπὸ ἡμᾶς, νὰ τοῦ εἴμεθα ὅλοι βοηθοὶ ἐκείνου τοῦ κατατρεγμένου καὶ νὰ εἴμεθα κατ' ἐπάνω ἐκείνου ὅπου μᾶς κατατρέχει καὶ ἐν ἐνὶ λόγῳ νὰ βοηθούμεθα ἀναμεταξύ μας ὑπερασπιζόμενοι τὸ δίκαιον.

1) Μονασίπι=πρέπων, κατάλληλος. 2) Κιαμέτι=συντέλεια τοῦ αἰῶνος.

Διὸ ἔγιναν τρία παρόμοια γράμματα καὶ τὰ ὑπεγράψαμεν οἱ τρεῖς νὰ βαστοῦμεν ὁ καθένας ἀπὸ ἓνα καὶ ὁποῖος ἀπὸ ἡμᾶς δὲν βαστάξει ὅσα γράφουν τὰ χαρτιά καὶ βγῆ ἄπιστος στὴν συντροφιά, αὐτὸς εἶναι ἔξω ἀπὸ τὴν πίστην του καὶ ἓνας μασκαρᾶς καὶ ὁ Θεὸς νὰ τοῦ μπαντιρτίση τὸ σπῖτι.— Ἄμην.

Καὶ τὸ σινέτι ἔχει νὰ βγένη στὸν κόσμον ὁποῦ αὐτουνοῦ τοῦ ἄπιστου νὰ μὴ τοῦ δώση κανένας καλημέρα γιὰ νὰ γένη ρεζίλι στὸν κόσμον—ὄχι ἄλλο.

Κόνιτσα 11 Μαΐου 1842

Ἰωάννης Σούρλας

Νικόλαος Κ. Γραμματικὸς

Ἐμίνης Σαρανταπόρης

Οἱ ὑποφαινόμενοι δηλοποιοῦμεν ὅτι σήμερον ὅλοι ὁμοῦ ἀπεφασίσαμεν καὶ ἐρρίψαμεν εἰς λήθην ὅλας τὰς φιλονεικίας ὅπου μεταξύ μας εἴχαμε καὶ ἔγίναμεν ἓν σῶμα καὶ μία ψυχὴ καὶ ὅλοι ὁμοῦ ἔχομεν νὰ προσπαθήσωμεν πίπτοντες κατακέφαλα ὁποῦ νὰ ξελαγαρίσωμεν καὶ νὰ ξεπαστρέψωμεν ὅλα τὰ παλαιὰ καὶ καινούργια τοῦ Βιλαετιοῦ μας ἰσάμια, χωρὶς νὰ ἀφήσωμεν πλέον κανένα ἐμπέρισμα ἀφήνοντες ἐν ἐνὶ λόγῳ ὅλας τὰς λογοτριβὰς καὶ ψυχρότητας ὁποῦ ἕως σήμερον ἀναμεταξύ μας εἴχαμε καὶ ὡς θεάρεστον καὶ συμφέρον ὅλης τῆς κοινότητος καὶ τοῦ ἑαυτοῦ μας θέλομεν πορευθῆ εἰς τὸ ἔξῃς μὲ μίαν γνώμην ὅλοι ὁμοῦ, ἔχοντες μέσα εἰς τὴν ἱερὰν συμφωνίαν καὶ ὁποῖον Προεστὸν ἤθελεν ἔχει τὸ Βαρόσι ἂν εἶναι σύμφωνος μὲ ἡμᾶς.

Εἰς τὴν Προεστίαν νὰ στέκωνται ἀπὸ δύο ἀπὸ ἡμᾶς εἰς κάθε ἕξη μῆνας καὶ τελειώνοντας ἢ προθεσμία τῶν ἕξη μηνῶν νὰ θεωρεῖται ὁ λογαριασμὸς των καὶ νὰ παραιτοῦνται χωρὶς τινὸς προφάσεως, μὲ λόγον ὅτι μὲ θέλουν τὸ Βιλαέτι ἢ διὰ μέσου τῆς Διοικήσεως ἢ μὲ κάθε ἄλλην πρόφασιν, δὲν ἔχουν δικαίωμα νὰ στέκουν περισσότερον ἀπὸ τοὺς ἕξη μῆνας παρὰ νὰ παραιτοῦνται καὶ νὰ διορίζωνται πάλιν ἀπὸ τὴν σειράν μας δύο ἄλλοι διὰ νὰ ἔρχεται γύρᾳ εἰς ὅλους μας καὶ εἰς αὐτὴν τὴν σειράν ὡς ἀνωτέρω εἴπομεν νὰ ἐμπεριέχεται καὶ ὁ Προεστὼς τοῦ Βαρουσιοῦ, ἂν εἶναι σύμφωνος μὲ ἡμᾶς.

Εἴμεθα εἰς χρέος ὅλοι νὰ ἀγκαλιάζωμεν μὲ ὅλας τὰς δυνάμεις μας κάθε ὑπόθεσιν τοῦ Βιλαετιοῦ μας διὰ τὸ ὄφελος τῆς Κοινότητος συμβοηθῶντες εἰς κάθε ἀπαιτοῦσαν περίστασιν τοὺς τυχόντας δύο διορισμένους Προεστῶτας ὁμοίως εἴμεθα εἰς χρέος νὰ συμβοηθήσωμεν ἐξ ὅλης ψυχῆς μας καὶ καρδίας εἰς κάθε ὑπόθεσιν ὅπου ἤθελεν συμπέσει κανενὸς ἀπὸ ἡμᾶς, ὥστε ὁποῦ νὰ τὴν νομίζωμεν καὶ τὴν ἀγκαλιάζωμεν ὡσὰν νὰ εἶναι κοινὴ ὑπόθεσις ὅλων μας. Ἐπὶ ὅσα ἀνωτέρω εἴπομεν, ὁποῖος ἤθελεν εὖγη καὶ γίνῃ αἴτιος διὰ νὰ φέρῃ πάλιν διχόνοιαν καὶ σκάνδαλον εἰς τὸ ἀναμεταξύ μας νὰ θεωρεῖται καὶ νομίζεται ἐκεῖνος ἀπὸ ὅλους μας ὡς ὁ Ἰούδας ὁ Προδότης χωρὶς νὰ ἐνωθῆ κανένας ἀπὸ ἡμᾶς μ' αὐτὸν καὶ ὡς προδότην παραβάτην καὶ κακοποιὸν νο-

μίζοντάς τον, ὅλοι ὁμοῦ νὰ τὸν ἀποξενώσωμεν ἀπὸ τὴν μέσην μας καὶ πλέον νὰ μὴν τὸν καριστοῦμεν εἰς καμμίαν ὑπόθεσιν.

Οἱ διωρισμένοι δύο Προεστῶτες εἰς κάθε ὑπόθεσιν νὰ πορεύωνται μὲ τὴν γνώμην ὅλης τῆς συντροφιάς μας καὶ εἰς κάθε δόσιμον ὅπου ἤθελον κάμει νὰ πέρνωσιν μαρτυρικὸν ἀπὸ ὅποιον τῆς συντροφιάς μας ἤθελεν εὐρεθῆ εἰς Κόνιτζαν, καὶ ἀπὸ τοὺς Ἐπιτρόπους ὅπου ἤθελαν ἀφίσει ἐκεῖνοι ὅπου νὰ λείπουν.

Τὸν μισθὸν ὅπου θὰ πάρωσιν οἱ δύο Πραεστῶτες τὸν μὲν μισὸν νὰ πέρνωσιν οἱ δύο αὐτοί, καὶ τὸν ἄλλον μισὸν νὰ τὸν δίδωσιν εἰς τοὺς ἄλλους συντρόφους διὰ τὰ ἔξοδά των καὶ ἔτιζι ἔχει καὶ ἐξακολουθεῖ διὰ πάντα.

Διὸ κ' ἐκάμαμεν τὰ παρόντα συμφωνητικὰ γράμματά μας διὰ νὰ βαστῶ ὁ καθεὶς ἀπὸ ἓνα, πρὸς ἀπόδειξιν τῶν ἀνωτέρω συμφωνιῶν μας καὶ ἀσφάλειαν.

Διὸ καὶ ὑποφαινόμεθα.

Κόνιτζα 27 Ἰουνίου 1843

Ἰωάννης Σούρλας

Ἀδάμος Νάσιου

Νικόλαος Κ. Γραμματικὸς

Δημήτριος Πρωτόπαπας

Ζήσης Δούμαρης

Ἐνδοξότατε καὶ Πολυχρονισμένε Ἐμὶν Μπέη Ἐφέντη.

Ταπεινῶς σὲ προσκυνῶ, φιλῶντας τὰ ἔχνη τῶν ποδῶν σου καὶ μὲ τὸ σκλαβικόν μου κάμνω ὄφροντὲ ὅτι κατὰ προσταγὴν σου ἐσυνάχθησαν ὅλοι οἱ Προεστῶτες καὶ οἱ βεκιλάδες τῶν χωρίων τοῦ Βιλαετιοῦ Κονίτζης καὶ οἱ Βιλαετ Κοτζαμπάσιδες Γιάννης Σούρλας καὶ Δημήτριος Λιάμπεης καὶ ἐμπροσθέν μου ἐθεώρησαν κάθε λογαριασμόν τους, ὅπου ἀναμεταξύ τους εἶχαν ἕως σημερον καὶ ἐξώφλησαν μὲ τοὺς Βιλαετκοτζαμπάσιδες Γιάννην Σούρλαν καὶ Δημήτριον Λιάμπεη, καὶ εἰς τὸ ἐξῆς οἱ αὐτοὶ βεκίληδες καὶ Προεστῶτες τῶν χωρίων μου εἶπαν ὅτι δὲν τοὺς μένει πλέον νὰ ζητήσουν τίποτε ἀπὸ τοὺς ἀνωθεν Κοτζαμπάσιδες καὶ ὁ ὄρισμός σου.

Οἱ χρόνοι σου πολλοὶ ἀπὸ τὸν Θεόν. Ἀμήν.

Τῆς ἐνδοξότητός σου χαίροντουατζῆς καὶ σκλάβος

Ὁ Βελλᾶς Ἰωσήφ (1)

Ἰωάννινα 1827 Ἰουνίου 4

1) Εὐριπίδου Σούρλα, Ἡ Ἐπαρχία Κονίτσης ἐπὶ Τουρκοκρατίας (Ἠπειρ. Χρον. 1929 σελ. 225). Πρβλ ὡσαύτως τοῦ Αὐτοῦ, Κώστας Γραμματικὸς 1939 σελ. 18—19.

Ἐγὼ ὁ Βεζύρ Μεχμέτ Ρεσὴτ Πασᾶς

Δίδω τὸ Μπουγιουρντί μου τῶν Χαῆρ ντουατζήδων μου Γιάννη Σούρα καὶ Δημήτρη Λιάμπεη Βεκίληδων καὶ Προεστώτων τοῦ Καζᾶ Κονίτζης, ὅτι δι' ὅσον καιρὸν ἐστάθησαν εἰς τὴν δούλευσιν τοῦ Βιλαετιοῦ μὲ τὸ νὰ ἐπέδειξαν τοὺς λογαριασμούς των καθαρούς καὶ ὑπογραφὰς τοῦ Μεμλεκετιοῦ (1) ὅτι δὲν ἔμεινεν ἐπάνω τους μῆτε ἓνα λεπτόν, διὰ τοῦτο προστάζω ὅπου οἱ ρηθέντες Βεκίληδες νὰ μείνουν πάντα ἀνενόχλητοι καὶ ἀκαταζήτητοι καὶ πλέον δὲν ἔχει τις νὰ ἀναφέρῃ ζητῶντας λογαριασμὸν ὡσὰν ὅπου οἱ παραδοθέντες λογαριασμοὶ θέλουν εἶναι στερεοὶ καὶ ἀμετάτρεπτοι.

Ἐσεῖς δὲ Μπέγηδες καὶ ραγιαδες τῆς Κόνιτζας οὕτως ἔχετε νὰ ἀκροῦσθε καὶ ὄχι διαφορετικά.

Ἐξ ἀποφάσεως

Ζητοῦνι

1827, Σεπτεμβρίου 18

Βεζύρ Ζανδὲς Ἰμὴν Πέγης

Δίδω τὸ Μπουγιουρντί τοῦ Γιάννη Σούρα, Δημήτρη Λιάμπεη μὲ τὸ νὰ τοὺς ἐπρόσταξα νὰ δώσουν τὸν λογαριασμὸν παστρικόν δι' ὅσον καιρὸν ἐστάθησαν Προεστοὶ εἰς τὸ Βιλαέτι τῆς Κόνιτζας ὡς ἐθεωρήθη ὁ λογαριασμὸς τους παρὸν εἰς τὸν Δεσπότην Κονίτζης ὡς καὶ στοὺς Βεκίλιδες ὅλων τῶν χωρίων Κόνιτζας ὅσον τῶν ἄνωθεν εἰρημένων τόσον καὶ τοῦ Χρήστου Σταριτσιώτη Καψιμάλη.

Καὶ εὐγῆκεν ὁ λογαριασμὸς τους παστρικός καθὼς ὁ ἴδιος ὁ Δεσπότης καὶ Βεκιλάδες τῶν χωρίων μὲ ἔκαμαν βακούφια διὸ καὶ ἐξώφλησαν καθὼς καὶ τὰ χουτζέτια τους διαλαμβάνουν, καὶ διὰ νὰ ἐδούλεψαν μὲ μέγαν σαδακάτι εἰς τὰς βασιλικὰς ὑποθέσεις καὶ Βιλαέτι τους τοὺς ἐξαναδιώρισαν καὶ διὰ ἔμπρὸς τὸν βεκιλεμέν τους ὁ Γιάννης Σούρας καὶ ὁ Δημήτριος Λιάμπεης προσθέτοντας ἀκόμη καὶ τὸν Ζῆσον Νικολάου ἀπὸ Καστάνιανην καὶ Χρησιάκην Πρωτοπαπὰν καὶ αὐτοὶ ἔχουν νὰ κυτάξουν τὴν κάθε δουλειὰν τοῦ Βιλαετιοῦ τους χωρὶς νὰ τοὺς καριστήσῃ ἄλλος κανένας.

Ἐξ ἀποφάσεως

Ἰωάννινα 1827 Ἰουνίου 6

1) Τοῦ Τόπου, τῆς Ἐπαρχίας.

Ἀγαπητοί μου ραγιάδες Βαρουσιού καὶ ὄλων τῶν χωριῶν τοῦ
Βιλαετιοῦ Κόνιτζας

Μετὰ τὸν χαιρετισμὸν μου σᾶς φανερώνω ἔλαβα τὸ ἀρτζουάλι σας καὶ δὲν βλέπω νὰ ἔχετε κανένα δίκαιον διὰ τὰ ὅσα γράφετε, ἐπειδὴ ἐγὼ ἔφερα ἐδῶ ὄλους τοὺς Προεστοὺς καὶ ὄλους τοὺς Βεκίληδες τῶν χωριῶν καὶ ἐπαρουσίασεν ὁ καθένας τὸν λογαριασμὸν του καὶ ἐξεκαθαρίσθη ὁ γενικὸς λογαριασμὸς ἀπὸ τὸν ὁποῖον ἐβγῆκεν ὁ μπεκαῆς καὶ ἐκαριλατίσθησαν οἱ μπορτιζιλῆδες καὶ ἐπάνω εἰς τοῦτο ἐρωτήθησαν ὄλοι οἱ βεκίληδες καὶ ὅσοι ἄλλοι ἦτον ἐδῶ, ὅπου ὁποῖος εἰξεύρει τὸν παραμικρὸν χιλὲν αὐτοῦ τοῦ λογαριασμοῦ νὰ μαρτυρήσῃ διὰ νὰ μὴν τοῦ τὰ πιάσωμεν καὶ ἔτσι συμφώνως ὡμολόγησαν ὅτι ὁ λογαριασμὸς εἶναι τακτικὸς καὶ ἔτσι τὸν ἐβουλώσαμεν καὶ ἀπεφασίσθη εἰς τὸν ἴδιον καιρὸν ἐδιορίσθη καὶ Προεστὸς τοῦ Βιλαετιοῦ ὁ Κύρ Γιάννης Σούρλας ὁ ὁποῖος εἶναι καὶ μὲ ὑψηλὸν Μπουγιουρντί τοῦ ὑπερτάτου Αὐθέντου μας καὶ ἐρχόμενος αὐτοῦ θέλετε τὸν ἀκούσει εἰς τὸ κάθε μασλαάτι τόσο τῆς αὐθεντικῆς δουλιᾶς ὅσον καὶ τοῦ Βιλαετιοῦ,

Ἔτσι νὰ κάμετε ὅπως σᾶς γράφουμε διὰ νὰ τρεξῇ ἡ δουλιὰ τακτικά. Ἐξ ἐναντίας πάλιν καὶ εἰξεύρει κανένας ἀπὸ σᾶς ὅπου κανένας ἔφαγε γρόσια εἴτε ἀπὸ χωριὸ εἴτε ἀπὸ Βιλαέτι, ἐγὼ Βαλῆς εἶμαι ἐδῶ, ἔρχεται ἐδῶ καὶ μοῦ τὸ κάμνει ὑφαντὲ καὶ δίδω ἐγὼ τὸ νιζάμι. Οὕτως ἀκολουθεῖτε ὅπως σᾶς γράφω.

1830 Γεναρίου 24

Ἰωάννινα

Ὁ Μουσελίμης Ἰωαννίνων

Λιατίφ Ἐφέντης

Μεχμέτ Ρεσῆτ Πασᾶς

Ἐγὼ ὁ Σατραζάμης καὶ ἔλχακεν Ρούμελη Βαλεσῆς Τεπιδέν :

Δίδω τὸ Μπουγιουρντί μου εἰς ὅλα τὰ χανεκήσικα χωρία τῆς Κόνιτζας ὅπου τὰ ἀγαλίκια ἐσηκώθησαν ἔγιναν μεμνοῦ μὲ φερμάνι βασιλικόν, ὁμοίως καὶ τὰ Σουμπασλίκια.

Διὰ τοῦτο προστάζω καὶ ἐγὼ μὲ τὸ παρόν μου Μπουγιουρντί ὅπου τὰ εἰρημένα Ἀγαλίκια καὶ Σουμπασλίκια ἀπὸ κάθε χωριὸν νὰ εἶναι ἐμποδισμένα καὶ ἄκυρα, μὴ τολμήσῃ τινὰς καὶ ζητήσῃ ἀγαλίκι ἢ τινὰς Προεστῶς δώση ὅτι μὲ τὸ κεφάλι του δὲν μὲ δίδει τζεβάπι.

Ὅμοίως καὶ Σιούμπασης νὰ μὴν μετασταθῇ σὲ χωριὸν. Ὅλα τὰ χωριά ὅταν ἔχουν χρεῖαν διὰ Τοῦρκον νὰ κοιτάξουν τὶς δουλειές τους, νὰ γράφουν πρὸς τὸν εἰς Κόνιτζαν Μουσελίμην μου νὰ τοὺς στείλῃ ἕνα παλικάρι νὰ τοὺς θεωρεῖ ταῖς δουλιές τους νὰ τρώγῃ ψωμί καὶ φαγί, ὅ,τι λάχῃ, καὶ νὰ τὸν πληρώσουν πρὸς εἴκοσι γρόσια τὸν μῆναν, νὰ τὸ κρατοῦν τὸ παλικάρι

ὅπου νὰ ἔχουν δουλειὰν οἱ ραγιάδες καὶ μὴν ἔχοντας δουλειὰν νὰ πέρνη γράμμα ἀπὸ τὸν Κοτζάμπασην καὶ νὰ γυρίζη ὀπίσω εἰς τὸν Μουσελίμην.

Καὶ σὺ ἐδικέ μου Μουσελίμη ἔτσι ἔχεις νὰ ἀκολουθήσης καὶ ὄχι διαφορετικά.

Ἐξ ἀποφάσεως

1830 Δεκεμβρίου 4 Ἰωάννινα

Βεζύρ Μεχμέτ Ρεσήτ Πασᾶς

Χαῖρ ντουατζήδες μου, Προεσιῶτες καὶ ἐπίλοιποι ραγιάδες τοῦ Καζᾶ Κονίτζης.

Μετὰ τὸν χαιρετισμόν μου σᾶς φανερώνω ὅτι ὁ κραταιότατος καὶ πολυχρονεμένος Σουλτὰν Μαχμούτ Αὐθέντης μας ἐπιθυμῶντας τὴν καλὴν ἀποκατάστασιν καὶ ἁρμονίαν τοῦ τόπου σας, γνωρίζοντας δὲ καὶ πόσον σᾶς ἀγαπῶ διὰ τοὺς πρὸς τὸ Δεβλέτι ἐλιγιά καὶ πρὸς ἐμὲ ἐκδουλεύσεις σας καὶ πόσον ἀμοιβαίως καὶ σεῖς μὲ ἀγαπᾶτε ὡς κοινὸν πατέρα καὶ εὐεργέτην σας διὰ τὰς ὁπωσοῦν χάριτας καὶ περιποιήσεις ὅπου εἶδατε ἀπὸ μέρος μου σήμερον μὲ ἐπεφόρτισεν καὶ μὲ τὸν ἰνταρὲν καὶ τὴν καλὴν κυβέρνησιν τῆς Ρούμελης, τῶν Ἰωαννίνων, Δελβίνου, Αὐλῶνος καὶ Δερβενιῶν, τὸν δὲ Ρούμελη Βαλεσῆ τὸν ἐξώρισεν εἰς Μοναστήρι.

Ἐπειδὴ δὲ εἰς ὅλα αὐτὰ τὰ μέρη ὅπου σήμερον γίνομαι πληρεξούσιος ὡς ἤμουν καὶ ἕνα χρόνον προητέρα εἰς ὅλην τὴν ἔλλειψίν μου εἶμαι εἰς χρέος νὰ θεωρῶ τὰς ὑποθέσεις τοῦ φουκαρᾶ καὶ νὰ ἐκτελῶ τὴν γλυκυτέραν διοίκησιν μὲ ἐδικούς μου πιστοὺς ἐπιστάτας εἰς κάθε μέρος διὰ νὰ περιθάλλουν τὸν φουκαρᾶ κατὰ τὸ ταπιέτ τοῦ Δεβλετιοῦ καὶ τὴν ἐδικὴν μου συνήθειαν, διὰ τοῦτο ἀπεφάσισα καὶ στέλνω εἰς Ἰωάννινα διοικητὴν τὸν υἱόν μου Ἐμὶν Πασᾶ ὅστις ἅμα ὅπου φθάσῃ αὐτοῦ θέλει ἀνταμωθῆτε καὶ διὰ στόματος τοῦ ἰδίου θέλει πληροφορηθῆτε τὰς ὁρδινίας μου (1).

Μὲ τὸ νὰ γνωρίζω λοιπὸν τὴν κατὰ τοῦτο ἄκραν σας εὐχαρίστησιν σπεύδω νὰ σᾶς ἐκδώσω τὸν ἰραντὲν τῆς εὐσπλαχνικωτάτης βασιλείας του καὶ ὡς πιστοὶ μου χαρῆτε.

Τὸ δὲ γράμμα σας περὶ τοῦ πῶς εὐρίσκεσθε νὰ μοῦ τὸ κάμετε ἐξῆκι πότε διευθύνοντάς το ἢ διὰ ἐδῶ ἢ διὰ Κωνσταντινούπολιν, ὅπου θέλω εἶμαι εἰς τὸ μετέπειτα.

Οὕτω γινώσκοντες ἀκολουθεῖτε καὶ θεόθεν ὑγιαίνετε.

1830 Φεβρουαρίου 22

Ἄδριανούπολις

1) Τὰς διαταγὰς μου.

Βεζύρ Ἰμὴν Πασᾶς

Ἀγαπητέ μου Ντερβίς Χασάνη ὅπου εἶσαι διωρισμένος διὰ τὰ ζητήματα χανέδων Σιλιχτάρη Πόντα, σὲ φανερόνω, ἀπὸ τὸν Μεχκεμὲν τῆς Κόνιτζας μοῦ ἦρθεν ἰλιάμι ὅπου γυρεύεις ἀγαλίκι τοῦ Σιλιχτάρη ἀπὸ τὸ Χωρίον Πυρσόγιαννη.

Τὰ ἀγαλίκια αὐτὰ ἔγιναν μεμνοῦ ἀπὸ τὸν Αὐθέντην μας ὡς ἐβεβαιώθην καὶ ἀπὸ τὸ Μπουγιουρντι τῆς Ὑψηλότητός του.

Διὰ τοῦτο, ἂν εἶναι ἔτζι, νὰ τραβήσης χέρι, νὰ μὴν ζητήσης ἀγαλίκι.

Ὑγίαινε

1832 Σεπτεμβρίου 28

Μοναστήρι

Μεχμέτ Ρεσὴτ Πασᾶς

Ἐγὼ ὁ Σατραζάμης καὶ Ἐλχακεν Ρούμελη Βαλεσῆς Τεπιδέν.

Προσταγὴ καὶ εἵδησις πρὸς ὅλα τὰ χωρία τῆς Κόνιτζας :

Τὰ λεγόμενα Ἀγαλίκια ὅπου ἀδίκως ἔπεσαν οἱ Πέγηδες καὶ Ἀγάδες τῆς Ἀρβανιτιᾶς ἀπὸ τὸν Βασιλικὸν Ραγιάν, τὰ ἔκαμε μεμνοῦ (1) τὸ Δεβλέτι Ἀληγιέ (2).

Διὰ τοῦτο σᾶς προστάζω καὶ ἐγὼ ὅπου δὲν ἔχει νὰ δώσῃ κανένας Ἀγαλίκια.

Προσέχετε μὴ δώσετε Ἀγαλίκι ὅτι τζεβάπι δὲν μὲ δίδετε.

Ἐξ ἀποφάσεως

1830 Δεκεμβρίου 6

Ἰωάννινα

Ὁ Βεζύρ Ρεσὴτ Μεχμέτ Πασᾶς Ρούμελη Βαλέση Τεπιγτέν

Ἰωαννίνων Δελβίνου καὶ Αὐλῶνος

Φαζιλετλοῦ (3) Χακίμ Ἐφένδη Κόνιτζας

Μὲ τὸν χαιρετισμὸν μου σᾶς φανερόνω ὅτι ἔδωκα διαταγὴν ὅπου νὰ μὴ ἔμπουν Κολωνιάτες καὶ ἄλλοι κακοὶ ἄνθρωποι, ὅτι διὰ νεφέρια (4) ὅπου ἤμπο-

1) Τὰ ἀπηγόρευσε.

2) Τὸ Ὑψηλὸν Τουρκικὸν Κράτος.

3) Ἐνάρετος (τίτλος δστις ἀπενέμετο εἰς ἰσχωμένους ἰδίως).

4) Στρατιῶται τῆς τακτικῆς φρουρᾶς.

ροῦν νὰ κάμουν χρεία διὰ τὴν προφύλαξιν τοῦ τόπου ὅσα νεφέρια ἤθελε χρειασθῆ νὰ συνάζωνται ὅλα τὰ χωριὰ ἐκ συμφώνου νὰ ἀποφασίζον καὶ ἔτσι μὲ τὸ μουραφέτι (¹) σου νὰ στέλνωνται αὐτὰ τὰ νεφέρια ἀπὸ μέρος τοῦ ἐπιποθήτου μου Χασάν μπη ὅθεν εἶναι ἰκτιζᾶς (²) πληρωνόμενοι βιλαέτηδες εἰς κάθε νεφέρι πρὸς εἴκοσι γρόσια μηνιάτικον καὶ κατὰ τὸν ἰκτιζᾶν ὅποτε χρειασθοῦν ὅμως νὰ στέλνωνται μὲ τὸ μουραφέτι σου καθὼς προεῖπα ὅτι διαφορετικὰ ριτζᾶν (³) δὲν ἔχετε.

Ἐξ ἀποφάσεως, ὑγιαίνετε

1825 Μαρτίου 6

Ἰωάννινα

Ἐγὼ δὲ Βεζήρ Μεχμέτ Ρεσῆτ Πασᾶς

Δίδω τὸ Μπουγιουρντί μου τοῦ Χαῖρ ντουατζῆ μου Ἰωάννη Σούρλα ὅτι, μὲ τὸ νὰ μᾶς ἔχει κάμει χισμέτι (⁴), τώρα ἔχει τὴν ἄδειαν διὰ νὰ καθίσῃ εἰς τὸ σπῆτί του νὰ καθησυχάσῃ κοιτάζοντας μόνον τὴν δουλειάν του χωρὶς νὰ τὸν καριστήσῃ (⁵) κανένας οὔτε εἰς τὰς ὑποθέσεις τοῦ Ντουβλετιοῦ οὔτε τῆς χώρας (⁶) τοῦ Πυρσόγιαννης.

Ἐξ ἀποφάσεως

1828 Μαρτίου 14

Ἰωάννινα

Γ'

ΕΓΓΡΑΦΑ ΑΝΑΦΕΡΟΜΕΝΑ ΕΙΣ ΤΗΝ ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑΝ
ΤΟΥ ΓΙΑΝΝΗ ΣΟΥΡΛΑ
ΜΕ ΤΟΥΡΚΙΚΑΣ ΑΡΧΑΣ ΚΑΙ ΑΛΒΑΝΟΥΣ ΜΠΙΕΗΔΕΣ

Ἀγαπητέ μοι Προεστὲ Ἰωάννη Σούρλα καὶ λοιποὶ Βεκιλάδες
τῶν χωριῶν Βιλαετιοῦ Κονίτζης

Μετὰ τὸν χαιρετισμόν μου σᾶς φανερώνω, σήμερον ἔγραψα καὶ τοῦ Ντερβίς μπη ὅπου νὰ προσπαθήσῃ, μὲρ σαὰτ ἐβέλ (⁷) διὰ νὰ συναχθῆ ὁ

1) Ἐπιδεξιότης.

2) Ἀνάγκη.

3) Ἰκανοποιητικὴν ἀπάντησιν.

4) Ὑπηρεσίαν.

5) Νὰ μὴν τὸν ἐνοχλήσῃ κανεὶς.

6) Τῆς στενώτερης Πατρίδος τοῦ Πυρσόγιαννης.

7) Μία ὥρα προτῆτερα.

μπεκαές και τὸ βουλωμένον δευτέρη σας ὅπου νὰ εὕγη τὸ μπόρτζι σας διὰ νὰ μὴν σᾶς τρέχη ζημία ἀπὸ τοὺς μπορτζιλίδες σας, και ἂν τοῦ τύχη και τοῦ ἐναντιωθῆ κανένας νὰ τοῦ δώση τὸ πρεπούμενον νιζάμι και κάθε νταβᾶς ὅπου κυτάζεται αὐτοῦ νὰ κυτάζεται εἰς τὸν μεχκεμέν.

Πρὸς τοῦτο ἂν ἤθελεν τύχει νὰ σταθῆ κανένας ἐνάντιος ἢ ἀνακατεψιάρης ἐναντίον τῆς προσταγῆς μας, ἐσεῖς ὁμοῦ με τὸν Κατῆ νὰ μοῦ τὸ φανερώσετε, διὰ νὰ κάμω και ἐγὼ πρὸς αὐτὸν τὸ χρέος μου και οὕτως ἀκολουθῆτε ὡς σᾶς προστάζω.

Ἐξ ἀποφάσεως.

1830 10 Φεβρουαρίου
Ἰωάννινα

Μουσελίμης
Λιατίφ Ἐφέντης

Ἐπιπόθητέ μοι Πεκὺρ ἀγᾶ

Μετὰ τὸν χαιρετισμὸν μου σὲ φανερώνω ὅτι ὁ ντουατζῆς μου Ἰωάννης Σούρλας ἔχει νὰ λαμβάνη γρόσια ἀπὸ τὸν Χουσεῖν μπη τοῦ Σουλεϊμάν Μπη και Ἀχμέτ Μπη Χασάν Μπη με ὁμολογίας τῶν.

Ὅθεν λαμβάνοντας τὸ παρόν μου Μπουγιουρντί νὰ τοὺς φωνάξης νὰ τοὺς κάμης τεμπίχι νὰ τὸν πληρώσουν καθὼς διαλαμβάνουν αἱ ὁμολογίαι τῶν διότι δὲν εἶναι σωστὸν νὰ χάση τὸ δίκαιόν του

και ὑγίαινε

1836 Μαρτίου 13
Μοναστήριον

Ἀγαπημένε κὺρ Ἰωάννη Σούρλα

Ἐμαθα ὅτι πέρνετε ἡλιζάμια ἀπὸ ἄλλους ἀνθρώπους και ἐπειδὴ σᾶς ἔχω εἰς τὴν εὐνοϊάν μου ὡς πιστὸν και ἀγαπητὸν μου φίλον διὰ τοῦτο σᾶς λέγω ὅτι ἂν ἀγαπᾶτε και θέλετε νὰ κρατήσετε και τὸ ἰδικό μου τσιφλίκι διὰ λογαριασμὸν σας ἔχω εὐχαρίστησιν, πλην τὰ γρόσια μετρητά, καθὼς εἶπα τοῦ ἀνθρώπου μου ἐκ στόματος, μάλιστα γράφω και τὸν Ἀλέξη, τὸ ὅσον εἰσόδημα πέρνω ἀπὸ τὸ τσιφλίκι μου ἢ πλάκα στέκεται στὸν Ἀλέξη και παρατηρήσετε τὴν πλάκα καθότι γράφω και τὸν Ἀλέξη, και ἂν τὸ κρατήσης με τοῦ Ἀλέξη τὴν ὑπογραφὴν εἶναι καμπούλι μου καθότι με ξέρετε ἐκεῖ ὅπου φθάσω δὲν γλήφω ὕστερα, και διὰ τὰ παζάρια εἶπα τοῦ δούλου μου πόσο νὰ γένη.

Πέρνετε τὴν πλάκα ἀπὸ τὸν Ἀλέξη και τὴν παρατηρεῖτε καθὼς εἶπα και τὸν ἀνθρώπον μου και πέρνεις ὑπογραφὰς ἀπὸ τὸν Ἀλέξη, μοῦ εἶνε βεκύλης μου, και κράτησε και τὸ γράμμα μου διὰ σινέτι σου δι' ἕναν χρόνον ἀπὸ τοὺς χιλίους ὀκτακοσίους σαράντα ἕως τοῦ σαράντα ἕνα.

Ταῦτα και μένω

20 Ἀπριλίου 1840
Μπιτόλια

Ὁ φίλος σου Μπίμπασης
Ἀχμέτ Ἀγᾶς

Δίνω τὸ ταβίλι μου τοῦ Γιάννη Σούρλα Πρισόγιαννη ὅτι μέ καμε
χρεία καὶ τοῦ δανείσθηκα πέντε χιλιάδες γρόσια (5000).

Μιὰ μέρα ἔχω νὰ τοῦ τὰ δίνω στὴν ἴδιαν μονέδα ὅπου μοῦ τὰ μέτρησε
κατὰ τὴν φατούρα τοῦ ἰδίου Γιάννη

1835 Γενναριοῦ 19
Πόντα.

Καὶ ὑγίαινε
Ρακίπης τοῦ
Σιλιχτάρη

Πολυαγαπημένε καὶ φίλε κύρ Γιάννη σὲ χαιρετῶ καὶ σοῦ φιλῶ τὰ μάτια.

Καὶ μάθε γιὰ ὅλους ἡμᾶς καλὰ εἴμεσθε, Καὶ σοῦ φανερώνω :

Τὶς ἀπερασμένες σοῦ εἶχα γράψει ἓνα γράμμα μὲ ἓνα γύφτο ἀπὸ τὴν
Ζούζουλη καὶ κανένα τζουβάπι δὲν μοῦ ἦρθε.

Τώρα σοῦ στέλνω τὸν ἄνθρωπό μου μαξοὺς αὐτοῦ καὶ ἔχω ἔχιζᾶ
μεγάλο γιὰ κάμποσα ἄσπρα, καθὼς τὸ ξέρης ὅπου τὰ χροουτάγω στὰ
Γιάννινα.

Καὶ καθὼς πού μοῦ βρέθηκες καὶ τὲς ἀπερασμένες, σοῦ βάνω τοῦτο τὸ
βάρος νὰ μοῦ στέλνης δέκα πουγγιὰ ἄσπρα καὶ λάβε καὶ ταβίλη μὲ τὸν
ἄνθρωπό μου καὶ κατὰ τὴν μονέδα πού νὰ τοῦ δώσης γράψε μία φατούρα
ὅπου νὰ σοῦ τὰ δώσω στὴν ἴδια τὴν μονέδα.

Ὡς τόσο τοῦτο τὸ βάρος πού σοῦ βάνω νὰ τὸ τελειώσης, δὲν θέλω νὰ
μοῦ τὰ δίνης χάρισμα.

Μάθε καὶ γιὰ τὸν Ἄγα μᾶς ἦρθαν γράμματα δέκα πέντε ἡμερῶν, εἶναι
καλά, σὰν θέλει ὁ Θεὸς

1835 Ἰουνίου 20
Πόντα

Καὶ θεόθεν ὑγίαινε
Ρακίπης τοῦ
Σιλιχτάρη

Δ'

ΕΓΓΡΑΦΑ ΑΝΑΦΕΡΟΜΕΝΑ ΕΙΣ ΤΟΝ ΙΔΙΩΤΙΚΟΝ ΒΙΟΝ ΤΟΥ ΓΙΑΝΝΗ ΣΟΥΡΛΑ

Ἀντιπροσκυνῶ ἀδελφικῶς (1)

Ἔλαβον τὸ ἀδελφικόν μοι γράμμα καὶ ἐχάρην διὰ τὴν ὑγείαν σας εἶδον
καὶ τὰ ὅσα μοὶ γράφεις διὰ τὰς δύο χιλιάδας διακόσια εἴκοσι πέντε γρόσια
διὰ τὰ ὅποια μοὶ λέγετε νὰ σοῦ φανερώσω τί λογιῆς εἰξεύρω τὴν ὑπόθεσιν.

1) Ἡ ἐπιστολὴ ἀπευθύνεται πρὸς τὸν Νικολάκη Κώστα Γραμματικόν.

Ἐγὼ αὐτὰ τὰ γρόσια εἰξεύρω ὅτι ἐρίχθησαν διὰ τὸν τζερεμὲν ὅπου εἶχεν κάμει ὁ Θύμιος Πράζες τοῦ μακαρίτη Γεωργάκη καὶ μ' ὅλον ὅπου κανένα δίκαιον δὲν ἦτον ὅπου νὰ πλερώσῃ τὸ βιλαέτι τὸν τζερεμὲν ὅπου ἔκαμεν ὁ Θύμιος τοῦ Γεωργάκη τὰ ἀπέρασαν διὰ τὸ χατήρι τοῦ μακαρίτου τοῦ κὺρ Κώστα (¹) κάμνοντας ριτζάν τοῦ βιλαετιοῦ ὁ ἴδιος, τώρα βλέπω νὰ μοὶ λέγεις ὅτι τὰ λέγουν οἱ Βουρμπιανῖτες ὅτι εἶναι τῆς χώρας καὶ ὅτι θέλουν μερίδιον οἱ Βουρμπιανῖτες ἀπὸ αὐτὰ τὰ γρόσια· ἐνῶ δὲν ἔχουν δώσει τίποτε πὼς θέλουν νὰ πάρουν ;

Αὐτὰ τὰ εἰξεύρει ὅλον τὸ Βιλαέτι ὅπου εἶναι ὡς ἄνωθεν γράφω καὶ ἄς ἐρωτήσουν ὅποιον θέλουν.

Τῆ 12 Μαρτίου 1839
Κόνιτσα

Θεόθεν δὲ ὑγίαινε εὐτυχῶν
ὁ ἀδελφός σου
Ἰωάννης Σούλας

Διὰ τοῦ παρόντος πωλητηρίου γράμματός μου δηλοποιῶ ὁ ὑποφαινόμενος Μουχαμέτης τοῦ Γιαχᾶ ἀπὸ Μπεράτι ὅπου τὸ σπίτι μου ὅπου ἔχω εἰς Κόνιτσαν εἰς τὸ Βαρόσι τὸ ὁποῖον ἔχει τέσσαρες ὄνταδες, ἓνα ντιβάνι, ἓνα κιόσκι καὶ δύο κατώγια, ὁμοίως καὶ τὸ ἄλλο σπιτόπουλο ὅπου εἶναι ἔξω καὶ ἔχει δύο χωρίσματα στρωτά, ὁμοίως καὶ τοῦς μπαχτζέδες μου, ὅσον τὸν μέσα ὅπου εἶναι κλεισμένος μὲ τὲς αὐλὲς τὸσον καὶ τὸν ἔξω τόπον, δηλαδή σπιτότοπον ὅπου εἶναι ταχμινὰ στρωμάτα τρία Ν : 3 : μαζί μὲ τὲς αὐλὲς τοῦ ὅπου ἔχει ὀλόγυρα μὲ τὰ κλίματά του καὶ δένδρα κάρπιμα καὶ ἄκαρπα, ὅπου ἐμπεριέχονται μέσα καὶ ἔξω, ὅπου συνορεύουν τᾶνωθεν σπίτια, μπαχτσέδες καὶ σπιτότοπος ἀπὸ τὸ κάτω μέρος μὲ τὸν δρόμον, ἀπὸ τὸ ἐπάνω πάλιν μὲ δρόμον ἀπὸ τὸ ἐν πικευρὸν μὲ τὸν Μπαχτζὲν Γεωργίου Ρίζου καὶ ἀπὸ τὸ ἄλλο μὲ τὸν λάκον.

Ἐπειδὴ τὰ ἄνωθεν λοιπὸν σήμερον τὰ ἐπώλησα εὐχαρίστως καὶ ἀβιάστως εἰς τὸν Ἰωάννην Κ. Σούλαν Πρισογιανίτην διὰ μεντζίτια χρυσᾶ ἑκατὸν Ν : 100 : καὶ μία χούφτα παράδες τὰ ὁποῖα ἔλαβα εἰς μετρητὰ σῶα καὶ ἀλειπῆ, καὶ εἰς τὸ ἔξῃς λέγεται καὶ γνωρίζεται τέλειος οἰκοκύρης ὁ ὡς ἄνω ἀγοραστής ὅλων τῶν ἄνω κτημάτων καὶ ἐγὼ μένω ξένος καὶ ἀλλότριος καθὼς ἔδωσα εἰς τὸ ἱκάρι μου εἰς τὸν ἱερὸν μεχκεμὲν διὰ νὰ λάβῃ τὸ χουτζέτι δι' ἀσφάλειάν του, καὶ ὑποφαίνομαι :

Τὴν 29 Σεπτεμβρίου 1860
Κόνιτσα

Μουχαμέτ Γιαγιᾶ ἀπὸ Μπεράτ
βεβαιόνω τὰ ἄνωθεν

Ἐπονται ἐπίσης ἐπιβεβαιωτικαὶ ὑπογραφαὶ ἑτέρων ἑπτὰ μαρτύρων,

1) Δηλαδή τοῦ Κώστα Γραμματικοῦ.

3 Ὀθωμανῶν καὶ 4 Χριστιανῶν. Χρῆστος Τόγκας μαρτυρῶ, Κώτας Ζήση Πρησογιανίτης μαρτυρῶ κτλ. Ἐπίσης δύο ἕτεροι ὑπογραφαὶ Τουρκιστὶ καὶ Ἑλληνιστὶ.

Δηλοποιούμεν οἱ ὑποφαινόμενοι ὅτι σήμερον ἐμοιράσαμεν τὸ χάνι ὁποῦ ἔχομεν μουλκί μας ἀγορασμένον ἀπὸ τὸν Ἀλήμπεην μαζί καὶ ἐργαστήρια καὶ φοῦρνον καὶ καλύβαν, καὶ τὸ ἄλλο τὸ ὁποῖον ἔχομεν ὁμοίως ἀπὸ τὸν Νικόλαον Γκότζον· καὶ ἐμοιράσθημεν ὡς ἀκολούθως :

Τὸ χάνι ὁποῦ ἔχομεν μουλκί μας ἀγορασμένον ἀπὸ τὸν Ἀλήμπεην μαζί μὲ τὰ ἐργαστήρια καὶ φοῦρνον καὶ καλύβαν ἔπεσαν τοῦ Κότα Γ. Σούρλα καὶ ἀδελφῶν του· τὰ δὲ δύο ἐργαστήρια ὁποῦ ἔχομεν εἰς τὸ Παζάρι, τὸ ἕνα τῶν Σκουμπουρδαίων ὁποῦ τὸ ἔχομεν ἀγορασμένον ἀπὸ τὸν Παπίγγην διὰ γρόσια ὀκτακόσια : N : 800 : καὶ τὸ ἄλλο ἀπὸ τὸν Νικόλαον Γκότζον ὁμοίως διὰ γρόσια πεντακόσια N : 500 : ὁποῦ συμποσοῦνται τὰ δύο γρόσια χίλια τριακόσια N : 1300, ἔπεσαν τοῦ Γιάννη Κ. Σούρλα καὶ ἀδελφῶν του καὶ ἔχει νὰ δίδῃ ὁ Κώτας καὶ ἀδέλφια του ἐξ ἰδίων τῶν γρόσια δύο χιλιάδες ἑφτακόσια πενήκοντα N : 2750 : πρὸς τὸν Γιάννη καὶ ἀδελφούς του.

Τὸ μερίδι ἀπὸ τὰ 1300 γρόσια τῶν δύο ἐργαστηριῶν ὁποῦ εἶναι τοῦ Γιάννη, ἂν καμμίαν φορὰν ἤθελεν νταβίσει εἴτε Παπίγγης ἢ Νικόλα Γκότζος ἢ ἄλλος κανένας καὶ δὲν πληρωθῇ σωστό, ἢ ζημία καὶ τὰ ἔξοδα αὐτὰ νὰ ἐνέχονται εἰς τὴν μέση, δηλαδὴ τὰ μισὰ νὰ χάσῃ ὁ Γιάννης καὶ τὰ μισὰ ὁ Κώτας.

Ὅμοίως ἐμοιράσαμεν καὶ τὰ ἀμπέλια ὁποῦ ἔχομεν εἰς Κόνιτζαν καὶ ἀπὸ τὸ μέγαλον ἀμπέλι ποῦ ἔχομεν ἀγορασμένον ἀπὸ τὸν Μίχον Σταῦρον, τὸ κάτω πηγάδι μὲ τὸν σύνορον μισὴν πῆχυν κάτω ἀπὸ τὴν Γκορτζιαν ὁποῦ εἶναι στὴν ἄκρην ὡς τοῦ Παγουρατζῆ, στὴν κορφὴν στὸν κεφαλάρην νὰ εὔγη ἴσια τὸ ράμα, ἀπὸ ἐκεῖ καὶ κάτω ἔπεσαν τοῦ Γιάννη Κ. Σούρλα καὶ ἀδελφῶν· τὸ δὲ ἀπάνω μέρος ἀπὸ αὐτὰ τὰ σύνορα καὶ ἀπάνω ὁμοίως καὶ τὰ ἄλλα δύο ὁποῦ ἔχομεν ἀγορασμένα, τὸ ἕνα ἀπὸ τὸν Μολαχάβαν καὶ τὸ ἄλλο ἀπὸ τὸν Κοντογιάννην καὶ ἔπεσαν τοῦ Κότα Γ. Σούρλα.—Ἐγιναν δυὸ παρόμοια νὰ βαστῶ ἕνα ἕκαστον μέρος καὶ ὑποφαινόμεθα.

1846 Ἰουνίου α' Κόνιτσα.

Ἰωάννης Κ. Σούρλας καὶ ἀδέλφια ὑποσχόμεθα τὰ ἄνωθεν

Κώτας Γ. Σούρλας καὶ ἀδέλφια ὑπόσχομαι τὰ ἄνωθεν.

II

ΓΙΩΡΓΗΣ Κ. ΧΡΗΣΤΟΥ

Ὡ παῖ γένοιο πατρός εὐτυχέστερος τὰ δ' ἄλλα
ὁμοῖος, καὶ οὐκ ἂν γένοιο κακός.

Σοφοκλῆς (1)

A.

Στὰ 1887 καὶ εἰς ἡλικίαν 110 ἐτῶν ἀπέθανεν ὁ Γενάρχης (2) τῆς οἰκογενείας τῶν Χρησταίων, ὁ Κωνσταντῆς Χρήστου.

Ἀδάμος, Ἀλεξάκης, Ἀποστόλης καὶ Γιώργης ἦσαν τὰ τέσσερα (3) παιδιά πού ἔφερε εἰς τὴν Ζωήν.

Τὰ πρῶτα ἔζησαν τὸν ἀπλοῦν καὶ ἤρεμον οἰκογενειακὸν βίον πού ἐσυμβόλιζε καὶ τὸ ἐπάγγελμα τοῦ ξυλωργοῦ τὸ ὁποῖον ἤσκουν, ὁ Γιώργης ὁμως ἐξῆλθεν ἀπὸ τὸ καθιερωμένον περίγραμμα τῆς Ζωῆς τῶν ἄλλων ἀδελφῶν του καὶ ἐμφανίζεται ἂν καὶ τρίτος αὐτὸς στὴ σειρά τοῦ οἰκογενειακοῦ δένδρου — ὡς συνεχιστῆς τῶν ὡραίων παραδόσεων τοῦ πατρογονικοῦ, ἐμφανίζεται ὡς ὁ ἀντάξιος διάδοχος τοῦ Κωνσταντῆ γύρω ἀπὸ τοὺς ἀγῶνας του καὶ τὴν ψυχικότητά του.

Εἶναι φανερὸν ὅτι μέσα στὴν τετρακτύδα τῶν ἀδελφῶν, ἡ Μοῖρα τὸν ὀπλίσειν μὲ τὰ ψυχικά, πνευματικά καὶ ἠθικά ἐκεῖνα χαρίσματα πού μόνον ἐκλεκτικαὶ φύσεις, προικισμέναι μὲ ὅλους τοὺς σφιχτοὺς δεσμοὺς τοῦ ἐδάφους τὸ ὁποῖον τοὺς ἐξέθρεψεν, προωρίσθησαν κατὰ ἀνεξερευνήτους τῆς Μοίρας βουλὰς νὰ ἐξασφαλίσουν κάποιαν περίοδον αἴγλης καὶ ἀνωτέρας ψυχικότητος εἰς τὸ ριζικὸν τοῦ πατρογονικοῦ.

1) Σοφοκλ. Αἶας στίχ. 550—551.

2) Βασιλείου Χρήστου, Τὸ Λισκάτσι Κονίτσης καὶ ὁ Κωνσταντῆς Χρήστου, Ἀθῆναι 1939 σελ. 11.

3) Ὑπῆρχε καὶ πέμπτο παιδί ὁ Νικολάκης, πρῶτος μάλιστα στὴ σειρά τῆς γεννήσεως, ὅστις ὁμως ἀπέθανε προῶτως, θρηνηθεὶς ἐπαξίως ὑπὸ τῆς τοπικῆς λαϊκῆς Μούσης.

Μένει τις με τὴν ἐντύπωσιν πῶς, πατρικὰ χόματα πού μᾶς ἐπλασαν, ἐκλεκτικαὶ φύσεις καὶ Μοῖρα συνεργάζονται καὶ δουλεύουν γιὰ νὰ ἐξασφαλίσουν τὴν ἐπιλογὴ τὴν βιολογικὴ καὶ τὴν ἀποψιτὴν τελεολογικὴ, ἀνάμεσα ἀπὸ τοῦ κληρονομικοῦ δένδρου τὲς διασταυρώσεις.

Ἡ Μοῖρα φαίνεται πῶς εἶχεν ὀρίσει νὰ κλείσῃ — ὅπως καὶ ἐκλείσεν — ἡ πρώτη ἐνδοξος καὶ φωτεινὴ φάσις τῆς γενιᾶς καὶ τοῦ ριζικοῦ τῶν Χρησταιῶν, φάσις δηλαδὴ πού ἄρχισε με τὸν Κωσταντῆ Χρήστου καὶ ὠλοκληρώθηκε σὲ διεύρυνσιν ἀνωτέρας ψυχικότητος με τὸν Γιώργη Κωσταντῆ, χωρὶς λύπες καὶ χαλασμούς, χωρὶς καθόδους καὶ κλονισμούς, χωρὶς ἀμφιταλαντεύσεις καὶ κατατρεγμούς, χωρὶς συμφορὲς καὶ πλήγματα, πού πηγάζουν ἢ ἀπὸ τὴν ἀνθρώπινη κακία ἢ ἀπὸ τὲς κακὲς διασταυρώσεις.

Γι' αὐτὸ φαίνεται πῶς ἡ ἴδια ἡ Μοῖρα εἶχε προνοήσει ὥστε ὁ πρῶτος γάμος τοῦ Γιώργη — τοῦ ἐκ τῶν ἐνδόξων διαδόχων τοῦ Κωσταντῆ — ὁ γάμος του δηλαδὴ με τὴν θυγατέρα τοῦ Γιάντσου Ζαχαρῆ (¹) ἀπὸ τὸν ὁποῖον μάλιστα ἔφερεν εἰς τὴν ζωὴν καὶ δύο παιδιὰ (²) νὰ μὴν εὐδωθῆ, ἐνῶ ἀντιθέτως ὁ δεύτερος γάμος του καὶ ἡ διασταύρωσις με τὴν γενιὰν τῶν Ζωγράφων ἀπὸ τοὺς Χιονάδες — γενιὰν δηλαδὴ πού ἀποτελεῖ τὸ σέμνωμα τῆς Ἐπαρχίας Κονίτισης καὶ τῆς Ἡλείρου ὠλοκληροῦ γιὰ τὴν Ἀγιογραφικὴν Σχολὴν, τῆς ὁποίας ὑπῆρξαν ἰδρυταὶ καὶ συνεχισταὶ διὰ τῆς οἰκογενειακῆς παραδόσεως καὶ τῆς κληρονομικῆς μεταβιβάσεως τῆς τέχνης — ὁ δεύτερος λέγομεν γάμος (³) καὶ ἡ διασταύρωσις με τὴν γενιὰν τῶν Ζωγράφων πού ἐνέκλειεν ἀφθονὰ τὰ σπέρματα τῶν καλλιτεχνικῶν προδιαθέσεων, τοῦ ἐξη-

1) Ἐργολάβου δημοσίων ἔργων ἐπὶ Τουρκοκρατίας στὰ Γιάννινα καὶ καταγομένου ἐκ Λισκατσίου.

2) Πιέθαναν καὶ τὰ δύο προῶρως.

3) Παντρεύθηκε δηλαδὴ τὴν Ἀγαθὴν Μάνθου Ζωγράφου, Μορφὴν σώφρονα καὶ συμπαθεῖ, καλὴν, ἐνάρετον καὶ ἀφοσιωμένην σύζυγον, φιλόπονον καὶ φιλόστοργον μητέρα, φιλόξενον, φιλεύσπλαχνον πρὸς ὅλους καὶ ἄκακον. Ψυχὴν ἐξειλιγμένην, με πλούσιον ὑγιᾶ αἰσθηματικὸν κόσμον, καρτερικὴν, πρᾶον, καθ' ὅλα ἀγαθὴν.

Ὁ ἐπιτυχὴς αὐτὸς γάμος προσέθεσεν εἰς τὸ ριζικὸ τῶν Χρησταιῶν καὶ ὅλα τὰ ὠραῖα ψυχικὰ χαρίσματα τοῦ οἴκου τῶν Ζωγράφων, πού ὠδήγησαν εἰς τὴν νέαν ἀνοδὸν τῆς οἰκογενείας. Οἱ μεταγενέστεροι εὐλογοῦν τὴν ἐξαιρετικὴν αὐτὴν διασταύρωσιν Χρησταιῶν καὶ Ζωγράφων καὶ ἀναγνωρίζουν ὅτι εἰς τὴν κληρονομικότητα αὐτὴν ὀφείλουν πολλά.

Ἡ ἐνάρετος αὐτὴ καὶ ἐξαιρετικὴ δέσποινα καὶ οἰκοκυρά ἐξησε ἐπὶ μακρὸν ὄλο τὸ μεγαλεῖον τῶν δύο οἰκογενειῶν καὶ ὄλην τὴν τραγικότητα αὐτῶν στὰ χρόνια τῆς Τουρκοκρατίας. Ἡτύχησε νὰ ἴδῃ γύρω της ἀποκατεστημένα παιδιὰ καὶ ἐγγόνια.

Μετὰ τὸ θάνατο τοῦ προσφιλοῦς συζύγου της, εἶδε ἐπὶ τι διάστημα τὴν κάθοδον τῆς ἱστορικῆς τῆς οἰκογενείας, τὴν γυναικοκρατίαν τῶν νυφάδων της, πού θέλησαν νὰ χαλάσουν τὴν ὠραίαν συνέχειαν τῆς οἰκογενείας. Αὐτὸ τὴν ἐπλήγωσε βαθειὰ καὶ ἀκόμη βαθύτερα ὁ θάνατος δύο ἐκ τῶν παιδιῶν της: τοῦ Τάση καὶ τῆς Τούλας. Τὸ

σφάλισεν τούς ἀπωτέρους ἐκείνους ἀπογόνους ἢ μᾶλλον τὸν ἀπόγονον (1) ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος ὕστερα ἀπὸ μιὰ περίοδον καθόδου καὶ στασιμότητος πὺ ἐπηκολούθησε στὴ γενιὰ τῶν Χρησταιῶν μετὰ τὸν θάνατόν του, ἦτο προωρισμένος ὑπὸ τῶν ἐπιταγῶν τῆς Μοῖρας νὰ ἐπανασυνδέσῃ ἐκ νέου τὸ νῆμα τῆς παλαιᾶς προγονικῆς αἵγλης καὶ νὰ ἐπαναφέρῃ κατόπιν ἀγῶνων τὴν παλαιὰν ψυχικότητα πὺ διέκρινε καὶ συνώδευε τὸν Γενάρχη καὶ τὸν πρῶτον κύκλον τῶν μελῶν τῆς γενιᾶς.

Κωσταντῆς, Μάνθος, Ἀναστάσης καὶ Γιαννάκης ἦταν τὰ τέσσερα παιδιὰ τοῦ Γιώργη, Δημητρούλα καὶ Ἀφροδίτη τὰ δύο κορίτσια του.

Ὁ Γιαννάκης πέθανε προῶρος καὶ μάλιστα σὲ ἡλικίαν 10 ἐτῶν, ὁ Μάνθος κατόπιν πολυκυμάντου βίου ἐτερμάτισε (2) τελευταίως τιμητικώτατα τὴν δρασίμ του, ὁ Ἀναστάσης (3) ἀπετέλεσεν μὲ τὴν ἐν Ἀμερικῇ δρασίμ του ἐκ τῶν πρῶτων καὶ μὲ τὸν τραγικὸν θάνατόν του στὰ 1914 στὸ χωριὸ ἐξαιρετικὴν καλοκάγαθον φυσιογνωμίαν, μὲ φιλοπρόοδον πάντοτε τάσιν, ἀνωτέραν ἀντίληψιν καὶ κοσμοπολιτικὴν διάθεσιν, ὁ δὲ Κωσταντῆς ὁ μόνος

χαμό τους καὶ τὴν ὀρφάνια τῶν παιδιῶν τους τῶν ὁποῶν ἀνέλαβε τὴν προστασίαν καὶ τὴν συντήρησιν ἐργαζομένη μόνη σκληρότατα γι' αὐτό, ἐθρήνησε ὡς ἄλλη Ἐκάβη καὶ μέσα σ' αὐτὸ τὸν πόνο πέθανε στὰ 1918, μὲ τὰ παιδιὰ της στὴν Ἀμερικὴ καὶ τῆς νύφης της γύρω, ποῦταν γι' αὐτὴν ξένος χωρὶς νὰ τὴν ἀφίμῃ ἀδιάφορον καὶ ἀσυγκίνητον καὶ ἡ ταυτόχρονος καθόδος τοῦ ἱστορικοῦ πατρικοῦ σπιτιοῦ της τῶν Ζωγράφων στοὺς Χιονιάδες, γιὰ τὴν δραματικότητα καὶ τὸ ξεκλήρισμα τοῦ ὁποῶν καὶ πάλιν δούλευαν χέρια συγγενικά.

Μιὰ χαρὰ μόνον τὴ φέρει καὶ τῆς μετρίαζε τὸ μεγάλο της πόνο στὰ τελευταῖα της χρόνια, ὁ ἔγγονός της Βασίλης, μαθητῆς, μικρὸς τότε, πὺ πονετικά τὴν συντρόφευε παντοῦ καὶ τὴν παρηγοροῦσε μὲ ὅλην του τὴν ψυχὴ, αἰσθανθεὶς βαθύτατα τὸν πόνο της πὺ δὲν τὸν ξεχνᾶ ἀκόμη. Ὁ ἔγγονός της αὐτὸς ἦταν ἡ παρηγοριὰ καὶ ἡ ἐλπίς μέσθ στὸ χάλασμένο σπίτι της.

Προσφωνεῖτο ἀπὸ ὅλους Μεγάλη (Μάνα Μεγάλη), ὄνομα δηλαδὴ πὺ μόνον αὐτὴ ἐφέρνε στὸ χωριό.

1) Πρόκειται περὶ τοῦ προοδευτικώτατα καὶ εὐφημώτατα στασιοδρομοῦντος καὶ ἀσκουῦντος τὴν θείαν τοῦ Ἀσκληπιοῦ τέχνην στὰς Ἀθήνας ἱατροῦ Βασιλείου Κ. Χρήστου.

Ἡ Μοῖρα δηλαδὴ ἐπανάφερε τὴν εὐλογίαν της σ' ἐκεῖνον ἐκ τῶν ἀπογόνων τοῦ Κωσταντῆ Χρήστου ὁ ὁποῖος λόγῳ τῆς ἐπιστημονικῆς του μορφώσεως κατέχει βαθύτατα τοὺς νόμους τῆς βιολογίας, τοὺς ἀνήγαγεν σὲ ἀτομικὴν ὑπόθεσιν ἀγῶνων οἰκογενειακῶν καὶ ἐγνώρισε βαθύτατα τὸν ἑαυτόν του κυλισθεὶς εἰς τὸ ὄραμα τοῦ Πάππου καὶ τοῦ Προπάππου Του.

2) Βασιλείου Χρήστου, Μάνθος Γ. Χρήστου, Νεκρολογία, Ἡμερολόγιον Πελασγοῦ, Ἔτος 1942.

3) Τοῦ Αὐτοῦ, τὸ Λισκάτσι Κονίτσης καὶ ὁ Κωσταντῆς Χρήστου, Ἀθήναι 1939. Προβλ. ὡσαύτως τοῦ Αὐτοῦ, λυρικά ἀφιερῶματα μὲ τοὺς τίτλους «Νεκράγγελμα, Τάσης κτλ.».

ἐπιζῶν ἤδη ἐκ τῶν τέκνων του — ἂν καὶ πρῶτος στήν σειρὰν τῶν ἀδελφῶν — ἀνατραφεὶς ἐπὶ 20ετίαν λόγῳ ἐπαγγελματικῶν ἀπασχολήσεων εἰς τὸ περιβάλλον τῶν Μπέηδων τῆς Κολώνιας, διαπλεύσας ἐπανειλημμένως τὸν Ἀτλαντικὸν Ὠκεανὸν καὶ ἐργασθεὶς διὰ τῆς οἰκογενείας του τὴν εὐημερίαν σκληρὰ εἰς τὸν Νέον Κόσμον, τύπος αἰσθηματικοῦ, καλοκαγάθου, ἐργατικωτάτου καὶ τιμιωτάτου ἀνδρός, μὲ καλλιτεχνικὴν προδιάθεσιν καὶ μὲ διηγηματικὴν ἰκανότητα καὶ μνήμην σπανίαν, ἀπετέλεσεν τὴν γέφυραν γιὰ νὰ ἐπανασυνδεθῆ τὸ νῆμα τὸ ψυχικὸν μεταξὺ Πάππου καὶ ἐγγόνου, ὡς συνεχιστοῦ τοῦ τελευταίου τῆς πατρογονικῆς εὐκλείας καὶ τῆς παλαιᾶς πατρογονικῆς αἵγλης.

Ἔτσι ὁ κύκλος (1) τῆς τροχιάς ποὺ διεγράφη στὴ γενιὰ ἀπὸ τοῦ Κωσταντῆ Χρήστου ἕως τὸν προαναφερθέντα δισέγγονόν του ὠλοκληρώθη πλήρως.

Ἡ Μορφή τοῦ Κωσταντῆ Χρήστου, ὡς τοῦ πρώτου Γενάρχου, ἐπέζησε καὶ ἐπιζεῖ στήν μνήμην τῶν μεταγενεστέρων ὡς μιὰ Μορφή Βιβλική (2).

Ὁ Κωσταντῆς πεθαίνοντας καὶ ἀντικρύζοντας τὸν μόνον ἐπιζῶντα ἀπὸ τὰ παιδιά του δὲν θὰ εἶχε ἴσως τι καλύτερον — ἀναλογιζόμενος τὴ δική του πολυσύνθετο δράσι — νὰ τοῦ εὐχηθῆ γύρω ἀπὸ τὴν πρόθεσιν τῆς γενιάς, ἀπὸ ὅσα ηὐχήθη ὁ Ὀμηρικὸς Αἴας στὸν γιό του τὸν Εὐρυσάκη :

«Νὰ γένης γιέ μου ἀπ' τὸ γονιό σου πιὸ εὐτυχῆς
σι' ἄλλα ὅμως ὅμοιος' κι' ἔτσι δὲν θὰ βγῆς κακός (3)».

Ἄλλ' ἄς ἰδοῦμε τώρα λεπτομερέστερον ποῖος πράγματι ἀπέβη ὁ Γιώργης μὲ τὴν δράσιν του καὶ πῶς προσέβησε καὶ ἐτίμησε τὴν Ἱστορίαν τῆς γενιάς του κατὰ τρόπον ὥστε ἀδυσκίτως νὰ δύναται νὰ διατυπωθῆ ἡ γνώμη πῶς μὲ τὸν θάνατόν του ἐκλείσει ἡ πρώτη ἐνδοξος φάσις τῆς γενιάς καὶ τοῦ ριζικοῦ τῶν Χρηστίων.

1) Τὰ δυὸ κορίτσια τοῦ Γιώργη ἢ Δημητρούλα καὶ ἡ Ἀφροδίτη πανδρεύθησαν συνδεθεῖσαι ἢ μὲν πρώτη μὲ τὴν οἰκογένειαν Πανταζῆ (Λισκάτσι), ἢ δὲ δευτέρα μὲ τὴν οἰκογένειαν Γιωργάκη (ἐπίσης Λισκάτσι).

2) Βασίλειου Χρήστου, Τὸ Λισκάτσι Κονίτσης καὶ ὁ Κωσταντῆς Χρήστου, Ἀθήναι 1939 σελ. 11 καὶ ἐφεξῆς. Πρβλ. ὡσαύτως: Ἐπιπέδιου Σοῦβλα: Κωσταντῆς Χρήστου, Ἡπειρωτ. Βῆμα Ἀθηνῶν, 1939.

3) Σοφοκλέους, Αἴας στίχ. 550—551 (Μετάφρ. Σάρρον).

ΓΙΩΡΓΗΣ Κ. ΧΡΗΣΤΟΥ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

Ἡ ὄψις τῆς κεντρικῆς εἰσόδου τοῦ Ἀρχοντικοῦ τῶν Σουρλαίων.
(Πρβλ. σελ. 105)

B'

«Στὸ ἐξῆς δὲν θὰ ντουκουντήσης στὸ παρα-
μικρὸ τὸ Λισκάτσι, γιατί ὁ Κραταιότατος
Ἄφέντης μας Σουλτάν-Μουράτ διέταξε νὰ
δώσουμε τὸ δίκαιον μὲ φόβον Θεοῦ (1)».

Κιαζήμ-Μπεης

Αὐτὰ τὰ λόγια βροντοφωνήθηκαν μίαν ὡραίαν φθινοπωρινὴν πρωΐαν τοῦ 1823 στὶς κορυφές τοῦ βουνοῦ τοῦ Λισκατσιοῦ τὸ «Βάρ-Τζομπάν» (2) ἀπὸ τὸν Πρόεδρον τοῦ Τουρκικοῦ δικαστηρίου Καστοριάς Κιαζήμ - Μπεην (3) πρὸς τὸν τρομερὸν Τουρκαλβανὸν Σιλιχτάρην Πόδαν (4), πὺν δτε

1) Κωνστ. Γ. Χρήστου, Ἐνθυμήσεις.

2) Στὰ Δ τοῦ Λισκατσιοῦ καὶ εἰς ἀπόστασιν 1 1/4 ὥρας ἀπ' αὐτοῦ (ὑψόμετρον 1650 μ.). Περίφημα τὰ βοσκοτόπια του, τὰ βλαχοκάλυβα καὶ αἱ βρύσες του.

3) Κατόπιν ἐντολῆς τῆς Τουρκικῆς Κυβερνήσεως ἡ ὑπόθεσις τῆς διαφορᾶς Λισκατσιοῦ καὶ Σιλιχτάρη σχετικῶς μὲ τὸ βουνὸ «Βάρ-τζομπάν» ἐξεδικάσθη ἐπιτοπίως ὑπὸ μικτοῦ δικαστηρίου ἐκ δικαστῶν Τούρκων Καστοριάς, Ἐρσέκας καὶ Κονίτσης ὑπὸ τὴν Προεδρίαν τοῦ Κιαζήμ-Μπεη (Καστοριάς). (Πρβλ. Ἐνθυμήσεις Κωνστ. Γ. Χρήστου).

4) Εὐριπίδου Σούρλα, Συμβολὴ εἰς τὴν Ἱστορίαν τῆς Ἐπαρχίας Κονίτσης, Ἡπειρωτικά Χρονικά 1937 σελ. 154.

Πρβλ. ὡσαύτως, Γαζή Γ. Δεξικὸν τῆς Ἐπαναστάσεως τῶν Ἑλλήνων περιέχον σύντομον Ἱστορίαν τῶν ἐνδόξων ἀνδρῶν τοῦ ἀγῶνος, πόλεων, ἐθνῶν, χωρίων καὶ παντοδαπῶν συμβεβηκότων, συνταχθὲν ὑπὸ Γεωργίου Γαζῆ τοῦ ἐκ Δελβινακίου τῆς Ἡπείρου χιλιάρχου καὶ γραμματέως τοῦ Στρατηγοῦ Καραϊσκάκη, ἀφιερωθὲν δὲ τῷ ἐντιμωτάτῳ κ. Σιδέρῳ Πρόταϊκα 1847.

Σιλιχτάρη (Σιλιχτάρης λέγεται τουρκιστὶ ὁ ὑπασπιστὴς καὶ τοιοῦτος ἦν ὁ Σιλιχτάρ Πόδας παρὰ τῷ Ἀλῆ-Πασᾶ). Πόδας ἦν τὸ μέρος τοῦ Λεσκοβίκου τῆς Ἀλβανίας, Πόδας λεγόμενον, ἐξ οὗ καὶ ὠνομάσθη Πόδας. Ἦν δὲ Τούρκος πλουσιώτατος καὶ πολεμικώτατος, τσιράκι καὶ ὑπασπιστὴς τοῦ Ἀλῆ-Πασᾶ, δι' ὃ καὶ ἐγνωρίζετο μὲ ὄλους τοὺς σημαντικοὺς καπεταναίους τῆς Ρούμελης. Αὐτὸς ἐπὶ τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως ἐστρατοπέδευεν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἰς τὰ χωρία τῆς Ὑπάτης καὶ ἐγγὺς Καρπενησίου καὶ Ἀγρᾶφων καὶ ἐφέρετο καλῶς πρὸς τοὺς Χριστιανούς καὶ πρὸς τινὰς Καπεταναίους φιλικῶς καὶ μάλιστα πρὸς τὸν Καραϊσκάκην τὸν ὁποῖον ἐβοήθη κρυφίως καὶ τὸν ἐνίσχυε διὰ νὰ ἔχη καὶ αὐτὸς ἐμπόριον τὸν πόλεμον, ὡς καὶ ἄλλοι Ἀλβανοί. Ὁ Σιλιχτάρ Πόδας ἦν ἠνωμένος μὲ τοὺς Σουλιώτας ὑπὲρ τοῦ Ἀλῆ Πασᾶ, ἀλλὰ δραπέτευσεν πρῶϊμα πρὸς τὸν Χουρσίτ-Πασᾶν διὰ νὰ φάγη τὰ χρήματα τοῦ Ἀλῆ-Πασᾶ, τὰ ὁποῖα τοῦ εἶχε δώσει νὰ μοιράσῃ εἰς τοὺς Σουλιώτας ὡς μισθὸν δι' ἓν ἔτος, ἦσαν δὲ ἐν ὄλῳ ἕως 1.200.000 (ἐν ἑκατομμύριον καὶ διακόσιαι χιλ.) γρόσια.

Ἀντιγραφή ἐξ ἀνεκδότου χειρογράφου Γ. Γαζῆ. Αἱ ἀνωτέρω πληροφορίαι ὀφείλονται εἰς τὸν Ν. Πατσέλην, ὅστις κατέχει τὸ χειρόγραφον τοῦ Γαζῆ. Πρβλ. ὡσαύτως Eugène Roujade, Chretiens et Turcs, Paris 1853 σελ. 155.

ξεδίδει τὸ βουνὸ ὡς δικό του τσιφλίκι καὶ ἤθελε νὰ τὸ ἀφαρπάσῃ διὰ τῆς βίας ἀπὸ τὴν νόμιμον κατοχὴν τῶν Λισκατσιωτῶν, προσαγαγὼν κατὰ τὴν ἐπὶ τόπου διαδικασίαν 150 ψευδομάρτυρας, ἐνῶ ὁ γηραιὸς Γενάρχης τῶν Χρησταίων ὁ γέρω - Κωνσταντῆς, τὸν ὁποῖον ἀπεκάλεσεν ὁ Σιλιχτάρης μέσα στὴν παραζάλη καὶ στὸ μῖσός του, διὰν ἔχασε τὴν δίκην, «Μαυροφλόκατον», Κωσταντῆ Φλοκεῖζῆ-Παλιογκιαούρη» (1), εἶχε προσαγάγει μόνον τρεῖς, ἔχων ἐμπιστοσύνην στὸ δίκαιον ποὺ ὑπεστήριζε.

Ἡ δίκη διεξήχθη ἐπιτοπίως, τὸ δικαστήριον ἐξέδωκε τὴν ἀπόφασίν του καὶ οἱ ἀγῶνες τοῦ Κωσταντῆ ἐστέφθησαν ὑπὸ ἐπιτυχίας πρωτοφανοῦς.

Πέρασαν ἔκτοτε ἀρκετὰ χρόνια, τὸ φιορμάνι τὸ ἐπίσημον μὲ τοὺς τίτλους τῆς νομίμου κατοχῆς ἦλθεν ἀπὸ τὴν Κωνσταντινούπολιν στὸ Λισκάτσι ὁ Κωσταντῆς ἐν τῷ μεταξὺ ἀπέθανεν καὶ τὸ χωριὸ καὶ οἱ μεταγενέστεροί αὐτοὶ γνῶριζον τὴν μεγάλην του ὑπηρεσίαν καὶ τὸν «σχωροῦσαν (2)» γιὰ τὴν εὐεργεσίαν του αὐτὴν πρὸς τὴν Στενώτερη Πατρίδα τους, τὸ Λισκάτσι.

Μετὰ τὸν θάνατον ὁμως τοῦ Κωσταντῆ ἀνάξιοι διάδοχοί του ὡς πρὸς τὴν διαχείρισιν τῶν Κοινοτικῶν ὑποθέσεων, συγκεκριμένως δὲ ὁ τότε Μουχτάρης τοῦ χωριοῦ, ὁ Μήτσης Γιώτης, παρέδωκε τοὺς τίτλους τῆς κυριαρχίας ἐπὶ τοῦ βουνοῦ εἰς τὸν Κατῆν Ἐρσέκας, καὶ ἔτσι ἡ ὅλη ὑπόθεσις ὕστερα ἀπὸ τοὺς θουλικούς ἀγῶνας τοῦ Κωσταντῆ διεκυβεύθη ἐκ νέου καὶ τὸ πολυθρύλητο βουνὸ ἐκινδύνευσε νὰ ἐθνικοποιηθῆ καὶ κρατικοποιηθῆ ἀπὸ τὴν Τουρκικὴν Κυβέρνησιν.

Στὴν κρίσιμη ὁμως αὐτὴ στιγμὴ ἐμφανίζεται ἐπὶ τῆς πολιτικῆς κονίστρας ὁ γιὸς τοῦ Κωσταντῆ ὁ Γιώργης, εἰς τὸν ὁποῖον καὶ ἀνέθεσε τὸ χωριὸ νὰ χειρισθῆ ἐν λευκῷ καὶ ἐλευθέρως τὴν ὑπόθεσιν τοῦ βουνοῦ, ἐκφάσαν προκαταβολικῶς πρὸς αὐτὸν τὴν πλήρη ἐμπιστοσύνην εἰς τὰς ἐνεργείας του.

Ἔτσι ἡ εὐθύνη τὴν ὁποίαν εἶχεν ἀναλάβει καὶ εἶχεν ἐπωμισθῆ ἦτο τεραστία καὶ οἱ κίνδυνοι εἰς τοὺς ὁποίους θὰ ἀπεδύετο παμμέγιστοι.

Κατ' ἀρχὰς μετέβη εἰς Κορυτσᾶν ὅπου εἶχε πληροφορηθῆ ὅτι εἶχον ἀποσταλῆ οἱ τίτλοι καὶ τὸ φιορμάνι ἀπὸ τὸν Κατῆν τῆς Ἐρσέκας καὶ ὑπεβάλεν ἐκ μέρους τῆς Κοινότητος, ὡς ἀντιπρόσωπος ταύτης, μὴ νυσιν κατὰ τῆς Τουρκικῆς Διοικήσεως, ζητήσας ὅπως ἐπιστραφοῦν οἱ ἐπίσημοι τίτλοι ποὺ κατεσχέθησαν ἀπὸ τὸν Κατῆν - Ἐρσέκας ἢ μᾶλλον ἀφηρηπάγησαν τεχνηέντως ὑπ' αὐτοῦ ἀπὸ τὸν ἀδέξιον Μουχτάρην Μήτση Γιώτην.

Ὁ Πρόεδρος τοῦ Δικαστηρίου ἅμα τῇ ὑποβολῇ τῆς μηνύσεως διέταξε τὴν προφυλάκισίν του.

1) Κωστ. Γ. Χρήστου, Ἐνθυμήσεις.

2) Τοῦ Αὐτοῦ, Αὐτόθι. Πρβλ. ὡσαύτως: Βασιλείου Χρήστου, Τὸ Λισκάτσι καὶ ὁ Κωσταντῆς Χρήστου 1939 σελ. 11-12.

Ἔτσι μίαν ὥραϊαν πρωΐαν ὁ Γιώργης Κωσταντῆ εὐρέθη ἐγκεκλεισμέ-
νος σὲ φυλακὲς βαρυποινιτῶν, καὶ κακούργων (1), γιὰ τὴν ἐτόλμησε νὰ ζητήσῃ
τὸ δίκαιον καὶ νὰ ὑποστηρίξῃ τὴν ἀλήθειαν.

Ἐπειτα ἀπὸ κάμποσες ἐβδομάδες διεξήχθη ἡ δίκη δημοσίᾳ,
ὁ δὲ Πρόεδρος τοῦ Δικαστηρίου ἀποτεινόμενος πρὸς αὐτὸν τοῦ παρετή-
ρησεν (2) τὰ κάτωθι :

«Ἐσὺ εἶσαι πὺ θέλεις νὰ τὰ βάλῃς μὲ τὸ Δουβλέτι καὶ ζητᾷς τὰ
χαρτιὰ τοῦ βουνοῦ, ἐνῶ ὁ Μουχτάρης σας μαρτυράει καὶ ὑπογράφει ὅτι
τὸ βουνὸ τὸ ἔχετε περιπλέον καὶ τὸ πουλάτε στοὺς Βλάχους 15 λίρες τὸ χρόνο ;

Καὶ ἀφοῦ ἔχει ἄλλο μέρος γιὰ ἵνταρὲ τοῦ χωριοῦ σας, αὐτὰ τὰ πα-
ραπανίσια θὰ γίνουιν ἐθνικά.

Δὲν μοῦ λὲς πῶς ἤρθες ἐδῶ πέρα νὰ διαψεύσης τὸν Μουχτάρη καὶ τὸ
Δουβλέτι ;

«Κύριε, Πρόεδρε, - τοῦ παρετήρησεν (3) ὁ Γιώργης - τὸ χωριό μας
εἶναι 60 χανέδες (4) καὶ αὐτὸ τὸ βουνὸ τὸ ἔχομε μὲ ἅ ὥρα μὲ
μὲ μὲ. (5)

Ἐσὺ ὅμως, Τζατζίζμπεη (6), πὺ ἔχεις πέντε τσιφλίκια καὶ εἶναι ἕνας
χανές, τὸ βουνὸ πὺ ἔχεις εἶναι 15 ὥρες μὲ 15.

Καὶ ὅμως δὲν σοῦ τὸ πέρνει κανένας.

Πῶς λοιπὸν θὰ πάρετε τὸ δικό μας πὺ ἔχομε ἕνα τόσον μικρὸν μέρος
καὶ εἴμεθα 60 χανέδες ;

Ἄν θέλῃ τὸ Δουβλέτι νὰ τὸ πάρῃ καὶ νὰ τὸ κάμῃ ἐθνικόν, χαλάλι
νὰ τοῦ γένη, ἄς τὸ πάρῃ.

Θὰ σᾶς παρακαλέσω ὅμως, Κύριε Πρόεδρε, νὰ φροντίσῃ ὁ Σουλτάνος
νὰ μᾶς βοῆ ἕναν ἄλλον τρόπον γιὰ νὰ ζήσουμε».

Ἐπειτα ἀπὸ τὸν δραματικὸν αὐτὸν διαξιφισμόν μὲ λόγια μεστω-
μένα ἀπὸ θάρρος, ὑψηλὴν φρόνησιν, βαθυτύτητα,
ἰσχυροσύνην καὶ ἐτοιμότητα πνεύματος, τὸ Δικαστήριον ἀπε-
φάνθη τελεσιδικῶς ὅτι «τὸ δίκαιον βρίσκεται μὲ τὸ μέρος
τοῦ Γιώργη» (1) καὶ ἔτσι τὰ χαρτιὰ πρέπει νὰ ἐπιστραφοῦν.

1) Εὐτυχῶς τῆ ἐπεμβάσει τοῦ Κώστα Νάτση ἀπὸ τοὺς Χιονιάδες, ὁ ὁποῖος ἐγνώ-
ριζεν τοὺς Μπέηδες τῆς Κορυτσᾶς, ἠλαφρύνθη κατὰ τι ἡθέση του στὴ φυλακὴ μέχρι
τῆς ἡμέρας τῆς δίκης.

Πρὸβλ. Ἐνθυμήσεις Κωνστ. Γ. Χρήστου.

2) Κωνστ. Γ. Χρήστου Ἐνθυμήσεις.

3) Τοῦ Αὐτοῦ, Αὐτόθι.

4) Σπίτια.

5) Ἡ ἀπὸ οἰουδήποτε σημείου τοῦ χωριοῦ μέχρι τοῦ βουνοῦ ἀπόστασις εἶναι
μὲ ὥρα περίπου.

6) Κωνστ. Γ. Χρήστου, Ἐνθυμήσεις.

Καὶ ἐπιστράφησαν πράγματι, με μόνην τὴν διαφορὰν ὅτι ἀντὶ τοῦ πρωτοτύπου φερμανιοῦ ἐστάλη ἀργότερα ἀντίγραφον ἐπικυρωμένον ἀπὸ τὸν Βαλῆν τῶν Μπιτολίων.

Ἡ θριαμβευτικὴ αὐτὴ ἐπιτυχία τοῦ Γιώργη ἐπανηγυρίσθη στὸ χωριὸ καὶ ἡ ὑπηρεσία του ἦ μεγάλη πρὸς τὴν Κοινότητα ἐξετιμήθη ὅπως ἔπρεπε.

Ἡ ψυχὴ τοῦ Κωνσταστῆ Χρήστου ἐκ τοῦ ὑπερέραν θὰ ἠγάλλετο ἀναμφιβόλως γιατί ὁ γυιὸς του ὑπῆρξεν ἀντάξιος συνεχιστῆς τῶν προγενεστέρων σκληρῶν ἀγώνων του πρὸς τὸν Σιλιχτάρην.

Ἔτσι ἓνα βουνὸ τῆς Ἐπαρχίας Κονίτσης ποῦ ἦτανε καὶ ἀπὸ προτιτερα θρυλικό⁽¹⁾, τώρα ἀπέβη ἀκόμη θρυλικώτερον.

1) Βαρτζομπάν - Γκόλιο - Μπάντρα . . . ἡ τριλογία τοῦ θρύλου, τρία βουνὰ ἀράδα ἀράδα, τὸ πρῶτο χαμηλότερο ἀπὸ τὰ ἄλλα δυὸ καὶ ἡμερώτερο.

Πίσω ἀπὸ τὸ Βαρ - Τζομπάν καὶ ἀπέναντι ἀπὸ τὸ Γκόλιο βρίσκεται τὸ χωριὸ Πόδα, πῶχει Τούρκους καὶ Χριστιανούς.

Στὰ παλιὰ ἐκεῖνα χρόνια τῆς σκλαβιάς καὶ στὸν καιρὸ τοῦ Σιλιχτάρη, ἓνα Βλαχόπουλό ἕως 20 χρονῶν—σωστός Δάφνης—ἀναζητοῦσε, κατὰ τὴν παράδοσιν, ἀνάμεσα στὶς πλαγιὰς τοῦ βουνοῦ αὐτοῦ ποῦ εἶναι κατάφυτο ἀπὸ ἡμερο χορτάρη καὶ μέσα στοῦ ἡλιοβασιλέματος τὴ μαγεία, τὴν Χλόην του.

Εἰδύλλιον Θεοκρίτειον.

Χτυποῦσε τὴ φλογέρα του παραπονετικά, ἔπαιρνε τραγούδια παραπονιάρικα, συνέθετε σκοποὺς χαρούμενους καὶ ἔπαιρνε μοιρολόγια Ἀρβανίτικα.

Ὁ Δάφνης αὐτὸς ἦτανε στὴν ὑπηρεσία κάποιου Μπέη ἀπὸ τὲς Πόδες καὶ ἡ κόρη τοῦ Μπέη—σωστὴ Χλόη—ἐπάνω στοὺς πρώτους ἀνθούς τῆς ἡλικίας της ἀντεπεκρίθη στὸ αἶσθημα τοῦ νεαροῦ βοσκοῦ.

Ὁ πατέρας ὅμως τῆς κόρης ἐπενέβη μόλις ἀντελήφθη τὸ εἰδύλλιον καὶ ἐξεδίωξε τὸ νεαρὸ βλαχόπουλο ἀπὸ τὴν ὑπηρεσία του.

Τὸ βλαχόπουλο προσεκολλήθη στὴ στάνη ἑνὸς πλουσίου ἄρχοντα ἀπὸ τὸ χωριὸ «Σάλεσι» καὶ κάθε χρόνο ξεκαλοκαίριαζε τὰ πρόβατα στὸ Βαρ - Τζομπάνι.

Καὶ τὸ εἰδύλλιον ἐσυνεχίσθη ὑπὸ ἄλλην μορφήν.

Ὁ Δάφνης ξαναθυμήθηκε τὴν Τουρκοπούλα Χλόη του καὶ κάθε βράδυ με τὸ φεγγάρι γρέκριαζε τὸ κοπάδι κοντὰ στὸ χωριὸ τῆς Χλόης καὶ ξημέρωνε — κατὰ τὴν λαϊκὴ παράδοσι — με τὴν φλογέρα του στὸ στόμα.

Μέσα στῆς νύχτας τὴ σιγαλιά, μιὰ γλυκεῖα μουσικὴ με θλιμμένες νότες, μιὰ μελωδία ἑξωτικῆς φλογέρας κυλοῦσε στ' αὐτιά τῆς νεαρᾶς Τουρκοπούλας. Σὰν γλυκειᾶς μονοτονίας καὶ βουβῆς μεγαλοπρέπειας μουσικῆ, σὰν ξεψυχισμένης ὑπερκόσμιας λαλιάς ἀντήχησις ἔφθανε στ' αὐτιά τῆς Τουρκοπούλας τὸ τραγούδι τοῦ βοσκοῦ μέσα σ' ἓνα πέπλο καὶ σὲ μιὰ ἀχλὺ ἀληθινοῦ ὄνειροφαντάσματος.

Ὁνειρα ἀργοξυπνοῦσαν στὴν ψυχὴ τῆς Τουρκοπούλας ἡ ὁποία πολλὰς φορὰς δὲν σκεπτότανε καὶ δὲν ἄκουε τίποτε ἄλλο ἐκτὸς ἀπὸ τοὺς νοσταλγικοὺς χτύπους τῆς καρδιάς της ποῦ χτυποῦσε ἀκανόνιστα ἀντεπεκρίνετο ὅμως στοὺς θλιμμένους ἦχους τῆς φλογέρας ποῦ τὴν πλημμύριζαν καὶ ἐλίκνιζαν τὰ ὄνειρα ποῦ ἐπλαθε ἡ ψυχὴ της.

Ἡ καρδιά της χτυποῦσε φουρτουνιασμένη καὶ οἱ ἀντίλαλοι ἀπὸ τὲς πονεμένες

Ἔτσι καὶ μία ἄλλη Μορφή, παράλληλα πρὸς τοῦ Κωνσταντῆ Χρήστου τῆ θρυλικῆ φυσιογνωμία, πῆρε καὶ αὐτὴ δικαίως τὴ θέσι της καὶ ἐνετάχθη εἰς τὸ πλαίσιον τῆς Ἱστορίας τῆς Στενωτέρας Πατρίδος της, ταῦτισθεῖσα μὲ τὰ ἀντικείμενα τοῦ περιβάλλοντος ποῦ ἐδέχθησαν τὸ φῶς τῆς ψυχῆς της.

Ἔτσι μέσα στὴν ἀτμόσφαιρα τοῦ θρύλου γύρω ἀπὸ τὸ ἐμψυχωμένο βουνὸ τοῦ Χωριοῦ, ἔγινε καὶ ἡ Μορφή τοῦ Γιόργη Χρήστου ἐπίσης θρυλική, παλαίοντας μὲ τὴν βία καὶ ἀξιολογῶντας τὸν ἀγῶνά της, ἀγῶνα ἡρωϊκόν, ἀγῶνα γεμάτον ἀπὸ κινδύνους, ἀλλὰ ἀγῶνα τέλος τοῦ θριάμβου τοῦ δικαίου καὶ τῆς ἀληθείας κατὰ τῆς ἀδικίας καὶ τῆς ἀρπαγῆς.

Γ΄.

«Συμφώνησαν τρία Χωριά, τρία κεφαλοχώρια :
Σιουνιάδες καὶ τὸ Τούρνοβο καὶ τὸ ῥημο Λισκάτσι·
πικρὸ χαμπέρι στείλανε στοὺς Τούρκους στὴν Κολώνια»

Δημοτικὸν

Τουρκοκρατία - Ἀλβανοκρατία . . . . τὸ δίπτυχον τῆς ἰδιορρύθμου διοικήσεως τῆς Ἠπείρου κατὰ τὴν περίοδον τῆς δουλείας της, καὶ τῆς διπλῆς μορφῆς τῆς ὑποδουλώσεως εἰς τὴν ὁποίαν ἦσαν κατα-

νότες τῆς φλογέρας ποῦ ἔπαιζε ἔξω ἀπὸ μέτρα καὶ ρυθμούς ἔσβυναν στὸ στήθος της, ποῦ βάραινε καὶ φούσκωνε ὁ πόθος, ὁ πόνος καὶ ἡ νοσταλγία.

Αἱ νότες ἐκεῖνες αἱ θλιμμένες ἔκρουβαν κάτι τι τὸ παράξενο, κάτι τι τὸ μακρινό, κάτι τι τὸ θλιβερό, παρμένο ἀπὸ τὸ βουβὸ δράμα τῆς ψυχῆς της.

Ἄλλες φορές, ὅταν μέσα στὴ μαγεία τοῦ δειλinoῦ καὶ τοῦ ἡλιοβασιλέματος, πέταλα ἀπὸ κόκκινα τριαντάφυλλα στεφάνωναν τὸν ἥλιο σὰν βασιλικῆς ἀλουργίδος κομμάτια, ἢ τριγύρω φύσις καὶ ὁ ὀρίζων ἔπαιρναν ἓνα βαθὺ μουντὸ χροῶμα, οἱ δὲ ὄξυες καὶ τὰ θεόρατα ἔλατα τοῦ δάσους μὲ τὸ φύσημα τοῦ ἀνέμου ἄρχιζαν νὰ συνομιλοῦν μέσα στὴν ὑπερκόσμια ἐκεῖνη γαλήνη τῆς φύσεως, οἱ ξεψυχισμένοι ἀντίλαλοι τῆς φλογέρας ἔφθαναν λυπητερὰ στ' αὐτιά της καὶ αἰσθανόντανε τὴν ψυχὴ της ἀνάλαφρη καὶ ταυτισμένη μὲ τοὺς ἤχους τῆς φλογέρας.

Μέσα σὲ μιὰ τέτοια πλήμμουρα καὶ ἄμωπι ψυχικοῦ βυθισμοῦ καὶ ἐκστάσεως, ἡ Τουρκοπούλα ἀπὸ τοὺς «Πόδες» ξημέρωνε στὸ παράθυρο τοῦ σπιτιοῦ της, πρὸς πείσμα τοῦ Μπέη, ὁ ὁποῖος γιὰ νὰ ἀπαλλαγῆ ἀπὸ τὰς ἐνοχλήσεις αὐτῆς τῆς ἐξωτικῆς νυκτερινῆς ἐκστάσεως στὴν ὁποία ἦτανε βυθισμένη ἢ κόρη του μὲ καταφανῆ τὴν δψι τῆς μελαγχολίας, ἔστειλε—κατὰ τὴν λαϊκὴ παράδοσι—«δυὸ παλληκάρια καὶ ἐκεῖ ποῦ

δικασμένα τὰ τμήματα ἐκεῖνα πὺ συνώρευαν μὲ τὴν Ἑλβανίαν, ἰδίως δὲ καὶ ἐξαιρετικῶς ἡ ἐπαρχία Κονίτσης πὺ ἐγνώρισε κατάβαθα καὶ ἐπέζησε τὸ εἶδος τῆς διπλῆς αὐτῆς τυραννίας (1) ὑποχρεωμένη νὰ ὑπηρετῇ ἐναλλάξ καὶ ὁμοῦ τὴν Τουρκικὴν Σκύλλαν καὶ τὴν Ἑλβανικὴν Χάρυβδιν.

Ὅποιος συνεπῶς κατώρθωνε νὰ διαπλῆ μὲ τὴν Ἐργὸν τοῦ τὰς Συμπληγάδας ἐκεῖνας πέτρας τῆς Ἑλβανοκρατίας καὶ Τουρκοκρατίας ἦτο ἕνας ἥρωας πραγματικός, ἐλάχιστοι ὅμως μποροῦσαν νὰ διαθέτουν τὴν διπλωματικότητα, τὴν φρόνησιν καὶ τὴν περίνοιαν ἐκείνην πὺ ἐχρειάζετο γιὰ νὰ παρακάμψουν ἀτομικοὺς καὶ γενικωτέρους κινδύνους γύρω ἀπὸ τὴν τύχην τῆς ἰδικῆς των ζωῆς, τῶν οἰκογενειῶν των, τῆς περιουσίας καὶ τῶν χωριῶν των.

Ἔτσι ἐξηγοῦνται βαθύτατα οἱ χαλασμοὶ καὶ αἱ ἐρημώσεις πὺ ἐπέστη κατὰ καιροὺς ἡ ἐπαρχία Κονίτσης κατὰ τὴν περίοδον τῆς διπλῆς ἐκείνης δουλείας της.

Καὶ αὐτὴ μὲν ἦτο ἡ μία πλευρὰ τοῦ ζητήματος.

Ἡ ἄλλη ἦτο ἐκείνη πὺ συνεδέετο μὲ τὰς ἀρετὰς ἀλλὰ καὶ τὰ δεινὰ συγχρόνως τῆς κλεφτο-αρματωλισμοῦ, ὅπως ἀδιορρύθμως καὶ οὗτος εἶχε διαμορφωθῆ, σὰν μιὰ ἀναλαμπὴ δῆλον ὅτι παροδικὴ μέσα στὸ σκοτάδι τῆς δουλείας ἀλλὰ καὶ ἀχρήστευσις ταῦτο-χρόνως τὲς περισσότερας φορὲς τοῦ περαστικοῦ αὐτοῦ φωτός.

Μὲ ἄλλα λόγια :

Ἡ ἀγαθὴ πλευρὰ τοῦ κλεφτο-αρματωλισμοῦ ἀλλὰ καὶ ἡ κακὴ πὺ τὴν συνώδευε, τὸ πλάττισκο, ἡ ἐκδίκησις, ἡ ἐρήμωσις, ἡ πυρπόλησις, ὁ φόνος καὶ ὁ χαλασμός ἐκ μέρους δυστυχῶς ἐκείνων πὺ τὸ ἀντίθετον ἐπεδίωκον (2) ἀσφαλῶς μὲ τὴν δρᾶσιν των ὡς κλεφτῶν καὶ ἀνταρτῶν.

Ἔτσι ὁ κλεφτὴς πὺ ἦτανε ἡ δόξα καὶ τὸ καμάρι τοῦ ραγιᾶ εἶχε ξεφτύσει, στὴ δρᾶσι μεμονωμένων ἀτόμων ἢ ομάδων, σ' ἕνα ἀτέλειωτο πλατοσκολλᾶν, σὲ μιὰ τρομερὴ ἐκδίκησι καὶ σ' ἕνα λιμούρισμα περιουσιῶν.

τὸ Βλαχόπουλο λαλοῦσε τὴν φλογέρα του δίπλα στὸ γρέκι καταρραχῆς στὸ βουνό, εἰ δ' ἐκεῖ τὸ σκότωσαν, λέγοντας : Βάρ' ὦρὲ Τζομπάν ! . . . »

Ὅλη ἡ Βλαχονία ὅμως ἐθρήνησε τὸν ἀδικο καὶ πρόωρο χαμό του καὶ θάψανε τὸ ἀδικοσκοτωμένο αὐτὸ Βλαχόπουλο ἐπάνω στὴ ράχη τοῦ βουνοῦ, τοῦ φχιάσανε ἕνα μνήμα ἀπὸ κοτρώνια, πὺ ἀκόμη καὶ ἔως σήμερα σώζεται ἔτσι ἡ πέτρινη αὐτὴ ταφοσκεπὴ, μνήμα καὶ Μαυσωλεῖο συγχρόνως, καὶ ἀπὸ τότε γιὰ μαρτυριὰ τὸ βουνὸ ὄλο τὸ βγάλανε «Βαρτζομπάν» δηλαδὴ «Μνήμα τοῦ Βλάχου».

1) Εὐριπίδου Σούρα. Ἡ ἐπαρχία Κονίτσης ἐπὶ Τουρκοκρατίας, Ἡπειρωτικὰ Χρονικὰ 1937 σελ. 133—150.

2) Ἰδεώδη ἐξυπηρέτησιν τῆς ἰδέας Κλεφτο-αρματωλισμοῦ στὴν Ἐπαρχία Κονίτσης συναντῶμεν στὰ ἐλατήρια καὶ στὴ δρᾶσι τοῦ Θεοδόση Χρήστου, ἀδελφοῦ τοῦ Κωσταντῆ Χρήστου.

Ἐπιφανεῖς ἄνδρες ἐκ τῆς ἐπαρχίας συνειργάθησαν γιὰ νὰ ἀποτρέψουν πολλὰ δεινὰ γύρω ἀπὸ τὴν διπλὴν μορφήν τῆς σκλαβιάς καὶ ἀπὸ τὴν ἀπειλὴν τῆς κακῆς πλευρᾶς τῆς κλεφτουργιάς.

Κώστας Γραμματικός, Γιάννης Σούρλας (1) καὶ Κωνσταντῆς Χρήστου κατέχουν τὴν πρωτεύουσαν θέσιν, συνδέσαντες τὴν ἱστορικὴν των δρασιν μὲ τὴν ἐξυπηρέτησιν τῆς ἐπαρχίας.

Δεδομένου δὲ ὅτι μοιραίως ὄλων ἀνεξαιρέτως τῶν κατοίκων τῆς ἐπαρχίας ἡ Ζωή, τόσον ἡ ἰδιωτικὴ ὅσον καὶ ἡ ἐπαγγελματικὴ καὶ δημοσίαι ἐπηρεάζετο ἀπὸ τὴν οὐσιαστικὴν Ἀλβανικὴν κυριαρχίαν(2) γι' αὐτὸ καὶ οὐδεμιᾶς τῶν ἐξεχουσῶν Μορφῶν καὶ Φυσιογνωμιῶν τῶν ἐπὶ μέρους Κοινοτήτων, θὰ μπορούσαμε νὰ ἐκτιμήσουμε τὴν δρασιν καὶ τὸν χαρακτῆρα, εἰὰν δὲν λάβωμεν ὑπ' ὄψει τὴν στάσιν πού ὁ καθένας τους εἶχε πάρει ἀτομικῶς καὶ ἀπέναντι τῶν Ἀλβανῶν Μπέηδων καὶ Ἀγάδων ἰδίως τῆς Ἐρσέκας καὶ τοῦ Λεσκοβικίου πού γειτόνευαν μὲ τὴν Ἐπαρχία.

Κατόπιν τῆς ἀπροσβλήτου αὐτῆς θέσεως τῶν ἱστορικῶν δεδομένων, ἄς δοῦμε ἤδη λεπτομερέστερον ποιά στάσι τήρησε καὶ ὁ Γιώργης Κωνσταντῆς (3) στὸ περὶ οὗ ὁ λόγος ἐπίμαχον ζήτημα ἀλβανοκρατίας ἀφ' ἑνὸς καὶ τῆς κλεφτουργιάς ἀφ' ἑτέρου.

Μαθητεύσας καὶ αὐτὸς εἰς τὴν σχολὴν τοῦ Πατρός του καὶ ἔχων ὑπ' ὄψει τὴν δρασιν ὄλων τῶν προϋχόντων τῆς ἐπαρχίας Κονίτσης, ἰδίως δὲ τῆς ὀργανώσεως τῶν Προεστῶτων τῶν πέντε κύκλων, ἐχρησιμοποίησε τὴν φιλίαν καὶ τὰς σχέσεις τὰς ὁποίας ἐκληρονόμησεν ἀπὸ τὸν Κωνσταντῆ Χρήστου πρὸς Ἀγάδες καὶ Μπέηδες (4) τῆς Κολώνιας καὶ τὰς ὁποίας ὁ ἴδιος, λόγῳ τῆς ἐπαγγελματικῆς του ἀφ' ἑνὸς δράσεως καὶ τῆς δημοσίας του ὑπηρεσίας ὡς Μουχτάρη καὶ Προεστῶτος στὸ χωριὸ ἐπὶ τρεῖς περιόδους, ἐπεξέτεινε καὶ διηύρυνε πρὸς τὸ καλὸν τῆς στενωτέρας του πατρίδος καὶ τῶν ἄλλων χωριῶν πού ἀμεσώτατα ἐπηρεάζοντο ἀπὸ τὴν κατάστασιν αὐτὴν, ἰδίως δὲ τῶν Χιονιάδων, Πλικατίου καὶ Τουρνόβου.

Αἰσθανόμενος βαθύτατα ὡς ἀνάγκην ἐσωτερικὴν νὰ ἐξυπηρετῇ τὸ δίκαιον, τὴν ἀλήθειαν καὶ τὴν ἠθικὴν εὕρισκετο πολλάκις εἰς τὴν ἀνάγκην γιὰ νὰ τὰ ἐπιβάλη νὰ χρησιμοποιῇ τὴν δύναμιν τῶν Ἀλβανῶν Μπέηδων καὶ ἔτσι νὰ καθιστᾷ ἀκινδύνους τοὺς κακοὺς συμπατριώτας του.

1) Εὐριπίδου Σούρλα, Γιάννης Σούρλας Πρβλ. ἀνωτέρω σελ. 103—140.

2) Τοῦ Αὐτοῦ, Ἡ ἐπαρχία Κονίτσης ἐπὶ Τουρκοκρατίας, Ἡπειρωτικὰ Χρονικά 1937 σελ. 133.

3) Συνήθως καὶ ἐξίσου ἐπικρατῆς προσωνυμία δπως καὶ ὁ «Γιώργης Χρήστου».

4) Συνεδέετο ἰδίως μὲ τὸν περίφημον Νταλάμπεη ἀπὸ τὸ Κιαβζέζι ὁ ὁποῖος

Στὴν προκείμενη περίπτωσι εἰδικῶς, ὁ Λεωνίδας Χολέβας, ὁ συμπατριώτης του καὶ συγχωριανός του παρουσιάσθηκε ἀμείλικτος ἐχθρὸς καὶ διώκτης του (1), συνεργαζόμενος μὲ τὸν Λάζο ἀπὸ τῆ Σέλτση καὶ τὸν Παλαβὸ τὸ πρωτοπαλλήκαρό του.

Τὸ σπίτι τοῦ Χολέβα ἦταν τὸ γ ι α τ ἄ κ ι γιὰ ὅλους αὐτοὺς τοὺς πλατσικολόγους κλέφτες,

Ὁ Μουχτάραγας ἀπὸ τὴν Ἐρσέκα — ὁ Μπίμπασης — ἀνεσιτάωνε τὸ χωριὸ κάμνοντας ἔρευνα σὲ ὅλα τὰ σπίτια γιὰ νὰ βρῆ τὸ γιατάκι τῶν κλεφτῶν· ὁ Χολέβας ὅμως σὲ τέτοιες περιπτώσεις εἶχεν ἐξασφαλίσει τόσον τὴν ἀθωότητά του ὅσον καὶ τὴν σωτηρίαν· μία δηλονότι ἀπόκρυφος «μπίμτσα» — εἶδος ἰδεώδους τῶν χρόνων ἐκείνων καταφυγίου — γλύτωνε καὶ τοὺς κλέφτες ἀπὸ τὰ χέρια τῶν Τούρκων ἀλλὰ καὶ τοῦ Χολέβα τὴν ἀθωότητα ἐξησφάλιζε πλήρως, ὁσάκις, γινομένης ἐρεύνης, δὲν ἀνευρίσκετο οὐδὲν τὸ ὑποπτον στὸ σπίτι του.

Παρηκολούθει ὅλες τὲς κινήσεις τοῦ Γιώργη ἐπιδιώκων τὴν ἐξόντωσίν του μὲ κάθε τρόπον· καὶ εἶναι μὲν ἀληθὲς ὅτι τὸ ὄγκτυον τῆς κατασκοπείας τὸ ὁποῖον εἶχεν ἰδρύσει δὲν ἔφερεν τὸ ποθούμενον ἀποτέλεσμα. Ἡ θλιβερὰ ὅμως αὐτὴ ὑπόθεσις τῶν ἐνόχων συνδυασμῶν του ἐδημιούργησε θύματα, χαλασμούς, πυρπολήσεις σπιτιῶν, καταστροφὴν καλλιτεχνικῶν εἰκόνων καὶ ἔργων τέχνης ποὺ προήρχοντο ἀπὸ τὴν Ἀγιογραφικὴν Σχολὴν τῶν Ζωγράφων, καὶ ἐν τέλει βεβήλωσιν ἀκόμη καὶ τοῦ ἱεροῦ χώρου τῶν Ἐκκλησιῶν.

Μὲ τοὺς ἐσφαλμένους ὑπολογισμοὺς τῶν κατασκόπων τοῦ Χολέβα ὅτι ὁ Γιώργης εἶχε μεταβῆ εἰς τὰς Χιονιάδες (2) στὸ σπίτι τοῦ γυναικαδέλφου του τοῦ Σωκράτη καὶ ὅτι θὰ ἦτο δυνατὴ κατὰ τὴν Κυριακὴν ἡ σύλληψίς του ἐν τῷ ἐκκλησίᾳ κατὰ τὴν ὥραν τῆς θείας λειτουργίας· ἐπολιορκήθη πράγματι ὁ ἱερός χώρος τῆς ἐκκλησίας τῆς κεντρικῆς τῶν Χιονιάδων ὑπὸ τοῦ Λάζου καὶ τῆς συμμορίας του, διεξήχθησαν συμπλοκαὶ ἐντὸς τῆς ἐκκλησίας, συνελήφθησαν ὁ Σωκράτης Ζωγράφος καὶ ὁ Γιάννης Σκούρτης, καὶ παρεδόθησαν εἰς τὸ πῦρ τὰ ἀρχοντικά των σπίτια, καταστραφέντων οὕτω καὶ ὅλων τῶν καλλιτεχνικῶν

εἶχεν μεγάλην ἐπιρροὴν καὶ δόξαν στὴν Ἀρβανιτιὰ ὡς συγγενὴς τοῦ Ἀλῆ-Πασᾶ ἐκ μητρὸς. (Ἡ μητέρα τοῦ Νταλιάμπεη ἦτο ἀδελφὴ τοῦ Ἀλῆ).

(Πρβλ. Κωνστ. Γ. Χρήστου, Ἐνθυμήσεις).

1) Διότι τὸν ἐξεδίωξεν ἀπὸ Μουχτάρην τοῦ Χωριοῦ τῆ ἐπεμβάσει τοῦ Νταλιάμπεη Κιαβζέζη καὶ ἀπήλλαξε ἔτσι τὸ Λισκάτσι ἀπὸ μίαν ἀληθινὴν μάστιγα ποὺ τὸ ἐλυμαίνετο παντοιοτρόπως συνεργαζόμενος μὲ ὅλα τὰ ὑποπτα καὶ κακοποιὰ στοιχεῖα. (Πρβλ. Κωνστ. Γ. Χρήστου, Ἐνθυμήσεις).

2) Ὁ Γιώργης εἶχε πράγματι μεταβῆ εἰς Χιονιάδες καὶ παρέμειναν ὅλας τὰς ἄλλας ἡμέρας, πλὴν τῆς Κυριακῆς, διαισθητικῶς προστατευθεῖς ὑπὸ τῆς Μοίρας των. Πρβλ. Κωνστ. Γ. Χρήστου, Ἐνθυμήσεις.

θησαυρῶν τοὺς ὁποίους ἐνέκλειε τὸ πολύτιμον Ἀγιογραφικόν του ἀτελιέ.

Ἡ ἐξόντωση τῆς ἐν λόγῳ συμμορίας, ὕστερα ἀπὸ τὸν διαπραχθέντα βανδαλισμὸν καὶ τὸν ἄνευ προηγουμένου εἰς σκληρότητα χαλασμόν, ἐπῆλθε ταχέως σὰν τιμωρὸς νέμεσις.

Οἱ κλέφτες μετὰ τὸ διαπραχθὲν ἔγκλημα ἐπανῆλθον ἡσυχοὶ καὶ ἐφησυχάζον εἰς τὸ «γιατάκι» τοῦ Χολέβα, στὸ Λισκάτσι.

Ὁ Γιώργης Χρήστου ὁμῶς ἠγρούπνει καὶ αὐτός.

Κατέστρωσε τὸ σχέδιον τῆς ἐξοντώσεώς των· εἰδοποίησε τὰς στρατιωτικὰς Ἀρχὰς τῆς Κολώνιας καὶ ἐκάλεσε νὰ ἔλθουν στὸ Λισκάτσι πρὸς βοήθειαν ἔνοπλοι ὅλοι οἱ ἄνδρες ἀπὸ τοὺς Χιονιάδες καὶ τὸ Τούρνοβο.

Ἡ Λαϊκὴ Μοῦσα παρέδωκε εἰς τὴν ἀθανασίαν τὴν ἐνέργειαν αὐτῆν τοῦ Γιώργη Χρήστου :

«Συμφώνησαν τρία χωριά, τρία κεφαλοχώρια :

Σιουνιάδες καὶ τὸ Τούρνοβο καὶ τὸ ἔρημο Λισκάτσι

Πικρὸ χαμπέρι στείλανε στοὺς Τούρκους στὴν Κολώνια».

Ὑστερα ἀπὸ τὶς ἐνέργειες αὐτὲς ἡ πολιορκία τοῦ σπιτιοῦ τοῦ Χολέβα συνετελέσθη κατὰ τρόπον ἀνύποπτον καὶ γιὰ τοὺς κλέφτες καὶ γιὰ τὸν ἴδιον τὸν Χολέβαν ὁ ὁποῖος ἐστερημένος πάσης ἀξιολογικῆς βάσεως, χαλαρώτατος στὴν ἠθικὴν του συνείδησιν καὶ πεπρωμένος, συνήργησεν καὶ ὁ ἴδιος στὴν παράδοσίν των. (1)

Ἄλλ' ἄς ἀφήσωμεν πλέον τὴν λαϊκὴν Μοῦσαν, πού ἀπηθανάτισε τὸ γεγονός, νὰ μιλήσῃ γιὰ τὸ δραματικὸν αὐτὸ γεγονός τοῦ χαλασμοῦ των.

«Ἐψὲς εἶδα στὸν ὕπνο μου, Λάζο μ' καὶ Παλαβέ!

Εἶδα καὶ στ' ὄνειρό μου

Εἶδα τὴ Μπάντρα κόκκινη, τὴν ποταμιὰ γαλάζια

Εἶδα καὶ τὸ λιμέρι μου μαῦρο κι' ἀνταργιασμένο.

Συμφώνησαν τρία χωριά, τρία κεφαλοχώρια :

Σιουνιάδες καὶ τὸ Τούρνοβο καὶ τὸ ἔρημο Λισκάτσι

Πικρὸ χαμπέρι στείλανε στοὺς Τούρκους στὴν Κολώνια,

Γιὰ νὰ μὲ πιάκουν ζωντανό, στὸ σπίτι τοῦ Χολέβα!

Κι' ἦταν ἡ μέρα βροχερὴ κι' ἡ νύχτα χιονισμένη

Πῆγα νὰ μείνω μιὰ βραδυὰ στὸ ἔρημο Λισκάτσι

Κι' ὁ Λεωνίδας τὸ σκυλί, σκυλί παραδομένο,

Μὲ μπαμπεσιὰ καὶ μ' ἀπιστιὰ μὲ πρόδωκε στοὺς Τούρκους». (2)

1) Λεπτομερῆ περιγραφὴν τοῦ τρόπου τῆς συλλήψεως τοῦ Λάζου καὶ Παλαβοῦ στὴν μπίμιτσα τοῦ Χολέβα καὶ τοῦ τουφεκισμοῦ των ὑπὸ τοῦ Τουρκικοῦ ἀποσπάσματος καθ' ὁδὸν πρὶν ἢ φθάσουν στὴν Ἐρσέκαν, Πρβλ. εἰς Κωνσταντ. Γ. Χρήστου, Ἐνθυμήσεις.

2) Δημοτικὸν Ἐπαρχίας Κονίτσης.

Μὲ τὴν ἐξόντωσιν τοῦ Λάζου (1) κλείει μιὰ πτυχή τῆς δράσεως τοῦ Γιώργη γύρω ἀπὸ τὰς ὑπηρεσίες του πρὸς τὴν στενώτερη πατρίδα του.

Ἡ πρώτη γύρω ἀπὸ τὸ Βαρ-Τζομπάν θὰ μπορούσε νὰ ἀποκληθῆ ἑθνικὴ καὶ πατριωτικὴ, ἡ δεύτερη εἶναι ὑπηρεσία γύρω ἀπὸ μίαν καθαρσιν ἠθικοῦ περιεχομένου.

Ἡ πρώτη ἦτο μάχη πρὸς τοὺς ἐξωτερικοὺς ἐχθροὺς τῆς στενώτερης πατρίδος του, ἡ δεύτερη ἀντιθέτως πρὸς τοὺς ἐσωτερικοὺς ἐχθροὺς τῆς.

Καὶ ἀρχίζει ἤδη μία ἄλλη μακρὰ φάσις, τὴν ὁποίαν θὰ μπορούσαμε νὰ τὴν ἀποκαλέσουμε προκαταβολικῶς, ὡς φάσιν ἐξελίξεως τῆς προσωπικότητός του διὰ τῆς ἐπαγγελματικῆς πλευρᾶς καὶ τῶν τεχνικῶν καλλιτεχνικῶν προδράσεων μὲ τὰς ὁποίας εἶχεν προικισθῆ ἀπὸ τὴν Μοῖραν, διὰ νὰ ἐπακολουθήσῃ ἐξακολουθητικῶς ἡ τελευταία φάσις, δηλαδή ἡ τῆς ὀλοκληρώσεως τῆς προσωπικότητός του μέσα στὴν ἀτμόσφαιρα πλέον τοῦ οἰκογενειακοῦ περιβάλλοντος καὶ τῆς οἰκογενειακῆς γαλήνης.

Καὶ αἱ δύο ὅμως αὐταὶ φάσεις διαγράφουν κύκλους τοῦ ἔχουν τὸ κέντρον στὴν στενώτερη πατρίδα του, διότι καὶ ὅσκις ἀπεμακρύνετο ἀπὸ τὸ Λισκάτσι ἐκινητοποίει τὰς δυνάμεις του ὥστε καὶ οὐσίαν οὐδέποτε νὰ εἶναι ἀπὼν.

Ἡ στενώτερη πατρίδα του καθὼς καὶ τὰ πλησιόχωρα πολλαπλῶς καὶ ποικιλοτρόπως ἐδέχθησαν καὶ ἀπῆλθον τὰ ἀγαθὰ πού ἀπέρρεον ἀπὸ τὴν τιμίαν καὶ δικαίαν δημόσιαν δράσιν του, γιὰ τὴν ὁποίαν εἶχεν ἐξασφαλίσει τὴν ἐμπιστοσύνην τόσο τῶν Ἀλβανῶν Μπέηδων ὅσον καὶ τῶν Τουρκικῶν Ἀρχῶν τῆς Ἐρσέκας.

Μιὰ τέτοια πολιτικὴ φρόνησις ἐξυπηρετεῖ καλύτερα τὰ συμφέροντα, τὴν Ζωὴν καὶ τὴν περιουσίαν τῶν κατοίκων τοῦ χωριοῦ ὅσον καὶ τῶν ἄλλων γειτονικῶν χωριῶν, παρὰ μιὰ ἐξυπηρετήσις τῆς πλευρᾶς ἐκείνης, τῆς κλεφτουργίας, πού συνεσώρευε θύματα καὶ χαλασμοὺς μὲ τὴν βανδαλιστικὴν τακτικὴν τῆς κατὰ τῶν Χριστιανῶν καὶ τῶν ἐξεχόντων τζακιῶν.

Ἀπόδειξις χτυπητὴ τὸ γεγονός ὅτι αἱ Τουρκικαὶ Ἀρχαὶ τῆς Ἐρσέκας, λόγῳ τῆς ἐμπιστοσύνης πού ἐνέπνεεν ἡ προσωπικότης του, αὐθορμήτως καὶ χωρὶς καμμίαν ἐξωθεν παράκλησιν ἢ ὑπόδειξιν, τοῦ ἐκοινοποίησαν διορισμὸν ὡς Προϊσταμένου ἐπὶ τῆς δεκάτης (Μεμούρη) τῶν χωριῶν Λισκατσιοῦ, Τουρνόβου, Χιονιάδων καὶ Πλικατιοῦ. Ἐκαλεῖτο δηλαδή ὁ κατάλληλος (2) ἄνθρω-

1) Ὅστις ἐξυπηρετεῖ τὴν κακὴν πλευρὰν τῆς Κλεφτουργίας καὶ τῆς ἰδέας τοῦ Κλεφτοαρματολισμοῦ

2) Κωνστ. Γ. Χρήστου. Ἐνθυμήσις.

«Κύρ Γιώργη: Θὰ σὲ διορίσουμε Μεμούρη γιὰ τὰ δέκατα στὸ Λισκάτσι, Πλικάτσι, Τούρνοβο καὶ Χιονιάδες — Ἐσένα βρήκαμε κατάλληλο καὶ ἐμπιστο».

(Λόγια τοῦ Καϊμακάκη τῆς Κολώνιας πρὸς τὸν Γιώργη Κωσταντῆ).

πος νὰ ἐξασφαλίσῃ τόσον τὰ δικαιώματα τῆς Τουρκικῆς Ἀρχῆς ἐπὶ τῶν ραγιαδῶν ὅσον καὶ τὴν ἀποφυγὴν διαπράξεως ἀδικιῶν εἰς βάρος τῶν ραγιαδῶν.

Πόσον ἡ ἐνέργεια αὐτὴ ὑπῆρξεν εὐεργετικὴ ἀπεδείχθη ἐκ τῶν ὑστέρων ὅποτε μὲ τὴν ἀλλαγὴν τοῦ συστήματος τῆς δεκάτης ἐφορολογουῦντο βαρύτερα πτωχόταται οἰκογένειαι ἐκ μέρους ἀσυνειδήτων καὶ κερδοσκοπῶν δεκατιστῶν.

Καὶ ὑπῆρξεν πράγματι φωτεινὴ ἡ δραῖσις τοῦ Γιώργη Κωνσταντῆ καὶ εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ καὶ ἀφῆκεν ἴχνη ἀνεξάλειπτα τῆς φιλανθρωπίας καὶ τῆς ἀλτροῦστικότητός του εἰς τὴν μνήμην τῶν κατοίκων καὶ τῶν τεσσάρων χωριῶν ποὺ ἐθρήνησαν ἀργότερα τὴν ἀλλαγὴν τοῦ φορολογικοῦ συστήματος τῆς δεκάτης (1).

Καὶ τώρα ὕστερα ἀπὸ τὸ φανέρωμα καὶ ἄλλης ἀγαθῆς πλευρᾶς τῆς ἐν ὁλοκληρώσει προσωπικότητός του, ὁ Γιώργης ἀφιερῶνται εἰς τὴν ἐπαγγελματικὴν του ἀπασχόλησιν ἢ ὁποῖα συνίστατο εἰς τὴν λεπτὴν τέχνην τοῦ λεπτοῦργοῦ καὶ διακοσμητοῦ (μὲ στοιχεῖα ἀκόμη καὶ Ἀγιογραφικῶν γνώσεων)· τὰς ἐπαγγελματικὰς του ὁμως αὐτὰς ἀσχολίας ἤσκει πάντοτε οὐχὶ μεμονομένως ἀλλὰ ὡς Προϊστάμενος μιᾶς ὁμάδος τεχνιτῶν συγχωριανῶν του ἢ καὶ ἀπὸ τὰ περίξ χωριὰ τῆς Ἐπαρχίας.

Ἡ φήμη του ὡς εὐσυνειδήτου καὶ δεξιότηχου λεπτοῦργοῦ ἐξετιμήθη ἀπὸ ὅλους τοὺς Μπέηδες τῆς περιφερείας Κολώνιας οἱ ὅποιοι δι' ἐπιστολῶν καὶ ἐκτάκτων ἀγγελιοφόρων τὸν ἀνεζήτησαν νὰ ἀναλάβῃ ἐργολαβικῶς τὴν ἀποπεράτωσιν τοῦ ἐσωτερικοῦ διακόσμου τῶν σεραγιῶν των.

Οὕτω, ἐκτὸς τοῦ Νταλιάμπεη Κιαβζέζη ποὺ σχεδὸν τὸν εἶχεν μονίμως εἰς τὴν ὑπηρεσίαν του, ἐζήτησαν ὅπως τοὺς φιλίασῃ τὰ σεράγια των, ὁ Ὄσμάν Μπέης Ζαβαλιάνης, ὁ Μεμέτ Μπέης ἀπὸ τὴν Πόγιανη (2) καὶ ὁ περιβόητος Ἀμπεντιν Στάγος, ὁ Μπέης δηλαδὴ ἐκεῖνος τοῦ ὁποίου ἡ δραῖσις ἡ μακρὰ ὡς κλεφτοῦ συνεργαζομένου μὲ τὸν Λεωνίδα καὶ τὸν Νταβέλην καὶ ἀργότερον ἡ προαγωγὴ τοῦ ἰδίου εἰς Γενικὸν Δερβέναγαν ὅλων τῶν ἀποσπασμάτων πρὸς ἐξάλειψιν τῆς ληστείας εἶναι στενώτατα συνδεδεμένη μὲ τὴν ἱστορίαν τοῦ Κλεφτοαρματολισμοῦ στὴν Ἐπαρχία Κονίτσης.

Οὕτω :

Ὁ Ὄσμάν Μπέης (2) Ζαβαλιάνης τοῦ ἔγραφε :

1) Κωνστ. Γ. Χρήστου. Ἐνθυμήσεις.

«Ὁφέλησε παρὰ πολὺ τὸ Λισκάτσι. Φαντασθῆτε ὅτι τὸ σπίτι τοῦ Μιχάλη Τάτση πλήρωνε τρεῖς λίρες δέκατον καὶ ἐκείνην τὴν χρονιά ἐπλήρωσαν μόνον δύο μετζήτια. Μόνον ὁμως μιὰ χρονιά βάσταξεν αὐτό· τίς ἄλλες χρονιές ποὺ τὰ πουλοῦσαν στοὺς δεκατιστάδες, αὐτοὶ ροφοῦσαν τὸ αἷμα τῆς ὀρφάνιας».

2) Χωριὸ πλησίον τῆς Κορυτσᾶς.

3) Ὁ Ὄσμάν-Μπέης ἦτανε στὴν ὑπηρεσία τοῦ Σουλτάν Χαμίτ, διέθετε περιου-

«Κὺρ Γιώργη

Αὐτοῦ στέλνω τὰ παλληκάρια μου καὶ ἅμα πάρης τὸ γράμμα μου νὰ πηγαίνετε στὴν Πυρσόγιαννην νὰ βρῆτε μαστόρους. Θὰ κάμω τὰ σεράγια μου καινούργια καὶ θέλω 60 μαστόρους, 60 παιδιά καὶ 60 μουλάρια.

Νὰ βρῆτε καὶ νὰ τοὺς πάρετε — νὰ τοὺς φέρησ νὰ συμφωνήσουμε τὸ μεροκάματο. Ἔργασία εἶναι γιὰ τρία χρόνια.

*Υγίαινε.

*Οσμὰν Μπέης

*Ο Μεμέτ-Μπεης ἐπίσης ἀπὸ τὴν Πόγιαννην τὸν ζητοῦσε κατεπειγόντως γιὰ νὰ κλείσῃ συμφωνία μεταξὺ του πρὸς ἐπιδιόρθωσιν τοῦ δικοῦ του σεραγιοῦ.

Καθ' ὃν δὲ χρόνον εἰργάζετο στὴν Πόγιαννην τὸν ἐκάλεσεν ὁ διαβόητος *Αμπεντίν-Ἄγᾶς Σιάγος γιὰ τῶν δικῶν του σεραγιῶν τὴν ἐσωτερικὴν διακόσμησιν καὶ ἐπισκευήν.

*Ἡ διαταγὴ μάλιστα ποὺ εἶχε δόσει στὰ παλληκάρια του ὁ *Αμπετίν ἦτανε τέτοια ὥστε εἴαν δυστροποῦσε νὰ τὸν πηγαίνουν διὰ τῆς βίας.

Διὰ τῆς βίας . . . ναί.

*Ἦθελε διὰ τῆς βίας νὰ τοῦ ἐξασφαλίσῃ ἐργασίαν προσοδοφόρον καὶ ἄνετον.

*Ο περιβόητος αὐτὸς Μπέης δὲν ἀνεγνώριζε συνδυασμοὺς καὶ ὑποχωρήσεις.

*Ἡ Ζωὴ του ἦτο κράμα καὶ ἀμάλαμα ἀπὸ σκληρότητες, φόνους, ἠρωϊσμοὺς, χαλασμοὺς (1).

*Ἐγνώρισε ὅσον οὐδεὶς ἄλλος τὴν Ζωὴν τοῦ κλέφτου, συνειργάσθη μὲ τὰ σώματα τὰ ἀνταρτικὰ τοῦ Λεωνίδα καὶ τοῦ Νταβέλη καὶ εἶχεν τρομοκρατήσῃ ὄλους τοὺς Μπέηδες καὶ Ἄγάδες Λεσκοβικίου, Κορυτσᾶς καὶ Ἐρσέκας εἰ ὅποιοι ἐβυσσοδόμουν τὴν ἐξόντωσίν του.

*Ἐπὶ πλέον :

*Ο *Αμπεντίν κατὰ τὸν χρόνον τῆς ὑπηρεσίας του μὲ τοὺς χριστιανοὺς κλέφτες καὶ ἀρματωλοὺς προσέφερεν ὑπηρεσίας εἰς τὸν Χριστιανικὸν πληθυσμὸν Θεσσαλίας, Δυτικῆς Μακεδονίας καὶ Ἠπείρου· ἐγνώρισε δόξαν περισσὴν, περιεβλήθη, ἀργότερα κατὰ τὴν μεταστροφὴν τῆς τακτικῆς καὶ τῆς

σίαν κολοσσιαίαν καὶ ἐξῆ βίον αὐτόχρομα ἡγεμονικόν. *Ο Γιώργης μετέβη πράγματι εἰς Ζαβάλιανη γιὰ τὴν ἐπισκευὴ τῶν σεραγιῶν τοῦ Μπέη ἀλλ' ἐπειδὴ ἔλειπε τὸ ὕλικόν, ἀνεβλήθη ἡ ἐκτέλεσις δι' εὐθετώτερον χρόνον μέχρι ἐξευρέσεως τοῦ ὕλικου.

(Πρὸβλ. Κωστ. Γ. Χρήστου. Ἐνθυμήσεις).

1) Κωστ. Γ. Χρήστου. Ἐνθυμήσεις.

προοπτικῆς τῆς δράσεώς του, μὲ ἡγεμονικὰς τιμὰς Στρατάρχου, ὑπεκλίθη πρὸ τῶν ποδῶν των ὁ Βαλῆς τῶν Μπιτολίων καὶ ἐνήργησεν, γιὰ νὰ ἐξασφαλίσῃ ἡρεμίαν στὸ Βιλαέτι του, νὰ δοθῇ εἰς τὸν Ἄμπεντίν ἀμνηστεία ἀπὸ τὸν ἴδιον τὸν Σουλτάνον, γιὰτὶ μόνον μὲ τὴν βοήθειάν του μποροῦσαν νὰ ἐξοντωθοῦν ὅλα τὰ ἀνταρτικὰ σώματα ποῦ ἔδρων στὴν Δυτικὴν Μακεδονίαν καὶ στὴν Ἐπαρχίαν Κονίτσης.

Φύσις μὲ δαιμονικὴν καὶ σατανικὴν θεληματικότητα ὁ Ἄμπεντίν ἔταπείνωσε καὶ Βαλῆδες καὶ τὸν Σουλτάνον ἀκόμη πού ὑπέγραψε τὸ φερμάνι τῆς ἀμνηστείας γιὰ τὰ κακουργήματά του· καὶ ἔτσι ξαφνικὰ μίαν ὥραίαν πρωΐαν ἀπὸ θερμὸν συνεργάτην, περιφήμων κλεφτῶν καὶ ἄρματωλῶν, ποῦ ἐξυπηρετοῦσαν τὴν ἰδεώδη πλευρὰν τοῦ κλεφτοαρματολισμοῦ, μετεβλήθη εἰς διώκτην καὶ ἐξοντωτὴν των.

Ἡ δόξα καὶ τὰ πλούτη δὲν τὸν συνεσκότισαν.

Ἦθελε καὶ στὲς καλύτερες στιγμὲς τῆς ζωῆς του νὰ ζῇ ἀπλᾶ καὶ ἡρωϊκὰ, ἤθελεν ὅμως τὸ περιβάλλον τοῦ χαρεμιοῦ του νὰ εἶναι ἡγεμονικόν, ἤθελε νὰ ζῇ μὲ Ἀνατολίτικη χλιδὴ καὶ πολυτέλεια.

Γι' αὐτὸ δὲν ἐφείδετο χρημάτων γιὰ νὰ ἐξασφαλίσῃ μιὰ τέτοια ἀτμόσφαιρα, γι' αὐτὸ ἀνεζήτησε καλλιτέχνας λεπτοουργοὺς καὶ διακοσμητὰς πρὸς ἐπισκευὴν τῶν παλατιῶν του, γι' αὐτὸ - οὐδὲν τὸ παράδοξον - ὅτι διέταξε καὶ τὴν βιβαίαν προσαγωγὴν ἐνώπιόν του τοῦ Γενιὸρ γη Κωσταντιῆ.

Ἀπὸ ποῦ ὅμως τὸν ἐγνώριζεν;

Μόνον ἐκ φήμης, καὶ αὐτὸ ἦτο ἄρκετόν.

Ὡνειρεύετο ὅτι ὁ Γιόργης Κωσταντιῆς ἦτο ἐκεῖνος ποῦ θὰ προσέδιδε μὲ τὴν τέχνην του μεγαλοπρέπειαν στὸν ἐσωτερικὸν διάκοσμον τοῦ παλατιοῦ Φρουρίου του, ποῦ ἐφρουρεῖτο ἀπὸ 300 παλληκάρια.

Ἀπ' αὐτὰ καὶ 100 ἦταν ἡ ἐφεδρική δύναμις τοῦ σεραγιοῦ του καὶ τὰ 200 τὰ κινούμενα ἐλευθέρως ὑπὸ τὰς διαταγὰς του.

Ἀργότερα ὅταν ἀνέλαβε τὸν τίτλον τοῦ Γενικοῦ Δερβέναγα ἢ φρουρά του ἀνῆλθεν σὲ 500, γιὰτὶ ὁ Βαλῆς τοῦ Μοναστηρίου εἶχεν θέσει ὑπὸ τὰς διαταγὰς του καὶ δύναμη 200 τακτικῶν στρατιωτῶν.

Ἔτσι μίαν ὥραίαν πρωΐαν, ὕστερα ἀπὸ τὴν θριαμβευτικὴν του ὑποδοχὴν στὰ Μπιτόλια ἐκ μέρους τοῦ Βαλῆ καὶ τὴν κοινοποίησιν εἰς αὐτὸν τοῦ Φερμανίου τῆς ἀμνηστείας του, εὐρέθη ἀντιμέτωπος, διώκτης καὶ ἐξολοθρευτῆς τῶν πρώτων συνεργατῶν του Ἀλβανῶν καὶ Χριστιανῶν.

Οὕτω :

Ὁ Νταβέλης, ὁ Λεωνίδας, ὁ Νειζήμ-Μπέης Μπουρντάνης, ὁ Κιαζήμ Στάργιας, ὁ Νειζίπ Κοστεβίστης καὶ ἄλλοι καπεταναῖοι καὶ ἄρχηγοί, ὅταν ἠννόησαν ὅτι τὸ ἔδαφος ἐσάλευε ὑπὸ τοὺς πόδας των, κατέφυγον μὲ τὰς δυνάμεις των ἀπὸ τὴν Θεσσαλίαν καὶ Δυτικὴν Μακεδονίαν στὰ βουνὰ τῆς Ἐπαρχίας Κονίτσης.

Ἡ Σαμαρίνα, ἡ Φούρκα καὶ ἡ περιοχή τοῦ Μοναστηρίου τῆς Ζέρμας ἦταν ὁ τόπος τῆς συρράξεως μὲ τὸν διαβόητον Ἀμπεντίν.

Σκοτώθηκε, στὲς μάχες καὶ τὲς συμπλοκὲς ποὺ ἔλαβον χώραν, ὁ Νειζήπ-Μπουρνιάνης, ἀρατίσθηκαν ὁ Λεωνίδα καὶ ὁ Νταβέλης, σωριάσθηκαν τὰ πτώματα καὶ ἄλλων μικροτέρων καπεταναίων καὶ ἀρχηγῶν καὶ ἐπιβλητικὰ ἀκόμη καὶ σήμερα δεῖχνονται στὸ διαβάτην τῶν μερῶν ἐκείνων τὰ μνήματα τῶν.

Ἡ Λαϊκὴ Μοῦσα τῆς Ἐπαρχίας Κονίτσης ὕμνησε μὲ τὴν σειράν της τὰ γεγονότα αὐτὰ τοῦ χαλασμοῦ τῶν.

Ἄς τὴν ἀφήσουμε νὰ μιλήσῃ πρῶτον γιὰ τὸν Μπέη ἀπὸ τὸ Μπουρνιάνι.

«Ποιὸς θέλ' ν' ἀκούσῃ κλάματα, Μπέη Νειζίπη μου' γυναικεία μοιρολόγια,
Περάστ' ἀπ' τὴν Ἀρβανιτιά, πὸ μέσ' ἀπ' τὸ Μπουρνιάνι,
Νὰ δῆτε μιὰ χανούμισα μὲ πέντε θυγατέρες.
Στὸ παραθύρι κάθονταν, τὶς στράτες ἀγναντεύει,
Γλιέπει τ' ἀσκέρια π' ὄρχονται, τ' ἀσκέρια ποὺ διαβαίνουν
Καὶ τὸν Τσιαούση φώναξε καὶ τοῦ Τσιαούση λέγει
Τσιαούση πού εἶν' ἀφέντη σου, Τσιαούση πού εἶν' ὁ Μπέης :
Τὸν Μπέη τὸν ἐσκότωσαν ὄχλάν' ἀπὸ τὴ Φούρκα.» (1)

Ἡ ἐξόντωση τῶν Ἀλβανῶν Μπέηδων ἀνταρτῶν ἠνάγκασε καὶ τὰ σώματα τοῦ Λεωνίδα καὶ Νταβέλη νὰ ἀπομακρυνθοῦν καὶ νὰ ἀλλάξουν λημέρια γιὰ νὰ ἀποφύγουν τὴν ἐξόντωσίν των ἐκ μέρους τοῦ Ἀμπεντίν.

Ἡ Λαϊκὴ Μοῦσα τῆς Ἐπαρχίας συνοψίζει τὰ γεγονότα κατὰ τρόπον χαρακτηριστικὸν καὶ περιληπτικὸν χωρὶς νὰ χρειάζεται περισσότερη διασάφηση.

«Τὸ λέν οἱ κοῦκοι στὰ βουνὰ τὸ λέν στὸ μοιρολόγι,
Τὸ λέει κι' ὁ πετροκόσιφας στὰ κλέφτικα λημέρια :
«Βγῆκαν οἱ κλέφτες στὰ βουνά, ψηλὰ στὰ κορφοβούνια,
Νταβέλης πάει στὸ Σμόλιγκα, Γιαννούλης στὴ Μπριάζα,
Χορμόβας πῆρε τὰ ριζὰ τὴν ἄκρη τὴν Ἀρίνα
Καὶ πῆγε καὶ λημέριασε στὴ Ζιάπγιανη ἀπ' ὄχλάνω.
Κι' ἐκεῖ ποῦ τρῶγαν κι' ἔπιναν καὶ ψιλοτραγουδοῦσαν
Τὸ καρσοῦλι φώναξε, τὸ καρσοῦλι λέει :
Γλέπω ἀνθρώπους πόρχονται ἀνθρώπους λερωμένους
Μὴν ὁ Νταβέλης ἔρχεται μὴν ὁ Γιαννούλης Ζέρμας :
Οὐδ' ὁ Νταβέλης ἔρχεται οὐδ' ὁ Γιαννούλης Ζέρμας,
Μόνον εἶν' ὁ Ζάλιος πόρχεται ὁ Μπέης τοῦ Μπουρνιάνι.

1) Στὸν Ἀηλιὰ τῆς Φούρκας.

Καὶ τὸ Σουλιώτη φώναξε καὶ τοῦ Σουλιώτη λέει :
 Σουλιώτη πάρε τὰ παιδιὰ, πιάσε τὸ πέρα³ μέρος
 Καὶ σὺ Θανάσ 'Καταρραχιᾶ πιάσε τὸ δῶθε μέρος
 Κι' ἐγὼ θὰ πάρω τὸ κακὸ τὰ πλάγια τῆς 'Αρίνας,
 Γιὰ νὰ τοὺς πιάσω ζωντανοὺς τὸν Τσίμε καὶ τὸν Ζάλιο».

Ἡ ἐξόντωση καὶ ὁ φόνος τοῦ Λεωνίδα ὑμνήθη ἐπίσης ἀπὸ τὴν Λαϊκὴν Μοῦσαν τῆς Ἐπαρχίας κατὰ τρόπον ἐξόχως συγκινητικὸν καὶ ὑποβλητικόν :

«Τρεῖς περδικοῦλες κάθονταν στὴ ράχ' τῆς Σαμαρίνας.
 Εἶχαν τὰ νύχια κόκκινα καὶ τὰ φτερὰ γραμμένα,
 Εἶχαν καὶ στὰ κεφάλια τους μαντήλια λερωμένα
 Ἡ μιὰ κοιτάει τὰ Γρεβενὰ κι' ἡ ἄλλη τὸ Ζαγόρι,
 Ἡ τρίτη ἢ ὁμορφότερη μοιρολογαίει καὶ λέει :
 Τὸ Λεωνίδα σκότωσαν τὸν πρῶτο Καπετάνιο,
 Ποὺ ἦταν καμάρι στὰ βουνά, μπαριάκι στοὺς ἀντίστες».

Ὑστερα ἀπὸ τέτοιους θριάμβους ποὺ κατήγαγεν ὁ Ἄμπεντίν καὶ ὕστερα ἀπὸ τιμὲς ποὺ τοῦ ἀπενεμήθησαν κατὰ τὴν θριαμβευτικὴν του ἐπάνοδον στὰ Μπιτόλια σκέφθηκε ὅτι ἡ ἀνακαίνισις καὶ ὁ καλλωπισμὸς τοῦ σεραγιοῦ του ἦτο τὸ μόνον ἴσως ποὺ τοῦ ἔλειπε, καὶ εἶσι ὁ Γιώργης Κωνσταντῆς διετάχθη νὰ παρουσιασθῇ ἐνώπιόν του.

Δραματικὴ ὑπῆρξεν ἡ συνάντησις του μὲ τὸν Ἄμπεντίν καὶ μάλιστα μέχρι τοιοῦτου βαθμοῦ ὥστε νὰ τοῦ στοιχίσῃ παρ' ὀλίγον καὶ τὴν Ζωὴν του (1) ἡ Μοῖρα ὁμοῦ καὶ ὁ φύλαξ ἄγγελος τὸν ἐπροσιάτευσαν (2) κατὰ τρόπον ἀποτελεσματικόν, γιὰτὶ μιὰ Μορφὴ ποὺ ἔτεινε στὴν ὀλοκλήρωσί της δὲν μποροῦσε νὰ μείνῃ στὴ μέση τοῦ δρόμου καὶ τοῦ προορισμοῦ της.

Ὁ διαβόητος Γενικὸς Δερβέναγας Ἄμπεντίν ἔμεινε κατενθουσιασμένος ἀπὸ τὴν συνομιλίαν του μὲ τὸν Γιώργην, ἡ συμφωνία γιὰ τὰ σεράγια ἐκλείσθη, προκαταβολὴ σὲ λίρες ἐδόθη, ἡ ἀμοιβὴ γιὰ τὴν ἐργασία ἦτο πλέον ἢ ἱκανοποιητικὴ καὶ ἡ ὑπόσχεσις ἐπίσης τοῦ Μπέη νὰ τοῦ δώσῃ ἐπὶ πλέον καὶ 250 λίρες γιὰ νὰ φτιάσῃ μαγαζιά στὸ Μποζιγράτι (3) δι' ἀτομικὴν του ἐκμετάλλευσιν, εἰς ἀντάλλαγμα τῶν ὑπηρεσιῶν ποὺ θὰ προσέφερεν, θὰ ἐπραγ-

1) Κωνστ. Γ. Χρήστου, Ἐνθυμήσεις.

2) Παρομοίαν προστασίαν τῆς Μοίρας δέχτηκε ὅταν ὁ Λάζος τὸν ἔδεσε εἰς τὸ Ἀνήλιο τῶν Χιονιάδων (Καργιῆς τοῦ Βούρη) καὶ ἤθελε νὰ τὸν φονεύσῃ, ὅποτε ἐπενέβησαν τὰ παλληκάρια τοῦ ἰδίου τοῦ Λάζου καὶ τὸν ἀπηλευθέρωσαν.

(Πρὸβλ. Κωνστ. Γ. Χρήστου, Ἐνθυμήσεις.

3) Τοῦ Αὐτοῦ, Αὐτόθι.

ματοποιεῖτο καὶ αὐτή, ἔαν ὁ Μπέης δὲν ἐξέλιπεν προώρως ἀπὸ τὴν Ζωὴν συνεπεῖα μιᾶς δραματικῆς δολοφονίας (1) ποὺ ἐπηκολούθησε, ὕστερα ἀπὸ μυστικὴν συνωμοσίαν ποὺ ἐξύφαναν ἐναντίον του οἱ Μπέηδες Ἐρσέκας, Κορυτσαῖς καὶ Λεσκοβικίου οἱ ὅποιοι δὲν ἠνείχοντο τὴν δόξαν του καθὼς καὶ τὴν ταπείνωσιν εἰς τὴν ὁποίαν τοὺς εἶχεν ὑποβάλλει.

Ὑστερα ἀπὸ τὸν ξαφνικὸν καὶ ἀνέλπιστο αὐτὸν χαλασμὸν τοῦ Ἄμπεντίν τὰ πάντα ἀνειράπησαν καὶ μετεβλήθησαν.

Ἡ ἐπισκευὴ τοῦ σεραγιουῦ ἔμεινεν ἡμιτελής καὶ εἰς τὸν χώρον ἐκεῖνον ποὺ ἄλλοτε ἔσφυζε μιὰ Ζωὴ πάλλουσα καὶ ἀπαστραύπτουσα ἀπὸ αἴγλην ἡγεμονικὴν καὶ Ἀνατολίτικην χλιδὴν καὶ μεγαλοπρέπειαν, ἠκούοντο τώρα αἱ φωναὶ αἱ γοεραὶ τῶν Χανουμισῶν τοῦ χαρεμιουῦ ποὺ ἐθρήνουν τὸν χαλασμὸν τοῦ Μπέη των καὶ ὑψοῦντο τὰ ἱκριώματα τῶν ἡμιτελῶν ἐπισκευῶν τοῦ σεραγιουῦ ὡς ὀδυνηραὶ δοκίδες ἐμπεπηγμέναι εἰς τὴν καρδίαν τῶν τοίχων τῶν προσόψεων καὶ ὡς σύμβολα ταῦτοχρόνως ἀναβαθμίδων, ἀπὸ τοῦ ὕψους τῶν ὀπείων θὰ ἤμποροῦσε ὁ καθένας νὰ στοχασθῆ καὶ νὰ παρατηρήσῃ τὴν προοπτικὴν μιᾶς ἰλιγγιώδους ἀνόδου καὶ ἀκμῆς, ἀλλὰ καὶ μιᾶς ἀποτόμου συγχρόνως καθόδου καὶ ἀπροσδοκίτου παρακμῆς καὶ καταπτώσεως :

Καὶ τέτοια ἀσφαλῶς παραδείγματα θὰ εἶχεν ὑπ' ὄψει του ὁ ἀρχαῖος Λατίνος ποιητὴς ἀναφωνῶν :

Sic transit gloria mundi

Πάντως μὲ τὸν ξαφνικὸν χαλασμὸν τοῦ Ἄμπεντίν κλείει καὶ ἡ πλευρὰ ποὺ ἀφορᾷ τὰς σχέσεις τοῦ Γιώργη Κωσταντῆ μὲ τὴν κλεφτουργίαν, τοὺς Ἀλβανοὺς Μπέηδες καὶ γενικὰ τὴν Ἀλβανοκρατία.

Τώρα μιὰ καινούργια πλευρὰ δράσεως ἀνοίγεται μπροστά του.

Ἐλεύθερος πειὰ ἀπὸ τὰς συμφωνίας καὶ τὰ συμβόλαια ποὺ εἶχε κλείσει μὲ τοὺς Μπέηδες, ξαναγυρίζει στὸ χωριό, καὶ ὕστερα ἀπὸ μικρὰν παραμονήν, ἀναλαμβάνει ταξίδια στὰ Γιάννινα, στὸ Λισκοβίκι, Φιλιάτες, Πρεμετὴν, Θεσσαλονίκην καὶ Μπιτόλια.

Στὰ Γιάννινα σχετίζεται μὲ τὸν Αὐστριακὸν Πρόξενον Zwiedinek (2) καὶ ὑπείσρχεται εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ Προξενείου ἀναλαβὼν τὰς τεχνικὰς ἐπισκευὰς καὶ τὰς ἐσωτερικὰς διαρρυθμίσεις τοῦ Προξενικοῦ μεγάρου.

Ὁ περὶ οὗ ὁ λόγος Αὐστριακὸς Πρόξενος κατενθουσιασμένος ἀπὸ τὴν τιμιότητα, τὴν εἰλικρίνειαν, τὴν ἀφιλοκέρδειαν καὶ τὸ λεπτὸ γούστο τῆς τεχνικῆς του δεξιοτεχνίας τὸν περιέβαλε

1) Τοῦ Αὐτοῦ, Αὐτόθι.

2) Ἐυριπίδου Σούρλα, Ἡπειρωτικὰ Χρονικά, 1937, σελ. 137—150.

καὶ μὲ τὴν προσωπική του ἐκτίμησι (1), καὶ ὅταν μάλιστα ὕστερα ἀπὸ ἀρκετὸν χρονικὸν διάστημα ἐξυπηρετήσεως ἀπεμακρύνθη ἀπὸ τὸ Προξενικὸν περιβάλλον γιὰ νὰ γυρίσῃ στὸ χωριὸ τὸν ἐφωδίασε καὶ μὲ θερμότατον εὐχαριστήριον καὶ προστατευτικὸν ἔγγραφον (2).

Ἡ τελευταία ἐπάνοδος στὸ χωριό, ὕστερα ἀπὸ μακρὰν ἀπουσίαν στὴν Ἡπειρο καὶ τὴν Μακεδονία, σημειώνει καὶ τὸν τελευταῖον σταθμὸν τῆς δράσεώς του, ἀλλὰ ταυτοχρόνως καὶ τῆς τελείας ὀλοκληρώσεως τῆς προσωπικότητός του μέσα στὴν ἀτμόσφαιρα τῆς στενώτερης πατρίδος, καί, τῆς οἰκογενειακῆς γαλήνης καὶ ἡρεμίας, τὴν μακαριότητα καὶ εὐτυχίαν.

Σὰν Πατριαρχικὴ ἐπιβλητικὴ Μορφή δεσπόζει τῆς οἰκογενείας, ἱεραρχεῖ τὰς οἰκογενειακὰς ἀξίας, ἐξασφαλίζει στὸ προγονικὸ σπίτι αἰγλήν, εὐτυχίαν καὶ ψυχικότητα καί, ὡς ἄλλος Συμεών, ὅταν ἀντίκρισε τὴν γέννησιν τοῦ ἐγγόνου του ἐκείνου τὸν ὁποῖον ξεχώριζε σὲ ὀγάπη καὶ ἀφοσίωσιν κατὰ τὰ τελευταῖα χρόνια τῆς Ζωῆς του, ἀνεφώνησε :

«Ἐπὶ τέλους, Θεέ μου! ἔλαμψε τὸ σπίτι μας.» (3)

Λόγια προφητικά, λόγια ποὺ φανερώνουν τὴν διαίσθησιν (4) μὲ τὴν ὁποίαν ἦτο ὠπλισμένος, λόγια ποὺ φανερώνουν τὸν πόνον μιᾶς γεροντικῆς Βιβλικῆς Μορφῆς ἢ ὁποία μέλλουσα νὰ ἀποχωρισθῇ τῆς Ζωῆς φροντίζει γιὰ τὴν ψυχικὴν διαίτησιν τῆς γενιᾶς, λόγια ποὺ δείχνουν πῶς διαισθητικὰ ἐδοκίμασε τὸ αἶσθημα τῆς μακαρίας ἐκείνης εὐχαριστήσεως ποὺ συνοδεύει ὅλους ἐκείνους ὅσοι ἐξασφαλίζουν συνεχιστὰς καὶ διαδόχους τῆς ψυχικότητός των.

Οἱ δύο πόλοι τοῦ σὲ ὅλας τὰς περιόδους τῆς Ζωῆς του τὸν ἠλέκτρισαν καὶ τὸν ἠχμαλώτισαν ἦσαν, τὸ σπίτι καὶ ἡ οἰκογενειακὴ γαλήνη καὶ εὐτυχία ἀπὸ τὸ ἓνα μέρος, καὶ ὁ κόσμος τῶν ἀξιῶν τῆς στενώτερης πατρίδος ἀπὸ τὸ ἄλλο.

1) Σὲ κάποιον χρηματικὴ διαφορά μὲ τὸν Στρατιωτικὸν Διοικητὴν τῶν Ἰωαννίνων (στὰ 1868) ποὺ δυστροποῦσε νὰ τὴν ἐξοφλήσῃ, ὁ Zwiedinek ἐπενέβη προσωπικῶς καὶ προστατευτικῶς ὑπὲρ αὐτοῦ, κατορθώσας νὰ ἀποδοθῇ τὸ ὀφειλόμενον ποσὸν εἰς τὸν Γιώργην.

2) Δυστυχῶς δὲν περιεσώθη εἰς τὸ Ἀρχεῖον τῆς οἰκογενείας, ἡ παράδοσις ὅμως διατηρεῖται ζωντανὴ εἰς ὅλα τὰ μέλη τῶν ἀπογόνων.

(Πρβλ. Κωνστ. Γ. Χρήστου, Ἐνθυμήσεις).

3) Καὶ ἡ διαίσθησις τοῦ ἐκείνου ἀπεδείχθη ἐκ τῶν πραγμάτων ἀληθεστάτη, γιὰτὶ ὁ μικρὸς ἐκεῖνος ἐγγονός του ποὺ ἐθρήνησε, σὲ ἡλικίαν μόλις πέντε ἐτῶν, τὸν θάνατον τοῦ καλοῦ Παπποῦ του, συνεχίζει ἤδη ἀνδρωθεὶς τὴν παράδοσιν τῆς γενιᾶς πλέον ἢ εὐφήμεως.

4) Κωνστ. Γ. Χρήστου, Ἐνθυμήσεις.

Κατὰ τὴν τελευταίαν περίοδον τῆς παραμονῆς του στὸ χωριὸν νέα καθήκοντα τὸν ἀνέμενον ὡς Πρόεδρον τῆς Κοινότητος, ὡς Ἐπίτροπον τῆς Ἐκκλησίας καὶ ὡς μέλος τῆς Ἐφορείας τῶν Σχολείων.

Τὸ κέντρον τῆς δράσεώς του ὅμως καὶ τῶν ἐνεργειῶν του ἐνετοπίσθη στὴν προσπάθειαν νὰ ἀποκτήσῃ καὶ τὸ Λισκάτσι σχολικὸν κτίριον, γιατί τὸ χωριὸν ποὺ διετῆρει στὰ παλιὰ χρόνια τῆς σκλαβιάς τύπον κρυφοῦ (¹) σχολειοῦ, τοῦ ὁποίου τὰ λείψανα ἀκόμη καὶ σήμερα ἐπιδεικνύονται καὶ τύπον πρωτοτύπου γιὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ὑπαιθροῦ σχολείου μὲ τὸν Κωσταντῆ Χρήστου ὡς δάσκαλο (²), ἔπρεπε νὰ ἀποκτήσῃ καὶ τὸ πραγματικῶς συγχρονισμένον σχολικὸν του κτίριον.

Δύο ἐπιστολαὶ ἀπευθυνόμεναι πρὸς τὸν Πρόεδρον τῆς Φιλεκπαιδευτικῆς ἀδελφότητος Βουρμπιάνης μαρτυροῦν τὸ κορύφωμα τῶν ἐνεργειῶν του.

Τὸ περιεχόμενον (³) τῆς πρώτης ἔχει ὡς κάτωθι :

Λισκάσιον 15 Ἰουνίου 1906.

Πρὸς

τὸ ἐν Ἀθήναις Δ. Σ. τῆς Φιλεκπαιδευτικῆς Ἀδελφότητος Βουρμπιάνης.

Ἀξιότιμε Κύριε Πρόεδρε !

Ἡ κάτωθεν διαφανομένη Κοινότης τοῦ γείτονος Ὑμῶν χωρίου Λισκάσιου τῆς Ἐκκλησιαστικῆς περιφερείας Βελλᾶς καὶ Κονίτσης εὐσεβάστως καθυπαβάλλει Ὑμῖν, ὅτι ἔχουσα ἀπόλυτον ἀνάγκην οἰκοδομήσεως Σχολείου εἰς ἀντικατάστασιν ἀρχαίου ἐρειπίου αὐτῆς, στερουμένη ὀλοκλήρου τοῦ ποσοῦ πρὸς ἀνοικοδόμησιν, καταφεύγει εἰς τὴν Ὑμετέραν ἀδελφότητα, τὴν καύχημα οὔσαν ὅλης τῆς ἐπαρχίας μας καὶ τῆς Ἠλείρου διὰ τὸν ἱερὸν αὐτῆς σκοπόν, καὶ αἰτεῖ, εἰ δυνατόν, νὰ δοθῇ ἅπαξ διὰ παντός ἢ συνδρομὴ Αὐτῆς εἰς χώραν, ἣτις οὐδέποτε ἔπαυσε καὶ θὰ παύσῃ νὰ παρέχῃ πᾶσαν εὐκολίαν εἰς ὅ,τι ἠδύνατο εἰς ἕκαστον τῶν γειτόνων αὐτῆς χωρίων.

1) Βασιλείου Χρήστου, Τὸ Λισκάτσι Κονίτσης καὶ ὁ Κωσταντῆς Χρήστου, Ἀθῆναι 1939 σελ. 7.

2) Εὐριπίδου Σούρλα, Κωσταντῆς Χρήστου, Πρβλ. Ἠπειρωτικὸν Βῆμα Ἀθηνῶν 1939.

3) Ἐκ τοῦ οἰκογενειακοῦ Ἀρχείου τοῦ ἐγγόνου του ἱατροῦ Βασιλείου Χρήστου.

Πεποιθότες ὅτι ἡ αἴτησις ἡμῶν θέλει εἰσακουσθῆ διατελοῦμεν μετὰ βαθυτάτης ὑπολήψεως καὶ σεβασμοῦ.

Ἡ Κοινότης Λισκατσίου

Ἡ Ἐπιτροπεία

Μουχταροδημογέροντες

Παπαχαράλαμπος

Ζαχαρίας Ἰωάννου

Γιώργης Κωσταντῆ—Χρήστου

Δημοσθένης Νούτση

Βασιλάκης Γιαννούλη

(Τουρκιστὶ) (Τ. Σ.)

(Ἑλληνιστὶ καὶ Τουρκιστὶ) (Τ. Σ.)

Τὸ περιεχόμενον τῆς δευτέρας ἔχει ὡς κάτωθι. (1)

Λισκάσιον 11 Ἰουλίου 1906.

Πρὸς τὸν Πρόεδρον τοῦ ἐν Ἀθήναις Δ. Συμβουλίου τῆς Φιλεκπαιδευτικῆς Ἀδελφότητος Βουρμπιάνης, Ἀξιότιμον Κον Χρ. Τσίλαν.

Ἀξιότιμε Κύριε,

Ἀθήνας

Ἀπαντῶντες εἰς τὴν ἀπὸ 26ης παρελθόντος τιμῆν Σας ληφθεῖσαν ἐγκαιρῶς, ἐκφράζομεν ὑμῖν τὰς ἀπείρους εὐχαριστίας μας διὰ τὴν μεγάλην φιλοπατρίαν καὶ τὸ ἐνδιαφέρον, ὃ διὰ τὸ καλὸν τῆς Πατρίδος δεικνύετε μὴ φειδόμενος μόχθους καὶ θυσίας.

Ἡ Πατρίς μας μεγάλως καυχᾶται καὶ τιμᾷ τέκνα τὰ ὅποια μακρὰν αὐτῆς εὐρισκόμενα οὐδέποτε λησμονοῦν Αὐτήν.

Ἐγκλείστως ἀποστέλλομεν ὑμῖν σχετικὴν τῇ ἐπιστολῇ σας αἴτησιν.

Ἀναγνωρίζοντες τὰ εὐγενῆ καὶ φιλόπατρα ὑμῶν αἰσθήματα, διατελοῦμεν μετὰ μεγίστης τιμῆς ὑπολήψεως καὶ σεβασμοῦ.

Οἱ Συμπατριῶται ὑμῶν

Ἐφοροεπιτροπὴ

Μουχταροδημογεροντία

Παπαχαράλαμπος Πανταζῆς

Γιαννούλης Βασιλείου

Γιώργης Κωσταντῆ - Χρήστου

Γιόργι Ζαχαρίσ

Βασιλάκης Γιαννούλη

Ἀριστίδης Δημητρίου Στεργίου

Δημήτριος Ἀθανασίου

Τζήσης Τζεπέλη

Γηόργη Τόλη Γιότης

Δημήτριος Ἰωάννου Γιότι

Μάρκος Γ. Βασίλη

Κωσταντῆς Γεωργίου

Ἀποστόλης Κ. Χρήστου

Ζαχαρίας Ἰωάννου

Τουρκιστὶ (Τ. Σ.)

1) Ἐκ τοῦ αὐτοῦ οἰκογενειακοῦ Ἀρχαίου.

Δ'

Ἐορθὸν ἢ ἀλήθεια ἀεί.

Σοφοκλῆς. (1)

Μέσα στὸ παραπάνω πλαίσιον μιᾶς Ζωῆς, πλουσίας εἰς δρᾶσιν, εἰς ἀγῶνας, εἰς κινδύνους, εἰς τόλμην, εἰς πατριωτισμὸν καὶ εἰς οἰκογενειακὰ καὶ κοινωνικὰ ἰδεώδη, ὠλοκληρώθη ἡ προσωπικότης τοῦ Γιώργη Χρήστου, ὁ ὁποῖος στὰ 75 χρόνια του εἶχε φθάσει στὸ ὄριο ἐκεῖνο τῆς ἀρχοντιᾶς καὶ τῆς γαλήνης πὺν δίδει κάποιον βαθύτερον νόημα στὰ ἐγκόσμια· εἶχε φθάσει στὸ ὄριο ἐκεῖνο πὺν τοῦ ἐπέτρεπε νὰ ξεχωρίσῃ τὰ ἐπὶ μέρους περιστατικὰ τῆς Ζωῆς του καὶ νὰ τὰ ὑπαγάγῃ ὑπὸ κάποιον βαθύτερον νόημα, εἶχε φθάσει στὸ ὄριον ἐκεῖνο τῆς ἡλικίας πὺν τὰ πάντα θὰ μπορούσαν νὰ θεωρηθοῦν ὡς περιστατικὰ τοῦ μεγάλου νόμου τῆς Μοῖρας, πὺν δὲν μπορεῖ νὰ τὴν γνωρίσει ὁ ἄνθρωπος, ἀλλὰ μόνον νὰ νοιώσῃ τὴν ἐπίδρασίν της.

Καὶ ἀναμφιβόλως ἡ Μοῖρα τὸν εἶχεν ὀπλίσει μὲ ὅλα ἐκεῖνα τὰ χαρίσματα πὺν ἦλθον εἰς φῶς μέσα πὺν δρᾶσί του τὴν ἐπαγγελματικὴν, τὴν κοινωνικὴν καὶ τὴν οἰκογενειακὴν.

Ἐὰν δὲ ἐπιχειρήσωμεν ἤδη—ὅπως ἐπιβάλλεται ἄλλως τε πρὸς ὀλοκλήρωσιν τῆς ἐρεῦνης μας—να συνοψίσωμεν τὰ σημεῖα ἐκεῖνα πὺν ἀποτελοῦν τὴν βαθύτερη ψυχολογικὴν ἐκείνου τοῦ χαρακτῆρος του, δὲν θὰ ἦτο πλέον δύσκολον, ὕστερα ἀπὸ ὅσα ἀνωτέρω ἐσκιαγραφήσαμεν, σχετικὰ μὲ τὴν δρᾶσίν του καὶ τὰ ἐλατήρια τῶν ἀγώνων του, νὰ τὰ συναγάγωμεν καὶ τὰ ἐνασυνθέσωμεν εἰς μίαν σύντομον καὶ περιληπτικὴν εἰκόνα.

Μὲ τὸ ὑψηλὸν του ἀνάστημα, τὸν κόκκινον σκοῦφον πὺν φοροῦσε καὶ τὸ μπαστούι του μὲ τὴν ἀσημένια λαβὴ (²) πὺν ἔμοιαζε μὲ Μητροπολιτικὴν ράβδον καὶ μὲ τὸν φλοκωτὸν ἐπενδύτην του, ἐνεποίει ἐξωτερικῶς τὴν ὄψιν Μορφῆς Βιβλικῆς, πὺν ἐνέπνεε τὸν σεβασμὸν ἀφ' ἑαυτῆς.

Ἀξιοπρέπεια, τιμιότης, δικαιοσύνη (³), εὐθυκρισία, διδακτικὴ διηγηματι-

1) Σοφοκλέους Ἀντιγόνη Στίχ. 1195.

(Μόνον ἢ ἀλήθεια μένει παντοτινὴ)

2) Κωνστ. Γ. Χρήστου, Ἐνθυμήσεις.

3) Πάντοτε εὐρίσκειτο εἰς σύγκρουσιν πρὸς στανώτατον συγγενῆ του ἐκ τῆς γενιᾶς τῶν Γιαννουλαίων.

(Πρὸβλ. Κωνστ. Γ. Χρήστου, Ἐνθυμήσεις).

κότης σπανία, ἀλτροῦστικότης, τόλμη, σθένος, εὐψυχία, καλοκαγαθία, καλλιτεχνική προδιάθεσις, πατριωτισμός, ἔθνισμός⁽¹⁾ καὶ βαθεῖα θρησκευτικότης ἦσαν τὰ κυριώτερα συστατικὰ τοῦ χαρακτῆρός του.

Βαθὺς ἐπίσης ἦτανε ὁ σύνδεσμος καὶ ἡ ἀγάπη του—ποὺ ἤγγιζε τὰ ὅρια ἀληθινῆς λατρείας—πρὸς τὸν κόσμον τῶν ἀξιῶν τῆς στενώτερης πατρίδος του.

Ὑπεράνω ὅμως ὅλων αὐτῶν τῶν χαρισμάτων ἐπρότευεν ἡ σοφροσύνη του⁽²⁾.

Ἦτο τὸ κορύφωμα τῆς Βιοθεωρίας του, ἦτο ὕψιστον ἀγαθὸν καὶ τὸ καλύτερον δίδαγμα γιὰ τοὺς συγχρόνους του.

Αὐτὸς ἦτο ἐν μικρογραφίᾳ ὁ ἀληθινὸς χαρακτήρ του, αὐτὴ ἦτο ἡ ἀλήθεια περὶ τῆς ὁποίας ὁμιλεῖ⁽³⁾ ὁ μέγας τῆς ἀρχαιότητος τραγικὸς «πῶς μόνον αὐτὴ παραμένει παντοτινὴ καὶ αἰωνία».

Αὐτὴν ὅμως ἀκριβῶς τὴν ἀλήθειαν θηρεύει καὶ ἀναζητεῖ καὶ ἡ Πατριδογνωστικὴ Ἱστορικὴ ἔρευνα.

Εὐδαίμονες, οἷσι κακῶν
ἄγευστος αἰών.

(Σοφοκλῆς)⁽⁴⁾

Ἐφθάσαμεν εἰς τὸ τέλος τῆς ἐρεύνης μας.

Καὶ μόνον ἤδη λίγα ἀκόμη λόγια πρὸς ὀλοκλήρωσιν τοῦ βαθυτέρου νοήματος καὶ τοῦ σκοποῦ ὁ ὁποῖος ἐπιδιώκεται διὰ τοῦ εἴδους τῶν Πατριδογνωστικῶν Βιογραφικῶν Σημειωμάτων, ὅπως τὸ παρὸν καὶ σὰν ἄλλα προγενέστερα⁽⁴⁾.

1) Διάφορα ἀνέκδοτα μὲ Μπέηδες Ἀλβανίας φανερώνουν τὸν κρυφὸν ἔθνικισμὸν ποὺ ἔκρυβε σὰν στήθη του.

(Πρὸβλ. Κωνστ. Γ. Χρήστου, Ἐνθυμήσεις).

2) Σοφοκλέους Ἀντιγόνη, Στίχ. 1348—1349.

«Πολλῶν τὸ φρονεῖν εὐδαιμονίας πρῶτον ὑπάρχει.»

3) Σοφοκλ. Ἀντιγόνη, Στίχ. 582—583.

(Εὐτυχισμένοι ὅσοι πέρασαν τὴ ζωὴ τους χωρὶς βάσανα)

4) Πρὸβλ. Εὐριπίδου Σούρλα, Κώστας Γραμματικὸς, Γιάννης Σούρλας.

Πιστεύομεν δηλαδή πῶς ἡ ἱστορική ἀναπαράστασις τῆς Ζωῆς καὶ τῆς δράσεως Μορφῶν καὶ Φυσιογνωμιῶν σάν : τοῦ Γιάννη Σούρλα, Κώστα Γραμματικοῦ, Κωνσταντῆ Χρήστου καὶ Γιώργη Χρήστου—γιὰ νὰ περιορισθῶμεν σὲ μιὰ πρόχειρη τετρακτύδα—μέσα στὸ Πατριδογνωστικὸ τους ἱστορικὸ πλαίσιο καὶ περίγραμμα, ὅπως ἡμεῖς τοῦλάχιστον τὸ ὄραματίσθημεν, ἐξυψῶνουν καὶ ὁμορφαίνουν τὸ ἠθικὸ ἐπίπεδο μιᾶς ἐποχῆς, ἀποτελοῦν τὸ κέντρον μιᾶς παλαιοτέρας ἱστορικῆς περιόδου· κερδίζουν τὸν ἀναγνώστην καὶ τὸν φέρουν κοντὰ τους, γεμίζουν μὲ δέος καὶ θαυμασμὸν τὴν περιέργειά μας, λειτουργοῦν σὰν ἀνώτεροι ρυθμισταὶ καὶ σὰν ὑποδείγματα Ζωῆς· ὀλοκληρώνουν ἓνα βαθύτερο νόημα τῆς Ζωῆς καὶ τὸ ὑψῶνουν σὲ νόμο, μᾶς συνειδητοποιοῦν καλύτερα τὴν ἀξίαν τοῦ ριζικοῦ, μᾶς ὀπλίζουν μὲ ἓνα αἴσθημα θαυμασμοῦ καὶ ὑπερηφανείας καὶ μᾶς πλημμυρίζουν μὲ μιαν ἀτμόσφαιραν πατριωτικὴν, ἐθνικὴν, ἠρωτικὴν καὶ θρυλικὴν.

Ἔτσι μὲ κέντρον τὲς κυριώτερες Μορφές καὶ Φυσιογνωμίες ἀπὸ τοὺς ἱστορικοὺς ἀνδρας ζωντανεύει θαυμάσια καὶ γνωρίζεται βαθύτατα καὶ ἡ Ἱστορία τῆς Ἐπαρχίας.

Αὕτη δὲ εἶναι ἀκριβῶς καὶ ἡ βαθύτερη παιδαγωγικὴ προοπτικὴ γύρω ἀπὸ τὴν ἀξίαν τῶν οἰκογενειακῶν (1) ἐρευνῶν.

Στὴν παροῦσαν κατεβλήθη προσπάθεια, μὲ τὴν βοήθειαν πολυτίμων προφορικῶν (2) παραδόσεων, νὰ ἀνασύρωμεν εἰς τὴν ἐπιφάνειαν καὶ νὰ προβάλλωμεν τὴν Μορφήν τοῦ Γιώργη Χρήστου.

Εἶναι ἀλήθεια πῶς αἱ παραδόσεις ἦσαν ὁ ὁδηγός μας, πρωτίστως ὅμως καὶ κυρίως ἡ ἀγάπη μας γύρω ἀπὸ τὸ θέμα ὑπῆρξε κατὰ βάθος ἡ δεισδυτικὴ μέθοδος τῆς ἐρεύνης μας, καὶ γι' αὐτὸ ἡ προβολὴ τοῦ ἠρώος μας δὲν εἶναι πλασματικὴ μορφή ἀλλὰ μιὰ ζωντανὴ πραγματικότητα.

Μὲ τέτοιες προϋποθέσεις μελέτης καὶ ἐρεύνης ἠκούσαμεν, μέσα στὴν

1) S t u d t, Familiengeschichte und Schule. Leipzig 1928.

Πρβλ. ὡσαύτως H u s s o n g, Familienkunde, Leipzig 1930.

2) Ἐκεῖ ὅπου τὰ γραπτὰ μνημεῖα σπανίζουν αἱ προφορικαὶ παραδόσεις πὺν διεσώθησαν ἀπὸ στόματος εἰς στόμα καὶ πὺν μεταγίγζονται ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεάν, μὲ τὸν γνωστὸν μηχανισμόν τῆς θεωρίας τῆς ἐπιβιώσεως, ἀποτελοῦν τὰ πολυτιμότερα σχόλια γιὰ τὴν ἐξήγησιν ἱστορικῶν γεγονότων καὶ τὴν ἐρμηνείαν ἱστορικῶν τραγουδιῶν εἰς τὰ ὁποῖα τὸ ἱστορικὸν ὑπόστρωμα, πὺν κρύβεται στὸ βάθος τῶν διαφορῶν στροφῶν, μοιάζει μὲ συμπεπυκνωμένας ἐννοίας.

Κᾶτι τέτοιο παρουσιάσθηκε καὶ στὴν προκείμενη περίπτωσι δημοτικῶν τραγουδιῶν πὺν παρεθέσαμεν ἀνωτέρω.

ἀτμόσφαιραν τῶν θρύλων καὶ τῶν προφορικῶν παραδόσεων, τὴν βαρεῖαν καὶ ἐπιβλητικὴν φωνὴν τοῦ Τούρκου δικαστοῦ Κιαζήμ-μπεη, διακηρύσσοντος, ἐπάνω στὴν κορυφὴ τοῦ Βαρ-Τζομπάν, τὰ ἀπαράγραπτα δίκαια ἐνὸς χωριοῦ ἐπὶ τοῦ βουνοῦ του· ἠσθάνθημεν ἔντονον τὴν λειτουργίαν τῶν ἀνθρωπίνων παθῶν μὲ τὴν ἀγέρωχον ὕβριν τοῦ Σιλιχτάρη, ζήσαμε ἓνα κομμάτι ἀπὸ τὴν δρᾶσιν τοῦ κλεφτοαρματωλισμοῦ στὴν ἐπαρχία Κονίτσης, σὰν ὄραμα ἐπρόβαλε στὰ μάτια τῆς ψυχῆς μας ὁ θρῦλος γιὰ τὸ περιμάχητο βουνὸ Βαρ-τζομπάν· καὶ ἀνάμεσα σὲ πλαίσια καὶ περιγράμματα βιολογικῆς καὶ ιστορικῆς προοπτικῆς συνεθέσαμεν τὴν ἐξελικτικὴν πορείαν καὶ τὴν ὀλοκλήρωσιν τῆς προσωπικότητος τοῦ σκιαγραφομένου ἥρωός μας, τοῦ Γιώργη Χρήστου, μιᾶς δηλονότι Μορφῆς τῆς ἐπαρχίας μας ἢ ὁποῖα μὲ τοὺς ἀγῶνας καὶ τὴν δρᾶσίν της ἐκάλυψε καὶ βάσταξε τὸ βάρος 75 χρόνων.

Ἡ Μορφὴ αὐτὴ, μίαν ὥραϊαν πρωΐαν τοῦ 1910, δὲν ὑπῆρχε πλέον εἰς τὴν Ζωὴν.

Ὁ Γιώργης Χρήστου γαλήνιος καὶ ἀτάραχος ἀπεχαιρέτησε τὴν Ζωὴν καὶ ἠνώθη μὲ τὸ Ἄπειρον.

Ἐβυθίσθη ὅπως λέγει ὁ Ἰνδὸς ποιητῆς⁽¹⁾ εἰς τὰ βάθη τοῦ Ὠκεανοῦ τῶν Μορφῶν, μὲ τὴν ἐλπίδα νὰ κερδίσῃ τὸ τέλει μαργαριτάρι τοῦ Ἀμόρφου.

Ἡ κηδεῖα του ἦτανε μεγαλοπρεπεστάτη καὶ πάνδημος.

Στέφανοι κατετέθησαν στὸν τάφο του, λόγοι ἐξεφωνήθησαν, ἱερεῖς ἐκ τῶν πέριξ χωρίων παρευρέθησαν, διδάσκαλοι καὶ διδασκάλισσες, μαθηταὶ καὶ μαθήτριά του τὴν παρηκολούθησαν, καὶ γενικὰ ὀλόκληρος ἡ περιφέρεια τὸν προέπεμψεν μὲ πένθος καὶ θλίψιν πραγματικὴν.

Τὸ χωριὸ εἶχε χάσει τὴν ἐπιβλητικὴν καὶ ἀρχοντικὴν Μορφὴν του, εἶχε χάσει τὸν καθοδηγητὴν του, εἶχε χάσει τὸν προστάτην καὶ εὐεργέτην του στὶς δύσκολες στιγμῆς.

Ἡ οὐκογένεια ἐθρήνησε τὸν χαμὸν τοῦ ἡγήτορος καὶ ὁ πενταετῆς τότε μικρὸς ἐγγονὸς του, περίλυπος καὶ ἀπορφανισμένος, συνώδευσε τὸν καλὸν τοῦ Παλποῦ, μπροσιά, πρῶτος αὐτὸς στὴ νεκρικὴ πομπή, καὶ παρηκολουθῶντας μὲ τὰ αἰσθήματα ἐκεῖνα ποὺ ἦτο δυνατόν νὰ πλημμυρίζουν τὴν παιδικὴν ψυχὴν, ἢ ὁποῖα ἐνῶ κατὰ βάθος πονοῦσε, ὅμως μὲ τὴν μαγικὴν τῆς σκέψι καὶ τὴν παραμυθένια φαντασία, δὲν θὰ πίστευε ἴσως πῶς πράγματι ὁ Παλποῦς πέθανε καὶ πῶς δὲν θὰ ξαναγύριζε ἴσως καὶ πάλιν στὸ σπίτι!

Ὁ Παλποῦς του ὅμως εἶχε πράγματι πεθάνει καὶ πεθαίνοντας πῆρε μαζί του καὶ ὅλην τὴν αἴγλη, τὴν ψυχικότητα καὶ τὴν εὐτυχία⁽²⁾ τοῦ ῥιζικοῦ.⁽³⁾

1) T a g o r e, Sadhana (Der Weg zur Vollendung), München, 1930.

2) Εὐδαίμονες οἱσι κακῶν ἄγευστος αἰὼν (Σοφοκλ. Ἀντιγόνη στίχ. 582).

3) Τὸ ῥιζικὸ ἐδοκίμασε μετὰ τὸν θάνατό του παροδικὰς περιπέτειες, ἀλλ' ὅμως ὅλες αὐτὲς ὑπερεπηδήθησαν μὲ τὸ πέρασμα τοῦ χρόνου.

Πραγματικῶς ἡ σεβάσμια καὶ γέριχη Μορφὴ του μὲ τὸ γαλήνιο διαπεραστικὸ βλέμμα καὶ μὲ τὴν πείρα τῆς Ζωῆς, ἡ Μορφὴ δηλαδὴ ποὺ σκορποῦσε τὸ αἶσθημα τῆς ἀσφαλείας καὶ τῆς τάξεως δὲν ὑπῆρχε πειά.

Ἴσως καὶ μὲ τὸ πέρασμα ἀκόμη τοῦ χρόνου ἡ ἐπιβλητικὴ Μορφὴ του νὰ θυμίζη διὰ τὸ οἰκογενειακόν του περιβάλλον τὸ παλιὸ ῥολόγι ποῦ δύθμιζε τὴ Ζωὴ στὸ ἡμίφως τοῦ δωματίου· ἡ παλιὰ ἐκείνη οἰκογενειακὴ Ζωὴ πάλιν, ἴσως νὰ μοιάζη σὰν ἓνας παλιὸς πίνακας ἀγνώστου ζωγράφου σκοτεινιασμένος ἀπὸ τὸ πέρασμα τοῦ χρόνου, μὰ ὁ Παπποῦς δὲν ὑπάρχει πειά.

Ἡ μνήμη του ὅμως εἶναι βαθειὰ χαραγμένη, ἐπιζεῖ καὶ θὰ ἐπιζῇ, μέχρις ὅτου μὲ τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου, ἀποκτήσῃ, τόσον Αὐτὴ ὅσον καὶ ἄλλες Μορφές τῆς Ἐπαρχίας, καὶ τὴ συμβολικὴ τιμὴ ποὺ τῆς πρέπει.

Μέχρι τῆς στιγμῆς καὶ μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ἃς χρησιμεύσουν αἱ λίγες αὐτὲς γραμμὲς ποὺ χαράξαμε, ὡς ἓνα εὐλαβικὸ μνημόσυνο.

Δημόσια Κεντρικὴ Βιβλιοθήκη Κομποῦ

III

ΘΕΟΔΟΣΗΣ ΧΡΗΣΤΟΥ (1)

«Δέν τὸ θαρροῦσα Σμόλιγκα τὸ Μάη νὰ συννεφιάσῃς,
Τὸ Μάη νὰ ρίξῃς τὴ βροχὴ καὶ τὸ θερτὴ χαλάσῃ
Νὰ βρέξ' ὁ Γιότσης τ' ἄρματα, τὰ ἔρημα τσαπράζια»

(Δημῶδες ἐπαρχίας Κονίτσης)

A.

Μετὰ τὴν δημοσίευσιν τῆς ὑπὸ τοῦ ἱατροῦ Βασιλείου Κ. Χρήστου μελέτης (2) περὶ Κωσταντῆ Χρήστου τὸ θέμα ἐφαίνεται ὡς ἐξαντληθέν, τοῦλάχιστον ὡς πρὸς τὸ οἰκογενειακὸν δένδρον τῆς γενιᾶς τῶν Χρησταίων.

Ἡ ἐπὶ τῆ βάσει πηγῶν ἱστορικῶν καὶ προφορικῶν παραδόσεων ἐμπεριστατωμένη καὶ ἀρίστη πατριδογνωστικὴ μελέτη τοῦ ἱατροῦ Χρήστου ρίπτει ἄπλετον φῶς τὴν ἐπὶ τὴν ἱστορίαν τῆς γενιᾶς τῶν Χρησταίων ὅσον καὶ γενικώτερον ἐπὶ τὴν ἱστορίαν τοῦ Λισκατίου (Κονίτσης) (3).

Τὸ θέμα ὅμως δὲν ἐξηντλήθη :

Ὁ ἀκένωτος θησαυρὸς τῶν πολυτίμων προφορικῶν παραδόσεων ποὺ διεσώθησαν ἀπὸ στόματος εἰς στόμα, διὰ μέσου ἀμέσων καὶ ἐμμέσων ἀπογόνων τοῦ Κωσταντῆ Χρήστου, ἐπιτρέπει ὥστε νὰ ἔλθουν εἰς φῶς ἀκόμη ἀρκετὰ στοιχεῖα τὰ ὅποια διαφωτίζουν πτυχὰς τῆς δράσεως τῶν μελῶν τῆς παλαιᾶς οἰκογενείας τῶν Χρησταίων (4).

1) Ἡ Καπετὰν Γιότσης.

2) Βασιλείου Κ. Χρήστου, Τὸ Λισκάτσι (Κονίτσης) καὶ ὁ Κωσταντῆς Χρήστου, Ἀθῆναι 1939.

Πρβλ. ὡσαύτως : Εὐριπίδου Σούρλα, Ὁ Κωσταντῆς Χρήστου, Ἡπειρ. Βῆμα Ἀθηνῶν, 1939.

3) Παλαιότερον τὸ Λισκάτσι ὑπήγετο διοικητικῶς εἰς τὸν Καζᾶν Κολώνιας καὶ μόνον μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν ὑπήχθη διοικητικῶς εἰς τὴν Κόνιτσαν.

4) Κωσταντῆ Γ. Χρήστου, Ἐνθυμήσεις.

Αἱ ἐνθυμήσεις ἰδίᾳ τοῦ Κωσταντῆ Γ. Χρήστου (1) ἀποτελοῦν πολύτιμον συμβολὴν γύρω ἀπὸ τὴν Ἱστορίαν τοῦ ριζικοῦ τῶν Χρησταιῶν, τῶν διαφόρων παλαιότερων ἐπίσης οἰκογενειῶν τοῦ Λισκατσίου καὶ γενικώτερον τῶν ἰδιαιτέρων ἐκείνων συμβάντων, ποὺ σχετίζονται μὲ τὴν Ἱστορίαν τῶν χωριῶν (2) τῆς ἐπαρχίας Κονίτσης, ποὺ ὑπήγοντο παλαιότερον εἰς τὸν Καζᾶν Κολώνιας (Ἐρσέκας).

Αἱ ἐν λόγῳ ἐνθυμήσεις, ἀναφερόμεναι ἰδίως εἰς τὰ τῆς Ζωῆς καὶ δρασεως διασήμων Ἀλβανῶν Μπέηδων (3) τῆς ἐπαρχίας Κολώνιας, ρίπτουν ἄπλετον φῶς ἰδίως γιὰ πολλὰς λεπτομέρειες ποὺ ἀναφέρονται στὰ σκληρὰ χρόνια τῶν Ἀλβανικῶν ἐπιδρομῶν (4) στὰ χωριὰ τῆς ἐπαρχίας Κονίτσης ἀναπαριστοῦν λεπτομέρειες γύρω ἀπὸ τὴν ἀτελεύτητο σειρὰ τῶν χαλασμῶν (5) διαφόρων τζακιῶν, διευκρινίζουσι τὸ βαθύτερον περιεχόμενον διαφορῶν δημοτικῶν τραγουδιῶν (6), ποὺ εἶναι συνδεδεμένα μὲ τὴν Ἱστορίαν τῶν χωριῶν τῆς ἐπαρχίας Κονίτσης, φέρουσι εἰς φῶς καινούργια (7) ἀγνωστα δημοτικὰ τραγούδια, ἀποτελοῦν συμβολὴν ἀρίστην διὰ τὴν ἀνασύνθεσιν τῆς Ἱστορίας τοῦ Ἀρματωλισμοῦ στὴν ἐπαρχία Κονίτσης καὶ γενικὰ ὑποβοηθοῦν (8) διὰ τὸν μετεωρισμὸν εἰς τὸ πνεῦμα μιᾶς ἐποχῆς ποὺ ἐπιζῆ στὴν μνήμη καὶ τὸ συναίσθημα τῶν παλαιότερων καὶ ἐπιζώντων ἀκόμη γερόντων τῆς ἐπαρχίας Κονίτσης, σὰν ἕνας σβυσμένος ἀντίλαλος εἰκόνων σφαγῆς καὶ

1) Πρωτεγγόνου τοῦ Κωσταντῆ Χρήστου.

2) Λισκάτσι, Τσάνοβο, Πλικάτι, Σιουνάδες (Χιονιάδες).

3) Π. χ. τοῦ Νταλιάμπεη Κιαβζέζη, ἐκ τῶν σημαντικωτέρων τζακιῶν τῆς ἐπαρχίας Κολώνιας, δεδομένου ὅτι ἡ γενιά του συνεδέετο καὶ μὲ τὸν Ἀλῆ Πασᾶν, τοῦ Ἀμπεντιν Σιέγου ἐκ Κολώνιας μὲ τὴν δρασίαν τοῦ ὁποίου εἶναι συνδεδεμένη ἡ Ἱστορία τῆς ἀλεπτουργίας καὶ τοῦ ἀρματωλισμοῦ στὴν ἐπαρχία Κονίτσης καὶ Κολώνιας, τοῦ Νεντζήμπεη Μπουρντάνη, τοῦ Ζαλιόμπεη Μπουρντάνη, τοῦ Φεήμπεη Μπουρντάνη, τοῦ Μερσίνη καὶ ἄλλων.

4) Εὐριπίδου Σούρλα, Συμβολὴ εἰς τὴν Ἱστορίαν τῆς Ἐπαρχίας Κονίτσης Ἡπειρωτ. Χρονικά 1929 σελ. 227.

5) Κώστα Γραμματικοῦ (Βούρμπιανην), Σωκράτη Ζωγράφου (Χιονιάδες) κτλ.

6) Σχετιζομένων ἐπὶ παραδείγματι : μὲ Νταβέλη δρασίαν, Γιαννούλη Ζέρμα, Λιάκου ἀπὸ τὴν Βούρμπιανην, Λάζου ἀπὸ τὴν Σέλτσην, Χολέβα ἀπὸ τὸ Λισκάτσι, Νατζήμπεη ἀπὸ τὸ Μπουρντάνι κτλ.

7) Ὡς π. χ. γιὰ τὸν πνιγμὸν τοῦ γιου τοῦ Κωσταντῆ Χρήστου, ἀπὸ τὸ Λισκάτσι.

8) Ὁ Κωσταντῆς Γ. Χρήστου ἄλλα μὲν ἐκ τῶν γεγονότων τὰ ὅποια καταγράφει εἰς τὰς ἐνθυμήσεις του ἤκουσε ἀπὸ τοῦ στόματος τῶν παππούδων του καὶ τοῦ πατρὸς του Γιώργη Κ. Χρήστου, ἄλλα δὲ ἐπέζησε ὁ ἴδιος ζήσας ἐπὶ 20ετίαν ὀλόκληρον εἰς τὸ περιβάλλον Μπέηδων διαφορῶν τῆς Ἐπαρχίας Κολώνιας καὶ γνωρίσας συνεπῶς πολλοὺς ἐξ αὐτῶν προσωπικῶς.

Ἴδου ὁ λόγος γιὰ τὸν ὁποῖον αἱ ἐνθυμήσεις τοῦ Κωσταντῆ Χρήστου ἀποτελοῦν πηγὴν πολύτιμον γιὰ τὴν πατριδογνωστικὴν ἐρευνάν μας.

χαλασμοῦ, εἰκόνων πυρπολήσεως σπιτιῶν καὶ ἐρημώσεως χωριῶν, εἰκόνων φυλακίσεως καὶ τυφεκισμοῦ ἐξεχόντων προσώπων, εἰκόνων ἐπιδρομῶν καὶ λεηλασιῶν, εἰκόνων ἐν τέλει ἐξαθλιώσεως (1) ὀλοκλήρου τῆς ἐπαρχίας Κονίτσης.

Στὰς ἐνθυμήσεις αὐτὰς στηρίζεται κατὰ τὸν πλεῖστον καὶ ἡ παροῦσα συμπληρωματικὴ (1) μελέτη μας περὶ τοῦ Θεοδόση Χρήστου ἢ Γιώτση, ἀδελφοῦ τοῦ Κωσταντῆ Χρήστου.

Β'.

Στὴν ἱστορικὴ ἐξέλιξι ἐνὸς ριζικοῦ θὰ βροῦμε πολλές φορές στοιχεῖα ποὺ πλήττουν ὅλες τὲς χορδὲς τοῦ συναισθήματος.

Ἄλλοῦ εἰκόνας ἡρωϊσμοῦ καὶ αὐτοθυσίας, ἀλλαχοῦ σκηνὲς καταλλήλες γιὰ νὰ ἐμπνεύσουν τὴν σύνθεσι μιᾶς τραγωδίας, ἄλλοῦ ἐξάρσεις ποιητικὲς μὲ Ὀμηρικὸν κάλλος καὶ ἀλλαχοῦ θρήνους ὑπερβαίνοντας τὸν τῆς Ἐκάβης στὸ ὁμώνυμο δράμα καθὼς καὶ στὲς Τρωάδες τοῦ μεγάλου τῆς ἀρχαιότητος τραγικοῦ Εὐριπίδου.

Ἄλλὰ καὶ ἡ Πατριδογνωστικὴ ἐρευνα αὐτὸ ἀκριβῶς ἐπεδιώκει νὰ φέρῃ εἰς φῶς καὶ κατὰ τοῦτο διαφέρει τῆς συνήθους ἐξηρᾶς Ἱστορικῆς καὶ ἱστοριοδιφικῆς τοιαύτης.

Ἡ Ἱστορία τοῦ οἴκου τῶν Ἀτροιδῶν ἢ τῶν Λαβδακιδῶν ἢ τῆς γενιᾶς τοῦ Δαρδάνου δὲν εἶναι μοναδικά.

Σὲ πολλές γενιὲς διαφορῶν χωριῶν, παλαιότερες ἢ συγχρονες, ὑπάρχουν ὅλα τὰ στοιχεῖα καὶ τὰ δεδομένα γιὰ ἓνα παραλληλισμὸν, ἑλλείπει μόνον ἡ σύνθεσι, ἡ ἀναπαράγωγι καὶ ἡ ἀξιολόγησι.

Ὁ ἱστοριοδίφης συνήθως οὔτε διαλέγει, οὔτε συγκινεῖται, οὔτε θεωρεῖ πῶς ὑπάγονται καὶ τέτοια σημεῖα στὸν κύκλον τῶν ἐρευνῶν του· ὁ πραγματικὸς οἷμος ἱστορικὸς εἶναι ὑποχρεωμένος νὰ μὴν τὰ ἀντιπαρέλθῃ, εἰάν πρόκειται νὰ ἀναχθῇ ἕως τὰ κατάβαθα τῆς ψυχικότητος ἐνὸς ἀτόμου ἢ μιᾶς γενιᾶς.

Θὰ ἐπεθύμουν, πρὶν ἢ συνεχίσω τὴν συμπληρωματικὴν ἐρευναν γύρω ἀπὸ τὴν δράσιν καὶ ἄλλου μέλους τῆς γενιᾶς τῶν Χρησταίων, νὰ ἀρχίσω μὲ κάποιαν πένθιμον ὑπόκρουσιν, μὲ κάποιον πένθιμον ἐμβατήριον, ποὺ πῆρε καὶ

1) Στὰ 1848 οἱ διάφοροι χαλασμοὶ καὶ ἡ ἐξαθλίωσις ὠδήγησαν στὴν στενωτέραν συνεργασίαν τῶν χωριῶν τῆς ἐπαρχίας Κονίτσης καὶ εἰς τὴν σύμπηξιν μιᾶς ἱερᾶς συμμαχίας, γνωστῆς ὑπὸ τὸ ὄνομα ὡς συμμαχίας τῶν Προεστώτων τῶν πέντε κύκλων τῆς Ἐπαρχίας Κονίτσης. (Βλέπε Εὐρ. Σοῦρλα, Συμβολὴ εἰς τὴν Ἱστορίαν τῆς Ἐπαρχίας Κονίτσης. Ἡπειρ. Χρονικὰ 1929 σελ. 207—215.)

2) Βασιλείου Κ. Χρήστου, τὸ Λισκάτσι Κονίτσης καὶ ὁ Κωνσταντῆς Χρήστου, 1939.

τὴν μορφὴν δημοτικοῦ τραγουδιοῦ (1), καὶ δείχνει κάτι τι ἀπὸ τὴν βαθύτερη ψυχικότητα τοῦ ριζικοῦ τῶν Χρησταίων.

Πρόκειται γιὰ τὸν πνιγμὸ τοῦ πρώτου παιδιοῦ τοῦ Κωσταντῆ Χρήστου, τοῦ Νικολάκη.

Τὸν εἶχε στείλει στὰ Γιάννινα νὰ ψωνίσῃ γιὰ τὸν γάμον του καὶ κατὰ τὴν ἐπιστροφὴν ἐπνίγη στὸν Σαραντάπορο, ἀνάμεσα ἀπὸ τὴν Μελισσόπετρα τῆς Πυρσόγιαννης καὶ τῆς τοποθεσίας «Ντέρτη».

Ὁ γενάρχης τῆς οἰκογενείας, ὁ Κωσταντῆς Χρήστου, τὸν θρηνεῖ ἐπαξίως.

Αἱ εἰκόνες εἶναι Ὀμηρικὲς καὶ ἡ σύνθεσις τοῦ τραγουδιοῦ ὑπέροχος ἐὰν δὲ ἀναλογισθῇ τις καὶ τὴν συμπληρωματικὴν παράδοσιν, σύμφωνα μὲ τὴν ὁποίαν φέρεται ἡ μητέρα του, ἡ Κωσταντίγενα, νὰ ρίχνῃ στὸ ποτάμι μῆλα, στεφάνια ἀπὸ λουλούδια, βασιλικοὺς καὶ γαρύφαλλα, καὶ θρηνῶντας νὰ τὸ παρακαλῇ νὰ τὰ μεταφέρῃ ἐκεῖ πού θὰ μπορούσαν νὰ συναντήσουν τὸ πτώμα τοῦ γιοῦ τῆς τοῦ Νικολάκη, τότε ἔχει τὴν ἐντύπωσιν μιᾶς ἐκπάγλου εἰς ὠραιότητα ὁμηρικῆς εἰκόνας καὶ ἑνὸς υποβλητικοῦ δραματικοῦ θρήνου.

Ἄλλ' ὡς ἀφήσωμεν τὴν λαϊκὴν Μοῦσαν νὰ συμπληρώσῃ τὴν σύνθεσιν τῶν ἀνωτέρω :

«Δὲν στόειπα Νικολάκη μου κ' ἐσὺ Γραμματικέ (2) μου :

Στὴν ποταμιὰ μὴν κατεβῆς καὶ μέσα μὴ περάσης,

Τί τὸ ποτάμι εἶναι θολό, πολὺ ἀγριεμένο,

Νὰ περιμένης νὰ σταθῇ ἡ κατακνιά ἡ μεγάλη.

Κ' ἐσὺ βαρεῖς τὲς μοῦλές σου, μὲ ψώνια φορτωμένες,

Κ' οἱ μοῦλες κοντοστάθησαν, σὲ τήραξαν στὰ μάτια!

Ἐμπρός, ἔμπρός βρὲ μοῦλές μου νὰ πᾶμε στὸ χωριό μας,

Τὴν Κυριακὴν ν' ἔχω χαρά, στεφάνια γιὰ νὰ βάλω.

Κ' οἱ μοῦλες ἐπροχώρησαν βαθειὰ μέσ' τὸ ποτάμι.

Βγῆκαν οἱ μοῦλες ἀδειανές, χωρὶς τὸν Νικολάκη!

Ἄνάθεμά σε ποταμιὰ καὶ σὺ βρὲ παληὸ Ντέρτη,

Πῆρες τὸν Νικολάκη μου, τὸ πρῶτό μου παιδί μου,

ποῦταν καμάρι στὸ χωριό, λεβέντης μέσ' τὸ σπίτι (3).

1) Ἔρχεται εἰς φῶς διὰ πρώτην φοράν καὶ δὲν συμπεριλαμβάνεται εἰς οὐδεμίαν συλλογὴν τῶν δημοτικῶν τραγουδιῶν τῆς ἐπαρχίας Κονίτισης.

(Πρὸβλ. Ἐνθυμήσεις Κωσταντῆ Γ. Χρήστου).

2) Ἐχρησιμοποιεῖτο καὶ ὡς Γραμματεὺς τοῦ ἐμπορευομένου Κωσταντῆ Χρήστου.

3) Περὶ τῆς μάνας τοῦ Νικολάκη δηλ. τῆς Κωσταντίγενας, ἡ ὁποία προεξάρχει τοῦ θρήνου, περιεσώθη συμπληρωματικῶς ἐκ παραδόσεως καὶ ἡ πληροφορία ὅτι κα-

Κι' ὁ Κωνσταντῆς ἐπρόβαλε ἀπὸ τὸ παραθύρι
 Βλέπει τὲς μοῦλες ἀδειανές, χωρὶς τὸν Νικολάκη
 Ποῦ πᾶτε μωρὲ μοῦλές μου (¹) ; χωρὶς τὸν Νικολάκη !
 Τὴν Κυριακὴ θά 'χα χαρά, στεφάνια νὰ τοῦ βάλω !
 Δὲν σὲ θαρροῦσα ποταμιὰ νερὸ νὰ κατεβάσης
 Καὶ τῶρα πῶς κατέβασες κατεβασιὰ μεγάλη ;
 Σέρνεις λιθάρια ῥιζωτά, δένδρα ξερριζωμένα,
 Σέρνεις καὶ μιὰ γλυκομηλιά στὰ μῆλα φορτωμένη,
 Σέρνεις τὸν Νικολάκη μου μέσα μέσ' τὰ κλωνάρια.
 Ἐνάθεμάσε ποταμιὰ καὶ σὺ βρὲ παλῆθ' Ἰτέρτη !
 Μοῦ πῆρες τὸ λεβέντη μου, τὸ πρῶτο μου παιδί μου.
 Ποκάτω στὴν Πυρσόγιαννη, στὸ φοβερὸ ποτάμι,
 Ἐχασα τὸν λεβέντη μου, ἔχασα τὸ καμάρι (²).

Καὶ ἤδη, μετὰ τὴν πένθιμον (³) αὐτὴν προεισαγωγὴν, ἡ παρακολουθη-
 σωμε σ' ἓνα σύντομο σκιτσάρισμα, τὰ τῆς Ζωῆς καὶ τῆς δράσεως τοῦ ἀδελ-
 φοῦ τοῦ Κωσταντῆ Χρήστου, τοῦ Θεοδόση Χρήστου ἢ Γιώτση.

Ἐργάζονταν σὲ κάποιον Μπέη Σαμπάν Μπεη ἀπὸ τοὺς Ντουμελάρη-
 δεσ στὸ χωριὸν Σ τ ἄ ρ γ ι ο τῆς Κολώνιας.

Ἐφκλιαναν τὸ Σεράγι τοῦ Μπέη.

Ὁ Θεοδόσης ἀνύπανδρος ἀκόμη καὶ μόλις 30 περίπου ἐτῶν δούλευε ὡς
 ξυλουργός.

Φαινόντανε πρὸς στιγμὴν πῶς ἱκανοποιοῦσε ἔτσι μὲ τὸ εἶδος τῆς λε-
 πτῆς του ἐπαγγελματικῆς ἀπασχολήσεως καὶ τὸ καλλιτεχνικὸ του ἔνστικτο,

τέβαινε κατὰ τὸ γεφύρι τοῦ ποταμοῦ τοῦ χωριοῦ, ἔπλεκε στεφάνια ἀπὸ ἄνθη καὶ
 ἔροσθη μοιρολογῶντας στὸν ποταμό, μῆλα καὶ ἄλλα συμβολικὰ δῶρα, πού ἐσυνήθιζαν
 νὰ στέλνουνε στοὺς νεκρούς, γιὰ νὰ τὰ φέρῃ τὸ ῥεῦμα στὸ Νικολάκη τῆς. Μιὰ σκηναὶ
 δηλαδὴ ὑπερόχου δραματικότητος ἀλλὰ καὶ ἀφθάστου καλλιτεχνικῆς προοπτικῆς.

1) Ἐπέστρεψαν στὸ χωριὸ γυμνὲς καὶ χωρὶς τὰ σάγματα.

2) Κατὰ τὰς ἐνθυμήσεις Κωσταντῆ Γ. Χρήστου.

3) Τὸ ὡς ἄνω ὑπερόχου ὠραιότητος τραγοῦδι, συγκινητικώτατα ἐτραγουδεῖτο εἰς
 γάμους καὶ πανηγύρια ἀπὸ χορὸν γυναικῶν τῆς οἰκογενείας τῶν Χρησταίων. Ἦτο
 ἓνα εἶδος ψυχικοῦ συγκλονισμοῦ γιὰ τοὺς ἐπιζῶντας ἀπογόνους τῆς οἰκογενείας ἄρ-
 γότερον συμπεριελήφθη καὶ εἰς φωνοληπτικὴν πλάκα ἀπὸ ἕτερον ἀπόγονον τῆς οἰκο-
 γενείας τῶν Χρησταίων, τὸν Τάσην, ὅστις ἦτο ταξιδεμένος στὴν Ἀμερικὴ, ἐπα-
 νακάμψας δὲ διὰ πρώτην φορὰν ἔφερεν γραμμόφωνον τύπου Edison στὸ χωριό.

Ἐναμφιβόλως τὸν ἄγνωστον συνθέτην τοῦ δημοτικοῦ αὐτοῦ τραγουδιοῦ πρέπει
 νὰ ἀναζητήσωμεν εἰς παλαιὸν μέλος τῆς οἰκογενείας προικισμένον καὶ μὲ καλλιτεχνι-
 κάς προδιαθέσεις.

ἄλλ' ἢ ἔσωτερικὴ τοῦ βαθύτερη προδιάθεσις φαίνεται πῶς ἦτανε διχασμένη καὶ δὲν εἶχε παρουσιασθῆ ἀκόμη ἢ εὐκαιρία ὅπως ἐκδηλωθῆ.

Ὁ Μπέης ἦτανε ἀπὸ τοὺς ξακουστοὺς τῆς Κολώνιας. Τὸ χαρέμι τοῦ περιελάμβανε ἐκτὸς τοῦ γυναικείου φύλου τοῦ τόπου καὶ λάφυρα πολέμου.

Ὁ Μπέης εἶχε μετάσχει στὴν πολιρκία τοῦ Μεσολογγίου καὶ ἀπ' ἐκεῖ εἶχεν ἀπαγάγει νεαρὰν Ἑλληνίδα ὡς λάφυρον, τὴν ὁποίαν καὶ ἐνέκλεισε στὸ χαρέμι τοῦ.

Ἔτσι ἡ σκλάβα αὕτη Ἑλληνὶς τῆς ἱερᾶς πόλεως τοῦ Μεσολογγίου εἶχεν πάρει τὴν τύχην ἱερείας ποῦ δούλευε στοὺς ἄξενους τόπους τῆς Ἀρβανιτιᾶς.

Ὁ ναὸς ἔλειπε γιὰ νὰ προσευχηθῆ, ἄλλες Ἑλληνίδες ἱερεῖες δὲν ὑπῆρχον γιὰ νὰ ἐκμηστηρευθῆ τὸν πόνον τῆς· παρέμεινε συνεπῶς αἰχμάλωτος ἀέβουβὸν τὸν πόνον τῆς στὴν νέα πατρίδα τῆς, στὴν ἔρημη Ταυρίδα τῆς νοσταλοῦσα, σὰν ἄλλη Ἰφιγένεια, ἀπελευθέρωσιν καὶ ἐπάνοδον στὴν γῆρα ποῦ γιὰ πρώτη φορὰ ἀντίκρισε τὸ φῶς τοῦ Ἥλιου.

Ἦλπιζεν καὶ προσηύχετο, ὄχι βέβαια μπροστὰ ἀπὸ κανένα εἰκονοστάσιο, ἀλλὰ ἀπλῶς κάμνουσα τὸ σημεῖον τοῦ Σταυροῦ μετὰ τὸ χέρι τῆς καὶ ἔχουσα ἔστραμμένο τὸ πρόσωπον τῆς πρὸς τὸν Ἥλιον, τὴν πηγὴν πάσης ἀγαθότητος, ποῦ ἐφώτιζε καὶ τὸν κοιτῶνα τῆς, ὑπεισδύων δειλὰ δειλὰ διὰ μέσου τῶν κιγκλιδώματων καὶ τῶν καφασιῶν τῶν παραθύρων τοῦ χαρεμιοῦ.

Σὲ μιὰ τέτοια στιγμή, τῆς προῖτης τῆς προσευχῆς πρὸς τὸν Ἥλιον καὶ μετὰ τὴν στήθιν τοῦ σχήματος τοῦ Σταυροῦ διὰ τῆς χειρὸς τῆς, τὴν συνέλαβε τὸ μάτι τοῦ λεπτοῦργοῦ Θεοδόση, ὁ ὁποῖος εἶχε μετὰ τὸ πέρασμα τοῦ χρόνου οἰκειωθῆ στὸ περιβάλλον τοῦ σεραγιοῦ.

Τὴ στιγμή ἐκείνη συνετελέσθη μέσα του κάποια ἐμπράγματος μεταστροφή καὶ ἐκδήλωσις καὶ τοῦ ὑπολανθάνοντος ἑτέρου ἐνστίκτου του, δηλαδὴ τῆς ἠρωϊκῆς προδιαθέσεως.

Ἡ παράδοσις (1) μάλιστα τὸν παρουσιάζει πῶς ἀπὸ μικρὸς στὸ χωριὸ εἶχεν ὡς προσφιλέστερα παιχνίδια τὰ ξύλινα δοξάρια, τὰς ξύλινες κουμπούρες καὶ ἠσχολεῖτο μετὰ τὴ σκοποβολή· πολλὰς φορὰς μάλιστα ἔκλεβε μπαρούτι ἀπὸ τοὺς Τούρκους καὶ ἔφτιανε «τὰ ξυλοκούμπουρά του».

Τὸ ἐνστικτο μ' ἄλλα λόγια τοῦ προπαρασκέυαζε τὴν κατατοπινὴ ἐξέλιξη· ὅταν δὲ ἐνηλικιωθεὶς βρέθηκε στὸ περιβάλλον τῶν Μπέηδων, τοῦ ἤρесе ἐξαιρετικὰ νὰ περιεργάζεται τὰ ἄρματα των καὶ νὰ ἀποθαυμάζη τὰς ἀσημένιες ἀρβανίτικες κουμπούρες καὶ τὰ γιαταγάνια των.

Ἡ ὠρίμανσις τοῦ ἐνστίκτου εἶχεν συντελεσθῆ, ὁ σπινθὴρ μόνον τῆς ἐκδηλώσεως ἔλειπε.

Ἀλλὰ καὶ αὐτὸς δὲν ἄργησε νὰ παρουσιασθῆ.

1) Κατὰ τὰς ἐνθυμήσεις Ἀνδρέα Χρήστου, ἑτέρου ἀπογόνου τῆς γενιᾶς τῶν Χρησταιῶν.

Καὶ ἰδοὺ μίαν ὠραίαν προΐαν τὸ καλλιτεχνικό του μάτι, τὴν ὥρα ἴσως ποὺ εἶχεν ἀρχίσει νὰ σμιλεύῃ κανένα φανταχτερὸ κόσμημα γιὰ τὸ ταβάνι τοῦ μπασ - ὄντᾶ ἢ τοῦ χαρεμιοῦ τοῦ Μπέη, παρετήρησε ἀνάμεσα ἀπὸ τὰ καφάσια τοῦ παραθύρου τὴν σκλάβαν νὰ κάμῃ τὸ σταυρό της, μετὰ τὸ πρωῖνὸ πλύσιμο τοῦ προσώπου της.

Ἄντελήφθη ἀμέσως ὅτι πρόκειται περὶ Χριστιανῆς σκλάβας ποὺ ζοῦσε στὸ σεράγι τοῦ Μπέη· ἔκαμε κι' αὐτὸς τὸ σημεῖον τοῦ Σταυροῦ, ἔδειξε μὲ τὸν δάκτυλό του τὸν ἥλιον καὶ ἐπανεφέρε το χέρι του στὸ στήθος, ὀρκιζόμενος ἔτσι, μὲ τὲς συμβολικὰς αὐτὰς χειρονομίας, πῶς ἦτο προδιατεθειμένος νὰ ἀναλάβῃ τὸν ἀγῶνα τῆς ἀπελευθερώσεώς της.

Ἡ σκλάβα ἀντελήφθη κι' αὐτὴ καὶ παρηκολούθησε τὲς κινήσεις του αὐτὲς καὶ μ' ἓνα λευκὸ μαντήλι, ποὺ κρέμασε στὸ καφάσι τοῦ παραθυριοῦ, τοῦ ὑπεδήλωσε τὸν τόπον γιὰ τὴν περαιτέρω καλύτεραν συννεόησιν καὶ τὴν κατὰστρωσιν τοῦ σχεδίου τῆς δραπειεύσεως.

Ἡ συνεννόησις, κατὰ τὴν αὐτὴν πάντοτε παράδοσιν (1), ἔλαβε χώραν καὶ προφορικῶς ἐντὸς τῶν ἐπομένων ἡμερῶν, καὶ μιὰ νύκτα, μὲ τὸ γιόμισμα τοῦ φεγγαριοῦ, ἡ ἀπελευθέρωσις εἶχε σὴντελεσθεῖ.

Ἐστερα ἀπὸ ὀλονυκτίους πορείας διὰ μέσου δυσβάτων ἀτραπῶν καὶ στενωπῶν τοῦ Γράμμου (2) ἔφθασαν στὸ χωριὸν Κάντσικο καὶ ἐκεῖθεν ἐτράπησαν πρὸς τὰς παρυφὰς τοῦ Σμόλιγκα (3).

Στὸ περιπετειῶδες αὐτὸ ταξίδι διὰ τῶν ὄρεινῶν προσβάσεων τοῦ Σμόλιγκα ὑπερενικήθησαν καὶ δυσχέρειαί ποὺ ἀργότερα ἀπεδόθησαν καὶ διὰ τῆς λαϊκῆς Μούσης :

«Κι' ἂν θύριψες βρὲ Σμόλιγκα
Καὶ θέλεις γιὰ νὰ βρέξης
Ὁ Γιότσης θὲ νὰ σὲ διαβῇ
νὰ πάῃ στὸ Μεσολόγγι»

Ἐντέλει ἔφθασαν στὸ Μεσολόγγι καὶ ἡ μὲν σκλάβα ἀπεδόθη εἰς τοὺς συγγενεῖς της, οἱ ὅποιοι τοῦ κατεφίλουν τὰ χέργια διὰ νὰ ἐκφράσουν τὴν βαθυτάτην των εὐγνωμοσύνην. ὁ δὲ Θεοδόσιος ἐβγῆκεν ἔκτοτε κλέφτης στὰ βουνὰ ὑπὸ τὸ ἐπώνυμον Γιότσης. Ἐφκίασε στὴν ἀρχὴ σῶμα δικό του ἀπὸ 300 παλλη-

1) Κατὰ Ἀνδρέαν Χρήστου.

2) Συγκρότημα τῆς Πίνδου, Περβλ. A. P h i l i p p s o n, Zur Pindos Geologie. Archiv der Ges. f. Erdk. Berlin XXI, pp. 52—69.

3) C. N i c o l e s c o, Sur les traces de glaciation dans le massif de Smolica (chaine du Pinde meridional) Bul. Sect. Sc. Ac. Roumanie, IV année, n 3, 1935. Contribution à la geologie du système montagneux du Pinde épirote. Bul. Sect. Sc. Ac Roumanie, IV année n 6, 1916.

κάρια καὶ ἀργότερα συνηνώθη μὲ τὸ σῶμα τοῦ Καπετὰν Ζιάκα πού ἔδρα εἰς τὸ μεταίχμιον Ἡπείρου καὶ Μακεδονίας.

Καὶ ἤδη, μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς σκλάβας καὶ τὴν ἔνωσιν τοῦ Θεοδόση μὲ τὸ σῶμα τοῦ Καπετὰν Ζιάκα, τὰ γεγονότα ἐξελλίσσονται ῥαγδαίως.

Ὁ Μπέης, μόλις ἀντελήφθη ὅτι ὁ Θεοδόσης ἦτο ἐκεῖνος ποῦ τοῦ ἔκλεψεν τὴν σκλάβαν ἀπὸ τὸ χαρέμι καὶ ἔδραπέτευσεν, ἐθεώρησε τὴν προᾶξιν αὐτὴ πολὺ προσβλητικὴ γιὰ τὸ τζάκι του καὶ ἔστειλεν ἀμέσως στὸ Λισκάτσι τὰ παλληκάρια του μὲ ἐντολὴν νὰ συλλάβουν τὸν ἀδελφὸν τοῦ Θεοδόση, τὸν Κωσταντῆ Χρήστου καὶ νὰ τὸν παρουσιάσουν ἐνώπιόν του.

Τὰ παλληκάρια ἦλθον στὸ Λισκάτσι καὶ παρέλαβον ὕστερα μαζὺ τους καὶ τὸν Κωσταντῆ.

Μόλις τὸν παρουσίασαν ὁ Μπέης ὀργισμένος χύμηξεν κατὰ τοῦ Κωσταντῆ καὶ μὲ ὀργίλον ὕφος τοῦ εἶπεν (1) τὰ ἑξῆς :

«Γκιαούρη, δὲν θὰ μοῦ γλυτώσης ἀπὸ τὴν κρεμάλα ὁ ἀδελφός σου μοῦ ἔκλεψε τὴν σκλάβαν ἀπὸ μέσα ἀπὸ τὸ χαρέμι καὶ ἔφυγε. Μοῦ ἔκαμε μεγάλη προσβολὴ μ' αὐτό, μοῦ πῆρε τὸ ναμουῦ (2) τοῦ σπιτιοῦ μου».

Καὶ ἀφοῦ τὸν ἐφυλάκισεν καὶ τοῦ ἔραξε καὶ τὴν μπράγκαν στὰ πόδια τοῦ προσέθεσε :

«Ἄν δὲ μοῦ παραδώσης τὸν ἀδελφό σου γλυτωμὸ δὲν ἔχεις αὐτοῦ μέσα θὰ ψοφήσης !»

Ὁ Κωσταντῆς ἀντιπίσσω ἀρνησιν, τοῦ παρετήρει, ὅτι δὲν ἐγνώριζε ἀπολύτως τίποτε γιὰ τὴν προᾶξιν αὐτὴ τοῦ ἀδελφοῦ του.

Ἐν τῷ μεταξὺ ἐκληροφορήθη καὶ ὁ Μπέης ἀπὸ τοὺς δικούς του ἐμπίστους ὅτι ὁ Θεοδόσης εἶχε βγῆ κλέφτης στὰ βουνὰ καὶ ἄρχισε νὰ χαλαρώνη κἄπως τὰ σκληρὰ μέτρα πού εἶχε λάβῃ κατὰ τοῦ Κωσταντῆ.

Διέταξε καὶ τοῦ τὸν ξαναπαρουσίασαν ἀπὸ τὴν φυλακὴ πού εὐρίσκετο καὶ τοῦ προσέθεσεν ἐπὶ λέξει τὰ κάτωθι :

«Ὡρὲ Κιαφῆρ—ἐσὺ εἶσαι πού λὲς πῶς δὲν ξεύρεις τίποτε γιὰ τὸν ἀδελφό σου ; Αὐτὸς βρὲ Γκιαούρη βγῆκε Καπετάνιος στὰ βουνὰ γιὰ νὰ ἐκδικηθῆ τὸ Ντουβλέτι (3)· ἀλλὰ ἔννοια σου, δὲν θὰ μοῦ γλυτώσης ὠρὲ Γκιαούρη· μαῦρο φίδι θὰ σὲ φάῃ ἂν δὲν μοῦ παρουσιάσης τὸν ἀδελφό σου στὰ χέργια μου.

Σοῦ δίνω ἄδεια νὰ εἶσαι ἐλεύθερος ἕνα μῆνα καὶ θὰ μοῦ δώσης ἕνα σινέτι (4) γιὰ τριάντα μία μέρες νὰ μοῦ τὸν παραδώσης τὸν ἀδελφό σου,

1) Κατὰ τὰς ἐνθυμήσεις Κωσταντῆ Γ. Χρήστου.

2) Τὴν τιμὴν.

3) Τὸ Τουρκικὸν Κράτος.

4) Ὑπόσχεσιν.

ἄλλως ἂν δὲν μοῦ τὸν φέρεις, ὦρέ, νὰ κάμης τὸ κιβοῦρί σου (1), θὰ σὲ θάψω ὦρὲ ζωντανόν. Νὰ ξέρης καλὰ ὦρὲ πὼς δὲ θὰ μοῦ γλυτώσεις. Πήγαινε τώρα καὶ σὲ ἓνα μῆνα νὰ εἶσαι ἐδῶ μαζί μὲ τὸν ἀδερφό σου.»

Ἐποκλινόμενος ὁ Κωσταντῆς ἀπῆλθε καὶ ἐπέστρεψε (2) στὸ Λισκάτσι.

Ἐστερα ἀπὸ λίγες ἡμέρες καὶ ἀφοῦ συνέλεξε ἀκριβεῖς πληροφορίες γιὰ τὸν τόπον διαμονῆς τοῦ σώματος τοῦ Θεοδόση ξεκίνησε γιὰ νὰ τὸν συναντήσῃ.

Ἐλαβε πραγματικῶς χώραν μιὰ δραματικὴ καὶ συγκινητικὴ συνάντησις τῶν δυὸ ἀδελφῶν στὸ Σμόλιγκα ὅπου ἦτο τὸ λιμέρι τοῦ Θεοδόση, συνενώσαντος τὸ σῶμα τῶν δικῶν του 300 παληκαριῶν μὲ τὴν δύναμιν τοῦ σώματος τοῦ ἀνταρτικοῦ τοῦ Ζιάκα μὲ ἄλλα 300 παληκάρια.

Κατὰ τὴν συνάντησιν αὐτὴν ὁ Κωσταντῆς τοῦ εἶπε (3) περίπου τὰ ἑξῆς·

«Ἀδερφέ μου Θεοδόση ἐγὼ δὲν ἤρθα ἵδῶ νὰ πῶ καὶ νὰ διασκαδάσω (4).

Ἐστερα ἀπ' αὐτὸ πὸ ἐκάμες, πὸ ἐκλεψες τὴν σκλάβαν ἀπὸ μέσα ἀπὸ τὸ χαρέμι, δὲν μὲ ἀφῆκαν σὲ ἡσυχία τὰ σκυλιὰ οὔτε μιὰ στιγμὴ, ἀλλὰ μὲ τυράννισαν καὶ μὲ φυλάκισαν.

Τὸ ἐθεώρησαν μεγάλη προσβολή.

Ἡ λοιπὸν θάρθη μόνος σου νὰ κάμης καλὰ μὲ αὐτὰ τὰ σκυλιὰ ἢ ξέρετο καλὰ πὼς ἐμένα δὲν θὰ μὲ ἀφήσουν ζωντανὸ στὸ χωριὸ ἂν ξαναγυρίσω. Ἐχω δώσει καὶ σινέτι (5), πὼς μέσα σὲ τριάντα μιὰ μέρα νὰ σὲ παρουσιάσω στὰ χέρια τοῦ Μπέη καὶ ἔτσι μ' ἀφῆκε ἐλεύθερον.»

Ὁ Θεοδόσης παρηκολούθη δακρύων τὴν διήγησιν τοῦ γέρο - Κωσταντῆ· συνεννοήθη σχετικῶς καὶ μὲ τὸν Ζιάκαν καὶ κατέστρωσε ἀμέσως τὸ σχέδιον τῶν περαιτέρω ἐνεργειῶν του.

Στὸν Μπέη δηλαδὴ ἔστειλε μὲ ἓνα Βλάχο τὴν κάτωθι ἐπιστολήν· αὐτὸς δὲ μὲ 60 παληκάρια κατέλαβε τῆς Μπάντρας τὰς διόδους (6), ἀναμένων τὸν Μπέην νὰ ἐμπέσῃ στὴν ἐνέδρα του.

Ἡ ἐπιστολὴ πὸ τοῦ ἀπηύθυνε ἀπὸ τὸ λιμέρι τοῦ Σμόλιγκα εἶχεν ὡς ἑξῆς (7) :

1) Τὸν τάφον σου.

2) Καθ' ὁδὸν συνήντησε στὴν Μπάντρα κάποιον βλάχον ὁ ὁποῖος ἦτο καλῶς πληροφορημένος γιὰ τὴν κίνησιν τῶν ἀνταρτικῶν σωμάτων καὶ ὁ ὁποῖος τοῦ μετέδωκε τὴν εἰδήσιν ὅτι ὁ Θεοδόσης εὑρίσκετο στὸν Σμόλιγκα μὲ τὸ σῶμα τοῦ Ζιάκα.

3) Κωσταντῆ Γ. Χρήστου, Ἐνθυμήσεις.

4) Ὁ Κωσταντῆς τὸν βρῆκε ἐπάνω σὲ μιὰ στιγμὴ πὸ χόρευε καὶ γλεντοῦσε μὲ τὰ παληκάρια.

5) Ἐπόσχεσιν.

6) Στὸ πέτρινο γεφύρι τὸ Σιουναδίτικο ἕως τὴν ράχη τῆς Μπάντρας.

7) Κατὰ τὰς Ἐνθυμήσεις Κωσταντῆ Γ. Χρήστου.

Σιαμπάμπεη Τσάτση

Στάργια

Κολώνιας

Ἔμαθα ὅτι τυράννησες παρὰ πολὺ τὸν ἀδερφό μου Κωσταντῆ, τὸν ἔβαλες στὴ φυλακὴ καὶ τοῦ ἔρριξες καὶ τὰ σίδηρα ἔξ αἰτίας μου καὶ τοῦ πῆ-
ρες καὶ ἓνα σινέτι γιὰ νὰ μὲ παρουσιάσῃ σὲ τριάντα μία ἡμέρα.

Λοιπὸν καὶ ὁ ἀδερφός μου Κωσταντῆς ἦρθεν καὶ μᾶς βρῆκε.

Λοιπὸν καὶ ἐγὼ νὰ μὴν χαλάσω τὸ χατήρι τοῦ ἀδερφοῦ μου καὶ ἐσένα
σηκώθηκα καὶ ἦρθα νὰ ἀνταμώσουμε καὶ νὰ τὰ ποῦμε καλύτερα.

Λοιπὸν ἅμα λάβης τὸ γράμμα νὰ ἐρθῆς ἀμέσως στὸ Λισκάτσι νὰ κα-
θαρίσουμε μαζί τὸν λογαριασμόν μας.

Καπετὰν Γιότσης

γράφω

(Σφραγίς)

Μετὰ τὴν ἀποστολὴν τῆς ὡς ἄνω ἐπιστολῆς ἔστησε τὴν ἐνέδραν τοῦ ἀπὸ
τὸ γεφύρι τὸ Σουνιαδίτικον ἕως τὴ Μπάντρα καὶ ἀνέμενε τὸν
Μπέην ὁ ὁποῖος πράγματι εἶχεν ἐκκινήσει ἐκ Κολώνιας μὲ τὰ παληκάρια
του γιὰ τὸ Λισκάτσι.

Καθ' ὁδὸν ὅμως συνήντησεν ἓναν βλάχον ὅστις τὸν ἐπληροφόρησε περὶ
τῆς ἐνέδρας ἣτις τοῦ εἶχε στηθῆ καὶ ἔτσι ἐπέστρεψε ντροπιασμένος στὴν
Κολώνια.

Ὁ Θεοδόσης ἀφοῦ περίμενεν ἐπὶ τριήμερον ἀκόμη καὶ εἶδε πῶς ὁ
Μπέης δὲν ἐπρόκειτο νὰ ἔλθῃ, τοῦ ἔστειλε καὶ δεύτερο γράμμα
τὸ ὁποῖον περιεῖχεν νὰ κάτωθι. (1)

Σιαμπάμπεη Τσάτση

Στάργια

Κολώνιας

Σὲ εἰδοποίησα ὅτι ἦρθα καὶ νὰ ἐρθῆς νὰ ἀνταμώσουμε καὶ ἔχω τρεῖς
ἡμέρες ὅπου σὲ περιμένω καὶ δὲν φάνηκες νὰ ἐρθῆς νὰ τὰ ποῦμε.

Λοιπὸν τώρα καὶ στὸ ἐξῆς ἐὰν τὸ παραμικρὸν ντουκουντήσης (2) τὸν
ἀδερφό μου, θὰ ἐρθῶ στὴν Στάργια μαζὺ μὲ τὰ παληκάρια μου καὶ θὰ σᾶς

1) Κατὰ τὰς ἐνθυμήσεις Κωσταντῆ Γ. Χρήστου.

2) Ἐνοχλήσης.

κάψω μέσα ζωντανούς σάν τὰ ποντίκια καὶ δὲν θὰ ἀφίσω ὀρθὸ τίπο-
τες καὶ τὲς γκρεμάδες (¹) εἰς τὰ χωράφια θὰ τὲς κάμω ἀσβεσταργιὰ καὶ δὲν θὰ
μοῦ γλυτώσετε.

Θὰ σᾶς φάει τὸ μαῦρο φίδι.

Καπετὰν Γιότσης

(Σφραγίς)

Κατόπιν τῆς ἀποστολῆς καὶ τῆς δευτέρας ἐπιστολῆς τὰ πράγματα διη-
θειήθησαν ὀριστικῶς.

Ὁ Μπέης φοβηθεὶς παρητήθη πάσης περαιτέρω ἐκδικητικῆς ἐνοχλή-
σεως κατὰ τοῦ Κωσταντῆ Χρήστου.

Γ

Πέρασαν ἀρκετὰ χρόνια ἀπὸ τοὺς ἡρωϊκοὺς αὐτοὺς ἀγῶνας τοῦ Θεοδόση.

Ὁ κλεφτο - ἀρματωλισμὸς στὴν περιοχὴ συνόρων Ἠπείρου καὶ Μακε-
δονίας ὑπέστη κι' αὐτὸς τὴν ἐξέλιξί του.

Μὲ τὴν ἐπέμβασιν τοῦ περιφήμου Ἀμπεντὶν Σάγου ἐκ Κολώ-
νιας τὰ πλεῖστα τῶν σωμάτων ἐκείνων διελύθησαν καὶ ἐκ τῶν ἀρχηγῶν των
ἄλλοι μὲν ἐφρονεύθησαν, ἄλλοι δὲ παρεδόθησαν καὶ ἔτυχον ἀμνηστίας.

Μεταξὺ αὐτῶν ἦτο καὶ ὁ Θεοδόσης.

Τυχῶν ὑπὸ τῶν Τούρκων ἀμνηστίας πέρασε τὰ τελευταῖα χρόνια τῆς
Ζωῆς του στὴ Μακεδονία.

Ἐμεινε κάμποσο διάστημα στὰ Μπιτόλια καὶ ἀργότερα παντρεύθηκε
σὲ κάποιον χωριὸ ἐκεῖ κοντά, στὴν Νιγκοβάνι (²), ποὺ ἦταν παροικία Πλι-
καδίτικη. (³)

Ἐκεῖ παρέμεινε μέχρι τοῦ θανάτου του, χωρὶς ὅμως νὰ παύσῃ νὰ
νοσταλγῇ καὶ τὴ στενωτέρη πατρίδα του τὸ Λισκάτσι.

Στὸ προγονικὸ σπίτι τῶν Χρησταίων εἶχεν ἐναποθέσει τὸ ὄπλον
τοῦ ἔφερεν ὡς κλέφτης καὶ ἀρματωλός· ἡ λαβὶς τοῦ ὄπλου ἦτο ἀσημένια.

Τὸ ἱστορικὸ αὐτὸ ντουφέκι ἐφυλάσσετο σάν οἰκογενειακὸ κειμήλιο στὸ
παλιὸ σπίτι τῶν Χρησταίων μέχρι τῆς ἐποχῆς τοῦ Γιώργη Κ. Χρή-
στου (⁴), ὅστις τὸ μετέτρεψε σὲ κυνηγιτικὸν ὄπλον γιὰ νὰ παραδοθῇ ἀρ-
γότερα, ὕστερα ἀπὸ μίαν ὀλόκληρον σχεδὸν ἑκατονταετηρίδα, ἀπὸ τὸν ἔγγονόν

1) Τοὺς τοίχους τοὺς πέτρινους.

2) Νιγκοβάνη ἢ Νεγοβάνη σημερινὸ Φλάμπουρο, περιοχῆς Φλωρίνης - Μοναστη-
ρίου. Πρβλ. Γ. Χρήστου «Μακεδονικὲς Ἱστορίες», 1920, σελ. 171—176.

3) Πολλοὶ ἐκ τῶν κατοίκων Πλικατίου (Κονίτσης) φεύγοντες τὰς διώξεις τῶν
Ἀλβανῶν εἶχον καταφύγει εἰς τὸ εἰρημένον χωριὸν τῆς περιοχῆς Μπιτολίων.

4) Παπποῦ τοῦ ἱατροῦ Βασιλείου Χρήστου.

του Κωνσταντίνου Γ. Χρήστου στους Γάλλους, κατά την περίοδον τῶν Βαλκανικῶν πολέμων, καὶ τὴν προσωρινὴν ὑπ' αὐτῶν τότε κατοχὴν τοῦ τμήματος ἐκείνου τῆς Ἡπείρου.

Στὸ χωριὸν σώζεται καὶ κάποιον χωράφι ἐπ' ὄνοματι τοῦ παιδιοῦ τοῦ Θεοδόση Νικολάκη. Ἀκόμη καὶ ἕως σήμερα λένε τὴν τοποθεσίαν: «Σιοῦ Νικόλα τὸ χωράφι».

Ἡ Μοῖρα θέλησε νὰ κρατήσῃ τὸν Θεοδόση μακρὰ ἀπὸ τὸ προγονικὸν τοῦ σπίτι καὶ νὰ ἀναπαυθῆ οὗτος γιὰ πάντα σ' ἓνα ἀπόμερον χωριὸν κοντὰ στὰ Μπιτόλια, ἐπὶ τοῦ τάφου του ὅμως θὰ μπορούσε νὰ χαραχθῆ ἐπίγραμμα πὺν νὰ διαιωνίῃ τὴν ἀγαθὴν μνήμη του, δεδομένου ὅτι ἐξυπηρέτησε τὴν ἰδανικὴν πλευρὰν τοῦ κλεφτο - ἀρματωλισμοῦ.

Ἐπὶ ἤρξε συνεχιστὴς τοῦ ἡρωϊκοῦ στοιχείου καὶ συνεχιστὴς παρομοίων σκληρῶν ἀγῶνων σὰν ἐκείνους πὺν διεξήγαγεν ὁ γενάρχης τῆς οἰκογενείας, ὁ Κωσταντῆς.

Οἱ ἀγῶνες τοῦ Κωσταντῆ περιεστράφησαν γύρω ἀπὸ τὴν ἀπελευθέρωσιν τοῦ βουνοῦ τοῦ χωριοῦ ἀπὸ τὰς ἀρπακτικὰς διαθέσεις τοῦ περιφήμου Σιλιχτάρι Πόντα, οἱ ἀγῶνες τοῦ Θεοδόση γύρω ἀπὸ τὴν ἀπελευθέρωσιν μιᾶς Χριστιανῆς σκλάβας.

Καὶ οἱ δύο ἀδελφοὶ ἐκληρονόμησαν ἀπὸ τοὺς προγόνους τῶν τὰ ἀγαθὰ στοιχεῖα τῆς ἀνιούσης, τὰ δὲ στοιχεῖα αὐτὰ τὰ ἀγαθὰ ἐκληροδοτήθησαν δι' ἐπιβιώσεως καὶ στοὺς σημερινοὺς ἀπογόνους τῆς γενιᾶς ὑπὸ μορφὴν ἀγῶνων καθάρσεως καὶ ἀπολυτροῦσεως.

Ἡ ἱστορία τῆς γενιᾶς δὲν ἐσβέσθη· τοῦναντίον μάλιστα συνεχίζεται μετὰ φλογεροῦ πάθους καὶ ἀνυψωτικῆς κομπύλης ἀπὸ γνωστὸν ἀπόγονον τοῦ ριζικοῦ τῶν Χρησταιῶν καὶ ἀντάξιον διάδοχον τῆς ψυχικότητος τοῦ Κωσταντῆ Χρήστου.

Καὶ ἤδη, μετὰ ἑκατὸν καὶ πλέον ἔτη ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ Θεοδόση, αἱ παραδόσεις καὶ αἱ ἐνθυμήσεις τῶν ἀπογόνων τῆς γενιᾶς ἔφερον εἰς φῶς τὴν δρᾶσίν του.

Ἐὰν ὁ πόθος καὶ ἡ στοργὴ τοῦ νὰ νοιώσῃ καὶ αἰσθανθῆ τις περισσότερα γύρω ἀπὸ τὴν Ζωὴν καὶ τὴν δρᾶσιν τῶν παππούδων καὶ προπάππων του ἀποτελεῖ μίαν ἀπὸ τὰ λεπτοτέρας ψυχικὰς καὶ διανοητικὰς ἀπολαύσεις, ἡ ἐμπράγματος ἐκδήλωσις ἀποτελεῖ καθῆκον ἱερόν πρὸς τὴν μνήμην τῶν.

Σὰν ἑνὸς τέτοιου ἱεροῦ καθήκοντος ἐκδήλωσις ἃς θεωρηθῆ καὶ ἡ παροῦσα συμπληρωματικὴ πατριδογνωστικὴ μελέτη τοῦ χωράσσοντος τὰς γραμμάς αὐτὰς γύρω ἀπὸ τὸ ἱστορικὸν τῆς γενιᾶς τῶν Χρησταιῶν.

IV

ΚΥΡΚΑΣ ΠΑΠΑΝΙΚΟΥ

Νὰ βάλετε τὸν πλάτη στὸ πατρικὸ σπῖτι,
νὰ τὸ κρατήσετε καὶ νὰ τὸ πλουτίσετε
μὲ ὅλα τὰ δυνατὰ σας.

Κύρκας Παπανίκου (1)

Α'

Τὰ «Ἡπειρωτικὰ Χρονικὰ» ἐπιλοξένησαν πρὸ ἐτῶν μακρὰν πραγματείαν τοῦ χαράσσοντος τὰς γραμμὰς αὐτὰς περὶ Κώστα Γραμματικοῦ μὲ τὸ ἡμερολόγιον τοῦ χαλασμοῦ του καὶ μὲ πολυτίμους ἐνθυμήσεις τοῦ ἰδίου τοῦ Κώστα.

Συνεπῶς θὰ ἔμενε τις μὲ τὴν ἐντύσωσιν ὅτι τὸ θέμα ἐξηντλήθη ὡς πρὸς τὴν οἰκογενειακὴν τοῦλάχιστον πλευρὰν τοῦ γενεαλογικοῦ του δένδρου.

Μὲ τὸ πέρασμα ὅμως τοῦ χρόνου ὁ προβλεπόμενος τῆς πατριδογνωστικῆς ἐρεῦνης ρίπτει εἰς τὴν σκηνὴν καὶ τὸ προσκηνίον καὶ ἄλλα χρώματα σχετικὰ μὲ τὴν ἀποψιν τοῦ οἰκογενειακοῦ καὶ γενεαλογικοῦ δένδρου καὶ γενικά τοῦ ἱστανικοῦ καὶ τοῦ ριζικοῦ τῆς γενιᾶς τοῦ θρυλικοῦ αὐτοῦ Γραμματέως τοῦ Ἁλῆ Πασᾶ.

Εἶναι τὰ χρώματα καὶ φωτισμὸς ἐκεῖνος ποὺ ἐπιτρέπει νὰ ἰδοῦμε ἀνάμεσα καὶ ἀπὸ τοὺς κλώνους καὶ τὰ παρακλάδια τοῦ δένδρου.

1) Ἀπόσπασμα ἀπὸ ἐπιστολὴν του τοῦ ἔτους 1845 ποὺ δημοσιεύεται κατωτέρω.

2) Εὐριπίδου Σούρλα. Κώστας Γραμματικός, «Ἡπειρωτικὰ Χρονικὰ» 1938 σελ. 1—80.

Πρβλ. ὡσαύτως Κουγέα Σωκρ., Προλεγόμενα εἰς Ἀρχεῖον Σταύρου Ἰωάννου (Ἡπειρωτικὰ Χρονικὰ 1939 σελ. 48).

«Ὁ ἐν τῷ ἐγγράφῳ Β' 27 σελ. 197 ἀναφερόμενος Κωνσταντῖνος Ἱερόπαις Γραμματικός εἶναι ὁ αὐτὸς μὲ τὸν γνωστὸν Βουρμπιανίτην περὶ τοῦ ὁποῖου ἐδημοσιεύθη ἔσχατως εἰς τὸ Περιοδικὸν τοῦτο καὶ ἀξιόλογος εἰδικὴ μονογραφία ὑπὸ Εὐριπίδου Σούρλα».

Εἶναι ἓνα εἶδος πλευρικοῦ φωτισμοῦ (1) τοῦ γενεαλογικοῦ καὶ οἰκογενειακοῦ δένδρου τῆς γενιᾶς τοῦ Κώστα Γραμματικοῦ, τὸν ὁποῖον ρίπτουν αἱ ἐνθυμήσεις τοῦ ἀδελφοῦ του Κύρκου Παπανίκου ποῦ δημοσιεύονται κατωτέρω εἰς τὸν Βον καὶ Γον μέρος τῆς παρούσης μελέτης.

Αἱ ἐνθυμήσεις τοῦ Κύρκου Παπανίκου ἀναγόμεναι εἰς τὴν χρονικὴν περίοδον ἀπὸ τοῦ 1806—1845 καὶ ἀποτελούμεναι ἐξ εἴκοσι περίπου χειρογράφων σελίδων, ἔκτος ἑνὸς συμφωνητικοῦ γράμματος, ἑνὸς ἀντιγράφου διαθήκης του καὶ μιᾶς ἐπιστολῆς, διευκρινίζουν ἀρκετὲς πτυχὲς ἀπὸ τὸ βουβὸν οἰκογενειακὸν δράμα τῶν ἀδελφικῶν σχέσεων καὶ συναλλαγῶν, παρουσιάζουν ἀρκετὲς ἐνδείξεις περὶ τοῦ χαρακτῆρος καὶ τῆς προσωπικότητος ἑνὸς ἑκάστου τῶν ἀδελφῶν, διαφωτίζουν ἀρκετὰ προβλήματα οἰκονομικῆς φύσεως γύρω ἀπὸ τὴν ζωὴν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, περιέχουν σποραδικῶς ἀρκετὲς πληροφορίες γύρω ἀπὸ τὴν γενικωτέραν Ἱστορίαν τῆς Κοινότητος Βουρμπιάνης καὶ γενικὰ μετεωρίζουν μὲ τὸ πνεῦμά των στὸ ζωντάνεμα μιᾶς ἐλαχίστης ποῦ παρῆλθεν ἀνεπιστρεπτί.

Συνήθως σ' ἓνα ὑλικὸ τέτοιας μορφῆς ὁ Ἱστορικὸς τῆς συνήθους ἀνλήψεως καὶ ἐρμηνείας τῆς ἱστορίας θὰ προσπαθήσῃ νὰ προσδιορίσῃ μερικὲς χρονολογίαις ἢ νὰ διευκρινήσῃ πολεμικὰ γεγονότα, ἂν τυχὸν ἔλαβον χώραν, καὶ γίνεται μνεῖα διὰ μέσου τῶν δημοσιευομένων ἐγγράφων, ἐνῶ κατὰ βάθος δὲν θὰ μπορέσῃ νὰ μᾶς ἀναπαραστήσῃ καὶ νὰ ζωντανεύσῃ καμμιά περίοδο ἀπὸ τὰ περασμένα· ὁ Ἀρχαιολόγος μᾶλλον σ' ἓνα τέτοιο ὑλικὸ θὰ δουλέψῃ καὶ αὐτὸς μὲ τὴν προοπτικὴν ἐκείνου ποῦ θὰ ψελλίσῃ λίγα λόγια λυρισμοῦ γιὰ κανένα παλιὸ τέμπλο ἐκκλησιαστικὸ ἢ γιὰ καμμιά παλιὰ εἰκόνα· ὁ Γλωσσολόγος ἐπίσης θὰ περιορίσῃ τὴν ἐρευνάν του καὶ θὰ προσπαθήσῃ νὰ ἀνεύρη κι' αὐτὸς καμμιά διαφορὰ ἴσως τοῦ βορείου ἢ τοῦ νοτίου ἰδιώματος τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης, ἢ τὸ πολὺ - πολὺ, θὰ ὑπαγάγῃ τὰ φαινόμενα τὰ γλωσσικὰ σὲ κανένα γλωσσολογικὸν νόμον καὶ θὰ τελειώσῃ ἔτσι κι' αὐτοῦ ἢ ἐρευνα· ὁ Παιδαγωγὸς ὁμως καὶ ὁ Ἱστορικὸς ἐκεῖνος ποῦ οἰστροηλατεῖται στὴν ἐρευνάν ἀπὸ τὴν ιδέαν τῆς Στενωτέρας Πατρίδος (2) θὰ προσέξῃ καὶ θὰ βρῇ ἀνάμεσα στὲς γραμμὰς δημοσιευομένων ἐγγράφων ὄχι μόνον ὅλα τὰ παραπάνω, ἀλλὰ καὶ κάτι τι πολυτιμότερον πέραν τούτων :

1) Ὁ πλευρικὸς φωτισμὸς τοῦ περὶ οὗ ὁ λόγος οἰκογενειακοῦ δένδρου ὀφείλεται εἰς τὰ ὑπὸ τῶν ἀπογόνων τῆς οἰκογενείας Κύρκου Παπανίκου διασωθέντα χειρόγραφα, εἰδικῶς δὲ εἰς τὰ ὑπὸ τοῦ Κύρκου Δημαράτου παραδοθέντα ἡμῖν κατάλοιπα πρὸς μελέτην, ταξινόμησιν, συσχέτισιν καὶ δημοσίευσιν.

Ὁ περὶ οὗ ὁ λόγος ἀπόγονος, ὅστις καὶ ἄλλοτε (Πρβλ. Κώστα Γραμματικοῦ βιογραφία) ἔδειξε ἐμπράγματον ἐνδιαφέρον διὰ τὴν ἱστορίαν τῶν προγόνων του, εἶναι ἄξιός θερμοῦν συγχαρητηρίων.

2) Εὐρ. Σούρλα. Ἡ ἐρευνα τῆς Στενωτέρας Πατρίδος, Ἐκπαιδευτικὰ Χρονικὰ 1940 σελ. 290—300.

Θὰ ξαναζήση τὴν ψυχὴν τοῦ λαοῦ, τὴν ψυχὴν τῶν παπποῦδων (¹), τὴν ψυχὴν τῆς ἐπαρχίας.

B'

Ἄλλ' ἄς παρακολουθήσωμεν ἤδη γενικώτατα μέσα σ' ἓνα ἐξελικτικὸ σκίτσο τὲς ἀμυδρὲς φωτοσκιάσεις ποὺ ρίχνει ὁ προβολεὺς τῶν ἐνθύμησεων τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ Κώστα Γραμματικοῦ, (²) τοῦ Κύρκα Παπανίκου, καὶ ἄς προσπαθήσωμεν ἔπειτα νὰ συνθέσωμεν σὲ μιὰ γενικώτερη εἰκόνα τὸ οἰκογενειακὸν δράμα μιᾶς ἐκ τῶν ἐνδοξοτέρων οἰκογενειῶν τῆς κοινότητος Βουρπιάνης.

Τέσσαρες (³) ἐν ὄλῳ ἀδελφοὶ γέγονται τὸν ἄρτον τῶν εὐτυχῶν καὶ δυστυχῶν ἡμερῶν τῆς οἰκογενειακῆς συμβιώσεως, ὑπὸ τὴν στέγην τοῦ πρώτου προγονικοῦ των σπιτιοῦ, ὑπὸ τὴν στέγην τοῦ πρώτου ἀφανοῦς καὶ ταπεινοῦ οἰκίσκου των, ὑπὸ τὴν στέγην τοῦ πρώτου ριζικοῦ.

Τὰ τέσσαρα ἀδέλφια εἶναι :

Ἄ) Ο Κώστας, ὁ Παπαρίζος, ὁ Κύρκας καὶ ὁ Γιάννης (⁴).

Ἄ) Ο Κώστας εἶναι ὁ περίφημος, γκωστός Γραμματικὸς καὶ Ὑπουργὸς τῶν Οἰκονομικῶν τοῦ Ἄλῃ—Πασᾶ, ὁ Παπαρίζος εἶναι ἓνας ταπεινὸς ὄχι ὅμως ἄκακος Λευίτης τῆς κωμοπόλεως Βουρπιάνης, ὁ Κύρκας εἶνε ἓνας μὲ καλλιτεχνικὸ τάλαντο ξυλουργὸς ἀκαμάτης, ποὺ ἐξοικονομεῖ μὲ τὸν ἰδρωτὰ τοῦ προσώπου του τὸν ἄρτον τῆς οἰκογενείας του, πλουτίζει τὸ σπίτι του ἐντίμως καὶ δανεῖζει μάλιστα καὶ ὅλους τοὺς ἀδελφούς του, ὁ δὲ Γιάν-

1) Ἡ περισυλλογὴ ἰδίᾳ τῆς πάσης φύσεως ἀλληλογραφίας, ὡς καὶ τῶν οἰκογενειακῶν διαθηκῶν, εἶναι πολὺτιμον ὑποβοηθητικὸν Ἄρχειον γύρω ἀπὸ τὴν σύνταξιν τῶν Χρονικῶν τῶν διαφόρων χωρίων. Στὴν ἀλληλογραφία ἰδίως καὶ στὲς διαθηκὰς διακρῖνίζονται πλεῖστα προβλήματα διὰ τὰ διάφορα τζάκια τοῦ Χωριοῦ σχετικῶς μὲ τὲς διασταυρώσεις, τὲς κληρονομικὰς ἐπιβαρύνσεις καὶ τὲς ἄλλες πολὺτιμες ἱστορικὰς πληροφορίες.

2) Κώστας Παπανικολάου ὁ Γραμματικὸς ἦτο τὸ πλήρες ὄνομα τοῦ Κώστα (πρβ. Εὐριπ. Σούρλα, Κώστας Γραμματικὸς Ἡπειρ. Χρονικὰ 1938 σελ 32).

3) Ὑπῆρχε καὶ πέμπτος ἀδελφὸς ὁ Στέργιος ποὺ ἐχώρισε στὰ 1799 Αὐγούστου 20, (Πρβλ. Κύρκα Παπανίκου ἐνθύμησιν τοῦ ἔτους 1807). Ἐκτος ἐπίσης ἀδελφὸς ὁ Ἀντώνης ἐμπῆκε νεώτατος ὡς γαμβρὸς καὶ ὡς προστάτης τοῦ σπιτιοῦ τῆς Θεοδόσενας Τσαούση (Προγόνου τῆς νῦν οἰκογενείας Ἀνδρέα Δούμαρη ἢ Κώστα Γεωργάκη).

(Πρβλ. ἐπίσης Κύρκα Παπανίκου ἐνθύμησιν τοῦ ἔτους 1813).

4) Ὁ Γιάννης ἐχώρισε ἀπὸ τὸ πατρικὸ σπίτι ὅταν γύρισε ἀπὸ τὴν Βλαχιά (Πρβλ. κατωτέρω Κύρκα Παπανίκου ἐνθύμησιν τοῦ ἔτους 1807)

νης εἶναι ταξιδεμένος στὴ Βλαχιά πὺν γυρίζοντας στὸ χωριὸ χτίζει καινούργιο σπίτι, χώρια ἀπὸ τὰ ἄλλα τὰ ἀδελφία του (1).

Ὁ Κώστας ἔρχεται πρῶτος στὰ γράμματα, στὴν ὀρθογραφία καὶ στὴν καλλιτεχνικὴ δεξιότητα, ὁ Παπαρίζος δεύτερος, ὁ Κύρκας τρίτος καὶ ὁ Γιάννης τελευταῖος.

Φίλιππος Στέργιος ἦτανε ὁ πατέρας των, Γιάννης Στέργιος ὁ παπποῦς των καὶ Στέργιος Στεργιάδης ὁ πρόπλαπός των (2).

Ἴδου ἐν μικρογραφίᾳ τὸ δένδρον τῆς γενιᾶς των.

Στὰ 1813 τὰ ἀδελφία ἐχωρίσθησαν. Τὸ ἔγγραφο τὸ χωριστικόν, γραμμένον μὲ τὸ χέρι τοῦ Κώστα Γραμματικοῦ, περιεσώθη καὶ ἐδημοσιεύθη (3) ὑπὸ τοῦ χαράσσοντος τὰς γραμμὰς ταύτας.

Ὁ Παπαρίζος (4) ἔμεινε στὰ πατρικὰ σπῆτια, ὁ Κώστας κάθισε στὸ παλάτι τοῦ (5) πὺν εἶχε χτίσει, ὁ Κύρκας (6) «ἐπῆρεν σπητότοπον εἰς τὸ μέρος τῆς πατρικῆς ἀχυρώνας, ἐκεῖ ἔχει νὰ φκιασθοῦν τὰ ὀσπῆτια του εἰς τὰ ὁποῖα πρώτη Ἀπριλίου ἔχει νὰ ριχθῆ θεμέλιον καὶ ἔχει νὰ πληρώσῃ ὁ Παπαρίζος γρόσια χίλια δι' ἀμοιβὴν ὅπου ἐκάθισεν εἰς τὰ πατρικὰ του σπῆτια (7)», ὁ Γιάννης ἐκάθισεν στὰ καινούργια σπῆτια του ὅπου ἔφκιασεν (8).

Ἐως ὅτου τελειώσῃ τὸ σπίτι τὸ καινούργιο ὁ Κύρκας θὰ ἔμεινε κι' αὐτὸς στὸ προγονικόν.

«Τὸ σπῆτι τοῦ Κύρκα (9) ἔχει νὰ γίνῃ, ὡσὰν τοῦ Γιάννη, λείποντας ἢ ταράτζα (10)».

Μοιράσθησαν ἐπίσης τὰ ἀδελφία καὶ τὰ σελιά.

«Ὁ Παπαρίζος πῆρε τὸ ἀνάλογον μέρος του ἀπὸ τὸ κάτω καὶ δίπλα ἀπὸ τὸ πατρικόν του ὀσπῆτι καθὼς ἐβάλθησαν τὰ σύνορα» (11)

«Ὁ Γραμματικὸς ἐπῆρε τὰ σελιά τοῦ Χρήστου Τζούμη καὶ τὸν κῆπον

1) Κύρκα Παπανίκου, ἐνθύμησις τοῦ ἔτους 1807.

2) Τὰς πληροφορίας μετέδωκεν ἡμῖν ὁ καθηγητὴς Βασίλειος Δημάρατος, ἐκ τῶν ἀπογόνων τῆς οἰκογενείας Κύρκα Παπανίκου.

3) Εὐρ. Σούρλα, Κώστας Γραμματικὸς σελ. 70—72.

4) Παπποῦς τοῦ Λουκᾶ Δημαράτου, ἱατροῦ.

5) Εὐρ. Σούρλα, Κώστας Γραμματικὸς σελ. 49.

6) Παπποῦς τοῦ Βασιλείου, Κύρκα καὶ Χρίστου Δημαράτου.

7) Εὐρ. Σούρλα, Αὐτόθι σελ. 70.

8) Ὅταν γύρισε ἀπὸ τὴν Βλαχιά.

9) «Τὸ χάκι γιὰ τὸ καινούργιο σπῆτι ἔδωκεν ὁ Παπαρίζος καὶ ὁ Κώστας ἔδωκεν τὰ περόνια καὶ τὸ γέννημα, τὰ δὲ ἄλλα ὅλα μοναχός μου, «ἐξόδιασα 6000 γρόσια, χόρια τὰ σανίδια» (Πρβλ. Παπανίκου, Ἐνθύμησις).

10) Εὐρ. Σούρλα, Κώστας Γραμματικὸς σελ. 71.

11) Τοῦ Αὐτόθι, Αὐτόθι σελ. 71.

του καὶ ἓνα κομμάτι πατρικὸν σελιό, καθὼς ἐβάλθηκε τὸ σύνορον». (1).

Ἐπιπλέον «πῆρε σελιό ἐμπροστὰ στὸ σπῆτι του» (2)

Ἡ πατρικὴ καλύβα (3) ἔμεινε τοῦ Κύρκου. «Ἐτῆς ἔγιναν. Καὶ οὕτως ἔγιναν τέσσερα παρόμοια καὶ ἐπῆρεν ὁ καθένας ἀπὸ ἓνα εἰς ἕνδειξίν τους» (4).

Ἀπὸ τὸ παραπάνω χωριστικὸν ἔγγραφο ὁ προσεκτικὸς ἀναγνώστης μπορεῖ νὰ βγάλῃ τὰ ἑξῆς συμπεράσματα :

α) Τὸ πρῶτο ριζικὸ των ἔπρεπε νὰ παραμείνῃ ὑπὸ τὰς εὐλογίας κάποιου ἀντιπροσώπου τῆς ἐκκλησίας καὶ γι' αὐτὸ ὅλοι ὑποχωροῦν καὶ δέχονται χωρὶς ἀντίρρηση νὰ ἀποχωρήσουν τῆς πρώτης πατρικῆς στέγης, χωρὶς νὰ ρίξουν κλῆρο.

β) Ὁ χωρισμὸς ἔγινε σὲ προχωρημένην ἡλικίαν ὄλων τῶν ἀδελφῶν, σὲ ἐποχὴ δηλαδὴ ποὺ ὁ καθένας τους εἶχεν δώσει δείγματα τῆς ἀξίας του καὶ τῆς ἐργατικότητός του.

γ) Ὁ Κώστας πέθανε 25 χρόνια μετὰ τὸν χωρισμὸν, ὁ Κύρκος ὕστερα ἀπὸ 32 χρόνια, περὶ τῶν ἄλλων δύο (5) δὲν ξεύρομεν τίποτα.

δ) Ὁ χαλασμὸς (6), ὁ τρίτος τοῦ Κώστα ἀπὸ τὸ Σιλιχιάση, ὁπότε ἐκάθη καὶ τὸ παλάτι του, ἔγινε στὰ 1826 Ὀκτωβρίου 9, δηλαδὴ ὕστερα ἀπὸ 13 χρόνια.

Προχωροῦμε εἰς τὴν διαπίστωσιν καὶ ἄλλων λεπτομερειῶν γύρω ἀπὸ τὴν οἰκογενειακὴν τῶν συμβίωσιν.

Αἱ σχέσεις τῶν ἀδελφῶν, πρὸ τοῦ χωρισμοῦ καὶ ὕστερα ἀπ' αὐτόν, δὲν ὑπῆρξαν κατὰ βάθος οὐδέποτε εἰρηνικαί. Ἰδίως αἱ προστριβαὶ μετὰ τὸν Παπαρίζον εἶναι πλέον ἢ χαρακτηριστικαὶ καὶ προδίδουν χαρακτῆρα ὅστις δὲν ἦτο ἑναρμονισμένος πρὸς τὸ ἱερατικὸν του ἐπάγγελμα.

Σὲ κάποια τοῦ ἐνθυμῆσι, ἀχρονολόγητη μὲν ἀλλὰ πιθανῶς τοῦ 1822, σημειώνει ὁ Κύρκος τὰ ὅσα τοῦ χρωστάει ὁ Παπαρίζος, δηλαδὴ οὔτε πολὺ οὔτε λίγο 18.000 γρόσια τῆς τότε ἐποχῆς.

Καὶ προσθέτει ἐπιγραμματικὰ τὰ ἑξῆς τὰ ὁποῖα μετὰ τὴν ζωηρότητα καὶ τὸ χρῶμα τῆς ἐκφράσεώς των ζωντανεύουν τὰ συναισθήματα καὶ ἀποχρωματίζουν σὲ ἀδρὲς γραμμὲς τὸν χαρακτῆρά του.

Ἄλλ' ἄς τὸν ἀφίσωμεν νὰ μιλήσῃ ὁ ἴδιος :

«Μὲ φόβον Θεοῦ καὶ τῆς ψυχῆς μου, ἐγὼ δίδω τ ζ ε β ά π ι σ τ ὸ ν τ ι-

1) Τοῦ Α ὑ τ ο ὕ, Αὐτόθι σελ. 71

2) Τοῦ Α ὑ τ ο ὕ, Αὐτόθι σελ. 71.

3) δηλ. ἡ ἀχυρώνη.

4) Ε ὑ ρ. Σ ο ὕ ρ λ α, Κώστας Γραμματικὸς σελ. 71 ;

5) Περὶ τοῦ ἀδελφοῦ των Στέργιου, οὐτινος ἀπόγονος ὁ Γιάννης Φ. Δημάρατος ἐκ Πρεβέζης μπορεῖ νὰ δώσῃ οὗτος ἐν καιρῷ σχετικὲς πληροφορίες.

6) Ε ὑ ρ. Σ ο ὕ ρ λ α, Κώστας Γραμματικὸς σελ. 23.

βάνι τοῦ Θεοῦ ἐν ἡμέρα κρίσεως δὲν μπόρεσα μὲ κανένα τρόπον οὔδε καλὸν οὔδε μὲ κακό, καὶ ἡ ἀφεντιά σας, Κριταί, σᾶς τὰ ἀφίνω διαθήκη τοὺς παιδιοὺς μου ὅπου τ' ἄφησα μ πορτζηλέμενα (1) καὶ νὰ μοῦ πάρετε τὸ δικό μου καὶ νὰ τὸ δώσετε τοὺς παιδιοὺς μου νὰ βγάλουν τὸ πόρτζητους (2) σᾶς τὸ χαλεύω (3) στὸ ντιβάνι τοῦ Θεοῦ αὐτὸ τὸ τζεβάπι (4), καὶ ἔστω εἰς ἔνδειξιν ἀληθείας.

Κύρκας Παπανίκου ἔγραψα»

Ἐκρηξις ψυχικὴ ἠφαιστειώδους μορφῆς ποὺ προδίδει ψυχὴν ἣτις δὲν ἠνείχετο τὸ ψεῦδος καὶ τὴν ἀδικίαν.

Καὶ ἀλλαχοῦ τῆς ἰδίας ἐνθυμήσεως ἀναγράφει :

«Ὁ Παπαρίζος πῆρε καὶ τὸ ἀμπέλι στὸν Τζέρο δὲν θέλησε νὰ το μοιράσουμε. Ἡ ἀφεντιά σας, Κριταί, ὅπου σᾶς ἔχει ὁ Θεὸς βεκίλιδες νὰ δώσετε τὸ δίκαιο τοὺς παιδιοὺς μου.

Σᾶς ἔχω τὸν Θεὸν χαβαλέν (5)».

Εἶναι ἡ ἔκρηξις τοῦ πόνου ποὺ χαρακτηρίζει τὴν βιαιότητα θρησκευτικότητας τῶν ἀνθρώπων ἐκείνων οἱ ὅποιοι μέσα στῆς ἀδικίας τὸ ἀντίκρισμα προσέφευγον εἰς τὸν Θεὸν ὡς δικαστὴν καὶ τιμωρὸν τῶν ἀνθρωπίνων ἀδικῶν πράξεων καὶ μάλιστα ὅταν εἶχον τὴν συνείδησιν ὅτι αἱ ἀδικίαι αὐταὶ προήρχοντο ἀπὸ ἀνθρώπους ὄχι μόνον τοῦ ἰδίου αἵματος ἀλλὰ καὶ λόγῳ τοῦ ἱερατικοῦ τῶν σχήματος ἐνσαρκώνοντάς τοῦλάχιστον συμβατικῶς τὴν θρησκευτικότητα καὶ τὴν δικαιοσύνην.

Παρεμπιπτόντως θὰ ἦτο περιττὸν νὰ ἐξαρθῆ ἡ λογοτεχνικὴ ἀξία μερικῶν ἐπιγραμματικῶν ἐκφράσεων (6) ποὺ εἶναι διαμάντια ἀληθινὰ τῆς λαϊκῆς γλώσσης καὶ τῆς λαϊκῆς ψυχῆς.

Καὶ τελετῶν τὸ ἀποκορύφωμα τῆς ὀργῆς του στὸ περιθώριον τῆς ἐν λόγῳ ἐνθυμήσεως μὲ τὰ ἑξῆς.

«Τὰς δούλεψές μου, ὅσα ἔβγαζα τὰ ἔδιδα τοῦ Παπαρίζου μὲ ὄρκον καὶ ἤμιον ὅλο στὴν ὑπακοή τους, στὸ ποτάμι μοῦ λέγαν, στὸ γκρεμό».

Καὶ ὀλίγον κατωτέρω στὸ περιθώριον τῆς ἰδίας ἐνθυμήσεως (7).

«Εἴχαμε κουβέντα νὰ μοῦ πωλήσῃ ὁ Παπαρίζος ἀπὸ πάνω στὸ σπίτι 15 ποδάρια τόπον ἀπὸ τὸν μέτρον ἀπάνω, ἐπειδὴ εἶχε χαβαλέν τὸ σπίτι καὶ

1) Χρεωμένα.

2) Χρέος.

3) Τὸ ζητῶ.

4) Ἀπάντησιν.

5) Ἡ θεία δηλονότι δικαιοσύνη ἐπικρέμαται ἐπὶ τῶν κεφαλῶν σας. Προσέξατε.

6) Ἐχουν ἐξαρθεῖ αἱ φράσεις αὐταὶ διὰ παχυτέρων γραμμάτων.

7) Τοῦ ἔτους 1822.

δὲν ἠθέλησεν εἶναι καὶ τὸ γράμμα τοῦ Κώστα Σούρλα (1) ὅπου φανερώνει»

Ἐπίσης ἐκφράζει παράπονα καὶ κατὰ τοῦ Κώστα, ὅτι δῆθεν τοῦ χρώσταε 33.000 γρόσια «καὶ ὅτι πάλεψε (2) μὲ τὸ δίκηο του καὶ στὸν Ἄλῃ - Πασᾶ», ἀλλὰ τὸν ἐδωροδόκησαν δῆθεν τὸν Ἄλῃ - Πασᾶ καὶ ἔτσι δὲν μπόρεσε νὰ κάμη τίποτε.

Γενικὴν μομφὴν κατὰ τῶν ἀδελφῶν του συλλήβδην, χωρὶς νὰ τοὺς κατονομάζει, διατυπώνει στὴν περίπτωσι πού οἱ ἀδελφοί του εἶχον βαλθῆ νὰ τοῦ κάμουν τὸ σπίτι ἀμιλικόν (3).

Πάντως ἡ στάσις του πρὸς τὸν Κώστα τὸν Γραμματικὸν εἶναι κάπως ἡπία γιατί ἐκεῖνος λόγῳ τῆς ὑπηρεσίας του στὴν Αὐλὴ τοῦ Ἄλῃ - Πασᾶ τοῦ εἶχεν ἐξεύρει κατὰ καιροὺς ἐργασίαν καὶ προσοδοφόρους ἐπιχειρήσεις.

Εἰς ἐνθύμησίν του, ἐπὶ παραδείγματι τοῦ ἔτους 1803, ἀναγράφεται ὅτι εἰργάσθη εἰς τὸ Κάστρο τοῦ Χαντακιοῦ (4) στὰ Γιάννενα.

Εἰς ἄλλην ἐνθύμησιν τοῦ ἔτους 1807 ἀναφέρει τὰ ἐξῆς :

«Ἐγὼ ἤμουν στὸ Χάνι τῆς Τζαρσόβας ὅπου τὸ ἔφκιασα μὲ προσταγὴν τοῦ Βεζύρ Ἄλῃ - Πασᾶ».

Ἀπὸ ἄλλην ἐπίσης ἐνθύμησίν (5) του τοῦ ἔτους 1812 φαίνεται ὅτι εἰργάσθη καὶ εἰς Πρέβεζαν ὡς ἐπιστάτης ἐργατῶν.

1) Κώστας Σούρλας εἶναι ὁ πεθερὸς του, δηλαδὴ ὁ πατέρας τοῦ προπάπου μου Γιάννη Σούρλα, πού ἦταν ὅλα τὰ χρόνια Γενικὸς Προεστὼς τῆς Ἐπαρχίας Κονίτσης.

Μὲ τὴ γενιά τοῦ Κώστα Γραμματικοῦ εἶχε ἔλθει εἰς διασταύρωσιν τὸ ἀρχοντικὸ τῶν παππούδων μας (Πρβλ. Εὐρ. Σούρλα, Κώστας Γραμματικὸς). Οἱ παπποῦδες καὶ οἱ παλιότεροι γενικῶς προσεῖχαν παρὰ πολὺ τὸ πρόβλημα τῶν διασταυρώσεων καὶ ἦσαν ἐκλεκτικοὶ στὸς γάμους των. Οὐδέποτε ἡ σπανίως τζάκι καλὸ κατήρχετο σὲ ξεπεσμό μὲ ἀτυχεῖς διασταυρώσεις.

Φρονοῦμεν πὺς ἓνας βιολογικὸς ἀπολογισμὸς στὴν ἱστορίαν τῶν ἐπὶ μέρους γενῶν ἢ τετακῶν νὰ φέρη πάντοτε εἰς φῶς σπουδαῖα συμπεράσματα ὡς πρὸς τοὺς ἀπογόνους 2ης καὶ 3ης ἢ 4ης γενιᾶς μεταγενεστέρως καὶ συνεπῶς εἶναι πλέον ἢ ἐπιβεβλημένον εἰς μίαν συγχρονισμένην πατριδογνωστικὴν ἐρευναν.

(Πρβλ. Εὐρ. Σούρλα Διάγραμμα ἐρεύνης τῆς Στενωτέρας Πατρίδος, Ἐκπαιδ. Χρονικὰ 1940 σελ. 290—300).

Εἰς ἐνθύμησιν τοῦ ἔτους 1806 ὁ Κύρκας ἀναγράφει ἐπίσης τὰ ἐξῆς σχετικὰ πρὸς τὸν Κώσταν Σούρλαν.

«Εἰς τὸν πεθαμὸ τοῦ ὁ Σούρλας ὁ πεθερὸς μου, τοὺς ἀφῆκεν διαθήκην νὰ μοῦ δώσουν κ' ἐμένα, αὐτοὶ ξεύρουν πόσα.»

2) Κύρκας Παπανίκου, Ἐνθύμησις τοῦ ἔτους 1822.

3) Στρατῶνα διὰ ἀπόσπασμα Τουρκικῆς φρουρᾶς πού ἔμενε μονίμως στὸ χωργιὸ ἢ ἤρχετο παροδικῶς (Κοσιάδα).

4) Δηλ. στὴν περίφημον τάφρον τοῦ Βοημούνδου ἣτις περιέζωνε τὸ φρούριον τῶν Γιαννίνων.

5) Κύρκας Παπανίκου, Ἐνθυμήσεις (Αὐτόθι Μέρους Β').

«Σημειῶνω τὴν διαφορὰν μου ὅπου εἶχα μὲ τὸν Κύρ Κώσταν ἀπὸ ἀργάτες τῆς

Καὶ συνεχίζει πληροφοριακῶς διὰ τῶν ἐξῆς τὴν ὡς ἄνω ἐνθύμησίν του.

«Ἀπανοθιὸ εἶχε προστάξει ὁ Βεζύρης ἀφέντης μας τὸν Κύρ Κόστα νὰ τοῦ βρῆ με τὸν Ταχίρη καὶ ἄλλους ταβαντζήδες ἀπὸ ὄξο καὶ νὰ πᾶνε νὰ τοῦ φκιάσουνε ὄντιάδες στὴν Πλαγιὰ στὸ Κάστρο καὶ ὁ Νικόλας ὁ γυναικάδελφός του δὲν θέλησε νὰ πάγη καὶ μοῦ γένηκεν φόρτωμα ἐμένα, νὰ πᾶς ὅτι ἀπὸ μὰς τὸ γυρεύει ὁ ἀφέντης μας καὶ τὸ ἀχαμνὸ»

«Καὶ πῆγα στὴν Πλαγιὰν (1) καὶ ἐμπίτησα (2) τὴν ἀφεντικὴ τῶν δουλειῶν».

Ἀργότερα ἀπεστάλη εἰς Σαγιαδά (3) ὑπὸ τοῦ Γραμματικοῦ, στὰ 1806 δούλεψε στὸ γεφύρι τοῦ Τεπελενιοῦ, ἀργότερα καὶ σὲ ἄλλα μέρη.

Γενικὰ τὸ μέγιστον μέρος τῆς δράσεώς του καὶ τῆς χρηματικῆς του περιουσίας τὸ ὀφείλει εἰς τοιοῦτου εἴδους ἐπιχειρήσεις.

Ὡς πρὸς τὴν ἀκίνητον περιουσίαν του ὑπάρχουν ἐπίσης ἀρκετὰ στοιχεῖα εἰς τὰς ἐνθυμήσεις του, στοιχεῖα ποὺ ἐπιτρέπουν νὰ μορφώσωμεν κάποιαν γνώμη καὶ διὰ τὰς προσόδους του τὰς ἐτησίας γύρω ἀπὸ τὴν ὑπόλοιπον περιουσίαν του ἢ ὁποῖα ἀπετελεῖτο κατὰ τὸ πλεῖστον ἀπὸ πρόβατα, τὰ ὁποῖα ξεχειμάζε στὴν Σαμαρίνα με τὸν Μίχον Νάκου.

«Τὰ πρόβατά μου, λέγει (4) τάχα στείλει τοῦ Ζησοῦλη (5) διὰ νὰ μοῦ τὰ βάλῃ νὰ ξεχειμάσουν».

Τᾶδωσεν ὁ Ζησοῦλης καὶ ἔκαμην τὸ παζάρι πρὸς παράδες 33 τὸ κεφάλι καὶ τὰ πῆρεν ξέκομα».

Στὰς 5 Δεκεμβρίου (6) τὰ κατέβασε τὰ ἰδικὰ του μέσα στὸ μανδρὶ ἀπὸ ἀπὸ τὸ χινόπωρο, τὰ δικὰ μου τᾶστειλε ψηλὰ στὸ χιονοποργιό».

Τὰ πρόβατα ἦταν 630. Ἀπὸ αὐτὰ ὅμως ἐψόφισαν (7) τὰ 270 καὶ ἔμειναν 330.

Πρόβητας μεμαρτυρημένο με γνωστὸς ἀξιόπιστος ἀνθρώπος τὸν καιρὸ ὅπου διέτριψεν ὁ Ἄλῃ - Πασᾶς ἀφέντης μας ἀργάτες νὰ δουλεύουν στὰ χαντάκια τῆς Πρεβέζας, εἶχε πιάσει ὁ Κύρ Κώστας μαζὺ με τὸ Στέργιον διὰ 200 ἐργάτες ἀπὸ Βέργια (δηλ. Βέρροϊαν Μακεδονίας) καὶ Ἄλασόνα (δηλ. Ἐλασσῶνα Θεσσαλίας), ἔπιασα καὶ ἐγὼ τῆς Σιατίστης 50 νεφέρια πρὸς 50 γρόσια τὸ νεφέρι».

1) Περιοχὴν Πρεβέζης.

2) Ἐτελείωσα, ἔφερα εἰς πέρας.

3) Κύρκα Παπανίκου (Ἐνθυμήσεις, Αὐτόθι Μέρος Β') «Καὶ ὕστερα μ' ἔστειλε στὴν Σαγιαδά, μοῦ εἶπεν ὁ Κύρ Κώστας ἀφησέ μου τὰ δεφτέρια καὶ τὲς ὁμολογίες νὰ κοιτάξω νὰ συμαζόνω ἄσπρα καὶ τοῦ τὰ ἔδωκα ὅλα». (Ἐνθυμήσεις ἔτους 1812).

4) Τοῦ Αὐτοῦ, Ἐνθυμήσεις (1815 Μαρτίου 28).

5) Σαμαρνώτη.

6) Τοῦ ἔτους δηλ. 1815.

7) Δόγῃ πείσματος καὶ κακογνωμίας τοῦ συνταίρου τοῦ Μίχου Νάνου (Σαμαρνώτη) (Προβλ. Αὐτόθι ἐνθυμήσιν ἔτους 1815).

Περιουσία δηλαδή, παρὰ τὴν ἀτυχὴ τῆς χρονιᾶς ἐκείνην διαχειρίσιν, οὐχὶ εὐκαταφρόνητος καὶ λίαν προσοδοφόρος.

Πάντως ζημίαι ἐλαφραὶ ἀπὸ τὰς συναλλαγάς, ὅχι ὅμως ὀδυνηραί.

Ἀπὸ τὴν ἐν Βουρμπιάνῃ ἄλλην ἀκίνητον περιουσίαν του κατὰ ὑπολογισμούς του ποὺ ἀναγράφει εἰς ἐνθύμησιν τοῦ 1820 συνάγεται ὅτι εἶχεν τὰς ἑξῆς προσόδους :

820	ὄκ. κρασί (¹)
40	» ῥακί
8	ταγάρια καλαμπόκι
3	» κριθάρι
1	» φασόλια.

Ποσότητες δηλονότι ποὺ μπορούσαν νὰ ἐξασφαλίσουν πλέον ἢ ἄνευ τὴν Ζωὴν τῆς χρονιᾶς δι' ἀνταλλαγῆς ἢ πωλήσεως τῶν πλεοναζόντων εἰδῶν καὶ προμηθείας ἄλλων.

Ἀπὸ τὸ δεφτέρι ἐπίσης τῶν λογαριασμῶν του φαίνεται ὅτι εἶχε δανείσει κατὰ καιροὺς ἄρκετὰ χρηματικὰ ποσὰ εἰς πλείστους συγχωριανούς του καὶ ἄλλους.

Πολλῶν προϊόντων ἐγένετο ἀνταλλαγὴ εἰς εἶδος.

Εἰς ἐνθύμησίν του τοῦ ἔτους 1806 ἀναγράφονται μεταξὺ ἄλλων καὶ τὰ ἑξῆς :

«Τοὺς ἔδωσα τὸ κρασί καὶ μοῦ δόσαν (²) τὸ ἀλεῦρι».

Ἀλλὰ καὶ γενικωτέρου ἱστορικοῦ περιεχομένου πληροφορία ὑπάρχουν ἐπίσης ἐγκατεσπαρμένα εἰς τὰς ἐνθυμήσεις του : ἐπὶ παραδείγματι διὰ τὸν λοιμὸν ἢ πανούκλαν (³) ποὺ ἐνέσκηψεν εἰς Βούρμπιανην κατὰ τὸ 1806.

Ἐπίσης καὶ διὰ πλείστας οἰκογενείας τοῦ χωριοῦ συγγενικὰς ἢ μὴ, μὲ τὰς ὁποίας ἤρχετο εἰς συναλλαγάς, ὑπάρχουν σχετικαὶ πληροφορία πολῦτιμοι.

Τοιαύτη ἐν γενικαῖς γραμμαῖς ἢ δρᾶσίς του καὶ ἡ περιουσία του (⁴).

1) 820 ὄκ. × 12 παράδες ἢ ὄκᾶ δρ. 246.

40 ὄκ. × 1 γρόσι > > 40.

Πρβλ. (Αὐτόθι ἐνθύμησιν ἔτους 1820)

Πρόσθετες στὰ ἀνωτέρω ἀπὸ πέντε περγουλιές τοῦ σπητιοῦ εἰσόδημα ἄλλας 160 ὄκ. κρασί καὶ 10 ὄκ. ῥακί.

2) Ἐνα εἶδος σημερινοῦ κλήριγκ τὸ ὁποῖον φαίνεται ὑπῆρχε σὲ μεγάλη διάδοσι κατὰ τὴν ἐποχὴ ἐκείνη.

3) Πρβλ. καὶ Ἀπ. Βεηζαδὲν ἢ Πανούκλιν ἀποκληθέντα.

4) Σὲ ἓνα ξεχωριστὸ χειρόγραφο του τοῦ ἔτους 1839 ὑπάρχει κάποια σημείωσις του γιὰ τὴν κινητὴν περιουσίαν τῶν πρώτων ἐτῶν τὴν ὁποίαν ἐχρησιμοποίησε ἐν εἶδει κεφαλαίου, ἀνήρχετο δὲ κατὰ τοὺς ὑπολογισμούς του σὲ 30,000 περίπου ἄσπρα.

Ἐ σημειῶνω τί ἄσπρα εἶχα δικὰ μου ἀπὸ ἐξ ἀρχῆς καὶ ὅσα μοῦ χρωστᾶει ὁ συμ-

Διὰ μέσου ὅμως τῶν δημοσιευομένων ἐνθυμήσεων συλλαμβάνεται ἀνά-
γλυφος καὶ εἰκὼν τοῦ χαρακτηῆρός του.

Ἐν πρώτοις μιὰ βαθειὰ θρησκευτικὴ πίστις διακρί-
νει τὸν χαρακτηῆρά του.

Τὸ θρησκευτικὸν συναίσθημά του εἶναι ὁ ὀδηγὸς καὶ ὁ ῥυθμιστὴς τῶν
πράξεών του, τὸν Θεὸν δὲ ἐπικαλεῖται ὡς τιμωρὸν τῆς ἀδίκου πρὸς αὐ-
τὸν συμπεριφορᾶς τῶν ἀδελφῶν του.

Σᾶς ἔχω τὸν Θεὸν χαβαλέν, λέγει πρὸς τὰς συγχρόνους του οἱ
ὁποῖοι καλοῦνται ὑπ' αὐτοῦ νὰ παίξουν ρόλον δικαιοκρίτου καὶ
δικαστοῦ διὰ τὰς διαπραχθεῖσας πρὸς αὐτὸν ἀδικίας ἐκ μέρους τῶν
ἀδελφῶν του.

Ἡ ἀδελφικὴ του ἀγάπη ξεχωρίζει, κατὰ δεύτερον λόγον καὶ ἀνά-
γεται σὲ μιὰ πρωτεύουσα καὶ ἰθύνουσα ἀρετὴ τοῦ χαρακτηῆρός του.

Ἀπονήρευτος καὶ ἀγαθὴ φύσις κατὰ βάθος ἐξυπηρετεῖ τοὺς ἀδελφούς
του μὲ ἀφοσίωσιν καὶ ἀγάπην.

«Τὲς δούλεψές μου καὶ ὅσα ἔβγαζα τὰ ἔθια τοῦ Παπαρίζου μὲ ὄρκον
καὶ ἤμουν ὅλο εἰς τὴν ὑπακοή τους, στὸ ποτάμι μοῦ λέγαν, στὸ γκρεμό» (1).

Ἡ ἀφιλοκέρδεια συνεπῶς καὶ τὰ πραγματικὰ αἰθήματα τῆς ἀδελ-
φικῆς ἀγάπης συνοδευόμενα ἀπὸ μιὰ ὑπέριστα ἀφοσίωσιν εἰς τὴν ἰδέαν
τοῦ στενοῦ οἰκογενειακοῦ καὶ ἀδελφικοῦ περιβάλλοντος ξεχωρίζουν σὰν ἀδρῆς
πινελιὲς γύρω ἀπὸ τὸν χαρακτηῆρά του.

Καὶ ὅλα αὐτὰ πλαισιώνονται μὲ ἓνα πραγματικὸ πατρικὸ φίλτρο,
μὲ μιὰ ἀφοσίωσιν πρὸς τὰς οἰκογενειακὰς παραδόσεις καὶ
μὲ μιὰ λατρεῖαν πρὸς τὸ προγονικὸ του σπίτι (2).

Καὶ ὡς προβολὴ ὅλου αὐτοῦ τοῦ ὠραίου συμπλέγματος τῶν ἀρετῶν του
προστίθεται ὁ πόθος του ὁ βαθὺς ὅπως μεταδῶσιν εἰς τὰ παιδιά του καὶ στοὺς
ἀπογόνους του γενικὰ τὴν ἀγάπην καὶ τὴν ὁμόνοιαν, ὁ πόθος του ὁ φλογε-
ρὸς ὅπως μεταγγίση καὶ κατὰ τὴν ἐπιθανάτιον στιγμὴν του κάτι τι ἀπὸ τὸ φῶς
τῆς καρδιᾶς του.

πέθερός μου Σούλης :

Δικά μου 30.000 ἄσπρα».

Σούλης 1,545

Σοῦμα 31,545 ἄσπρα».

1) Κύρκα Παπανίκου, Ἐνθυμήσεις τοῦ ἔτους 1820.

2) Τοῦ Αὐτοῦ, Ἐπιστολὴ τοῦ ἔτους 1845 πρὸς τὰ παιδιά του, σὰν ἓνα εἶδος
τελευταίας ὑποθήκης.

«Καὶ τότε τοὺς κατάλαβα τοὺς ἀδελφούς μου ὅπου εἶχαν βαλθεῖ ἀμειλικὸν
νὰ μοῦ κάμουν τὸ σπίτι μου καὶ τὴν οἰκογένειάν μου, σὰν Φαραὸς τοὺς
ἔβρισα».

Μὲ λίγα λόγια ὁ ἀντάξιος αὐτὸς ἀδελφὸς τοῦ Κώστα Γραμματικοῦ, ἀνάλογα μὲ τὲς συνθήκες καὶ τὴν ἀτμόσφαιρα τῆς ἐποχῆς του :

Ἔζησε ἀξιολογικά, ἐπάλαμψε τίμια καὶ ἐκοπίασε σκληρά.

Γ΄.

Καὶ ἤδη ὁ ἀγαθὸς γέρον, πού ἠνέχθη πλείστας ἀτασθαλίας καὶ ἀδικίας εἰς βῆρος του, ἀντικρίζει τὸ δειλινὸν τῆς Ζωῆς του σὰν ἓνας τίμιος στρατοκόπος πού ἀποδύομενος τὸν μανδύαν τοῦ δουλευτοῦ, περιβάλλεται τὸν τοῦ ἀπομάχου καὶ κάμνει διάθεσιν τῆς κινητῆς καὶ ἀκινήτου περιουσίας του κατὰ τρόπον τέτοιον ὥστε καὶ αὐτὸς νὰ ζήσῃ ἀξιοπρεπῶς τὰ ὑπόλοιπα χρόνια τῆς Ζωῆς του καὶ τὰ παιδιά του νὰ προτρέψῃ εἰς ἐργασίαν γιὰ νὰ ἔχουν δικαίωμα συμμετοχῆς εἰς τὸ «μουλκί του (1)».

Ὁ μὴ ἐργαζόμενος μηδὲ ἐσθιέτω : αὐτὸ ἦτανε τὸ δόγμα τοῦ Γέρω - Παπανίκου.

Τιμονιέρης γιὰ τὴν περαιτέρω συνέχειαν τῆς ἐργασίας ὁ μεγαλύτερος ὁ γυιὸς του ὁ Ζήσης ἀλλά, γενικὸς ἐπόπτης καὶ ἐπιθεωρητῆς ὁ ἴδιος.

Αὐτὸς ὁ συμφωνητικὸς καὶ ἐνυπόθηκος τρόπος τινὰ τρόπος διαθέσεως τῆς περιουσίας του γίνεται στὰ 1820 Σεπτεμβρίου 20.

Ἔστερα ἀπὸ 24 χρόνια ὅταν βρεῖσκειται πλέον στὸ ἡλιοβασιλεμα τῆς Ζωῆς του συντάσσει τὴν διαθήκην του.

«Ἐσιλοήστικα, λέγει (2) ὁ ὑποφαινόμενος Κύρκας Παπανίκου, ὅτι ἀνθρώπος ὄντας ὑπόκειμαι εἰς τὸ ἄωρον καὶ αἰφνίδιον τοῦ θανάτου καὶ εὐχαρίστως καὶ ἀβιάστως ἐπέταμα τὴν παροῦσαν διάταξιν διὰ νὰ μὴ ἀκολουθήσουν μετὰ τὸν θάνατόν μου σκάνδαλα μεταξὺ τῶν κληρονόμων μου».

Ἄφοῦ ὁμοίωθι ἐρύθμισε στὸ δειλινὸν τῆς Ζωῆς του τὴν ἔφεσιν πρὸς ἐργασίαν γιὰ ὅλου τοῦ οἰκογενειακοῦ του περιβάλλοντος τοὺς ἀντιπροσώπους, ἠλικιωμένους καὶ μὴ, θέλει πρὶν ἢ τὸ λυχνάρι τῆς Ζωῆς του σβύσῃ καὶ παύσῃ τὴν φωτίξιν τριγύρω του, νὰ τοὺς διδάξῃ πῶς ἔστερα ἀπὸ τὴν εὐλογίαν πού δίδει ἢ ἐργασία, τίποτε δὲν εἶναι ἐποικοδομητικὸν διὰ τὴν ἀνθρωπίνην εὐτυχίαν καὶ ἀξιοπρέπειαν, ὅσον ἢ εἰρηνικὴ συμβίωσις καὶ ἢ ἀποφυγὴ ἐρίδων καὶ διαπληκτισμῶν οἰκογενειακῶν.

1) Δηλ. 1 σπίτι, 1 καλύβα, 5 ἀμπέλια, 7 χωράφια, 60 πρόβατα, 20 γίδια. Αὐτὰ τοῦ εἶχαν ἀπομείνει ἀπὸ τὰ 600 κομμάτια πού εἶχεν παλαιότερον.

(Πρὸβλ. Κύρκας Παπανίκου, Ἐνθόμησης ἔτους 1812). Πάντως περιουσία ὄχι εὐκαταφρόνητος ἀλλ' ἀντιθέτως ἀρκετὴ γιὰ νὰ διατρέψῃ ὄχι μίαν ἀλλὰ πολλὰς οἰκογενεῖας ὅταν θὰ δούλευαν.

2) Κύρκας Παπανίκου, διαθήκη τοῦ ἔτους 1844.

Κανονίζει δηλαδή τὰ πάντα μὲ τὴν ὀλοκληρωμένην σκέψιν του πού λές καὶ εἶναι ἀτόφια, ὅπως τὸ ἔδαφος πού ἐκτρέφει ὑγιεῖς καὶ ὄχι ἀρρωστιάρι-
κους ὀργανισμούς.

Εἰς τὴν ἀποφασιστικὴν ὁμως καμπὴν τῆς Ζωῆς του ὁ γέρον στρατοκό-
πος κάμνει καὶ τὸν ἀπολογισμὸν τόσον τῆς Ζωῆς τῆς δικῆς του ὅσον καὶ τῆς
διαγωγῆς καὶ συμπεριφορᾶς τῶν ἀπογόνων του.

Βλέπει τί ἦταν ὑγιές ἀπὸ τὸ οἰκογενειακὸ του δένδρο καὶ τί σάπιο
καὶ σὰν ἓνας δικαιοκρίτης ὑπέρτατος ἀπονέμει τὸν προσήκοντα ἔπαινον.

Ἐπὶ τὰ παιδιὰ του ἄλλα δείχνονται ἄξια τῆς εὐλογίας του καὶ ἄλλα
τῆς κατάρρας του.

Ἄλλα ἐκπληροῦν πιστῶς τὰ νῦικά των καθήκοντα καὶ τιμοῦν τοὺς γο-
νεῖς των μέχρι βαθυτάτου γήρατος καὶ ἄλλα «δὲν φυλάττουν καὶ ἄγ-
νυϊκὸν
χρέος, δὲν στέλνουν οὔτε ἓνα παρᾶν στοὺς γονεῖς των, δὲν τοὺς συντρέχουν
στὸ παραμικρό, δὲν καταδέχονται οὔτε σιὴ φυλακὴν νὰ ἴδουν τὸν πα-
τέρα των».

Κάποια κατάρρα βαρύνει τοὺς δευτέρους, κάποια εὐλογία στεφανώνει
τοὺς πρώτους.

Ἔτσι κατ' ἐπιταγὴν τῆς Μοίρας τὸ σπικτικὸ συνταράσσεται συθέμελα
ποιὸς ξεύρει ποιὸ εἶδος κληρονομικαὶ διασταυρώσεις
ἔμεσολάβησαν στῆς γενιᾶς τῆς χρονικὴν ἐξέλιξιν.

Καὶ ὁ γέρον Παπανίκος ἐνῶ εὐλογεῖ μὲ τὰ δυὸ χέργια του τὸ ἓνα του
παιδί, τὸν Ζήσην, ἀποκλήρώνει τελείως τὸν ἄλλον, τὸν Γιάννην «πού δὲν
ἠθέλησε νὰ τὸν συνδράμῃ μὲ τὸ παραμικρό, πού δὲν ἠθέλησε νὰ πάγῃ νὰ
τὸν ἴδῃ στὴν φυλακὴν, πού τὸν παράτησε καὶ ἔφυγε (1)».

Καὶ ἔτσι ἀνάμεσα σὲ δυὸ σελίδες ἰδιοχείρου χειρογράφου διαθήκης ἓνας
πρῶτος μελετητὴς καὶ ἐρευνητὴς θὰ εἶχεν νὰ ζηλεύσῃ μίαν δικαιοκρι-
σίαν πού παρέχει διδάγματα μορφωτικὰ γιὰ τοὺς ἐπιγόνους τῆς γενιᾶς καὶ
νὰ ξεχωρίσῃ ἓνα μοναδικὸ ἔγγραφο πού θὰ μπορούσε νὰ μπῆ καὶ ὡς πηγὴ
διδασκτικὴ καὶ μορφωτικὴ γιὰ τῆς στενωτέρας πατρίδος τὰ βοηθητικὰ ἱστο-
ρικὰ βιβλία.

Περιττὸν δὲν θὰ ἦτο νὰ προστεθῇ ἐπίσης πῶς ὁ αὐτὸς μελετητὴς θὰ
εἶχε νὰ θαυμάσῃ καὶ ἓνα ὑπέροχον πλοῦτον ὠραίων λαϊκῶν ἐκφράσεων καὶ
σκέψεων πού πηγάζουν ἀνθόρμητοι ἀπὸ ἐκείνους πού ἔζησαν προσηλωμένοι
μὲ τοῦ πατρὸς ἔδάφους τὴν ἀγνότητα.

Ἐνα χρόνον μετὰ τὴν σύνταξιν τῆς διαθήκης του ἀπηύθυνε πρὸς τὰ
παιδιὰ του καὶ τὰ ἔγγονα του μίαν μνημειώδη ἐπιστολὴν πού μοιάζει σὰν
ἓνα εἶδος ἐξαγγελίας ὑποθηκῶν.

(1) Κ Ὑ Ρ Κ Α Παπανίκοῦ. Διαθήκη τοῦ 1844 καὶ ἐπιστολὴ πρὸς τοὺς
υἱοὺς του, τοῦ ἔτους 1845.

Εἶναι αἱ τελευταῖαι ἀναλαμπαὶ μιᾶς λυχνίας
ποῦ πρόκειται νὰ σβύσῃ.

Ἴδου μερικὰ ἀποσπάσματα ἀπὸ τὰς τελευταίας ὑποθήκας του :

«Νὰ ἔχετε τὴν εὐχὴν μου, νὰ φυλαχθῆτε ἀπὸ τὰ λόγια τοῦ γνωστοῦ κόσμου, ὅτι ὁ κόσμος σᾶς θέλουν νὰ σᾶς διασκορπίσουν ὅπου νὰ μὴν ἔχετε ποῦ τὴν κεφαλὴν κλῖναι.

Νὰ ἀγκαλιάσετε τὴν ἀγάπην ὅλοι σας, νὰ μὴ βάλετε θεμέλιο σὲ λόγια γυναικῶν ἰδικῶν καὶ ξένων. Νὰ βάλετε τὸν πλάτη στὸ πατρικὸ σπίτι, νὰ τὸ κρατήσετε καὶ νὰ τὸ πλουτήσετε μὲ ὅλα τὰ δυνατά σας.»

Καὶ ἀπέθανεν μὲ τοῦ πατρικοῦ σπιτιοῦ τὸ ὄραμα

Ἐστερα ἀπὸ 100 καὶ πλέον χρόνια ἔρχονται εἰς φῶς τὰ χειρόγραφα τῶν ἐνθυμήσεών του. Ἡ ψυχὴ του ἄς ἀγάλλεται.

Κάθε ἔπαινος καὶ κάθε τιμὴ ἀνήκει δικαίωμα-
τικὰ στὴ μνήμη του.

Β΄.

ΚΥΡΚΑ ΠΑΠΑΝΙΚΟΥ

ΣΥΜΦΩΝΗΤΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ—ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ—ΔΙΑΘΗΚΗ

Μὲ τὸ παρόν μου συμφωνητικὸν γράμμα φανερώνω καὶ ὁμολογῶ ἐγὼ ὁ κάτωθεν ὑποσχόμενος ὅτι ἐπειδὴς μεσογήρασα καὶ εἶμαι φυσικὰ ἀδύνατος καὶ διὰ τοῦτο ἐκάθησα εἰς τὸ σπῆτι ἀπὸ τοὺς ὀχτακοσίας δέκα τρεῖς ὁμοίως, καὶ εἰς τὸ ἐξῆς ἔχω νὰ καθήσω διατί δὲν μπορῶ νὰ δουλεύσω καὶ ὅ,τι εἶχα γρόσια τὰ ἔφαγα εἰς τοὺς ὀχτακοσίους εἴκοσι καὶ μοῦ ἔμειναν μόνον γρόσια δύο χιλιάδες διακόσια πενήντα καὶ ὄχι ἄλλο καὶ ἐπειδὴ ἔχω τόση φαμπιλιά ἀνήλικη ὅπου χρειάζεται νὰ τοὺς φυλάξω—τὸν ἑαυτόν μου, τὴν γυναῖκα μου, τὸν Πάπα, τὴν Δέσπω, τὸν Γιάννη καὶ τὸν Μῆτρο καὶ δὲν ἔχω τοὺς τροπούς μὲ τί νὰ φυλαχθοῦμε. Ἐπειδὴ τὸ μοῦλκί μου δὲν κάμει μήτε μιὰ ὀκτὼ γένημα, διὰ τοῦτο σήμερα ἐσυμφώνησα μὲ τὸν μεγάλον υἱόν μου Ζήσην ὅπου νὰ πασχίσῃ καὶ νὰ φροντίσῃ μὲ ὅ,τι τρόπον καταλάβει καὶ νὰ ἐξοδεύσῃ καὶ διὰ ἑμένα καὶ διὰ τὴν γυναῖκα μου καὶ διὰ τὰ ἀνήλικα παιδιά μου διὰ ζωοτροφίες μας καὶ ἐνδυμασίες μας καὶ χρονικὰ χρέη μας καὶ ὅ,τι ἄλλο χρειαστοῦν διὰ ἑμᾶς νὰ βαστῶ παστρικὸν λογαριασμὸν διὰ ὅλα τὰ ἐξοδά μας καὶ καθὼς ἀξήσουν (1) τὰ παιδιά νὰ πηγαίνουν νὰ δουλεύ-

1) Μεγαλώσουν.

σουν καὶ νὰ ἐβγάλουν ὁμοίως καὶ τὸ ἀνάλογόν τους ἀπὸ τὰ ἔξοδα τὰ ἴδικά μας καὶ ἀδερφές τους καὶ τότε νὰ πάρουν τὸ μερίδιόν τους ἀπὸ τὸ μούλκί μου ἀπὸ κινητὰ καὶ ἀκίνητα καὶ ὑποστατικὰ εἶναι τὰ κάτωθεν :

- 1 ἀμπέλι στὴν Λόκνητζα (¹) (ἕνα).
- 1 στὸν Ἅγιον Ἀθανάσιον (ἕνα).
- 1 στὸν Πειζίκαδον (²) (ἕνα).
- 1 μπατάλικο στοῦ Κώστα (ἕνα).
- 1 σπῆτι (ἕνα).
- 1 καλύβα (μία)
- 1 τέταρτον ἀπὸ τὸν μύλον (ἕνα).
- 1 ὄγδοον ἀπὸ τὸν Μανολάδικον (³) (ἕνα).
- 60 πρόβατα (ἑξήντα)
- 20 γίδια (εἴκοσι).
- 1 ἕνα χωράφι στὴν Παραπαδίτζα (⁴)
- 1 στὸ Πορὶ (⁵) (ἕνα).
- 1 στὴν Μαβριπίνα (⁶) (ἕνα).
- 1 στὸν Ἀηλιᾶ κοινὸ (ἕνα).
- 1 στὸν Σκριβαλο (⁷) κῆπος (ἕνα).
- 1 στὸ Πριγιασλόπο (⁸) κοινὸ (ἕνα).
- 1 τέταρτον στὴν Διόρα (⁹) (ἕνα).

Ἄν ἴσως ὅμως καὶ τὰ ἄνωθεν παιδιὰ μου δὲν δουλεύσουν καὶ δὲν πληρώσουν τὰ ἔξοδά τους καὶ τὰ ἴδικά μας τὸ ἀνάλογόν τους καὶ τῆς ἀδερφῆς τους τότε ἐκεῖνος ὅπου δὲν τὰ πλήρωσεν τότε δὲν ἔχει νὰ πάρῃ ἀπὸ τὰ ἄνωθεν μερίδιόν μου, νὰ ξετιμόνεται τὸ μερτικό του καὶ ἂν βγαίνη μὲ τὰ ἔξοδα αὐτά, εἰ δὲ καλῶς ὄχι καὶ εἶναι περισσότερα τὰ ἔξοδα τότε νὰ ὑποχρεώνεται νὰ πληρώσῃ καὶ τὰ περισσότερα μὲ τὴν ἄνωθεν συμφωνίαν ἐσυμφώνησα τὸν δῖόν μου Ζήσην καὶ μὲ αὐτὸν τὸν τρόπον τὸ ἐδέχθηκε νὰ μᾶς φυλάξῃ καὶ διὰ τοῦτο τοῦ δίδω τὸ παρόν μου γραμμένο μὲ τὸ χέρι μου καὶ μὲ τὴν ὑπογραφή μου ὅπου νὰ ἔχη τὸ κῦρος καὶ τὴν ἰσχὺν ἐν παντὶ τόπῳ κριτηρίῳ καὶ ἀποφαίνομαι μὲ τὸ χέρι μου.

-
- 1) Τοποθεσία πρὸς τὴν κατεύθυνσιν Ἁγίου Ἀθανασίου Βούρμπιανης.
  - 2) Εἰς τὴν συμβολὴν τῶν ποταμῶν Βούρμπιανης—Λεσκατοῖου ἀριστερὰ τοῦ χωρίου Σέλτσης.
  - 3) Μύλος κοντὰ στὴ Παναγία καὶ στὴ Γυφτοβρουσούλα.
  - 4) Παραπαδίτσα, τοποθεσία ἄνωθεν Ἁγίου Χαλαλάμπους (Βούρμ.).
  - 5) Παραπάνω ἀπὸ τὴν Παραπαδίτσα πρὸς τὸ δυτικὸν μέρος.
  - 6) Ν. Δ. Ἁγίου Κωνσταντίνου (πρὸς τὸ Νταπόρι).
  - 7) Σχορβάλια, τοποθεσία ἄνωθεν Ἁγίων Ἀναργύρων.
  - 8) Πριάσοπο, πέραν τοῦ ποταμοῦ πρὸς τὴν κατεύθυνσιν τοῦ Δεντσιόκου.
  - 9) Δόρα, τοποθεσία μεταξὺ οἰκίας Ἀλεξίου Δώδη καὶ Ἁγίου Χαλαλάμπους.

1820 Σεπτεμβρίου 20, Βούρπιανη

Κύρκας Παπανίκου (1)

Πατήρ τῶν ἄνωθεν ἀνηλίκων παιδιῶν μου ὑπόσχομαι τὰ ἄνωθεν καὶ διὰ τὸν ἑαυτὸν μου καὶ διὰ τὴν γυναῖκα μου καὶ διὰ τὰ ἀνήλικα παιδιὰ μου.

Ζῆκος Τζούκαλης ὁμοίως μαρτηρὸ

Παπαναστασίου μαρτηρὸ παρόντος τοῦ Κύρκας

Παπᾶ Σπῆρος μαρτιρῶ.

Ἐσιλοήστικα (2) ἀκριβῶς ὁ ὑποφαινόμενος Κύρκας Παπανίκου ὅτι ἀνθρώπος ὄντας ὑπόκειμαι εἰς τὸ ἄωρον καὶ αἰφνίδιον τοῦ θανάτου (3), εὐχαρίστως καὶ ἀβιάστως ἔκαμα τὴν παροῦσαν διάταξιν ἐνώπιον τοῦ τιμίου μαρτύρου διὰ νὰ μὴν ἀκολουθήσουν μετὰ τὸν θάνατόν μου σκάνδαλα μεταξὺ τῶν κληρονόμων μου φανερώνω λοιπὸν ἐπειδὴ ὁ μεγαλύτερος υἱός μου Ζήσης (4) ἐφύλαξεν πρὸς ἡμᾶς τοὺς γονεῖς του τὰ χρέη του καὶ μᾶς ἐφύλαξεν καὶ μὲ κάθε καλὴν περιποίησιν καὶ μάλιστα τὰς χρειαζούμενες ζωοτροφίες μας καὶ ἐντυμασίαις καὶ χρονικὰ διατηρεῖ καὶ μᾶς καίγαράζα μας καὶ μὲ ὅλην τὴν κατὰ δύναμιν ἐπιμέλειάν του ἐκ τῆς νεαρᾶς τῆς ηλικίας εἴμεθα κατὰ πάντα εὐχάριστοι ἀπὸ αὐτόν, διὰ τοῦτο νὰ εἶναι κυρίως (5) ὅλης τῆς περιουσίας κινητῆς καὶ ἀκινήτου καθὼς καὶ εἰς τὸ ἄλλο ἐγγράφον μου πού τὰ εἶχα καὶ πουλημένα διὰ τὰ ἔξοδά μας καὶ δὲν ἔχει νὰ τοῦ κρίνει κανένας τίποτα (6) τόσον ἀπὸ τοὺς λοιποὺς υἱούς μου οἳ ὅποιοι δὲν ἐφύλαξαν κανένα υἱϊκὸν χρέους τοὺς μῆτε ἕναν παρὰν δὲν μοῦ ἔχουν στείλει ἕως τὴν σήμερον καὶ μῆτε καμμίαν περιποίησιν μοῦ ἔχουν κάμουν ἕως τὴν σήμερον τοὺς ὁποίους τοὺς ἔχω ἀκλόρους ἀπὸ ὅλην τὴν περιουσίαν μου ἀπὸ κινητὰ καὶ ἀκίνητα ὁμοίως ἔντι μου Γιάννης δὲν ἔκαμεν κανένα υἱϊκὸν χρέος πρὸς ἡμᾶς καὶ μῆτε ἕναν παρὰν ἔχω ὄφελος ἕως τὴν σήμερον καὶ μῆτε ἐλπίζω νὰ ἴδῃ, μάλιστα οἱ ἐχθροὶ μου μὲ ἐφυλάκωσαν ἀδίκως καὶ αὐτὸς ἦταν ἐδῶ καὶ δὲν ἐπέλησεν νὰ μὲ συνδράμει, μὲ τὸ παραμικρὸ πάλι νὰ ἔλθῃ νὰ μὲ ἴδῃ καὶ κάμνω εἰς τὴν φυλακὴν παρὰ μὲ παράτησε καὶ ἔφυγεν αὐτὴν τὴν φορὰν καὶ μῆτε ἠθέλησε νὰ μὲ εἰξεύρει.

1) Καθαρὰ πλέον ἢ γραφὴ καὶ παρατηρεῖται καὶ κάποια ἐξέλιξη στὸν καθόλου γραφικὸν καὶ ὀρθογραφικὸν χαρακτήρα του, ἐν συγκρίσει μὲ τὰ χειρόγραφα του παλαιότερων χρόνων.

2) Ἐσκέφθην βαθειά.

3) Πρωτότυπος καὶ ὑπέροχος ἔκφρασις.

4) Ζῆσις εἰς ἄλλα χειρόγραφα.

5) Παρὰ τὰ συμφωνηθέντα εἰς προηγουμένων δημοσιευόμενον συμφωνητικὸν του γράμμα.

Διὰ τοῦ παρόντος συνεπῶς ἐξαίρεται ὁ χαρακτήρ τοῦ Ζήσης Παπανίκου καὶ περιποιεῖ τιμὴν καὶ εἰς τοὺς ἀπογόνους του.

6) Ὠραία, καὶ πρωτότυπος ἔκφρασις.

Ὅμοίως καὶ ἄλλα μοῦ ἔκαμνε πολλά, τὰ ὅποια ἐντρέπομε νὰ τὰ γράψω διὰ τοῦτο καὶ αὐτὸν διακηρύττω (1) διὰ τῆς παρουσίας μου ἀπόκληρον ἀπὸ πάσης περιουσίας μου καὶ κινητῆς καὶ ἀκινήτου, ἐν συντόμῳ λέγω, μακρὰ ἀπὸ παντὸς πράγματός μου ὅπου εἶναι ὑπὸ τῆς ἐξουσίας μου ἀφίνω μὲ συγκατάθεσίν μου ἐπὶ λόγῳ κληρονομικοῦ δικαιώματος γρόσια ἑκατὸν πενήντα ὅποια ἔχει νὰ τοῦ τὰ πιάσῃ ὁ υἱός μου Ζίσης εἰς τὰ ἔξοδά του καὶ εἰς τὸ ἀνάλογόν τους ἀπὸ τὰ ἔξοδά μας ὡς καὶ εἰς τὰ γράμματά μου φανερώνω, τέλειον λοιπὸν κληρονόμον ἔχω τὸν υἱόν μου Ζίσιν καθὼς καὶ εἰς τὰ ἄλλα γράμματά μου φανερώνω.

Καὶ εἰς ἐνδειξιν λοιπὸν καὶ ἀσφάλειαν ἔγινεν καὶ ἡ παροῦσα ἰδιόχειρος βεβαιουμένη παρ' ἐμοῦ καὶ μαρτυρημένη ἵνα ἔχη τὸ κῦρος καὶ τὴν ἰσχὺν ἐν παντὶ κριτηρίῳ καὶ ὑποφάινομαι.

1844 Ἰουλίου 10 Βούρλιανη.

Κύρκας (2) Παπανίκου ὑγιῆς ἀπὸ φρένας καὶ ὑγείαν ἔντας βεβαιώνω καὶ ὑπόσχομαι τὰ ἄνωθεν εὐχαρίστως καὶ ἀβιάστως.

Παπαναστάσης παρόντος Κίρκας μαρτυρῶ.
 Δημήτρης Παπαϊωάννου παρόντος Κίρκας μαρτυρῶ.
 Παλασπῆρος Πνευματικὸς μαρτυρῶ.
 Παλαδημήτρης Παλασωτήρης μαρτυρῶ.

1845 Ἀπριλίου 23, Βούρλιανη.

Παμπόθητα παιδιὰ μου Ρήνα καὶ Γιάννη σᾶς ἀσπάζομαι, πατρικῶς καὶ σᾶς φιλῶ τὰ μάτια σας καὶ σᾶς φανερώνω καὶ σᾶς παραγγέλω (3) ὡς πατέρας σας μὲ καθαρὰν καρδίαν νὰ ἔχετε τὴν εὐχὴν μου ὅτι τὸν Ζίσιν ἔχετε νὰ ἐγνωρίζετε πατέρα καὶ ἀπὸ τὸν λόγον του ποτὲ νὰ μὴ ἐβγῆτε, αὐτὸν νὰ ἀκούετε σὲ πᾶσα δουλειά, ὅποιος νὰ μὴν τὸν ἀκούσῃ αὐτὸν τοῦ ἀφήνω κατὰ ἄστυ καὶ προκοπὴ Θεοῦ νὰ μὴ ἰδῆ ποτέ· νὰ φυλαχτῆτε ἀπὸ τὰ λόγια τοῦ γνωστοῦ κόσμου ὅτι ὁ κόσμος σᾶς θέλουν νὰ σᾶς διασκορπίσουν ὅπου νὰ μὴν ἔχετε πού τὴν κεφαλὴν κλῖναι (4). Μόνον τὸ μάτι σας νὰ τὸ ἔχετε στὸν Ζίσιν ὅ,τι νὰ σᾶς εἴπῃ νὰ τὸν ἀκούτε καὶ νὰ τρέχετε στὸ λόγο του ρα-

1) Ἀποκηρύττω.

2) Ἀλλαχοῦ ὑπογράφεται Κίρκας καὶ ἄλλαχοῦ Κύρκας.

3) Πατρικαὶ ὑποθήκαι σὰν Εὐαγγέλιο.

4) Ὑπέροχος καὶ πρωτότυπος διαθήκη ὑποθηκῶν πατρικῶν. Νά! ἡ ψυχή τῶν Παπποῦδων τῆς Ἐπαρχίας Κονίτσης καὶ Ἰδοῦ γιατί ἔχει θέσιν ὡς πηγὴ Ἱστορικὴ διὰ τὴν ἰδέαν τῆς Ἱστορίας μὲ ἀφόρμησιν ἀπὸ τὴν στενωτέρη πατρίδα.

γδαίως ⁽¹⁾ και να βάλετε τον πλάτη στο πατρικό σπῆτι να το κρατήσετε και να το πλουτίζετε με όλα τα δυνατά σας, τα χρήματά σας να αποθένετε στο χέρι του Ζίσι και αυτός ως πατέρας να σᾶς κυβερνάγει και να σᾶς ὀδηγεῖ ὅλα τα ἀναγκαῖα, και τότε ὁ Θεὸς εἶναι πάντοτε μαζί σας και ἔχει να βρέξῃ τό οὐράνιον μάνα εἰς τὰς καρδίας σας, εἰς να σπῆτιά σας, εἰς τὲς δουλειές σας, εἰς τὸ βίο σας, να σᾶς δώσῃ τοῦ Ἀβραὰμ και Ἰσαὰκ τὰ καλά, να τρῶτε και να πίνετε και να εὐφραίνεσθε με ἀγάπην, να μὴ σᾶς λείπει τίποτε ὡς οἱ τρεῖς ἄρτοι ⁽²⁾ ὁποῦ ἐχόρτασαν πέντε χιλιάδες χωρὶς γυναικῶν και παιδίων και ἐγιόμησαν και δώδεκα κοφίνια κομμάτια, και τοῦτο δὲν τοῦ τὸ ἔχω δομένο τοῦ Ζίσι τώρα, ὄχι, τοῦ τόδωσα ἀπὸ τοὺς ὀχτακοσίους ἔξῃ ὁποῦ τὸν εἶχα στείλει στὸ σκολειὸ ὀκτῶ χρόνων ⁽³⁾ ἀπὸ τότες ἔδωσα τὸ λόγο μου στὸν Θεὸν και ὁ Θεὸς τοῦ ἔδωσε πνεῦμα και με τὴν δύναμιν τοῦ Θεοῦ τὰ ἐνίκησεν ὅλα και τότες τοὺς κατάλαβα τοὺς ἀδελφούς μου ὁποῦ εἶχαν βαλθῆ ἀμιλικὸν ⁽⁴⁾ να μοῦ κάμουν τὸ σπίτι μου και τὴν οἰκογένειάν μου, σὰν Φαραὸς τοὺς ἔβρισα ⁽⁵⁾ μόνον να μὴ σαλεύσετε ἀπὸ τὸν λόγον και τὰς ὀδηγίας τοῦ Ζήση παιδιὰ μου και ἀγγόνιὰ μου.

Νὰ ἔχετε τὴν εὐχὴν τοῦ Χριστοῦ και τῆς Παναγίας ὡς ἄνωθεν, και ἐμένα τοῦ ἁμαρτωλοῦ πατρός σας, ὅ,τι να πηγαίνετε στὸ χέρι σας να γίνεται μάλαμα, χῶρια ⁽⁶⁾ ἀπὸ τὸ φαγί σας, και μὴν γελαστήτε ἀπὸ φιλικὰ λόγια γυναικῆσια ὅτις ⁽⁷⁾ ἀποβλέπουν αἱ γυναῖκες ὅλο στὸ χαλασμό.

Αὐτὸ τὸ κακὸν φυλαχθῆτε ὡσὰν ἀπὸ φεῖδι και μόνον να ἀγκαλιάσετε τὴν ἀγάπην ὅλοι σας, και μικροὶ και τρανοὶ και να μὴ βάλετε θεμέλιο σὲ λόγια γυναικῶν ἰδικῶν και ξένων, μόν' στὸ Ζήση ὅλοι τὴν ἐλπίδα σας και στὸν Θεόν, αὐτὸν ἔχετε να γνωρίσετε και ἀκούσετε πατέρα σας, ὅτι ἐτραβήξαμεν πολλὰ και τὸ ἐθεώρησα να σᾶς τὸ ἀφήσω ἐγγράφως διαθήκη να ἔβγω ἀπὸ τὸ πατρικὸν χρέος, διὰ τοῦτο σᾶς παρακαλῶ ἔτσι να ἀκολουθήσετε, και ὁ Θεὸς να σᾶς ἔχη καλά και να περάσετε καλά, να ζήσετε καλά, να χαίρεσθε και να εὐφραίνεσθε, και ὅποιος δὲν ἀκούσει και δὲν κάμει καθὼς θὰ

1) Ὡραία ἔκφρασις, πρώτην ἰσως φορὰν ἀπαντῶσα.

2) Βαθεῖα θρησκευτικὴ πίστις διακρίνει τὸν χαρακτῆρα τῶν ἀνθρώπων ἐκείνων οἵτινες τρεφόμενοι με ὠραίας παραδόσεις ἠθέλον κατὰ τὰς ἐπιθανατίους των στιγμὰς να μεταδώσουν ἀπὸ τὸ φῶς τῆς καρδιᾶς των τὴν ἀγάπην και τὴν ὁμόνοιαν πανταχοῦ.

3) Πολύτιμος πληροφορία διὰ τὴν ἐξαγωγήν τῆς ἡλικίας του, ἐὰν εἶναι γνωστός ὁ χρόνος τοῦ θανάτου του.

4) Ξενῶνα διὰ ἀποσπάσματα τουρκικὰ μόνιμα ἢ περιοδικῶς περνῶντα ἀπὸ τὸ χωργιό.

5) Ὑπέροχος και πρωτότυπος φράσις.

6) Ἐκτός.

7) Περιέργος ὁ τύπος, (ὅτις=διότι), ἀπαντῶν ἰσως μόνον ἐν τῇ Ἐπαρχίᾳ Κονίτιος.

σᾶς πῆ ὁ Ζήσης τοῦ ἀφίνω τὴν κατάρα καὶ προκοπὴ Θεοῦ νὰ μὴν ἰδεῖ.

Κύρκας Παπανίκου
Πατήρας

Γ'

ΚΥΡΚΑ ΠΑΠΑΝΙΚΟΥ
ΕΝΘΥΜΗΣΕΙΣ

Σημειώνω τὰ ὅσα μοῦ χρωστάει ὁ ἀδερφός μου Παπαρίζος.

*Ἦγουν γρόσια δέκα ὀκτὼ χιλιάδες τριακόσια ἑνδεκα (18311).

Μὲ φόβον Θεοῦ καὶ τῆς ψυχῆς μου ἐγώ, δίδω τζεβάπι στὸ ντιβάνι τοῦ Θεοῦ ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως, δὲν μπόρεσα μὲ κανένα τρόπον οὔδε (²) μὲ καλόν, οὔδε μὲ κακό, καὶ ἡ ἀφεντιά σας κριταί, σᾶς τὰ ἀφίνω διαθήκη τοὺς παιδιούς μου ὅπου τᾶφησα μπορτζηλεμένα, καὶ νὰ μοῦ πάρετε τὸ δίκηο μου καὶ νὰ τὸ δώσετε τοὺς παιδιούς μου νὰ βγάλουν τὸ πορτζη τους, σᾶς τὸ χαλέυω στὸ ντιβάνι τοῦ Θεοῦ αὐτὸ τὸ τζεβάπι (¹), καὶ ἔστω εἰς ἔνδειξιν ἀληθείας.

Κύρκας Παπανίκου ἔγραψα

Σημειώνω καὶ τὰ ὅσα μοῦ χρωστάει ὁ κύρ - Κώστας ἀδελφός μου.

*Ἦγουν τριάκοντα τρεῖς χιλιάδας ἑνεακόσια ἑνενηκοντα δύο γρόσια (33992)

Καὶ μοῦ τὰ χρωστάει μὲ φόβον τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς ψυχῆς μου, καὶ ἡ ἀφεντιά σας βεγκίηδες (³) τοῦ Θεοῦ καὶ κριταί τῆς γῆς καὶ τοῦ κόσμου σᾶς παρακαλῶ νὰ μὴν κρίνετε φιλοπροσώπως τὰ παιδιὰ μου τὰ ἀφίνω πορτζηλεμένα καὶ νὰ τοὺς δώσετε τὸ δίκιο ποὺ μοῦ καταδικάζετε τόσον καιρόν, εἶναι μαρτύροι ὅπου τὸ πάλαιψα τὸ δίκηο μου στὸν ἀφέντη μας τὸν Ἄλῆ - πασᾶ, τὸν ἑτέργιασαν μὲ ἄσπρα (⁴), καὶ δὲν ἠμπόρεσα νὰ κάμω τίποτε μὲ τὸν πεθα-

1) Πολλὲς ἀπὸ τὲς χαρακτηριστικὲς αὐτὲς ἐκφράσεις εἶναι πραγματικὰ γλωσσικὰ διαμάντια ποὺ μὲ τὴν ζωηρότητα καὶ τὸ χρῶμα τῆς ἐκφράσεώς των ζωντανεύουν καὶ τὰ συναισθηματὰ καὶ τὸν χαρακτήρα τῶν ἀνδρῶν ἐκείνων.

*Ἐπὶ πλέον φρονοῦμεν ὅτι τέτοιες χαρακτηριστικὲς ἐκφράσεις δίδουν μίαν ιδέαν καὶ διὰ τὸν ἰδιόρρυθμον γλωσσικὸν τύπον τῆς Ἐπαρχίας Κονίτσας.

2) Ἀντιπρόσωπος.

3) Ἀλλὰ τὸν ἔδωρο δόκησαν. Ὡραία καὶ πρωτότυπος ἔκφρασις, ὅπως καὶ ἡ κατωτέρω ἢ τὸ αὐτὸ νόημα ἐκφράζουσα : «τοὺς ἐπῆραν στὸ χέρι καὶ αὐτοὺς» (τοὺς Βαλῆδες), δηλ. τοὺς κατάφεραν καὶ αὐτοὺς εἰς τοὺς ὁποίους εἶχεν προσφύγει διὰ νὰ ζητήσῃ τὸ δίκαιόν του.

μένον (1) τὸν Ἄλῃ - πασᾶ. Ἦρθαν (2) ἄλλοι Βαλῆδες, τοὺς ἐπῆραν στὸ χέρι καὶ αὐτοὺς καὶ δὲν ἠμπόρεσα νὰ κάμω τίποτες καὶ διὰ τοῦτο τοὺς τὰ ἀφίνω διαθήκη τοὺς παιδιούς μου ὁπόταν μπορέσουν καὶ τοὺς τὸ κάμη ὁ Θεὸς (3) καὶ μήτε νὰ χαλέψουν τὰ παιδιὰ μου μὲ τὴν κρίσιν καὶ μὲ τὸν νόμον τοῦ Θεοῦ· μὲ φόβον τοῦ Θεοῦ ἐγὼ δίδω τζεβάπι στὸ ντιβάνι τοῦ Θεοῦ ὁποῦ μοῦ τὰ χρωστάει αὐτὰ τὰ ἄσπρα. Ἔτζι εἶναι κάθε δουλειὰ ὡς ὀπισθεν φαίνονται. Μὲ φόβον Θεοῦ καὶ τῆς ψυχῆς μου ἀπὸ αὐτὰ ὁποῦ ἔγραψα καὶ ἀκόμη περισσότερα εἶναι. Τί νὰ πρωτογράψω ; Ἐβαρέθηκα ἀπὸ τὰ κακὰ καὶ τὰ ἄφρησα.

Κύρκας Παπανίκου ἔγραψα
μὲ φόβον Θεοῦ καὶ τῆς ψυχῆς μου

Συμπληρωματικῶς εἰς τὸ περιθώριον τῆς σελίδος ὑπάρχει καὶ ἡ ἑξῆς ἀναγραφή :

«Ἐλλείπει (4) γραφῆς τοῦ Κώστα τοῦ ἀδελφοῦ μου, καὶ (5) μοῦ τὴν ἔκλεψαν ἀπὸ τὸ σεντουῖκι διὰ νὰ μοιράζωμε ἀδελφικῶς (6)».

Χουλιασᾶς (7) Παπαρίζου καὶ Κώστα τί μοῦ χρεωστῶν.

Ἀπὸ διαφορές μας Παπαρίζου Γρ. 18311

Κύρ-Κώστας τί μοῦ θέλει ὡς ὀπισθεν » $\frac{33992}{52303}$

Ἦγουν πενήκοντα δύο χιλιάδες γρόσια καὶ τριακόσια τρία μοῦ χρεωστοῦν. Εἶναι μαρτύροι μέσα ἀπὸ τὸν κόσμον ὅλον ὁποῦ δὲν μόδωσαν τίποτες.

Τοὺς χάλεβα (8) κανέναν παρᾶν ὅσο νὰ ζῶ νὰ μὴν πεθάνομεν, δὲν στάθηκε τρόπος νὰ μποῦν σὲ σιράτα νὰ μοιράσωμε σὰν ἀδέρφια.

1) Τὸ τμήμα αὐτὸ τῆς ἐνθυμήσεως τοῦ Κύρκας Παπανίκου δὲν φέρει χρονολογίαν ἐκ τῶν ὡς ἄνω ὁμῶς συμφραζομένων συνάγεται ὅτι εἶναι γραμμένον μετὰ τὸ 1832. Πότε ὁμῶς ἀκριβῶς δὲν δύναται νὰ διαπιστωθῇ σαφῶς.

2) Καὶ ἀπὸ τὴν φράσιν αὐτὴν συνάγεται ὅτι πολὺ ἀργότερα ἀπὸ τὸν φόνον τοῦ Ἄλῃ - Πασᾶ, εἶναι γραμμένη ἡ ἐνθύμησις.

3) Εἶχε βαθύτατον τὸ θρησκευτικὸν συναίσθημα καὶ ὁδηγὸν καὶ ρυθμιστὴν τοῦ βίου του τὴν θρησκευτικὴν ἀξίαν.

4) Δηλ. προβαίνω εἰς τὴν καταγραφὴν τῶν ἀνωτέρω σημειώσεών μου πρὸς γνῶσιν τῶν ἀπογόνων μου ἐπειδὴ μοῦ ἐκλάπησαν τὰ σχετικὰ χαρτιὰ ὅπου ὑπῆρχεν καὶ ἡ ὑπογραφή τοῦ Κώστα.

5) Ὑπῆρχε τοιαύτη ὑπογραφή ἀλλὰ ἐκλάπη Τὸ «καὶ μοῦ τὴν ἔκλεψαν» = ἀλλὰ δυστυχῶς μοῦ τὴν ἔκλεψαν.

6) Φαίνεται ὅτι τὰ ἀνωτέρω ἔλαβον χώραν πρὸ τοῦ χωρισμοῦ τῶν ἀδελφῶν.

7) Περίληψις τῶν ὄσων τοῦ χρεωστοῦν οἱ δύο ἀδελφοί του. Ἐπωφελεῖται ὁμῶς τῆς εὐκαιρίας νὰ παραθέσῃ καὶ ἐπεξηγηματικὰς πληροφορίας διὰ τὸ χρέος αὐτὸ τῶν ἀδελφῶν του.

8) Ὑπέροχος ἔκφρασις χαρακτηρίζουσα ὅλα τὰ συναισθήματα καὶ τὸν χαρακτῆρα τοῦ ἀνδρός.

Ὁ Παπαρίζος πήρε καὶ τὸ ἀμπέλι στὸν Τσέρο, δὲν θέλησεν νὰ τὸ μοιράσωμεν, καὶ τὰ χωράφια εἶχαμεν ἀγορασμένα.

Ὅμοίως καὶ αὐτὰ δὲν θέλησαν νὰ μοῦ δώσουν τίποτες ὡς τὴν σήμερον.

Ἡ ἀφεντιά σας κριταί, ὁποῦ σαῖς ἔχει ὁ Θεὸς βεκύληδες νὰ δώσετε τὸ δίκαιο τοὺς παιδιοὺς μου.

Σαῖς ἔχω τὸν Θεὸν χαβαλέν (1).

Νὰ τὸ δώσετε νὰ βγάλουν τὸ πόριζή τους ;

Κύρκας Παπανίκου ἔγραψα
μὲ φόβον Θεοῦ καὶ ψυχῆς μου
ὁποῦ μοῦ τὸ θέλουν (2)

Καὶ προστίθενται εἰς τὸ περιθώριον καὶ τὰ ἑξῆς :

«Τὲς δουλεψές μου ὅσα ἔβγαζα τὰ ἔδιδα τοῦ Παπαρίζου μὲ ὄρκον, καὶ ἤμουν ὄλο εἰς τὴν ὑπακοήν τους, στὸ ποτάμι μοῦ λέγαν στὸ γκρεμό» (3).

Ἐδῶ σημειώνω καὶ τὴν καιρὸν ἐχωρίσαμεν ;

Ὁ Στέργιος (4) ἐχώρισεν εἰς τοὺς 1799 Αὐγούστου 20.

Ὁ Γιάννης ἐχώρισεν ὅντας ἤρθε νὰ πρὸ τὴν Βλαχῆν.

Ἐγὼ ἤμουν στὸ χάνι τῆς Τζαρισόβας ὅπου τὸ ἔφκιανα μὲ προσταγὴν τοῦ Βεζύρ Ἀλῆ - πασᾶ.

Ἐδειπνοῦσα μέσ' στὸ κονάκι τοῦ βράδου ὅταν ἤρθε νὸ Τζίμο Κόψης ἀπὸ τὸ χωριὸ καὶ μοῦ τὸ ἔφερε τὸ χαμπέρι (5) πῶς ἐχώρισεν ὁ Γιάννης καὶ ἦταν εἰς τοὺς 1807 Γεννάριος 10.

Ἐκαθήσαμεν Παπαρίζος, Κώστας καὶ ἐγὼ ἕως τοὺς 1811 (6) Ὀκτω-

1) Ὑπέροχος ἔκφρασις ἀπαντῶσα ἴσως εἰς τὰ γραπτὰ μνημεῖα τῆς ἐπαρχίας μας καὶ χαρακτηρίζουσα τὴν βαθεῖαν θρησκευτικότητά τῶν ἀνθρώπων ἐκείνων, οἱ ὅποιοι μέσα εἰς τῆς ἀδικίας τὸ ἀντίκρισμα προσέφευγον εἰς τὸ Θεῖον ὡς δικαστὴν καὶ τιμωρὸν τῶν ἀνθρωπίνων ἀδίκων πράξεων = Δηλ. ἡ φράσις σημαίνει : ἡ θεία δικαιοσύνη ἐπικρέμαται ἐπὶ τῶν κεφαλῶν σας, προσέξατε !

2) Πόσα δὲν λέγει ἡ ἔκφρασις αὐτή !

Δηλ. Παρ' ὅλα τὰ διαδιδόμενα ὅτι δὲν εἶναι χρεῶσται οἱ ἀδελφοί μου, ἐν τούτοις ὅμως εἶναι καὶ παρὰ εἶναι !

3) Ἐκ τῆς ἀνωτέρω ἀυθορμήτου ψυχικῆς ἐκκρήξεως καταδεικνύται καὶ μία ἐκ μυστεῦρευσις πολύτιμος διὰ τὸν χαρακτῆρα τοῦ ἀνδρὸς ἐκείνου δηλ. τὸ ἀπονήρευτον, τὸ ἄδολον τοῦ χαρακτῆρος, ἡ ἀφιλοκέρδεια καὶ τὰ πραγματικὰ αἰσθήματα τῆς ἀδελφικῆς ἀγάπης, μὲ λίγα λόγια ἢ ὑπερτάτη ἀφοσίωσις εἰς τὸ στενὸν οἰκογενειακὸν του περιβάλλον καὶ εἰς τοὺς ἀδελφοὺς του ἰδιαιτέρως.

4) Στέργιος, πρόγονος Ἰωάννου Δημαράτου, δηλ. πατὴρ τοῦ Φιλίππου Δημαράτου πατρὸς τοῦ Ἰωάννου Δημαράτου. (Φιλολόγου ἐκ Πρεβέζης).

5) Τὴν εἶδησιν.

6) Στὰ 1813 ἐγένετο ὁ χωρισμὸς κατὰ τὸ ἐπίσημον χωριστικὸν ἔγγραφο ὅπερ ἐδημοσιεύσαμεν. Πρβλ. Εὐρ. Σούρα, Κώστας Γραμματικός, σελ. 70—72.

βρίου 26 καὶ ἐχωρίσαμεν, ὁ Παπᾶς (1) ἐκράτησεν τὰ παλῆα τὰ σπῆτια χω-
 ρὶς λαχνὸν (2) ἐφτιάσαμε καὶ τοῦτο τὸ σπῆτι καινούργιο καὶ ἑκατῆζα (3) ἐγώ
 ἔσο τὸ φκιάσαμε μὲ τοὺς μαστόρους (4), τὸ χάκι (5) ἔδωσεν ὁ Παπαρίζος καὶ
 ὁ Κώστας ἔδωκε τὰ περόνια καὶ τὸ γένημα τὰ δὲ ἄλλα ὅλα μοναχὸς μου
 δὲν θέλησαν νὰ μοῦ βοηθήσουν, ἐξ ὁδίασα ἕξη χιλιάδες γρόσια
 χόργια (6) τὰ σανίδια εἶχαμεν καὶ κουβέντα νὰ τὰ φκιάσομε ὅλοι ἀντάμα
 καὶ δὲν θέλησαν νὰ μοῦ βοηθήσουν, διὰ τοῦτο τὸ γράφω αὐτὸ μὲ
 φόβον Θεοῦ ὅπου (7) νὰ εἶναι νὰ δίδουν τζεβᾶπι τὰ παιδιὰ μου, δὲν θέλη-
 σαν νὰ κάμουν σὰν ἀδέλφια νὰ χωρίσομε, ἔμασαν τὸ βιὸ ὅλο αὐτοὶ καὶ τὸ
 πῆραν καὶ μένα δὲν θέλησαν νὰ μοῦ δώσουν.

Ὄντας ἐχώρισαν τὸν Στέργιον καὶ τὸν Γιαννάκην ὅ,τι εἶχαμε ὅλα τὰ
 μοιράσαμεν καὶ τὸ πῆραν τὸ μοιράδι τους καὶ τοὺς ἔφκιασαν καὶ τὰ σπῆτια
 ὅξω καὶ μέσα καὶ τοὺς ἐκοίταξαν μὲ δουλειᾶς καὶ καζαντίσανα (8) πὺν κεῖνα
 ἔμένα δὲν μοῦ ἔδοσαν οὔτε τὸ δίκηο μου.

Ἔτσι εἶναι ἡ δουλειά, νὰ ξέρετε μὲ ἀλήθεια Θεοῦ εἶχαμε κουβέντα (9) νὰ
 μοῦ πωλήσῃ ὁ Παπαρίζος ἀπὸ ὑπάνω (10) στὸ σπῆτι 15 ποδάρια τόπον
 ἀπὸ τὸν μέτρον ἀπάνω ἐπειδὴς εἶχε χαβαλέν τὸ σπῆτι καὶ δὲν θέλησεν.

Εἶναι καὶ τὸ γράμμα τοῦ Κώστα Σούρα ὅπου φανερώνει.

Τὸν Ἀντώνην (11) τὸν εἶχαμεν βάλει γαμπρὸν στὴν Θεγοδόσενα (12)
 Τζαούση νᾶναι προστάτης τους.

Στοὺς 1796 ὄντας πῆγαμε στὸν Τζαούση καὶ αὐτὸς ἔμεινεν ἐδῶ στὴν
 πεθεράν του :

Δὲν ἦρθεν αὐτὸς στοῦ Τζαούση.

Κώστας Παπανίκου

Ἔγραψα

1) Δηλαδή ὁ Παπαρίζος.

2) Κληρὸν.

3) Κατόκησα.

4) Ὄταν τὸ ἀπετελειώσαμεν μὲ τοὺς κτίστας.

5) Ἀποζημίωσιν, ἔξοδα κατασκευῆς.

6) Ἐκτὸς τῶν πατωμάτων.

7) Ὄπουδῆποτε καὶ ὀποτεδῆποτε.

8) Ἐπλούτησαν.

9) Συνεννόησιν.

10) Ἀπὸ ὑπάνω=πρὸς τὸ ἐπάνω μέρος τοῦ σπιτιοῦ.

11) ἀδελφὸς νεώτερός των ὅστις ἦλθεν εἰς ἐπιγαμίαν πρὸς τοὺς προγόνους τῆς
 νῦν οἰκογενείας Ἀνδρέου Δημαράτου ἢ Κώστα Γεωργάκη, τὸ σπῆτι δηλαδή ὅπου
 κάθεται σήμερον ὁ Χαρ. Ρεμπέλης.

12) Θεοδόσαινα, ὅπου καὶ τὸ ἀρχαῖον j (γιῶτ) ἀκόμη ἀπαντᾷ στὴν διάλεκτον τοῦ
 ἀκριτικοῦ αὐτοῦ τμήματος τῆς Ἡπείρου.

σᾶς πῆ ὁ Ζήσης τοῦ ἀφίνω τὴν κατάρα καὶ προκοπὴ Θεοῦ νὰ μὴν ἴδῃ.

Κύρκας Παπανίκου

Πατήρ σας

Γ'

ΚΥΡΚΑ ΠΑΠΑΝΙΚΟΥ

ΕΝΘΥΜΗΣΕΙΣ

Σημειώνω τὰ ὅσα μοῦ χρωστάει ὁ ἀδερφός μου Παπαρίζος.

Ἦγουν γρόσια δέκα ὀκτὼ χιλιάδες τριακόσια ἔνδεκα (18311).

Μὲ φόβον Θεοῦ καὶ τῆς ψυχῆς μου ἐγώ, δίδω τζεβάπι στὸ ντιβάνι τοῦ Θεοῦ ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως, δὲν μπόρεσα μὲ κανένα τρόπον οὔδε (²) μὲ καλόν, οὔδε μὲ κακό, καὶ ἡ ἀφεντιά σας κριταί, σᾶς τὰ ἀφίνα διαθήκη τοὺς παιδιούς μου ὅπου τᾶφησα μπορτζηλεμένα, καὶ νὰ μοῦ πάρετε τὸ δίκηο μου καὶ νὰ τὸ δώσετε τοὺς παιδιούς μου νὰ βγάλουν τὸ πορτζη τους, σᾶς τὸ χαλέυω στὸ ντιβάνι τοῦ Θεοῦ αὐτὸ τὸ τζεβάπι (¹), καὶ ἔστω εἰς ἔνδειξιν ἀληθείας.

Κύρκας Παπανίκου ἔγραψα

Σημειώνω καὶ τὰ ὅσα μοῦ χρωστάει ὁ κύρ - Κώστας ἀδελφός μου.

Ἦγουν τριάκοντα τρεῖς χιλιάδας ἔνεακόσια ἔνενήκοντα δύο γρόσια (33992)

Καὶ μοῦ τὰ χρωστάει μὲ φόβον τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς ψυχῆς μου, καὶ ἡ ἀφεντιά σας βεζυληδες (³) τοῦ Θεοῦ καὶ κριταί τῆς γῆς καὶ τοῦ κόσμου σᾶς παρακαλῶ νὰ μὴν κρίνετε φιλοπροσώπως τὰ παιδιὰ μου τὰ ἀφίνω πορτζηλεμένα καὶ νὰ τοὺς δώσετε τὸ δίκιο ποῦ μοῦ καταδικάζετε τόσον καιρόν, εἶναι μαρτύροι ὅπου τὸ πάλαιψα τὸ δίκηο μου στὸν ἀφέντη μας τὸν Ἄλῆ - πασᾶ, τὸν ἐτέργιασαν μὲ ἄσπρα (⁴), καὶ δὲν ἠμπόρεσα νὰ κάμω τίποτε μὲ τὸν πεθα-

1) Πολλὲς ἀπὸ τὲς χαρακτηριστικὲς αὐτὲς ἐκφράσεις εἶναι πραγματικὰ γλωσσικὰ διαμάντια ποῦ μὲ τὴν ζωηρότητα καὶ τὸ χρῶμα τῆς ἐκφράσεώς των ζωντανεύουν καὶ τὰ συναισθηματὰ καὶ τὸν χαρακτήρα τῶν ἀνδρῶν ἐκείνων.

Ἐπὶ πλέον φρονοῦμεν ὅτι τέτοιες χαρακτηριστικὲς ἐκφράσεις δίδουν μίαν ἰδέαν καὶ διὰ τὸν ἰδιόρρυθμον γλωσσικὸν τύπον τῆς Ἐπαρχίας Κονίτισης.

2) Ἀντιπρόσωπος.

3) Ἀλλὰ τὸν ἐδωροδόκησαν. Ὠραία καὶ πρωτότυπος ἔκφρασις, ὅπως καὶ ἡ κατωτέρω ἢ τὸ αὐτὸ νόημα ἐκφράζουσα : « τοὺς ἐπῆραν στὸ χέρι καὶ αὐτοὺς » (τοὺς Βαλῆδες), δηλ. τοὺς κατάφεραν καὶ αὐτοὺς εἰς τοὺς ὁποίους εἶχεν προσφύγει διὰ νὰ ζητήσῃ τὸ δίκαιόν του.

μένον (1) τὸν Ἄλῃ - πασᾶ. Ἦρθαν (2) ἄλλοι Βαλῆδες, τοὺς ἐπῆραν στὸ χέρι καὶ αὐτοὺς καὶ δὲν ἠμπόρεσα νὰ κάμω τίποτες καὶ διὰ τοῦτο τοὺς τὰ ἀφίνω διαθήκη τοὺς παιδιούς μου ὁπότεν μπορέσουν καὶ τοὺς τὸ κάμη ὁ Θεὸς (3) καὶ μήτε νὰ χαλέψουν τὰ παιδιὰ μου μὲ τὴν κρίσιν καὶ μὲ τὸν νόμον τοῦ Θεοῦ μὲ φόβον τοῦ Θεοῦ ἐγὼ δίδω τζεβάπι στὸ ντιβάνι τοῦ Θεοῦ ὁποῦ μοῦ τὰ χρωστάει αὐτὰ τὰ ἄσπρα. Ἔτσι εἶναι κάθε δουλειὰ ὡς ὀπισθεν φαίνονται. Μὲ φόβον Θεοῦ καὶ τῆς ψυχῆς μου ἀπὸ αὐτὰ ὁποῦ ἔγραψα καὶ ἀκόμη περισσότερο εἶναι. Τί νὰ πρωτογράψω ; Ἐβαρέθηκα ἀπὸ τὰ κακὰ καὶ τὰ ἄφησα.

Κύρκας Παπανίκου ἔγραψα
μὲ φόβον Θεοῦ καὶ τῆς ψυχῆς μου

Συμπληρωματικῶς εἰς τὸ περιθώριον τῆς σελίδος ὑπάρχει καὶ ἡ ἑξῆς ἀναγραφή :

«Ἐλλείπει (4) γραφῆς τοῦ Κώστα τοῦ ἀδελφοῦ μου καὶ (5) μοῦ τὴν ἔκλεψαν ἀπὸ τὸ σεντουῖκι διὰ νὰ μοιράζωμε ἀδελφικῶς (6)».

Χουλιασᾶς (7) Παπαρίζου καὶ Κώστα τί μοῦ χρεωστοῦν.

Ἄπὸ διαφορῆς μας Παπαρίζου Γρ. 18311

Κύρ-Κώστας τί μοῦ θέλει ὡς ὀπισθεν » 33992

52303

Ἦγουν πενήντα δύο χιλιάδες γρόσια καὶ τριακόσια τρία μοῦ χρεωστοῦν. Εἶναι μαρτύροι μέσα ἀπὸ τὸν κόσμον ὅλον ὁποῦ δὲν μὸδωσαν τίποτες.

Τοὺς χάλερα (8) κανέναν λαρᾶν ὅσο νὰ ζῶ νὰ μὴν πεθάνομεν, δὲν στήθηκε τρόπος νὰ μποῦν στὰ στρατά νὰ μοιράσωμε σὰν ἀδέρφια.

1) Τὸ ἐπισημασμένον αὐτὸ τῆς ἐνθυμήσεως τοῦ Κύρκας Παπανίκου δὲν φέρει χρονολογίαν ἐκ τῶν ὡς ἄνω ὁμῶς συμφραζομένων συνάγεται ὅτι εἶναι γραμμένον μετὰ τὸ 1832. Πότε ὁμῶς ἀκριβῶς δὲν δύναται νὰ διαλιστωθῇ σαφῶς.

2) Καὶ ἀπὸ τὴν φράσιν αὐτὴν συνάγεται ὅτι πολὺ ἀργότερα ἀπὸ τὸν φόνον τοῦ Ἄλῃ - Πασᾶ, εἶναι γραμμένη ἡ ἐνθύμησις.

3) Εἶχε βαθύτατον τὸ θρησκευτικὸν συναίσθημα καὶ ὁδηγὸν καὶ ρυθμιστὴν τοῦ βίου του τὴν θρησκευτικὴν ἀξίαν.

4) Δηλ. προβαίνω εἰς τὴν καταγραφὴν τῶν ἀνωτέρω σημειώσεών μου πρὸς γνῶσιν τῶν ἀπογόνων μου ἐπειδὴ μοῦ ἐκλάπησαν τὰ σχετικὰ χαρτιά ὅπου ὑπῆρχεν καὶ ἡ ὑπογραφή τοῦ Κώστα.

5) Ὑπῆρχε τοιαύτη ὑπογραφή ἀλλὰ ἐκλάπη. Τὸ «καὶ μοῦ τὴν ἔκλεψαν» = ἀλλὰ δυστυχῶς μοῦ τὴν ἔκλεψαν.

6) Φαίνεται ὅτι τὰ ἀνωτέρω ἔλαβον χώραν πρὸ τοῦ χωρισμοῦ τῶν ἀδελφῶν.

7) Περίληψις τῶν ὄσων τοῦ χρεωστοῦν οἱ δύο ἀδελφοὶ του. Ἐπισημαίνεται ὁμῶς τῆς ἐυκαιρίας νὰ παραθέσῃ καὶ ἐπεξηγηματικὰς πληροφορίας διὰ τὸ χρέος αὐτὸ τῶν ἀδελφῶν του.

8) Ὑπέροχος ἔκφρασις χαρακτηρίζουσα ὅλα τὰ συναισθήματα καὶ τὸν χαρακτήρα τοῦ ἀνδρός.

1803 (*)

Σημειώνω τὸν λογαριασμὸν τοῦ Παπαχαρίση Τζότζου ἀπὸ τ' ἄσπρα ὅπου μοῦ χρεωστοῦσεν ὁ ἀδερφίς του ὁ Τόλης καὶ μία ὁμολογία εἰσιμη καὶ μοῦ ἔχει βάλει τὸ ἀμπέλι ἀμανέτι στοῦ Μέγα Λάκο.

Πέθανεν ὁ Τόλης τὰ πῆραν τὰ παιδιὰ ὁ Παπαχαρίσης μέσα καὶ τὰ ἐζάπωσεν ὁ Παπαχαρίσης ὅλα καὶ δὲν θέλησεν ὁ Παπᾶς νὰ μοῦ τὰ δώσῃ τ' ἄσπρα μου καὶ εἶχα στὸ μεταξὺ Τόλη ἄσπρα καὶ ὁμολογία Γρόσια 50.

Κίρκας Παπανίκου

1803

Εἰς τὸ Κάστρο τοῦ Χαντακιοῦ (*) ἤμασταν συντρόφοι μὲ τὸν Στέργιον τὸν ἀδελφόν μου καὶ τὰ πῆρεν ὁ Κύρ - Κώστας τ' ἄσπρα καὶ τὰ δώκεν τοῦ Στέργιου ὅλα καὶ μένα δὲν μοῦ δώκεν . . . . . Γρ. 849

Ἐκ τὸ Τζαούση εἶχαμε ἓνα μουλάρι κοινό, δὲν μοῦ δώκεν ἐμένα, τὸ δούλεψαν 15 χρόνια πρὸς 100 γρόσια τὸ μερικὸ μας . . . . . » 1500

Ἐκ νεφέρια μου στὸ Κάστρο μοῦ τὰ κράτησεν . . . . . » 128
Γρ. 2651

Ἦγουν δύο χιλιάδες καὶ ἑξακόσια γρόσια πενήκοντα ἓνα γρόσια μοῦ τὰ χρωσιάζει ὁ Στέργιος.

Μὲ φόβον Θεοῦ καὶ τῆς ψυχῆς μου ἐνῶ ὅπου τὰ ξέρουν καὶ ὁ κόσμος εἶναι καὶ τὰ δεισιμαστὰ τοῦ Στέργιου ὅπου φανερώνουν καὶ ἔστω, ἐγὼ δίδω τζεβάπι στοῦ Θεοῦ ὅπου μοῦ τὰ χρωσιάζει χωρὶς νὰ προφασιστῇ τίποτε. (**)

Κύρκας Παπανίκου ἔγραψα

Μὲ φόβον Θεοῦ καὶ τῆς ψυχῆς μου στὸ ντιβάνι τοῦ Θεοῦ ἐγὼ δίδω τζεβάπι, μονάχα σᾶς τὰ ἀφίνω διαθήκη νὰ τὰ πάρετε.

1) Καταγράφωμεν τὰς ὑπολοίπους ἐνθυμήσεις κατὰ χρονολογικὴν σειρὰν, καίτοι εἰς τὸ πρωτότυπον φέρονται ὄχι μὲ αὐστηρὰν σειρὰν, ἀλλ' ὅπως τὰς ἐνεθυμείτο ὁ συγγραφεὺς των, διὰ νὰ διευκολυνθῇ ὁ ἀναγνώστης καὶ νὰ γίνῃ καὶ ὁ ἐντοπισμὸς τῶν γεγονότων πού ἔχουν μεγίστην σημασίαν διὰ τὴν σύνταξιν τοῦ Χρονικοῦ τῆς Κοινότητος Βουρμπιάνης, δεδομένου ὅτι κατὰ τὸ δημοσιευθὲν ὑφ' ἡμῶν διάγραμμα, ὁ ἐρευνητὴς διευκολύνεται νὰ ἀρυσθῇ πολλὰ πολύτιμα στοιχεῖα.

2) Τὸ πρὸ τῆς κυρίας πύλης τοῦ Κάστρου τῶν Γιαννίνων ὅπου ἡ γνωστὴ τάφρος τῶν Βενετσιάνων ἢ χαντάκι τοῦ Βενετσιάνου.

3) Ὑπάρχει κάποιον συμβολικὸν σημεῖον πρὸ τῆς ὑπογραφῆς του, ὅπερ δις μόνον φέρεται εἰς τὰ χειρόγραφα του.

1806 (1)

Τί μοῦ χρωστάει ὁ Γιάννης ὁ ἀδελφός μου. Μὲ τὸν Γιάννην εἶχα ἀλη-
σβερήσι (2) ὄντας ἦταν στὴν Βλαχιά ἔφευγεν καναδυὸ χιλιάδες γρόσια καὶ
δὲν μᾶς ἔδωσεν τίποτε τὸ μερτικό μου σὲ 6 τὸ μερτικό μου γρόσια 323

Μὲ τὸν Ζήση παιδί μου ἔχουν ἓνα ἄλογο ἄτι τὸ ἔχει
δώσει τοῦ Κύρ-Κώστα καὶ αὐτὸς τῶδωσεν τοῦ Γιάννη ὅπου
ἐκλίσθηεν (3) ὁ Ἄλῆ-Πασᾶς . . . . . » 500
ἦγουν ὀκτακόσια εἴκοσι τρία. Αὐτὰ μοῦ χρωστάει ὁ Γιάννης καὶ ἔστω
ἂν τὰ πάρετε.

1806 Ἄπριλιου 3

Κύρκας Παπανίκου

Σημειώνω τί μοῦ χρωστάει ὁ κύρ - Κώστας Σούρας καὶ Γιόργης ἀπὸ
τᾶσπρα ὅπου τοὺς εἶχα δώσει καὶ τὰ εἶχαν βάλει στὸ Πεκλάρι καὶ στὴν Ζέ-
λιστα, διάφορον δὲν μούδωσαν, πρὸς 1 γρόσι ἢ χιλιάδα
90000 ἄσπρα . . . . . Γρ. 90

Ἄπὸ τᾶσπρα πὺν εἶχεται βάλει εἰς τὸ γένημα μὲ τὸν
Κούση Τζιτζῆ 30.000 σᾶς εἶχα δώσει τὸν διάφορον ὡς ἄνωθεν » 30
Ἄπὸ τὰ φλωριά πὺν εἶχα δώσει τοῦ Κώστα . . . . . » 38
Ἄπὸ τὸ χισάπι (4) ὅπου μὲ εἶχεν βάλει ὁ μακαρίτης μὲ
τοῦ Τζιτζῆ, ὕστερα πέθανε καὶ δὲν μοῦ τῶδωκαν τὸ μερτικόν μου » 150
308

Ἐμειναν ἀπὸ δυὸ χρόνια καὶ εἶχε καὶ τὸν λογαριασμὸν τριακόσιο ὀκτῶ
μοῦ θέλει γρόσια.

Ἄπὸ τὸν Ζίσι Νίτζικα τὸ βαπάκι (5) μοῦ τῶπιασεν πενήντα φορὲς γιὰ
λογαριασμὸν τὸ πῆρεν καὶ ἀπὸ τὸν Ζήση Νίτζικα . . . . . Γρ. 8=30
Τῆς ἀδελφῆς του ἐκράτησαν ἄλλη χρονιά . . . . . » 3=20
Εἰς τὴν πανούκλαν (6) τοὺς ἀγόρασα κρασί
85 ὀκάδες πρὸς 12 παράδες . . . . . 410=20

Κατέβασα τὰ ὀπισθεν

Γρ.—308

21=70

329=70

1) Καὶ ἐδῶ πέρα τὸ συμβολικὸ σημεῖον τὸ ὁποῖον φέρεται μόνον δις εἰς τὰ χειρὸ
γραφά του (δηλ. ἐδῶ πέρα καὶ λιγάκι παραπάνω στὴν προηγουμένη ἐνθύμησι).

2) Ἐκκρεμεῖς λογαριασμούς, δοσοληψίας.

3) ἐπολιορκήθη.

4) λογαριασμὸν.

5) Βαμπάκι.

6) Ὡστε ἡ ἐνσκήψασα ἐν Βουρμπιάνη φοβερὰ νόσος ἔλαβε χώραν κατὰ τὸ 1806
(πρὸβλ. Ἄπ. Βεηζαδὲν ἢ Πανούκλην, δεδομένου ὅτι ἡ μητέρα του προσεβλήθη ὑπὸ πα-
νούκλας καὶ ἐντεῦθεν καὶ αὐτὸς ἐπωνομάσθη Πανούκλης).

Αὐτὰ μοῦ τὰ χρωστοῦν χώργια (¹) τὴν ὁμολογίαν με ἀλήθειαν.

Κύρκας Παπανίκου

(Ἀκολουθεῖ μιὰ ἐπεξηγηματικὴ ἐνθύμησις γύρω ἀπὸ τὸν ἀνωτέρω παρατεθέντα λογαριασμόν).

«Τοὺς ἔδωσα τὸ κρασί μοῦ δόσαν τὸ ἀλεύρι. Εἰς τὸν πεθαμό του ὁ Σούρας ὁ πεθερός μου τοὺς ἀφῆκεν διαθήκη νὰ μοῦ δώσουν κεμένα, αὐτοὶ ξέρουν πόσα τοὺς εἶπεν, τὸ ξέρει καὶ ἡ μάνα τους ἡ πεθερά μου, μοῦ τὸ εἶχεν πῆ πολλὰς φορὰς, τοῦ εἶπα τοῦ Κόστα καὶ τοῦ Γιώργη νὰ δώσετε τοῦ Κίρκα ὅτι σὰς εἶπεν ὁ πατέρας σας νὰ λάβετε τὴν κατάρα του καὶ τῆς ἤλεγαν (²) τῆς μάνας τους καθὼς μᾶς εἶπεν ὁ πατέρας μας θὰ κάμομε.

Ἐρχοῦμασταν (³) ἀπὸ τὰ Γιάννινα με τὸ Νάσιο καὶ με τὸν Στέργιο με προσταγὴν νὰ κόψομε τὰ ξύλα γιὰ γιοφύρι Τεπελενιοῦ (⁴) καὶ μοῦ εἶπεν ὁ Νάσιος «μοῦ ἔδοσεν ὁ Κόστας Σούρας χίλια γρόσια νὰ τὰ διαφορεύω (⁵) στὸ χωριό μου καὶ μοῦ εἶπεν εἶναι τοῦ Κίρκα αὐτὰ τὰ ἀφῆκεν ὁ μακαρίτης τὸ ξέρεις μοῦ εἶπεν ὁ Νάσιος δὲν τὸ ξέρω τοῦ εἶπα, μοῦ εἶπεν αὐτός, ἔτσι νὰ τὸ ξέρης καὶ τώρα σὲ κάμποσον καιρὸν τοῦ εἶπα τοῦ Κόστα Σούρα καὶ μοῦ τῶκαμεν χάσια (⁶) αὐτὴν τὴν μαρτυρίαν ξέρω με ὄρκον, με ἀφορισμόν ἔτσι εἶναι ἡ δουλειὰ καὶ ἔτσι νὰ τὸ ξέρετε (⁷).

1807 Ὀκτωβρίου 20.

Σημειῶνω πότες ἄρχισε τὸ παιδί ὁ κάλφας (⁸) μου καὶ ἐμπῆκε γαμβρός στὸ Λισκάκι στὸ Γιώττη Νούτζη πρὸς γρόσια 66 τὸ χρόνο ἔκάθισεν δύο χρόνους καὶ κάμει τὸ χάκι του (⁹) Γρ. 132

εἶχεν καὶ 6 μῆνες ἀκόμη » 33

165

Ἐκάτον ἐξῆντα πέντε γρόσια τοῦ κάμει τὸ χάκι του.

Ἐχει 3 μῆνες ἀκόμα κάμει 16.20

Τοῦ δίδω ἀπὸ αὐτὰ 181.20

Τοῦ ἔδωσα ἔτοιμα. Γρ. 211.25 211.25

30. 5

1) Ἐκτὸς ἀπό.

2) Ἐπιχωριάζων τύπος ἀντὶ ἔλεγα ν.

3) Πρὸ βλ. Ἀναγνωστοπούλου, Bysant. Neugr. Jahr. 1930 σελ. 440.

4) πολύτιμος ἱστορικὴ πληροφορία.

5) διαφορεύω (sic) χειρογράφου γραφή.

6) Ἡρνήθη.

7) Ὑπέροχος ἐπίλογος δεικνύων τὴν σταθερότητα καὶ τὴν πίστιν εἰς τὰ γραφόμενά του.

8) μαθητευόμενος.

9) Ἀποζημίωσις του.

Σαράντα γρόσια τοῦ ἔχω παραπάνω δομένα ἐπειδὴς ἦταν ὄρφανὸ καὶ τὰ χάρισα καὶ ἂν κρίνετε ποτὲ νὰ τοῦ ζητήσετε τριάντα γρόσια.

Κύρκας Παπανίκου

Λογαριασμὸς τοῦ Παπαχαρίση Τζότζου (1)

Ἐλογαριάσαμε τὴν ὁμολογίαν χρόνια 6 τὸν διάφορον πρὸς τὰ 10 : 11 κάνει	Γρ.	45
Ἐγιναν ἐνενηντα πέντε (2) γρόσια.	»	95
Αὐτοῦ τοῦ καιροῦ μόδωσεν	»	54
Ἐμειναν σαράντα ἓνα	»	41
1812		

Σημειώνω τὴν διαφορὰν μου ὅπου εἶχα μὲ τὸν κύρ-Κώστα ἀπὸ ἐργάτες τῆς Πρέβεζας μεμαρτυρημένο μὲ γνωστοὺς ἀξιόπιστους ἀνθρώπους τὸν καιρὸν ὅπου διώρισεν ὁ Ἄλῃ-Πασᾶς ἀφέντης μας ἐργάτες νὰ δουλεύουν εἰς τὰ χαντάκια Πρέβεζας εἶχεν πιάσει ὁ κύρ-Κώστας μασὺ μὲ τὸν Στέργιον διὰ 200 ἀργάτες ἀπὸ Βέρροαν (3) καὶ Ἀλασόνα, ἔπιασα καὶ ἐγὼ τῆς Σιάτιστας 50 νεφέρια πρὸς 50 γρόσια τὸ νεφέρι.

Ὁ Ζῆκος Πλίσγιανίτης (4) ἦταν ἐπίτροπος Σιάτιστας, κάθεται στὴν Σέλτζα (5) τὰ χάλεψεν καὶ ὁ Στέργιος δὲν θέλησε νὰ τοῦ τὰ δώση ἐπειδὴ εἶχεν πολλὰ καὶ μοῦ εἶχε δόσει ἔμένα, τὸ ξέρει καὶ ὁ Κώστα Πογατζῆς Τζιρονᾶ.

Ἀπανοδιὸ εἶχεν προστάξει ὁ Βεζίρης ἀφέντης μας τὸν κύρ-Κώστα νὰ τοῦ βρῆ μὲ τὸν Ταχίρη (6) καὶ ἄλλους ταβαντζῆδες (7) ἀπὸ ὄξο καὶ νὰ πᾶνε νὰ τοῦ φτιάσουνε ὀντάδες (8) στὴν Πλαγιὰ σιὸ Κάστρο καὶ ὁ Νικόλας ὁ γυναικάδελφός του δὲν θέλησε νὰ πάγη καὶ μοῦ γένηκεν φόρτομα ἔμένα νὰ πᾶς ὅτι ἀπὸ πᾶς τὸ γυρεύει ὁ ἀφέντης καὶ τὸ καλὸ καὶ τὸ ἀχαμνὸ (9). Καὶ ὁ Νικόλας λέγει δὲν ἔρχεται.—μοῦ εἶπεν ὁ κύρ-Κώστας τοῦ εἶπα ἐγὼ ἂν ἤθελεν

1) Πρὸ βλ. ἐνθύμησιν τοῦ ἔτους 1803.

2) Προστιθεμένων τῶν Γρ. 50 τῆς ἐνθύμησεως 1803.

3) Βέρροϊαν.

4) Πλίσγιανη (Κονίτσης).

5) Κοντὰ σιὸ Μπουρμπουτσικὸ τῆς Μακεδονίας.

6) Ταχίρη Ἀμπάζην.

7) Ξυλουργοὺς.

8) Δωμάτια.

9) Ἄσχημο.

νά πάγη ἐγὼ ὅλη μέρα μὲ ἔγλεπεν (1) καὶ μοῦ ἤλεγεν (2) καὶ ἄλλο, καὶ ἔπιασα καὶ ἐγὼ τὰ νεφέρια τῆς Σιάτιστας καὶ θὰ πάγω στὴν Πρέβεζα νὰ κοιτάξω καὶ ἐγὼ νὰ κάμω καμμιά κυβέρνησι, γύρισε καὶ μοῦ εἶπεν ὁ κύρ - Κώστας μαζὺ μὲ τὸν Στέργιον παρὼν καὶ τὰ παιδιὰ μας Γιαννάκη καὶ Ζήση καὶ Μήτζη Στέργιου μικρά. Εἰς τὰ σπιτικά στρώσανε καὶ κάθονται ὁ Κύρ - Κώστας μέσα στὸν ὄντᾶ τὸ βράδι, ἔπειτα μοῦ εἶπαν νεφέργια ἔχομεν καὶ νὰ ξέρης εἴμαστε συντρόφοι· ἂν δὲν κυβερνηθῇ αὐτὴ ἢ δουλειὰ πάει τὸ ἔρτζι (3) μας, πάει τὸ σπίτι μας.

Καὶ μοῦ εἶπεν ὁ Κύρ - Κώστας, τὰ πόδια ὅπου δὲν τοῦ φίλησα, γιὰ ὅπου δὲν θέλει. Νὰ πᾶς νὰ κυβερνήσης αὐτὴ τὴ δουλειὰ καὶ νεφέργια ἔχομε καὶ ἔσυμφωνήσαμε ἐγίναμεν συντρόφοι καὶ ἐπῆγα καὶ ἔδοσα τὴν ὁμολογίαν τοῦ Ζήκου ἀπὸ τὴν Σιάτιστα νὰ φέρῃ τὰ νεφέρια καὶ ἐσηκώθηκα καὶ πῆγα στὴν Πλαγιὰ καὶ ἐμπίτισα (4) τὴν ἀφεντικὴν τῶν δουλειᾶν, ἐδούλεψαν τὰ νεφέρια, ἔτελείωσαν.

Ἦρθα ἀπὸ τὴν Πλαγιὰν (5) μοῦ τὸ γύρισαν καὶ δὲν θέλησαν νὰ μοῦ δώσουν καὶ κατὰ τὸ λέγειν τοῦ Στέργιου, ὅπως μοῦ εἶπεν ὁ Στέργιος μὲ φόβον Θεοῦ καὶ τῆς ψυχῆς μου ἐβῆκαν πολλά, ὁμοίως μοῦ εἶπεν ὁ Στέργιος 200 νεφέρια ἐδούλεψαν, 20 μῆνες τὰ εἶχαν ἀπὸ 50 γρόσια τὸ νεφέρι καὶ τοῦ ἔδιδον 20 : 25 : 30 : 33

Ὅμως κατὰ τὸ λέγειν τοῦ Στέργιου ἔκοψαν διαφορὰ 15.000 γρόσια, τὸ μερικὸ μου κάμει γρ. 5.000.

Ἐπειτα σὰν ἔφτασα ἀπὸ τὴν Πλαγιὰν καὶ δὲν μοῦ ἔδοκαν βροῖκα καὶ ἄλλα νεφέρια μοναχὸς μου. Ἀπὸ τὰ βιλαέτια τοὺς ἔδοσα ὁμολογίες καὶ καὶ μὸδωσαν. Καὶ ὡς μ' ἔστειλε στὴν Σαγιαδάδα μοῦ εἶπεν ὁ κύρ - Κώστας ἄφησε μου τὰ δεφτέρια καὶ τὲς ὁμολογίες νὰ κοιτάξω νὰ σιμαζόνο ἄσπρα καὶ τοῦ τὰ ἔδοσα ὅλα.

1813 Λογαριασμὸς Παπαχαρίση Τζότζου (6)

Ἦρθε πάλι νὰ μοῦ δόσῃ ἄσπρα, ἐλογαριάσαμε τὴν ὁμολογίαν χρόνους 4 τὸ διάφορον ὡς ἄνωθεν καὶ γίνηκε ὁ διάφορος γρ. 24

Ἐπόλοιπον

		41
		+24
		65
ἔγιναν ἐξήντα πέντε		65
ἔβγαλεν καὶ μὸδωκεν	Γρ.	30
Ἐμειναν τριάντα πέντε γρόσια τὰ μοῦ δίνῃ	Γρ.	35

1) Ἐβλεπεν.

2) Ἐλεγεν.

3) Ἡ τιμὴ μας, ἢ ὑπόληψή μας.

4) Ἐτελείωσα.

5) Περιοχὴ Πρεβέζης.

6) Πρβλ. ἐνθυμήσεις ἐτῶν 1803 καὶ 1809.

1814 Μάρτης.

Σημειώνω τί μου χρωσται ὁ Χατζῆ Κυρατζῆς Ἀβδελιώτης ὅπου εἶχαμεν πάρει τὸ μαντρί.

Ἡ ἀγορὰ τοῦ μαντριοῦ ἀπὸ τὸν Ἀλῆ πασᾶν
ἔξοδα

Γρ.	2500
»	1650
	<u>4150</u>

Τὶ ἔπιασε τὸ μαντρί.

5000 πρόβατα ἤχαμεν μέσα πρὸς

60 παράδες τὸ κεφάλι φέρουν Γρ. 7500

7500

βῆκε διάφορος

Γρ. 3450

Τὰ μισὰ μου χρωστάει

Γρ. 1675

Εἶναι καὶ τὸ γράμμα τοῦ ὅπου μαρτυρεῖ ὅτι ἤμασταν σύντροφοι.

1814

Κύρκας Παπανίκου γράφω

Μοῦ χάλασεν τὸ βόϊδι τοῦ Παπασπύρου Γιανόπου τὸ χοράφι στὸν κῦπο στὸν Κρόβαλο (1) μιὰ γένα καλὴ καλαπόκι πῆρα νὰ τὸ μάσω τόπιακα μέσα καὶ δὲν θέλησαν νὰ μοῦ ἀποκριθοῦν τελείως.

Μόκσμαν ζημιὰ Γρ. 25.

1814

Ἐδῶ σημειώνω τί μου χρωστάει ὁ Ρίζος καὶ Γιάννης Κύρκας καὶ Κότα Κύρκας.

46 ὄκ. μαλλὶ πρὸς 50 παράδες	Γρ.	57.20
μισὴ ὄκᾶ κηροῦ πῆρα ἄμανέτι	»	3.
2 ὄκ. ἀγροπόκι (2)	»	2.20
	»	<u>62.40</u>

Ἡ Κότας ἔδωσεν μιὰ φλοκάτα ἄσπρη τοῦ Ζήση Γρ. 25 . 62.40

2 ἀπλάδες ὁ Ρίζος ἄσπρες 1 . 26.—

26	.	<u>36.40</u>
----	---	--------------

Αὐτὰ μου χρωστοῦν δὲν θέλησαν νὰ μοῦ τὰ δόσουν. Καὶ ἔστο μὲ ἀλήθειαν Θεοῦ.

Κύρκας Παπανίκου.

1815

Μάρτης 1

Σημειώνω εἰς ἔνδειξιν τὸν λογαριασμὸν ὅπου ἔχομεν μὲ τὸν Μίχον Νάκου Σαμαρίνα ὅπου μέπιασαν στανικῶς καὶ μοῦ πῆρεν μιαν ὁμολογίαν καὶ γράφω μὲ φόβον Θεοῦ.

1) Στὰ Σκορβάλια, τοποθεσίαν ἀνωθεν τῶν Ἀγίων Ἀναργύρων.

2) τὸ μαλλὶ τὸ ὁποῖον βγαίνει ἀπὸ τοὺς μηρούς τῶν προβάτων.

Τὰ πρόβατά μου τάχα στείλει τοῦ Ζησοῦλη διὰ νὰ μοῦ τὰ βάλῃ νὰ ξεχειμάσουν καὶ εἶχεν κουβεντιάσει στὴν Κόνιτσα παγιομένος καὶ τοῦ γίνηκε φόρτομα «νὰ μοῦ τὰ δώσῃ ἔμένα καὶ τὶ σὲ μέλει τὰ ἔχο μὲ τὰ δικά μου». Τοῦ εἶπεν ὁ Ζησοῦλης· μωρὲ δὲν στὰ δίδω ὅτι σὲ ξέρω τὶ λουλούδι εἶσαι (1) καὶ θὰ μᾶς ἐντροπιάσῃς, αὐτὸς τοῦ γίνηκεν φόρτομα (2) μὲ ρεζτάν· «καὶ διὰ τὸ χατήρι σου τὰ βάνω μὲ τὰ δικά μου καὶ ὅτι νὰ πάθουν τὰ δικά μου νὰ πάθουν καὶ τὰ δικά τους» αὐτὰ τοῦ εἶπεν.

Τὰ δωσεν ὁ Ζησοῦλης καὶ ἔκαμεν καὶ τὸ παζάρι πρὸς παρὰδες 33 τὸ κεφάλι καὶ ἔεκομα τὰ πῆρεν.

5 Δεκεμβρίου τὰ δικά του τὰ κατέβασε μέσα στὸ μαντρί ἀπὸ τὸ χινόπορο, τὰ δικά μου τᾶστειλε ψηλὰ στὸ χινοποργιό. Τοῦ λέν οἱ σπιτικοί μου (3) ποῦ θὰ πᾶμε τώρα ; ἔπιασαν χιόνια ψηλὰ στὰ βουνά. Καὶ οἱ σπιτικοί μου δὲν εἶχαν ἄλλον τζαρέν (4). Σηκόνομαι καὶ πάγω ἐγὼ ἐκεῖ δυὸ ἡμέρες περβάτημα. Ἄν τὰ πάγουν ἐκεῖ τὰ εἶχαν φάγει τὰ δικά του τὸ χῶμα, «ἤθραν νὰ φύγουν πίσω ἔκαμαν εἴκοσι δυὸ ἡμέρες τὰ πλάκωσε τὸ χιόνι, σηκώθηκαν πάησαν (5) στὸ Βλαχογιάννη ἔχασαν πρόβατα, τὴν στράτα, ἓνα μουλάρι τοὺς ψόφισεν, τοὺς πλάκωσεν χειμῶνας, κινδύνεψαν νὰ χαθοῦν ὅλοι.

Πάησαν στὸν κακὸ τζέλιγκα τὸν Μίχον. Τί χαλέβετε καὶ ἐρχόσταν ;

Γιὰ ὄνομα Θεοῦ ! τοῦ εἶπαν ἐμεῖς ἀκόμη δυὸ μέρες νὰ καθόμασταν εἶχαμε χαθῆ καὶ πρόβατα καὶ πράματα καὶ ἀνθρώποι ὅλοι. Τί κατῶς εἶναι τώρα νὰ κάτζουν πρόβατα ψηλὰ στὰ βουνά ; Αὐτὸς πουθὰ δὲν ἤθελε νὰ τοὺς ζυγώσῃ, ἔμαζόθηκαν καὶ ἄλλα τόκριναν (6), ὁ Ζησοῦλης μὲ τὰ πρόβατά του τὰ στέρφια του ὅπου ἦταν καὶ αὐτὸς ἐκεῖ στὸ Μίχο ξεχειμάσαν.

Τὶ νὰ κάμῃ ὅλος αὐτὸς ὁ τόπος ; Τὰ πρόβατα ἦταν 630 ἦρθεν ὁ καιρὸς σφίχθηκαν τὰ πρόβατα θέλουν καὶ ψίχα λιβάδι.

Μωρὲ Μίχο, μᾶς πῆρες στὸ λαίμω, νὰ μᾶς χάσῃς, ἤμαστε ὀρφανοὶ ἄνθρωποι, αὐτὸς τίποτε ἄρχισεν νὰ βρίζῃ, ἄλλον τόπον δὲν σᾶς δίνω, ἦρθαν, σφίχθηκαν τὰ πρόβατα, ἀπόμειναν νηστικά.

Ὅλίγα πρόβατα σὲ κάτι ὀργώματα τὰ εἶδε ὁ Μίχος ἀπὸ πέρα ἀπὸ τὸ χωργιό, καβαλίκεψεν μὲ τὸν ἀδελφὸ του, πῆρε καὶ ἄλλους Σαμαρνώτες πολ-

1) Πρώτην φορὰν ἀπαντᾶται ἡ φράσις αὐτὴ ἐκφράζουσα μὲ πολλὴν λεπτότητα μιὰν μεγάλην εἰρωνίαν καὶ λεπτὴν ὑβριν συγχρόνως.

2) Ἐπέμενε πολύ.

3) Φίλοι μου, οἰκεῖοί μου.

4) Δὲν μπορούσαν νὰ κάμουν ἄλλως.

5) μετέβησαν πρὸς συνάντησιν (ἀνεύρεσιν).

6) Τὸν προσκέλευσαν νὰ κατεβῆ ἀπὸ τὰ βουνά.

λοὺς καὶ πῆγε ἐκεῖ καὶ τᾶβαλαν τὰ πρόβατα μπροστὰ μὲ τὰ ξύλα, τὰ κυνήγαγαν, τᾶδιώξαν ἀπὸ τὸ μαντρί, ἔσκότωσαν καὶ τοὺς πιστικούς ἔκοψαν μὲ τὰ χαντζάρια τὲς γυναῖκες, τοὺς τσάκισαν τὰ χέργια. Πάησαν (¹) στὸν Χαητάραγαν ἐκλίφτηκαν μὲ τὰ ψέματα, ἔστειλεν ὁ Χαητάραγας νὰ ἐρθῆ νὰ τοὺς κρίνη δὲν θέλησεν, ἔφυγεν πάλι στὴν Λάουσα (²), τρεῖς φορές ἔστειλεν ὁ Χαητάραγας δὲν μπόρεσε νὰ τὸν φέρῃ τὸν Βλάχον ἀπὸ τὸ μαντρί.

Ἐκ τῶν 630 πρόβατα ὅπου ἦταν ἐψόφισαν 270 ἔμειναν 330.

Εἰς τὸ δευτέρου τοῦ παιδιοῦ Ζησοῦλα Ἐναγνώστη ὅπου ἦταν μερατζῆς αὐτὰ ἐλαγάρισαν καὶ ἔμειναν, ἔκαμαν χαῖρι (³) ὁ Γιαννακὸς ἀπὸ τὸ Λευτεροχωρι (⁴) καὶ τοὺς ἔδωκαν κομάτι τόπο, ἐπάησαν καὶ ἐξεχείμασαν τᾶβγαλαν αὐτὰ ὅπου ἔμειναν.

Στὸν πάτω πῆγα κ' ἐγὼ στὸ κίνημα, μὲ πίεσεν ὁ Γιαννᾶκος καὶ τοὺς τὸ πλήρωσα τὸν τόπο ὅσα θέλησαν ὡς κάτωθεν :

5 Δεκεμβρίου τὰ πῆραν τὰ πρόβατα.

5 Φλεβαρίου ταξινόμισεν καὶ ἔκατσαν τὰ πρόβατα 2 μῆνας μέσα στὸ μαντρί κατὰ τὴν συμφωνίαν, πέφτει πλήρωμα τὸ κεφάλι πρὸς 11 παράδες 360 πρόβατα κάμουν Γρ. 99.

Αὐτὰ χρωστῶ τοῦ Μίχου Νάκου Σαμαρνωῖτη.

77 πρόβατα μοῦ χάθησαν πρὸς 10 Γρ. 770	Γρ. 770
13 γίδια μοῦ τᾶφαγαν οἱ Σαμαρνωῖτες πιστικοὶ καὶ τοῦ Μίχου, ἦταν ὅλα βετοῦλες τοὺς ἐπιασαν τὸ κεῖσι στοὺς τροβάδες καὶ τὰ κοψίδια	» 130
40 ἄρνια μοῦ χάθησαν πρὸς 6 γρ.	» 40
8 κατοίκια πρὸς τὸ ἴδιον	» 248
	1188
Ἐὸλα τὰ Γρ. 99	» 99
(ποῦ τοῦ χρωστῶ)	Γρ. 1089

Χίλια ἀγορήντα ἑννέα γρόσια μοῦ χρωστάει ὁ Μίχος μὲ φόβον Θεοῦ καὶ τῆς ψυχῆς μου, μὲ ὄρκον, μὲ ἀφορισμὸν καθὼς τὰ γράφω ἔτσι εἶναι.

Καὶ ἔστω εἰς ἔνδειξιν ἀληθείας.

Κύρκας Παπανίκου

ἔγραψα ὅλα τὰ ἄνωθεν

1816 Ὀκτώβριος.

Σημειώνω τί μοῦ χρωστάει ὁ Παπᾶ - Σωτήρης ἀπὸ κεράσματα τοῦ

1) Μετέβησαν, ἐπῆγαν, ἐπαρουσιάσθησαν.

2) Λάρισαν Θεσσαλίας.

3) Προκοπήν.

4) Πλησίον τῶν Γρεβενῶν (Μακεδονίας).

πορτζηλιοῦ του ὄντας (¹) ἔμαζ ὄναμεν τοὺς μεκαέδες ἐγὼ μὲ προσταγὴν τοῦ
 Ἐλῆ - Πισᾶ ἀφέντη μας εἶχα βάλει καὶ αὐτόν, ἔμασαν κεράσματα (²) ἀπὸ
 ὄλους

Μοῦ χρωστᾶει τὰ μισὰ Γρ. 50.

Γρ. 100

» 50

Γρ. 50

Κύρκας Παπανίκου

Μοῦ χάλασαν (³) καὶ ἓνα χωράφι μὲ τὰ βόδια του.

1818

Σημειῶνω τὸ χωράφι τὸ ἀπάνω στὸ Πορὶ.

Μοῦ τὰ χάλασαν τὰ πράματα (⁴) τοῦ Ζήση Κυπαρίσση.

2 φορτώματα ταγὶ πρὸς 20 γρ. 40.

Κύρκας Παπανίκου

Τί λογαριασμόν ἔχω μὲ τὸν Παπαζήση τὸν
 ὁποῖον ἠθέλησα νὰ τὸν ἀνοίξω πολλές φορές παρὰ (⁵) τὸν ἐβοηθοῦσεν ὁ
 Κώστας Γραμματικός.

Εἰς τὰ 1820 ἐτρύγησα τὰ ἀμπέλια τὰ πεθγρικά μου ὄλα καὶ ἔπασα
 μοῦστον ὄκ. 1200, ἔρριξα καὶ 100 ὄκ. νερόν, ὅπου γίνεται λαγάρα (⁶) ὄκά-
 δες 820 πρὸς παράδες 12 ἢ ὄκᾶ . . . . . Γρ. 216

Ἡ ὄρακὴ τους πρὸς 5 ὄκ. στὶς 100 ὄλαις ὄκάδες 40 πρὸς
 1 γρ. ἢ ὄκᾶ . . . . . » 40
 Γρ. 286

Τότε αὐτὸς δὲν ἔδοίλευσε τίποτες, ναὶ (⁷) κλάδον, ναὶ (⁸) σκάψιμον εἰς
 αὐτὰ ἐπειδὴ τὰ εἶχε δουλευμένα ὁ Ρίζος Κύρκας.

Εἰς τοὺς 1821 τὰ ἔκαμα ζάλτι ἐγὼ ὄλα καὶ μὲ μέσα τοῦ Κώστα μοῦ
 ἔκαμε ζάλτι ταῖς Μπιζανιαῖς μὲ σκοπὸν δὲ νὰ μοῦ ταῖς πλερώσῃ ὡς τὸ γράμ-
 μα τοῦ Κώστα καὶ αὐτὸς δὲν μοῦ ταῖς ἐπλήρωσεν εἰς ταῖς ὁποῖαις ἠῦραν
 μούστον ὄκ. 600, ἔρριξα καὶ 50 νερόν ὅπου γίνεται λαγάρα ὄκ. 410 πρὸς 12
 παράδες ἢ ὄκᾶ . . . . . Γρ. 122
 ἢ ὄρακὴ πρὸς 5 στὰς 100 ὄκ. 20 πρὸς 1 γρ. ἢ ὄκᾶ . . . . . » 20

Γρόσια 143

1) Ὄταν, καθ' ἣν ἐποχὴν.

2) Φιλοδορήματα.

3) Παρεμβεβλημένη σημείωση μέσα στῆς ἄνω ἐνθυμήσεως τὸ περιθώριον.

4) Τὰ ζῦφα δηλαδή.

5) Ἀλλά, δυστυχῶς ὁμως.

6) Καθαρὸ κρασί.

7) Οὔτε γιὰ κλάδεμα.

8) Οὔτε γιὰ σκάψιμον.

Ταῖς Μπιζονιαῖς αὐταῖς ταῖς ἐδούλευα ἐγὼ τότε καὶ ταῖς ἐτρύγησεν αὐ-
τὸς μὲ μέσον τοῦ Κώστα.

Εἰς ταῖς 1822 ὁμοίως ταῖς ἐτρύγησε αὐτὸς καὶ ἔπιασεν ὡς εἰς τοὺς	Γρ.	143.—
1821 εἰς κρασί καὶ ῥακὴ	»	4.20
ἀργατικά του εἰς τὸν κλάδον, σύψωμα (1) ἡμ. 3	»	5.20
» εἰς τὸ σκάψιμον » » 5	»	2.—
» εἰς τὸν σκάλον καὶ βλαστολόγεν 2	»	12.—
	Γρ.	12.—

$$\begin{array}{r}
 286 \\
 143 \\
 \times 12 \\
 \hline
 \text{Γρ. } 550
 \end{array}$$

Ἡ ἄνωθεν σοῦμμα . . . . . Γρ. 550

Εἰς τοὺς 1823 ὁμοίως ταῖς ἐτρύγησε καὶ ἔπιασε 800 ὄκ.
μοῦστον καὶ 150 νερὸν ὅπου γίνεται ὀκάδ. ὅλας σοῦμα
λαγάρα κρασί ὄκ. 630 πρὸς 12 παράδες ἢ ὀκά Γρ. 189
Ἡ ῥακὴ τους πρὸς 5 στάς 100 ὄκ. 30 » 30

Γρ. 219

Κατεβαίνουν τὰ ἡμεράτικα ὅπου ἔβαλε εἰς
αὐτὰ ὡς ὀπισθεν ἐκατέβηκαν καὶ εἰς τοὺς 1822 » 12 » 207
Γρ. 757

Ἔσοσα μου χρεωστικὰ ἀπὸ τὸ σελιὸν καὶ περγουλιαῖς του :

2 μαβροντέμπηταις.
1 κορινθιά.
1 μουσκοσταφυλιά,
καὶ 1 στήν Κρασιά.

Ἴδου α'. ἀπὸ τὸ Σελιόν.

Εἰς τοὺς 1817 ἔκαμε 4 ταγάρια καλαμπόκι πρὸς 8 γρ. τὸ ταγάρι	Γρ.	32
» » 1818 ὁμοίως	»	32
» » 1819 »	»	32
» » 1820 »	»	32
» » 1821 »	»	32
» » 1822 »	»	32
» » 1823 »	»	32
	Γρ.	224

1) Κατ' ἀποκοπήν.

Κατεβάζω ἀπὸ 2 ἡμεριάτικα τὴν κάθε χρονιά σπαρ- μὸν καὶ καθεξῆς πρὸς 60 παράδες	Γρ. 21	
σπόρος πρὸς 1 ὀκά τὴν κάθε χρονιά πρὸς 16 παράδες ὀκά ὀκ. 7	Γρ. 3	» 24
		<u>Γρ. 200</u>
		» 757
		» 200
		<u>Γρ. 957</u>

Ἡ ἄ τικρος ἄνωθεν σούμμα Γρ 957

Ἴδου β' ἀπὸ ταῖς περγουλιαῖς (πέντε)

Εἰς τοὺς 1817 : Ἀπὸ ταῖς 5 περγουλιαῖς πρὸς 40
ὀκ. ἢ μία φέρουν σούμμα ὀκ. 200 ἔρριξα καὶ 4 0 ὀκ.
νερὸ ὅπου γίνεται λαγάρα 160 πρὸς 12 παράδες ἢ ὀκά. Γρ. 48
ἢ ρακή τους πρὸς 5 στοὺς 100 ὀκ. καὶ πρὸς 1 γρόσι » 7

Εἰς τοὺς 1818 ὁμοίως	Γρ. 55
» » 1819 »	» 55
» » 1820 »	» 55
» » 1821 »	» 55
» » 1822 »	» 55

Γρ. 275

Ἐκοψι τὴν κοριθιαν καὶ τὴν μαβροντέμπιναν καὶ τὴν
μοσχοσταφυλιαν καὶ μίαν στήν Κρανιαν τρυγάω ὅπου
κάμνει αὐτὴ 40 ὀκ. καὶ 10 ὀκ. νερὸ ὅπου κάμνει λαγάρα
ὀκ. 34 πρὸς 12 παράδες . . . . .
 Γρ. 10 |

Εἰς τοὺς 1823 ὁμοίως	» 10
--------------------------------	------

Γρ. 295

Κατεβάζω τὰ ἡμεριάτικα αὐτῶν ὅλων τῶν χρόνων ἡμεριάτικα 14 πρὸς 60 παράδες.	» 21	274
--	------	-----

Γρ. 1231

Κύρκας Παπανίκου.

Η ΕΠΙΣΚΟΠΗ ΠΩΓΩΝΙΑΝΗΣ

Εἰς χειρόγραφον Κώδικα (1) τοῦ ἔτους 1722, εἰς τὸν ὁποῖον ἀναγράφεται ἡ σειρά (2) τῶν Μητροπόλεων, Ἀρχιεπισκοπῶν καὶ Ἐπισκοπῶν αἱ ὁποῖαι ἐξηγοῦντο παλαιότερον ἄλλοτε ἀπὸ τὸν θρόνον τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ ἄλλοτε ἀπὸ τὸν θρόνον τῆς Βουλγαρίας (3), μνημονεύονται καὶ Μητροπολίται καὶ ἐπίσκοποι οἱ ὁποῖοι εἶχον ἀποσπασθῆ ἐκ τῆς Ρωμαϊκῆς Διοικήσεως καὶ ὑπέχθησαν ἀργότερον εἰς τὸν θρόνον τῆς Κωνσταντινουπόλεως μεταξὺ ἄλλων ἦτο καὶ ὁ Πωγωνιανῆς.

«Εἰσὶ δὲ καὶ οἱ ἀποσπασθέντες, λέγει (4) ὁ ἀντιγραφεὺς τοῦ περὶ οὗ ὁ λόγος κώδικος ἐκ τῆς Ρωμαϊκῆς διοικήσεως, νῦν δὲ ὑπόκεινται τῷ θρόνῳ τοῦ Κωνσταντινουπόλεως Μητροπολίται καὶ οἱ ὑπ' αὐτοῦς Ἐπίσκοποι οὗτοι :

Ὁ Θεσσαλονίκης, ὁ Κορίνθου, ὁ Νικοπόλεως, ὁ Ἀθηνῶν, ὁ Πατρῶν, ὁ Καρπάθου, ὁ Αἰγίνης, ὁ Πωγωνιανῆς, ὁ Ἐλασσῶνος, ὁ Κίου, ὁ Λευκάδος, ὁ τοῦ Φαναρίου.

Ἡ ἐν τῇ Πωγωνιανῇ Ἀρχιεπισκοπὴ οὐκ ἦτον ἄλλ' ὡς λέγεται Πρωτοπαπᾶς ἦν καθ' ἑαυτὸν ἐν τῷ σταυροπηγίῳ τῆς Βασιλικῆς Μονῆς καὶ ὑποτασσόμενος τῷ Κωνσταντινουπόλεως Πατριάρχῃ».

1) «Μέμνησθε οἱ ἀναγινώσκοντες τοῦ ἀντιγράψαντος Νικολάου Ἰωάννου ἐν ἔτει αψκβ ἐν μηνὶ Μαρτίῳ ια εἰς Ἰωάννινα».

Τὰ ἀνωτέρω ἀναγράφονται ἐπὶ τῆς ὄρας τῆς σελ. 89 τοῦ Κώδικος, ὅστις ἀνευρέθη τῷ 1910 εἰς Ἰωάννινα καὶ κατεσχέθη καθ' ἣν στιγμὴν ἐπρόκειτο νὰ φυγαδευθῆ εἰς τὸ ἐξωτερικὸν ἐκ μέρους γνωστοῦ ἀρχαιοκαπήλου, οὗτινος ὁμως αἱ ἐνέργειαι παρεκολουθοῦντο συστηματικῶς ὑπὸ τοῦ χαράσσοντος τὰς γραμμὰς ταύτας ὑπὸ τὴν ιδιότητά του ὡς Ἐπιμελητοῦ τῶν Ἀρχαιοτήτων τῆς πόλεως τῶν Γιαννίνων.

2) Τοῦ ἀοιδήμου Βασιλέως Κυρίου Ἀνδρονίκου τοῦ δευτέρου τῶν Παλαιολόγων διατύπωσις ὅπως νὰ ἔχουν τάξιν οἱ θρόνοι». (Αὐτόθι σελ. 57).

3) «ὑπόκειται δὲ καὶ τῷ θρόνῳ τῆς Βουλγαρίας ἦτοι τῶν Ἀχριδῶν ἐπισκοπαὶ αἰται». (Αὐτόθι σελ. 59).

4) Αὐτόθι σελ. 60.

Περὶ τοῦ τίτλου τοῦ Πρωτοπαπᾶ ἀναγράφονται εἰς τὸν περὶ οὗ ὁ λόγος Κώδικα τὰ κάτωθι :

«Ὁ Πρωτοπαπᾶς ἐτιμήθη νὰ ἔχη τόπον καὶ πρωτοκαθεδρίαν εἰς πᾶσαν ἐκκλησιαστικὴν ὑπηρεσίαν μετὰ τὸν πρωτονοτάριον, ἤγουν νὰ εἶναι ἀπάνωθεν τοῦ λογοθέτου (¹)».

Ἐὰν παραβάλη τις δηλονότι τὴν σειρὰν τῶν Ἀρχιερατικῶν ὄφφικίων, ὅπως ταῦτα ἀναγράφονται εἰς τὸν περὶ οὗ ὁ λόγος Κώδικα, θὰ ἴδῃ ὅτι ἡ περὶ τοῦ ὄφφικίου τοῦ Πρωτοπαπᾶ διάκρισις, φερομένου ὡς ἕκτου μετὰ τὸν πρωτονοτάριον, καίτοι κατέχει οὗτος τὴν τελευταίαν σειρὰν εἰς τὴν κλίμακα, ὑπολειπομένης μόνης τῆς σειρᾶς τῶν διακόνων (²), τῶν ψαλτῶν (³) καὶ τοῦ χοροῦ, (⁴) εἶναι ὅμως ἀρκετὴ νὰ ἐξηγήσῃ τὴν ξεχωριστὴν θέσιν πού πέρνει στὸν κώδικα ὁ τιτουῦχος Πρωτοπαπᾶς ὅστις «ὡς λέγουσιν ἦν καθεζόμενος ἐν τῇ Ἀρχιεπισκοπῇ Πωγωνιανῆς».

Τὰ ὡς ἄνω στοιχεῖα, ἐρχόμενα τὸ πρῶτον εἰς φῶς, εἶναι ἀρκετά, ὡς φρονοῦμεν, νὰ ἐξηγήσουν τὰ τῆς ἱεραρχικῆς διατάξεως καὶ μερικῶν ἐκ τῶν Ἡπειρωτικῶν (⁵) Ἐπισκοπῶν καὶ Ἀρχιεπισκοπῶν.

Παρὰ ταῦτα ὅμως, ὁποῖος ἤθελε καταπιασθῆ μετὰ τὸ θέμα τῆς ἱστορίας Μητροπόλεων, Ἀρχιεπισκοπῶν καὶ Ἐπισκοπῶν, πρέπει νὰ λάβῃ ὑπ' ὄψιν ὅτι τὰ πάντα ἦσαν ῥευστὰ καὶ ἀκαθόριστα καὶ συνεπῶς πρέπει νὰ μὴ λησμονῆ καὶ τὰ κάτωθι πού ἀναγράφονται στὸ τέλος τοῦ περὶ οὗ ὁ λόγος κώδικος σὰν μιὰ ὑπόμνησις σοβαρὰ γιὰ τὸν ἀναγνώστη.

«Ἦσαν δὲ καὶ ἄλλαι Μητροπόλεις καὶ Ἀρχιεπισκοπαὶ καὶ Ἐπισκοπαὶ ὡς φαίνονται γεγραμμέναι εἰς τὴν διατύπωσιν τοῦ βασιλέως Κυροῦ Λέοντος τοῦ Σοφοῦ καὶ εἰς τὴν τοῦ βασιλέως Κυροῦ Ἀνδρονίκου τῶν Παλαιολόγων τοῦ Β' τῶν ἀνωθεν, ὁ ὁποῖος βασιλεὺς ὁ Παλαιολόγος ἄλλας μὲν Μητροπόλεις ἀνεβίβασε καὶ ἐτίμησεν ἀπὸ μικροῦς θρόνους εἰς μεγαλυτέρους καὶ ἄλ-

1) «Τὰ τῶν Ἀρχιερέων ὄφφικια ὡς ἐνέργειαι αὐτῶν :

«Ὁ οἰκονόμος, ὁ σακελλάριος, ὁ χαρτοφύλαξ, ὁ σακελλίων καὶ πρωτέκδικος ὁ πρωτονοτάριος, ὁ λογοθέτης, ὁ ῥεφερενδάριος καὶ ὑπομνηματογράφων, ὁ ἱερομνήμων, ὁ ὑπομιντήσκων, ὁ διδάσκαλος τοῦ Εὐαγγελίου, ὁ διδάσκαλος τοῦ Ἀποστόλου ὁ διδάσκαλος τοῦ ψαλτῆρος, ὁ ἐπὶ τῶν γονάτων, ὁ ἐπὶ τῶν κρίσεων, ὁ ἐπὶ τῶν δεήσεων, ὁ ἐπὶ τῆς ἱερᾶς καταστάσεως, ὁ ἐπὶ τῶν σεκρέτων, ὁ ἄρχων τῶν Μοναστηρίων, ὁ ἄρχων τῶν ἐκκλησιῶν, ὁ ἄρχων τοῦ Εὐαγγελίου, ὁ ἄρχων τῶν ἀντιμνησίων, ὁ ἄρχων τῶν φώτων, ὁ ῥήτωρ, ὁ δευτερεύων τῶν ἱερέων, ὁ πρωτοπαπᾶς . . .»

(Αὐτόθι σελ. 64—65)

2) Αὐτόθι σελ. 65 (δευτερεύων τῶν διακόνων).

3) Αὐτόθι σελ. 65 (πρωτοψάλτης, λαμπαδάριος).

4) Αὐτόθι σελ. 65 (ὁ δομέστιχος τοῦ α' χοροῦ, ὁ δομέστιχος τοῦ β' χοροῦ).

5) Διὰ τὴν Μητρόπολιν ἐπὶ παραδείγματι τῶν Ἰωαννίνων φέρονται εἰς τὸν περὶ οὗ ὁ λόγος Κώδικα τὰ κάτωθι :

Ὡς πρὸς τὴν σειρὰν τῶν θρόνων πού ὑπήγοντο στὸν Πατριάρχην Κωνσταντι-

λας ἑκατέβασεν εἰς θρόνους μικροτέρους ἔχων ἐξουσίαν ὡς βασιλεύς, ἀπὸ τὰς ὁποίας πολλαὶ ἐρημώθησαν καὶ τελευταίως ἠφανίσθησαν ὑπὸ τῶν ἡμᾶς κρατούντων καὶ οὔτε Μητροπολίται εὐρίσκονται εἰς τὰς Μητροπόλεις, οὔτε Ἀρχιεπίσκοποι εἰς τὰς Αρχιεπισκοπὰς, οὔτε Ἐπίσκοποι εἰς τὰς Ἐπισκοπὰς.

Οὔτε ἱερεὺς εἰς ἐκκλησίαν, οὔτε καλόγηρος εἰς Μοναστήριον ἢ εἰς μονή-
δριον ἢ εἰς κελλίον.

Οὔτε ἄλλος χριστιανὸς κοσμικὸς εἰς κάστρον ἢ εἰς χώραν, δι' οἷς κρί-
μασιν οἶδεν ὁ Θεός.

Ἐπισημαίνεται τὰ κρίματα αὐτοῦ καὶ ἀνεξιχνίαστοι αἱ ὁδοὶ αὐτοῦ.

Πεντήκοντα καὶ μία Μητροπόλεις εἶναι ἐρημομέναι καὶ ἀρχιεπισκοπαὶ
καὶ ἐπισκοπαὶ ἑκατὸν τριάκοντα.

Εἰς τὴν διατύπωσιν τοῦ ρηθέντος βασιλέως Κυρίου Λέοντος τοῦ Σο-
φοῦ εἶναι Μητροπόλεις ἑνενήντα, εἰς δὲ τοῦ ἄνωθεν εἰρημένου Ἀνδρονίκου
τοῦ Β' τῶν Πακαιολόγων εἶναι ἑκατὸν καὶ ἀρχιεπισκοπαὶ κε ».

Καὶ ἐπὶ τῆς ὥρας τοῦ περὶ οὗ ὁ λόγος Κώδικος ἀναγράφονται ἀπὸ τὸν
ἀντιγραφέα τὰ κάτωθι ἐν εἴδει ἐπιλόγου :

«Βαβαὶ τῆς παραχωρήσεως τοῦ Θεοῦ. Ἀνάγνωσον ὅλον καὶ μεγάλως
θρήνισον».

νοπόλεως τὰ Ἰωάννινα φέρονται εἰς τὴν λγ (33ην)» (Αὐτόθι σελ. 57).

Ἐπίσης ἐτέρα πληροφορία (Αὐτόθι σελ. 58) οἶσι : «ὁ Ἰωαννίνων ὑπήγετο παλαιό-
τερον εἰς τὸν Ναυπάκτου».

Ἐν τέλει ὡς πρὸς τὰς ἐπισκοπὰς τὰς ὁποίας εἶχεν ὑπὸ τὴν δικαιοδοσίαν του ὁ
Μητροπολίτης Ἰωαννίνων ἀναγράφονται (Αὐτόθι σελ. 62) τὰ κάτωθι :

Ἐπισημαίνεται ὅτι : Τοῦ Βελλᾶς, τοῦ Βουθρωτοῦ καὶ Γλυκέως, τοῦ
Δρυϊνουπόλεως καὶ τοῦ Χιμάρας».

ΑΝΔΡΑΓΑΘΙΑΙ ΑΓΝΩΣΤΩΝ ΗΠΕΙΡΩΤΩΝ

Ὅποιος ἀναδιφεῖ τὸ Ἀρχεῖον τῶν Ἀγωνιστῶν, πού βρίσκεται στήν αἴθουσα τῶν χειρογράφων τῆς Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης, δοκιμάζει ἕνα αἰσθημα ὑπερτάτης εὐχαριστήσεως διὰ τὰς μεγάλας ἢ μικράς — ἀδιάφορον — πάντοτε ὁμως ἡρωϊκὰς πράξεις καὶ ἀνδραγαθίας τὴν κατὰ τῶν ἐπανάστασιν τοῦ 1821 καὶ ἀργότερα Ἡπειρωτῶν, πού συγκαταλέγονται καὶ αὐτοὶ σιτοὺς ἀγνώστους καὶ ἀφανεῖς ἥρωας καὶ στρατιώτας τοῦ τιτανείου ἐκείνου ἀγῶνος καὶ τὴν μνήμην τῶν ὁποίων ἔχομεν ὑποχρέωσιν ὑπερτάτην νὰ ἀποκαταστήσωμεν ἀνασύροντες ἐκ τῆς λήθης τοῦλάχιστον τὰ ὀνόματα καὶ τὴν καταγωγὴν των.

Ἀναγράφομεν τὰ κατὰ τὴν δρᾶσιν μερικῶν ἐκ τῶν ἀγνώστων καὶ ἀφανῶν ἐκείνων στρατιωτῶν καὶ ἀγωνιστῶν τοῦ ἀπελευθερωτικοῦ μας ἀγῶνος.

Τὸ ὅτι κατήγοντο ἐξ Ἡλείου ἢ ἐκ ἀριστῶν νὰ ἐφελκύσῃ τὴν προσοχήν μας, ὥστε νὰ σταματήσωμεν πρὸς στιγμήν τὴν δι' ἄλλους σκοποὺς ἐρευνάν μας εἰς τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος Ἀρχεῖον τοῦ ἀγῶνος τῆς ἀνεξαρτησίας μας.

Ἄν καὶ ἐλάχιστα δείγματα ἔρχονται εἰς φῶς γύρω ἀπὸ τὴν δρᾶσιν των, πάντως ὁμως ἀποτελοῦν καὶ τὰ ψιχία αὐτὰ ἐλάχιστον δείγμα τιμῆς πρὸς τὴν μνήμην των.

**

Πιστοποιητικὸν (1)

Πιστοποιοῦμεν οἱ ὑποφαινόμενοι ὅτι ὁ ἐκ Μειζόβου τῆς Ἡλείου Κύριος Ἰωάννης Α. Κοντοπάσχος ὑπηρετήσας τὴν πατρίδα στρατιωτικῶς κατὰ τὸ διάστημα τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως, φέρων πάντοτε βαθμὸν ἀξιωματικοῦ (ὑπηρετήσας δὲ μὲ ζῆλον καὶ εὐπείθειαν εἰς τὰ καθήκοντά του) καὶ ὡς τοιοῦτον τῷ δίδομεν κατ' αἰτησίαν του τὸ παρὸν Πιστοποιητικὸν εἰς χεῖράς του διὰ νὰ τὸ χρησιμεύσῃ ὅπου ἀνήκει πρὸς ἀπόλαυσιν τῶν στρατιωτικῶν δικαιωμάτων του.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 27ῃ Ὀκτωβρίου 1839

Γ. Γρίβας

Χρ. Χ. Πέτρον

Γιάννης Κώστας

1) Ἀρχεῖον Ἀγῶνος Ἀνεξαρτησίας, Φάκελλος 91 (22888).

Πιστοποιητικὸν (α')

Ὁ Ἀναστάσιος Κώστα Μπίντος Χορμοβίτης ἀνεψιὸς τοῦ Κώστα Μάκα, εὐρεθεὶς κατὰ τὸ ἔτος 1822 μετὰ τοῦ Μαρκο - Μπότζαρι, συνάμα δὲ καὶ μετὰ τοῦ θείου του Κώστα Μάκα, κατὰ τὴν μάχην τῆς Πλάκας ἐδῶθεν τῶν πέντε πηγαδίων, ἐπληγώθη κατὰ τὴν δεξιὰν χεῖρα, ἀποκατασταθεὶς ἀνίκανος δι' ἐργασίαν.

Ὡσαύτως μετὰ ταῦτα ἐχρημάτισεν εἰς διαφόρους μάχας μετὰ τοῦ Μακρυγιάννη, Γιώργη Βάγια καὶ Σπύρου Μήλιου.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 30 Αὐγούστου 1849

Γεώργιος Κάγιας

Ἀνεύρομεν ἐπίσης εἰς τὸ αὐτὸ Ἀρχεῖον καὶ ἐξ ἄλλων μερῶν τῆς Ἑλλάδος ὑπηρεσίας πρὸς τὴν Ἡπειρον καὶ ἄλλων ἀφανῶν ἡρώων, ἰδίᾳ Ὑδραίων.

Ἀποσπῶμεν τὰ κάτωθι ἐκ τοῦ ὑπ' ἀριθμ. 103 φακέλου.

Ἐνδεικτικόν. (β')

Οἱ ὑποφαινόμενοι πλοίαρχοι τοῦ Ἀμβροητικοῦ κόλπου Πρεβέζης, πιστοποιοῦμεν ἐν καθαρῇ συνηδείῃ καὶ ἀκριβῇ ἀληθείᾳ ὅτι κατὰ τὸ ἔτος 1828 μέχρι 1830 ὁ ἐξ Ὑδρας συνδημότης μας Ἰωάννης Κωνσταντινίδης ἐβρέθη ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ μακαρίτου πλοίαρχου Δημητρίου Τεναικῆ ἐπὶ τὴν πολιορκίαν τοῦ Ἀμβροητικοῦ κόλπου στολίσκου, ὅπου μετὰ πολλῶν κινδύνων ἐμπουρκάραμεν καὶ ἐπὶ δεσάλτου ἐκυριεύσαμεν ὅλα τὰ ἐκεῖσε εὐρισκόμενα πλοῖα Ὄθωμανικὰ τζελούπαις, καθὼς καὶ τὴν κυρίευσιν τὰ κάστρα Μακρινόρου, Γκραβασαρά.

Ὁ δὲ ὁηθεὶς Ἰωάννης Κωνσταντινίδης εἰς τὴν ἐποχὴν ταύτην ἐδειξεν ὄλην τὴν ἀπαιτουμένην γεναιότητα, ἀνδρίαν, εὐπίθειαν καὶ τιμιότητα, ἐκτελὼν πάντως ὅλλα τὰ καθήκοντά του, μέχρι βοηθοῦ Α' τάξεως.

Ὅθεν κατ' αἰτησιν τοῦ εἰρημένου δίδεται τὸ παρὸν ἐνδεικτικὸν παρ' ἡμῶν τῶν πλοίαρχων διὰ τὴν ἐπισημάνωσιν τοῦ χρησιμεύοντος ὅπου ἀνήκει.

Ἐν Ὑδρᾷ τὴν 19 Μαΐου 1844.

Ὁ ἀρχηγὸς τοῦ στολίσκου

Α. Τεναικῆς

Ὁ πλοίαρχος

Ἀναστάσιος Σπαχῆς

1) Ἀρχεῖον ἀγῶνος ἀνεξαρτησίας, φάκελλος 105 ἔνθα μνημονεύονται καὶ τὰ ὀνόματα Γεωργίου Παπαγιάννη ἀπὸ Κράφι Ἰωαννίνων καὶ Κώτζη Χ. Ἡπειρώτου λοχαγοῦ ὅστις ὑπηρετήσεν ὡς ἐκατόνταρχος ἀπὸ τοῦ 1820—1829 καὶ ἀπεκατεστάθη εἰς τὴν Ναύπακτον.

2) Ἀρχεῖον ἀγῶνος ἀνεξαρτησίας, φάκελος 103 (3858).

* * *

Θὰ ηὐχόμεθα νὰ ἦτο δυνατόν διὰ συστηματικῆς ἀναδιφηστικῆς ἐρεῦνης νὰ ἀιασυχθοῦν ἐκ τῆς λήθης, ὅσον τὸ δυνατόν περισσότερα ὀνόματα τῶν ἀφανῶν καὶ ἀγνώστων ἐκείνων στρατιωτῶν.

Θὰ ἦτο τὸ καλύτερον μνημόσυνον γιὰ τὴ μνήμη των.

Τὰ στοιχεῖα αὐτὰ μποροῦν ἀργότερα μέσα στὸ πλαίσιο μιᾶς βαθύτερης ἱστορικῆς συναρμολόγησιν νὰ μᾶς ἀποκαλύψουν ὅλους τοὺς πόνους καὶ ὅλες τὰς ἀγωνίας τῆς λαϊκῆς ψυχῆς· καὶ ἔτσι σὲ μιὰ πλήμνυρα συναισθηματικῶν ἐπιζητήσεων ὁ ἥρωϊκὸς μαχητὴς ἀπὸ τὸ ἕ.α μέρος καὶ ὁ βατῆς στοχαστὴς ἀπὸ τὸ ἄλλο νὰ μᾶς δώσουν τὴν εἰκόνα κάποιου βαθύτερου καὶ ἀνωτέρου νοήματος μέσα στὸν ἀγῶνα καὶ τὴν πάλη τῆς Ζωῆς.

Δημόσια Κεντρικὴ Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

ΑΘ. ΨΑΛΙΔΑ, ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑ ΤΩΝ ΑΡΒΑΝΙΤΩΝ

Α'

Εἰς τὸ τμήμα χειρογράφων τῆς βιβλιοθήκης τῆς Ἱστορικῆς καὶ Ἐθνο-
λογικῆς Ἑταιρείας εὐρίσκεται αὐτόγραφον μιᾶς συντόμου ἱστορικῆς μελέτης
τοῦ μεγάλου Ἡπειρώτου διδασκάλου Ψαλίδα περὶ τῆς ἐθνολογικῆς προελεύ-
σεως τῶν Ἀλβανῶν ὑπὸ τὸν τίτλον :

«Ἀρχαιολογία τῶν Ἀρβανιτῶν».

Ἡ περὶ ἧς ὁ λόγος μελέτη τοῦ Ψαλίδα, καθόσον τοῦλάχιστον γνωρίζο-
μεν, δὲν εἶδε τὸ φῶς τῆς δημοσιότητος μέσα σ' ἓνα βαθύτερο καὶ συγχρο-
νισμένο ἱστορικὸ πλαίσιο, μόνον δὲ βιβλιογραφικῶς ἐμνημονεύθη καὶ κατε-
γράφη ὑπὸ τοῦ Σπυροῖδωτος Λάμπρου (1) καὶ ἄλλων.

Στὴ σύντομα αὐτῆ ἱστορικῆς μονογραφίας του (2) ὁ Ψαλίδας προσπαθεῖ
νὰ ἀποδείξῃ τὴν καταγωγὴν τῶν Ἀλβανῶν ἀπὸ τοὺς Ἰλλυριοὺς καὶ τοὺς
Θράκας.

Ἄλλ' ἄς ἀφήσουμε νὰ μιλήσῃ ὁ ἴδιος.

Παραθέτομεν τὴν περιγραφὴν του αὐτούσιον τηρήσαντες καὶ τὴν ὀρθο-
γραφίαν τοῦ αὐτογράφου, μόνον δὲ εἰς παραπεμπτικὰς ὑποσημειώσεις προσε-
θέσαμεν τὰ σχετικὰ χωρία ἀρχαίων συγγραφέων, ἰδίᾳ τοῦ Θουκυδίδου καὶ τοῦ
Στράβωνος, εἰς τὰ ὅποια παραπέμπει ὁ Ψαλίδας χωρὶς ὅμως νὰ μνημονεύῃ
λεπτομερῶς τὰ σχετικὰ βιβλία καὶ κεφάλαια ἐκ τῶν ἔργων τῶν ὡς ἄνω
συγγραφέων.

1) Ν. Ἑλληνομνημῶν, Τόμ. Ζ (1931) σελ. 471.

2) Τὸ χειρόγραφον δὲν φέρει χρονολογίαν ἀλλὰ μόνον ἀριθμὸν καταγραφῆς 116
καὶ προέρχεται ἐκ δωρεᾶς Γ. Ἀναγνωστοπούλου.

B'

ΑΘ. ΨΑΛΙΔΑ, ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑ ΤΩΝ ΑΡΒΑΝΙΤΩΝ

Τὸ γένος τῶν Ἀρβανιτῶν καὶ κατὰ τὸν Σκύλακα τὸν παλαιότατον γεωγράφον καὶ κατὰ τὸν φιλαληθέστατον ἱστορικὸν Θουκυδίδην καὶ κατὰ τὸν γεωγράφον Στράβωνα εἶναι γένος Ἰλλυρικὸν ἀρχαιότατον, ὅπου ἀπὸ ἀμνημονεύουσιν αἰῶνας ἔκατοίκησαν εἰς τὸ δυτικὸν παραθάλασσο τῆς Εὐρωπαϊκῆς Τουρκίας, ὅπου τῶρα λέγεται Ἀρβανητιά.

Τοῦτο ἀποδείχεται μὲ τὴν παρατήρησιν καὶ τῆς γλώσσης καὶ τοῦ ὄργανισμοῦ καὶ τοῦ χαρακτῆρος τῶν Ἀρβανιτῶν· ἐπειδὴ δὲ ἡ βάση τῆς γλώσσης τους εἶναι Ἰλλυρικὴ καὶ ὁ ὄργανισμὸς τους Ἰλλυρικὸς καὶ ὁ χαρακτῆρὸς τους· καὶ ἂν παράλλαξε ὁ χαρακτῆρας τῶν Ἠπειρωτῶν Ἀρβανιτῶν εἶναι αἰτία οἱ Πελασγο-λέλεγες, καὶ οἱ Ἕλληνες, ὅπου μὲ αὐτοὺς ἐνώθησαν καὶ μάλιστα οἱ δεύτεροι ἀπὸ τοὺς ὁποίους καὶ ἐνοθεύθηκεν ὁ χαρακτῆρὸς τους.

Τῶν Γκέγκηδων ὁμοῦς εἰμεινεν ἀνοθευτός.

Τοῦτο λοιπὸν τῶν Ἀρβανιτῶν τὸ γένος πρέπει νὰ ἦλθεν ἀπὸ τὰ βορειότερα μέρη τῆς Εὐρώπης τὸν καιρὸν ὅπου οἱ Σλάβονες ὄντες ἐλεύθεροι καὶ ἱκανῶς πολιτισμένοι (τὸ ὅποσον δείχεται ἀπὸ τὴν πολυαῖαν Σλαβωνικὴν γλῶσσαν ὅπου εἶναι γλῶσσα ἐντελής) κατέβηκαν εἰς τὴν Θράκην, Βουλγαρίαν, Μακεδονίαν, Σερβίαν, Μπόσναν, Δαλματίαν, Κρανιλιάν, Μποεμίαν, Ἀρβανητιά, καὶ μὲ τὸν Εὐμολπον Θράκι ἐμβῆκαν καὶ εἰς τὴν Ἀττικὴν. (1)

Δὲν ἦταν εἰς τὴν Φωκίδα (2) ὁ βασιλεὺς ὁ Θράκας Τηρεὺς (3) κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Θουκυδίδου·

Δὲν ἦταν ἀπὸ τὴν Θράκην οἱ Ἀμαζόνες ὅπου ἐλήγαν εἰς τὴν Ἀττικὴν καὶ ἐπολέμησαν μὲ τοὺς Ἀθηναίους·

Δὲν ἐπῆρεν ὁ βασιλεὺς τῶν Ἀθηνῶν Θησέας Ἀμαζόνα γυναῖκα καὶ ἐγέννησεν τὸν Ἰππόλυτον, ὡς μαρτυρεῖ ὁ τραγῳδὸς Εὐριπίδης εἰς τὴν τραγῳδίαν Ἰππόλυτον·

Σλάβονες λοιπὸν ἦταν καὶ εἶναι οἱ κάτοικοι καὶ τῆς Βουλγαρίας καὶ τῆς Θράκης καὶ τῆς Σερβίας καὶ τῆς Μπόσνας καὶ τῆς Καρνιολίας καὶ τῆς Δαλματίας καὶ τῆς Ἀρβανητίας καὶ τῆς Μακεδονίας καὶ τῆς Βοιωτίας ὅπου

1) Στράβωνος Γεωγραφικά, Βιβλίον Θ' 310—340 (*Ἐκδοσις Κοραῆ).

2) Τοῦ Αὐτοῦ, Αὐτόθι 416—425.

3) Θουκυδίδου Βιβλ. II 29 (*Ἐκδοσις Böhm).

ἐξεσλαβώνισαν καὶ μ' ὄλον ὁποῦ οἱ Ἕλληνες τοῦ; ἐνόμιζαν Δωριεῖς, μ' ὄλον τοῦτο ὡς χοντροκέφαλους τοῦ; εἶχαν Βουλγάρους, καθὼς καὶ ἦταν, καὶ τοῦτο τὸ βεβαιώνει ἡ παροιμία ὁποῦ ἔλεγαν, Βοιωτία ὕς. (1)

Ἀτὸ ἀμνημονεύτους ἄρα αἰῶνας οἱ Σλάβονες εἰς τὴν Ἡπειρον καὶ τὸ Ἰλλυρικὸν κατοικοῦν.

Εἶπαμεν ἀνωτέρω, ὅτι οἱ Σλάβονες ἦταν ποτὲ γένος πολιτισμένο καὶ ἄς μὴν εἶχαν καὶ γράμματα· ἐπειδὴ περὶ τὸ τέλος τοῦ δεκάτου αἰῶνος, ὅταν ὁ τοῦ Κιόβου Κνιάζης Βλαδίμηρος ἔγινε Χριστιανὸς μετεφράσθησαν εἰς τὴν Σλαβονικὴν γλῶσσαν ὅλα τὰ Ἑλληνικὰ Ἐκκλησιαστικὰ βιβλία χωρὶς νὰ ἔμβουν λέξεις ἀπὸ ξέναις γλώσσαις· καὶ τοῦτο ἀπεδείχνει φανερὰ ὅχι ἡ Σλαβωνικὴ γλῶσσα ἦταν καὶ εἶναι καὶ πλουσία καὶ εὐστροφος καὶ εὐσύνθετος καὶ ἐπομένως γλῶσσα γένους ὅχι ἀπολιτίστου καὶ ἀγρίου, ἀλλὰ συνετοῦ καὶ φρονίμου ὡς μαρτυρεῖ ὁ Θουκιδίδης (2) ὁ φιλαληθέστατος ἱστορικός τοῦ

1) Στράβωνος Γεωγραφικά, Βιβλ. Θ. 400—416 (*Ἐκδ. Κοραῆ).

2) Παραθέτομεν τὰ χωρία τοῦ Θουκιδίδου τὰ ὅποια μνημονεύει καὶ ὁ Ψαλίδας.
« Ἀνίστησιν οὖν ἐκ τῶν Ὀδρουσσῶν ὁρμώμενος πρῶτον μὲν τοὺς ἐντὸς τοῦ Αἴμου τε ὄρους καὶ τῆς Ροδόπης Θρακίας, ὧσων ἦρχε μέχρι θαλάσσης τῆς εἰς τὸν Εὐξείνῳν τε Πόντον καὶ τὸν Ἑλλήσποντον, ἔπειτα τοὺς ὑπερβάντας Αἴμον Γέτας καὶ ὅσα ἄλλα μέρη ἐντὸς τοῦ Ἰστρου ποταμοῦ πρὸς θαλάσσαν μᾶλλον τὴν τοῦ Εὐξείνου κατόκητο· εἰσι δ' οἱ Γέται οἱ ταύτη ὁμοροί τε τοῖς Σκύθαις καὶ ὁμόσκιοι πάντες ἵπποταξοίται. (Θουκυδ. II. Κεφ. 96 (*Ἐκδοσις Böhmie).

Καὶ κατωτέρω περὶ τῆς διοικήσεως τῶν Θρακῶν προσθέτει:

« Ἐγένετο δὲ ἡ ἀρχὴ ἡ Ὀδρουσσῶν μέγεθος φόρος τε ἐκ πάσης τῆς βαρβάρου καὶ τῶν Ἑλληνίδων πόλεων ὅσοι προσῆξαν ἐπὶ Σεύθου, ὃς ὕστερον Σιτάλκου βασιλεύσας, πλεῖστον δ' ἐποίησε τετρακοσίων ταλάντων ἀργυρίου μάλιστα δύναμιν, ἃ χρυσὸς καὶ ἀργυρὸς εἶη· καὶ δῶρα οὐκ ἐλάσσω τούτων χρυσοῦ τε καὶ ἀργύρου προσεφέρετο, χωρὶς δὲ ὅσα ὑφαντά τε καὶ λεία καὶ ἡ ἄλλη κατασκευὴ, καὶ οὐ μόνον αὐτῷ ἀλλὰ καὶ τοῖς παραδυναστεύουσί τε καὶ γενναίοις Ὀδρουσσῶν.

Κατεστήσαντο γὰρ τοῦναντίον τῆς Περσῶν βασιλείας τὸν νόμον, ὄντα μὲν καὶ τοῖς ἄλλοις Θραξί, λαμβάνειν μᾶλλον ἢ διδόναι, καὶ αἰσχίον ἦν αἰτηθέντα μὴ δοῦναι ἢ αἰτήσαντα μὴ τυχεῖν· ὁμως δὲ κατὰ τὸ δύνασθαι ἐπὶ πλεόν αὐτῷ ἐχρήσαντο, οὐ γὰρ ἦν πράξει οὐδὲν μὴ διδόντα δῶρα. Ὅστε ἐπὶ μέγα ἡ βασιλεία ἤλθεν ἰσχύος.

Τῶν γὰρ ἐν τῇ Εὐρώπῃ, ὅσαι μεταξὺ τοῦ Ἰονίου κόλπου καὶ τοῦ Εὐξείνου πόντου, μεγίστη ἐγένετο χρημάτων προσόδοι καὶ τῇ ἄλλῃ εὐδαιμονίᾳ, ἰσχυί δὲ μάχης καὶ στρατοῦ πλήθει πολὺ δευτέρα μετὰ τὴν Σκυθῶν.

Ταύτη δὲ ἀδύνατα ἐξισοῦσθαι οὐχ' ὅτι τὰ ἐν Εὐρώπῃ ἀλλ' οὐδ' ἐν τῇ Ἀσίᾳ ἔθνος ἐν πρὸς ἐν οὐκ ἔστιν ὅτι δυνατὸν Σκύθαις ὁμογνωμονοῦσι πᾶσιν ἀντιστῆναι.

Οὐ μὴν οὐδ' ἐς τὴν ἄλλην εὐβουλίαν καὶ ξύνεσιν περὶ τῶν παρόντων εἰς τὸν βίον ἄλλοις ὁμοιοῦνται».

(Περὶ βλ. Θουκυδ. II. Κεφ. 97 (*Ἐκδ. Böhmie).

Ἡσαύτως περὶ Θρακῶν λεπτομερέστερον ἐν:

Θουκυδ. II. 26, 96, 98 καὶ VII 29, 30, καὶ Στράβων. Γεωγρ. Βιβλ. Z 813—813 (*Ἐκδ. Κοραῆ).

καιροῦ του διὰ τοὺς Σλάβονας ὅπου τοὺς ὀνομάζει Σκύθας καὶ τῶν Θρασκῶν καὶ τῶν Γειῶν γείτονας.

Καὶ τοῦτοι βέβαια οἱ πολυάριθμοι καὶ συνετοὶ καὶ εὐβουλοὶ τῆς Εὐρώπης Σκύθαι κατὰ τὸν Θουκυδίκην εἶναι διάφοροι φυλαὶ τῶν Σλαβόνων, ὅπου ἐδιοικοῦντο ἀπὸ διαφόρους Κνιάζηδες (ἡγεμόνες) ἀπόπερα τοῦ Δουνάβηως εἰς τὴν Δακίαν (Βλαχομπογδανίαν) εἰς τὴν Σαρματίαν ⁽¹⁾ (Πολωνίαν καὶ Λεχίαν) καὶ ἀπόπερα τοῦ Βορυσθένη (Δνέπρου) εἰς τὴν μικρὰν Ρουσσίαν, ὅπου ἦταν ὁ Κνιάζης Βλαδίμηρος καὶ εἰς τὴν Δυτικὴν Ῥουσσίαν καὶ εἰς τὴν Μεγάλην Ρουσσίαν, Καλούγα, Τούλα, Μόσκα καὶ καθεξῆς, πόλεις τῆς Μεγάλης Ῥουσσίας.

Καὶ ἀπὸ τούτους τοὺς Ῥούσσους (ὅπου οἱ παλαιοὶ Ἕλληνες διὰ τὴν ἄγνοιαν τῆς Σλαβωνικῆς γλώσσης τοὺς ὀνόμαζαν Δάκας, Γέτας ^(*) Μασαγέτας, Σαρμάτας, ὡς διάφορα γένη καὶ μὲ ἓνα κοινὸν ὄνομα Σκύθας) εὐγῆκαν πολλάκις ὀλόκληρες φυλαὶς μὲ τοὺς ἡγεμόνας τους, ὅπου ἦταν ἐλεύθεροι, καὶ ὄχι ὑποκείμενοι εἰς ἓνα βασιλέα, σὰν τῶρα, καὶ ἐπλάκωσαν καθὼς προεῖπα τὴν Μπιοεμίαν, τὴν Καρνιολίαν καὶ τὴν Σλαβωνίαν τῆς Οὐγκαρίας καὶ ὅλην σχεδὸν τὴν Εὐρωπαϊκὴν Τουρκίαν παρὰ τὴν Ἑλλάδα, καὶ ὡς τοιοῦτοι Λαοδάμονες μὲ δίκαιον τρόπον καὶ Σλάβονες ἤγουν ἔνδοξοι, ὀνομάσθησαν, ἐπειδὴ εἰς τὴν Σλαβωνικὴν γλῶσσαν Σλάβα δόξαν δηλοῖ.

Ἀπὸ τούτους λέγω εἶναι καὶ οἱ πρῶτοι κάτοικοι τῆς Ἀρβανητιᾶς, ὅπου οἱ Ἕλληνες τοὺς ὀνόμασαν Ἰλλυριοὺς.

Ἄδηλον εἶναι ποῖα γένη ἦσαν οἱ Σλάβωνες ὅταν ἐπλάκωσαν αὐτὰ τὰ μέρη ἢμπορεῖ ὅμως γὰρ συμπεράνη τις ὅτι αὐτὰ τὰ γένη ἔπρεπε νὰ εἶναι ὀλιγάνθρωπα καὶ ἐβυθίσθησαν εἰς τὸ πολυάνθρωπον Σλαβωνικὸν ὅπου τὰ ἐπλάκωσαν ἐπειδὴ δὲ καὶ δὲν ἀπόμεινεν ἵχνος αὐτοῦ τοῦ γένους οὔτε τῆς γλώσσης του οὔτε τοῦ χαρακτῆρός του, διότι εἰς ὅλην τὴν Εὐρωπαϊκὴν Τουρκίαν, παρὰ τὴν Ἑλλάδα, ἡ Σλαβωνικὴ γλῶσσα καὶ ὁ Σλαβωνικὸς χαρακτῆρας εἶναι ποῦ περισσότερο καὶ ποῦ ὀλιγώτερον ἀλλοιωμένα ἀπὸ τὴν ἐπιμείξαν ἄλλων γενῶν ὅπου μετέπειτα ἐμβῆκαν καὶ ἀπὸ ταῖς ἐκστρατεῖαις ὅπου ἔκαμαν μὲ τὸν Μέγαν Ἀλέξανδρον εἰς τὴν Ἀσίαν, καὶ ἕστερα εἰς τὴν Ἰταλίαν, τῶν καιρῶν τῶν Αὐτοκρατόρων τῆς Ῥώμης, ἐπὶ Σιβήρου.

Καὶ ἐκεῖνο τὸ μέρος ὅπου ἔμεινεν ἀνεπίμικτον διεφύλαξε καὶ τὴν Ἰλλυρικὴν γλῶσσαν καὶ τὸν χαρακτῆρα τὸν Σλαβωνικὸν πολλὰ ὀλίγον ἀλλοιωμένα, καθὼς εἰς τὸ Μαυροβοῦνι καὶ τὴν Σερβίαν.

Καὶ τοῦτα, ὅπου λέγω, εἶναι ἀληθῆ, ἃς παρατηρηθῆ καὶ ἡ γλῶσσα καὶ ὁ χαρακτῆρ τῶν δύο αὐτῶν τόπων, ὅπου εἶπα, ἀπὸ ἄνθρωπον ἔμπειρον τῆς

1) Στραβ. Γεωγραφ. Βιβλ. Ζ. 306.

2) Θουκυδ. II. 96 (*Εκδ. Βόημε). Πρβλ. ὡσαύτως: Στράβωνος Γεωγραφικὰ Βιβλ. Ζ. 304—306. (*Εκδ. Κοραῆ).

Ἰλλυρικῆς γλώσσης διὰ τὴν εὐρῆ ὅτι ἡ Ἰλλυρικὴ γλῶσσα εἰς τούτους τοὺς τόπους ἔχει τὴν ἀλλοίωσιν τῆς πολυκαιρίας, ὅπου εἶναι ὀλίγη, καὶ πολλὰ ὀλίγαις λέξεσι ἀπὸ τῆς ξέναις διοικήσεως εἰς ταῖς ὁποῖαις κατὰ καιροὺς ὑπέπεσαν καὶ ἐξεναντίας τὴν μεγαλυτέραν ἀλλοίωσιν τὴν ἔχει ἡ Ἀρβανίτικη γλῶσσα ἢ ὁποῖα μόλις γνωρίζεται Ἰλλυρικῆ διὰ τὰ ἀκόλουθα αἴτια :

Πρῶτον ὅτι οἱ Ἰλλυροὶ (1) εἰς τὴν Ἀρβανητιὰν κατοίκησαν κατὰ κώμας, σκρόπιοι, καθὼς ἕως τὴν σήμερον κατοικοῦν, καὶ ἀκολούθως ἔλασαν τὸ πολίτευμα καὶ ὅλαις ταῖς λέξεσι τοῦ πολιτεύματος καὶ κατέστησαν τὴν γλῶσσαν τῶν τόσον πτωχὴν (τὴν πλουσιωτάτην Ἰλλυρικὴν) ὅπου ὁμοίασαν γλῶσσαν ἀγροῦν γένους.

Τόσον εἶχε ξαγοιωθῆ τὸ συνετὸν καὶ ἄβουλον γένος τῶν Σλαβόνων εἰς τὴν Ἀρβανητιὰν.

Δεύτερον ἐμβῆκαν οἱ Πελασγο - λέλεγες (2) εἰς τὴν Ἀρβανητιὰν, γένος νομαδικὸν τῆς Ἀσίας ὅπου ἐπέρασε πρῶτα εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ ἀφ' οὗ ἐδιώχθησαν ἀπὸ τοὺς Ἕλληνας κατέφυγαν εἰς τὴν Ἀρβανητιὰν καὶ ἐμίχθηκε μὲ τοὺς Ἀρβανίτες καὶ ἔγινεν ἓνα γένος.

Τρίτον ἐμβῆκαν καὶ οἱ Ἕλληνες (3) πολλοὶ ὕστερα εἰς τὴν Ἠπειρον (4), ὅπου καὶ ἕως τὴν σήμερον σῶζονται καὶ εἰς πόλεις καὶ εἰς χωρία, πρῶτα μὲ τὸν Πύρρον τὸν υἱὸν τοῦ Ἀχιλλέως ἀπὸ τὰ Φάρσαλα τῆς Θεσσαλίας, καὶ ὕστερα ἀπὸ τὴν Πελοπόννησον Δωριεῖς καὶ μάλιστα ἀπὸ τὴν Κόρινθον εἰς ὅλα τὰ παραθαλάσσια τῆς Ἀρβανητιᾶς, ἀρχηνῶντας ἀπὸ τὴν Πρέβεζαν ὡς τὴν Ἐπίδαμον (Δουράτιον) καὶ εἰς τὸ παραθάλασσο τοῦ Μπερατιοῦ, σῶζονται ἀκόμη τὰ εἰρηπία τῆς ξαϊκουστῆς Ἀπολλωνίας (5).

Τέταρτον ἐμβῆκαν Ρωμαῖοι πολλοὶ ὡς ἐξουσιασταὶ καὶ ἔκτισαν τὴν παλαιὰν Ἀλβανούπολιν, τέσσαρες ὥραις ἔξω ἀπὸ τὴν νῦν Ἐλμπασάν, τῆς ὁποίας σῶζονται πολλὰ εἰρηπία, ἦλθαν καὶ πολλοὶ Ρωμαῖοι ἔξωρ σμένοι ἀπὸ τὴν Ρώμην ὡς κακότεροποι καὶ φονεῖς ἐπὶ Σεβήρου τοῦ Αὐτοκράτορος καὶ ἐκατοίκησαν εἰς τὰ βουνὰ τῆς Ἠπείρου ὡς βουσκοὶ σκηνόβιοι οἱ ὁποῖοι ἕως τὴν σήμερον τέτοιοι φυλάγοντες ὀνομαζόμενοι Καραγκούνιδες, Βλάχοι, Ἀρβανιτόβλαχοι καὶ Μπουρτζ βλαχοι.

Καὶ πέμπτον, ἐμβῆκαν καὶ πολλοὶ Τοῦρκοι μείναντες ἀπὸ ταῖς ἐκστρατεῖαις ὅπου ἔκαμνεν ὁ Σουλτάνος εἰς αὐτὰ τὰ μέρη καὶ πολλοὶ πασάδες ὅπου

1) Θουκυδ. I. 26 καὶ IV 124. (Ἔκδ. Βόημε). Πρβλ. ὡσαύτως Στράβ. Γεωγρ. Z. 313—318. (Ἔκδ. Κοραῆ).

2) Στράβωνος Γεωγραφικὰ Βιβλ. Z. 321.

3) Θουκυδίδου I. 3 καὶ II. 17. (Ἔκδ. Βόημε). Πρβλ. ὡσαύτως Στράβωνος Γεωγραφικὰ Βιβλ. Z. 327.

4) Τοῦ Αὐτοῦ, Αὐτόθι 320—329.

5) Θουκυδίδου I. 26. (Ἔκδ. Βόημε).

ἔστελνεν ὁ ἴδιος διοικητὰς αὐτῶν τῶν μερῶν, καὶ αὐτοὶ εἶχαν καὶ πολλοὺς ὀπαδοὺς Τούρκους κοντά τους καὶ ἔμειναν εἰς τὴν Ἀρβανητιάν.

Καὶ τὸ γένος τῶν Τουρκῶν εἶναι γένος Ἀσιατικὸν ἀπὸ τὰ ἀνατολικά παραθαλάσσια τῆς Κασπίας θαλάσσης ὅπου εἶναι τὸ Τουρκιστάν καὶ οἱ Καρακαλπάκοι, γένη βάρβαρα καὶ ληστρικά.

Εἰς τὴν Ἀρβανητιάν λοιπὸν κατάντησεν ἡ Ἰλλυρικὴ γλῶσσα ἕνα μίγμα ἀπὸ λέξεις Σλαβωνικῆς, Πελασγικαῖς, Ἑλληνικαῖς, Λατινικαῖς καὶ Τουρκικαῖς.

Ἐπαρατήρησα παραπολλαῖς Ἰλλυρικαῖς, πολλαῖς Ἀσιατικαῖς, πολλαῖς Ἑλληνικαῖς καὶ πολλαῖς Λατινικαῖς.

Τὸ παράξενον ὅμως εἶναι ὅπου ἔχει καὶ σχηματισμὸν καὶ προφορὰν καὶ σύνταξιν διαφορετικὴν ἀπὸ ὅλαις ταῖς γλώσσαις, ὅπου εἶπα, καθὼς γίνεται φανερόν εἰς ἐκεῖνον ποὺ γνωρίζει τὴν Ἀρβανήτικην γλῶσσαν καὶ ὄσο ἢ τρεῖς ἀπὸ ταῖς ἄλλαις ὅπου εἶπα.

Ὡς τόσον ἡ Ἀρβανήτικη γλῶσσα ἂν καὶ ἐπῆρε πολλαῖς ξέναις λέξεις, εἶναι κατὰ πάντα πτωχὴ καὶ ἐλλειπὴς καὶ γλῶσσα ἀπολιτίτου γένους, καὶ τὸ κακὸ εἶναι ὅπου ἔχασε καὶ τὴν σύνθεσιν καὶ τὴν παραγωγὴν τῆς Ἰλλυρικῆς ἀπὸ ταῖς ὁποῖαις ἤμποροῦσε νὰ πλουτίσῃ, ἂν ἐπολιτιζόνταν τὸ γένος αὐτό.

Ἐπειδὴ εἰς τὴν Ἀρβανήτικην γλῶσσαν δὲν ἤμπορεῖ νὰ ἐξηγηθῇ τινὰς λέγωντας, ἄνθρωπος, ἀνθρωπότης, ἀνθρωπιά, ἀνθρωπίζει, φιλάνθρωπος, φιλανθρωπιά, διακρίνω, διάκρισις, διακριτικός, εὐχαριστῶ, εὐχαρίστησις, ἀχάριστος καὶ καθεξῆς.

Ἡ πολυχρόνιος πείρα εἰς τὴν Ἡπειρον μὲ ἐπληροφόρησεν ὅτι οἱ Ἀρβανίταις ἔχασαν τὸν Σλαβωνισμὸν διὰ τὰ αἷτια ὅπου εἶπα.

Οἱ Δαλμάτες ὅμως, Μπوسνάκοι, Σέρβοι, Μακεδόνες καὶ Βουλγάροι εἰς ὅλην τὴν Θράκην καὶ Παριστρίδα τὸν διεφύλαξαν, οἱ Μαυροβούνιοι ὡς τόσον καὶ Σέρβοι τὸν διεφύλαξαν καλῆτερα. (1)

Καὶ ὅλοι τοῦτοι παρὰ τοὺς Ἀλβανοὺς εἰς ταῖς ἐκκλησίαις τους τὰ Σλαβωνικά βιβλία μεταχειρίζονται.

Πολλοὶ ἐπλανήθησαν λέγοντες ὅτι οἱ Ἀρβανίταις εἶναι Ἰταλοί.

Ἐπειδὴ καὶ ἔχουν ὀλίγαις λέξεῖς Ἰταλικαῖς καὶ ἐπειδὴ τοὺς ὀνομάζουν Ἀλβανούς τὰ ξένα γένη, ἀπὸ τὸν ποταμὸν τάχα τῆς Ἰταλίας Ἄλβιν.

Αὐτοὶ ὅμως δὲν λέγονται εἰς τὴν γλῶσσάν τους Ἀλβανοὶ ἀλλὰ Σκηπιτάροι καὶ ὅταν ἔρω ᾧ τινὰς ἕνα ἂν εἰξεύρη Ἀρβανίτικα λέγει: ντὶ σκίπ; ἔρεῖς Ἀρβανίτικα;

Ἀλβανοὶ ὅμως ὀνομάσθησαν ἀπὸ τοὺς ξένους, ἐξ αἰτίας τῆς Ἀλβανουπόλεως τῶν Ῥωμαίων τῆς ὁποίας σώζονται τὰ ἐρεῖπια ὀλίγαις ὄραις ἔξω ἀπὸ τὸ Ἐλμπασάν.

1) Ἐτηρήσαμεν κατὰ τὴν ἀντιγραφὴν τοῦ χειρογράφου τὴν ὀρθογραφίαν ὅπως τὴν διατυπώνει ὁ Ψαλίδας.

Καὶ αὐτὴ ἴσως ἡ πόλις εἶχε κατοικηθῆ ἀπὸ Ἰταλοὺς καὶ ὄχι ὅλη ἡ Ἀρβανητιά.

Ἄλλοι λέγουν ὅτι οἱ Ἀρβανήταις εἶναι γένος Ἀσιατικὸν ἀπὸ τὰ παράλια τῆς Κασπίας θαλάσσης.

Ἀλλὰ καὶ τοῦτοι ἀπατήθησαν ἀπὸ μερिकाῖς λέξεις ἀνατολικαῖς, ὅπου ἔχουν καθὼς προαπέδειξα, καὶ ἀπὸ τοὺς Πελασγοὺς καὶ ἀπὸ ταῖς ἐκστρατεῖαις ὅπου ἔκαμαν τὸν καιρὸν τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου καὶ τῶν διαδόχων του εἰς τὴν Ἀσίαν.

Ἐπειδὴ ἡ Ἀρβανήτικη γλῶσσα ταῖς πρῶταις ἀναγκαῖες λέξεις ταῖς διεφύλαξε Σλαβωνικαῖς, καθὼς ἡ φωτιά, τὸ ξύλο, τρώγω, φιλεύω, χαϊδεύω, πίνω καὶ οἱ παρόμοιες, ἄπορον μόνον εἶναι τοῦτο ὅτι ἔχει καὶ μερικὲς λέξεις ὅπου δὲν εἶναι οὔτε Σλαβωνικὲς οὔτε Ἰταλικαῖς οὔτε Ἑλληνικαῖς οὔτε Ἀσιατικαῖς, καθὼς τὸ γουρούνι ὅπου τὸ ὀνομάζουν (ντάρι) οἱ Ἡπειρωτῆς Ἀρβανήταις καὶ (θίου) οἱ Γκέκηδες καὶ τὸ κάθομαι (ρι) καὶ ἄλλα ἀκόμη καὶ ὁ σχηματισμὸς τῶν ὀνομάτων καὶ τῶν ῥημάτων ὅπου προεῖπα δὲν ὁμοιάζει μὲ τὸν σχηματισμὸν τῶν γλωσσῶν ὅπου ἀπέδειξα,

Ἀθανάσιος Ψαλίδας

Γ

Καὶ ἤδη, μετὰ τὴν αὐτούσιον παράθεσιν τῆς περιγραφῆς τοῦ Ψαλίδα, θὰ ἠθέλομεν νὰ προσθέσωμεν λίγα μόνον γενικώτατα λόγια γιὰ νὰ ἐντοπίσωμεν τὸν ἀναγνώστην στὴν σπουδαιότητα τοῦ θέματος πὺ ἔθιξε ὁ μέγας Ἰωαννίτης διδάσκαλος, καὶ τὰ ὅποια δὲν ἀποβλέπουν σὲ τίποτε ἄλλο παρὰ εἰς τὸ νὰ ἐντάξουν καὶ τὴν παραπάνω ἱστορικὴν μονογραφίαν τοῦ Ψαλίδα εἰς τὸ πλαίσιον μιᾶς βαθυτέρας μελέτης τῆς Ἡπειρωτικῆς προῖστορίας καὶ ἱστορίας. Τὸ ζήτημα δηλονότι τὸ ἐθνολογικὸν στὴν Ἀλβανία καὶ τὴν Ἡπειρον, πὺ λόγῳ τῆς σπουδαιότητός του ἔθιξε καὶ ὁ Ψαλίδας μὲ τὴν προοπτικὴν τῆς ἐποχῆς του, τὸ ζήτημα τοῦ ἐποικισμοῦ διαφόρων φυλῶν, τὰ γλωσσολογικὰ δεδομένα τῶν διαφόρων φυλῶν καὶ ἐθνοτήτων, αἱ Σλαβικαὶ ἐπιδρομαὶ εἰς τὴν Ἀλβανίαν καὶ τὴν Ἡπειρον καὶ γενικὰ ἡ προῖστορικὴ πλαισίωσις καὶ ἔρευνα μὲ ἀνεπίδεκτα ἀμφισβητήσεως ἱστορικὰ κριτήρια, ἀποτελοῦν ἀκόμη καὶ μέχρι σήμερον ἀντικείμενον ἐπιστημονικῶν, γλωσσικῶν, ἱστορικῶν καὶ λαογραφικῶν ἐρευνῶν καὶ μελετῶν, χωρὶς νὰ φθάσουν εἰς ἱκανοποιητικὸν σημεῖον.

Οὕτω ἐπὶ παραδείγματι :

Ὁ Ferdinand Huppe (1) ἀποδεικνύει ὅτι οἱ Ἀλβανοὶ εἶναι ἀπόγονοι

1) H u p p e F e r d i n a n d, Über die Herkunft und Stellung der Albanie, Leipzig 1909.

τῶν ἀρχαίων Θρακῶν καὶ Ἰλλυριῶν, οἱ δέ : Nopsca Baron Frang (1), Szamatolski (2) Fischer (3) καὶ Weigand (4), γιὰ νὰ περιορισθῶμεν εἰς ἐλαχίστους ἀπὸ τὴν πλειάδα τῶν συγχρόνων ἐρευνητῶν, πραγματεύονται τὸ ὅλον πρόβλημα ὑπὸ τὸν χαρακτηριστικὸν γενικὸν τίτλον :

«Εἶναι οἱ σημερινοὶ Ἀλβανοὶ ἀπόγονοι τῶν Ἰλλυριῶν καὶ Θρακῶν ;»

Ὡσαύτως τὸ πρόβλημα τῆς Ἀλβανο - Σλαυικῆς (5) συμβιώσεως καθὼς καὶ τὸ τῶν ξένων γλωσσικῶν (6) στοιχείων στὴν Ἀλβανικὴ γλῶσσα ἀντικρύζονται στὴ σύγχρονο ἱστοριοδιφικὴ, γλωσσικὴ καὶ λαογραφικὴ ἔρευνα ὡς ἀπαραίτητα ὑπόβαθρα γύρω ἀπὸ τὴν ἐπιστημονικὴν ὀλοκλήρωσιν τοῦ θέματος.

Τὸ σημεῖον τῆς Ἀλβανο - Σλαυικῆς συμβιώσεως ὡς καὶ τῶν ξένων γλωσσικῶν στοιχείων στὴν Ἀλβανικὴ ἔθιξε διὰ μακρῶν καὶ ὁ Ψαλίδας στὴν ἀνωτέρω μονογραφίαν τού.

Ἀλλὰ ἡ ἔρευνα δὲν σταματᾷ ἕως ἐδῶ, γιὰτὶ μέσα στὸ γενικώτερον ἀντίκρουσμα τοῦ θέματος δὲν μπορεῖ νὰ ξεχωρισθῇ καὶ ἡ ἱστορία τῶν δύο αὐτῶν χωρῶν—Ἡπείρου καὶ Ἀλβανίας—καὶ ἔτσι προβάλλει μοιραία ἡ ἀπὸ κοινοῦ ἐξέταση καὶ ἔρευνα τῶν ἱστορικῶν καὶ προϊστορικῶν σχέσεων τῶν δύο χωρῶν.

Ἀπὸ ἀπόψεως γεωγραφικῆς, ἀπὸ ἀπόψεως ἐπιμιξίας τῶν διαφόρων φυλῶν, ἀπὸ ἀπόψεως γλώσσης καὶ χαρακῆρος κάμνει λόγον ὁ Ψαλίδας καὶ εἰς ἄλλο ἔργον του, τὴν Γεωγραφίαν (7).

1) Nopsca Baron Frang, Sind die heutigen Albanesen die Nachkommen der alten Illyrien? Ἐν: Zeitschrift für Ethnologie, 1914 σελ. 415 καὶ ἐφεξῆς.

2) Szamatolski, Albanien im Lichte neuer Forschung, 1910.

3) Fischer Emil, Sind die heutigen Albanesen die Nachkommen der alten Illyrien? Πρβλ. Zeitschrift für Ethnologie 1911 σελ. 564 καὶ 1913 σελ. 103.

4) Weigand, Balkanarchiv Leipzig, Τομ. I—III, 1914 σελ. 915 καὶ ἐφεξῆς. (Εἰς τὸν τρίτον ἰδίᾳ τόμον ἐδημοσιεύθησαν σπουδαῖα ἄρθρα διὰ τὸ ἐθνολογικὸν πρόβλημα ὑπὸ τὸν τίτλον: Sind die Albanesen nachkommen der Illyrien und Thraker?)

5) Jokl Norbert, Slaven und Albanien, 1935.

6) Thum b, Über die griechische Elemente in den alten barbarischen Sprachen und in Albanischen, Strassburg, 1901, σελ. 155 καὶ ἐφεξῆς. Πρβλ. ὡσαύτως: Meyer, Die Lateinische Elemente in Albanischen, Strassburg, 1888, σελ. 804 καὶ ἐφεξῆς. Robert Helbig, Die Italienische Elemente in Albanesischen Sprache, Leipzig, 1903, σελ. 137. Χατζῆ Ἀντ., Πόθεν τὸ ὄνομα Σκιπετάρη; Πρβλ. Πρακτικὰ Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν 1929, σελ. 107—111. Θωμῶ π ο ὄ λ ο υ Ἰ., Πελασγικά, Ἀθῆναι, 1912 σελ. 870.

7) Ψαλίδας Ἀθ., Γεωγραφία. Πρβλ. Ἡπειρωτικὰ Χρονικὰ 1931 σελ. 58. Γ. Χαριτάκη — Ἡ Τουρκία εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ 10' αἰῶνος ὑπὸ Α. Ψαλίδα).

«Ἡ Ἀρβανιτιά, λέγει (1), ἠμπορεῖ νὰ μοιρασθῆ εἰς δύο, εἰς ἄνω Ἀρβανητιὰ καὶ κάτω Ἀρβανητιὰ ἢ βόρειον Ἀρβανητιὰ καὶ νότιον Ἀρβανητιὰ. Ἡ νότιος ἐλέγετο τὸ πάλαι Ἡπειρος καὶ ἡ βόρειος Ἰλλυρικόν».

Καὶ κατωτέρω παρατηρεῖ (2) :

«Ἐνωθεύθησαν ὅμως οἱ Ἀρβανίταις ἀπὸ τοὺς Πελασγούς, κατὰ τὸν Στράβωνα, γένος νομαδικὸν τῆς Ἀσίας διωγμένον ἀπὸ τοὺς Ἀθηναίους καὶ εἰς τὴν Ἡπειρον κατοικῆσαν καὶ ἀπὸ τοὺς Ἕλληνας ὅπου ἔκαμαν πολλαῖς καὶ διάφοραις ἀποικίαις καὶ εἰς τὸ μεσόγειον τῆς Ἡπείρου (3) καὶ εἰς τὰ παραθαλάσσια της».

Περὶ δὲ τοῦ χαρακτηῆρος τῶν Ἀλβανῶν προσθέτει τὰ ἐξῆς (4) ὁ μέγας τῆς Ἡπείρου διδάσκαλος.

«Ἡ ἄνω Ἀρβανητιὰ λέγεται μὲ ἓνα ὄνομα Γκεγγαριὰ καὶ οἱ κάτοικοι Γκέγγιδες. Τοῦτοι οἱ Γκέγγιδες διαφέρουν πολὺ ἀπὸ τοὺς Ἡπειρώτας Ἀρβανίτας καὶ κατὰ τὸν ἱματισμὸν καὶ κατὰ τὸ ἀνάστημα καὶ κατὰ τὸν ὄργανισμὸν καὶ κατὰ τὸ πνεῦμα καὶ κατὰ τὴν γλῶσσαν.

Οἱ Ἀρβανίταις ἐπειδὴ ἐνοθεύθησαν καὶ ἀπὸ τοὺς Ἰλλυριοὺς καὶ ἀπὸ Ἕλληνας καὶ Πελασγούς ἐφύλαξαν καὶ τὸν χαρακτηῆρα καὶ τὴν γλῶσσαν τῶν τριῶν τούτων γενῶν, ἦγουν εἶναι πνευματώδεις, ἐκδικητικοὶ καὶ ὄχι ὀρμητικοί, προσεκτικοί, φειδωλοί, μικροπρεπεῖς, φιλοτάραχοι, ἀβασίλευτοι, ὑπομονητικοὶ κάθε σκληραγωγίας διὰ παραμικρὸν κέρδος, ἄπιστοι εἰς τὴν διοίκησιν διὰ τὰ χρήματα ὡς ξιπασμένοι εἰς αὐτὰ, κοινῶς ἀγράμματοι καὶ ἄτεχνοι καὶ ποταπῆς διαίτης.

Οἱ Ἀρβανίταις κλείνουν περισσότερον εἰς τὸν χαρακτηῆρα τὸν Ἑλληνικὸν παρὰ εἰς τὸν Πελασγικὸν καὶ Ἰλλυρικόν, διὰ τὴν μεγάλην ἐπιγαμίαν ὅπου ἔκαμαν μὲ τοὺς Ἕλληνας ὅπου παραπολλοὶ ἑκατοίκησαν εἰς ὅλην σχεδὸν τὴν Ἡπειρον καὶ ἐβασίλευσαν εἰς αὐτὴν πολλοὺς χρόνους».

Διάφοροι ἐρευνηταὶ προσπαθοῦν μὲ βάσιν τὰς χωρογραφικὰς, λαογραφικὰς καὶ χαρτογραφικὰς ἐρεῦνας νὰ προσδιορίσουν τὰς μορφὰς τῶν ὀμαδικῶν ἐγκαταστάσεων, τὰ προγενέστερα στρώματα τοῦ πολιτισμοῦ μιᾶς χώρας ἢ μιᾶς περιοχῆς, νὰ ἀνεύρουν τοὺς τύπους ἐγκαταστάσεων, εἰδικῶς τοῦ

1) Αὐτόθι.

2) Ψαλίδα, Αὐτόθι σελ. 46.

3) N i l s o n M a r t, Studien zur Geschichte den alten Épeiros, 1910. Πρβλ. ὡσαύτως: K l o t z s c h C a r l, Épirotische Geschichte bis zum Jahre 280. v. Chr., Berlin 1911. (Τὸ περὶ Χαόνων κεφάλαιον τῆς ὡς ἄνω Ἱστορίας τοῦ Klotzsch μετεφράσθη ὑπὸ Εὐριπίδου Σούρλα, ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἱστορία τῆς Ἀρχαίας Ἡπείρου μέχρι τοῦ ἔτους 280 π. Χ.» καὶ ἐδημοσιεύθη εἰς τὴν Ἐφημ. Ἰωαννίνων «Ἡπειρον» 1928, ἀριθ. φύλλων 2956—2961).

4) Ψαλίδα, Αὐτόθι σελ. 58.

Σλαβικοῦ καὶ Ἀλβανικοῦ, νὰ περιγράψουν ἐκεῖνα ἀπὸ τὰ ἤθη καὶ ἔθιμα ποῦ εἶναι ἐρριζωμένα εἰς ἓνα λαὸν καὶ ἐπιζοῦν ὄλων τῶν πολιτικῶν καὶ πολιτιστικῶν ἀναστατώσεων καὶ παραμένουν ζωντανὰ ὡς ἔκφρασις τῆς λαϊκῆς ψυχῆς, νὰ ἀποσαφηνίσουν τῶν σλαβικῶν (1) τοπωνυμίων ἰδίᾳ τὴν προέλευσιν καὶ νὰ συσχετίσουν μὲ τὴν ἱστορίαν τῶν μεταναστευτικῶν καὶ ἐποικιστικῶν μετακινήσεων καὶ γενικὰ νὰ ἀνασύρουν τὸν πέπλον καὶ τὴν ἀχλὺν ποῦ περιβάλλει ὀρισμένας περιόδους τῆς ἱστορίας τῆς Ἀλβανίας καὶ Ἡπείρου καὶ μάλιστα τῆς προϊστορικῆς περιόδου.

Οἱ ξένοι (2) ἐρευνηταὶ θεωροῦν τοὺς Ἡπειρώτας λογίους περισσότερον καταλλήλους γιὰ μιὰ τέτοια ἐρευνα.

«Εἰς τὸν ξένον ἐρευνητὴν, παρατηρεῖ ὁ Stadtmüller (3), ἡ λαογραφικὴ ἐρευνα παρουσιάζει πολὺ μεγαλυτέρας ψυχολογικὰς δυσχερείας παρὰ εἰς τὸν γηγενῆ εἰς ὃν εἶναι ἀπὸ νεότητός του οἰκεῖα οἱ γλωσσικοὶ ἰδιωματισμοὶ καὶ ὁ παρὰ τῷ πληθυσμῷ τρόπος τοῦ σκέπτεσθαι. Διὸ καὶ διανοίγεται ἐνταῦθα εἰς τὴν ἐντοπίαν ἐρευναν εὐρὺ καὶ εὐχάρισταν πεδίου ἐργασίας.

Τὰ μεγάλα αὐτὰ καὶ δυσχερῆ προβλήματα μόνον οἱ γηγενεῖς λόγοι δύνανται νὰ ἐπιλύσουν.»

Ὁ Μέγας τῆς Ἡπείρου καὶ τοῦ Γένους διδάσκαλος Ψαλίδας μὲ τὴν προσωπικότητα τοῦ ὁποίου κυριαρχεῖται τὸ δεύτερον ἡμισυ τῆς ΙΗ' ἑκατονταετηρίδος στὴν Ἡπειρο, ἔθιξε, ἀνάμεσα στὴν πολυσχεδῆ δρασί του, καὶ ἓνα ζήτημα ἐθνολογικὸν καὶ ἱστορικὸν σχετικὰ μὲ τὴν Ἀλβανίαν καὶ τὴν Ἡπειρο, ζήτημα ὅμως ποῦ φρονοῦμεν ὅτι οὔτε γιὰ τὴν ἐποχὴν του ἦτο λελυμένον, ἀλλ' οὔτε καὶ γιὰ τὴν σημερινὴν ἐπίσης ἐλύθη ἱκανοποιητικῶς.

Τὸ πρόβλημα αὐτὸ, ὕστερα ἀπὸ τὰς ἀδρομερῆς νύξεις ποῦ δίδει ὁ Ψαλίδας, εἶναι τοποθετημένον ἤδη στὰ πλαίσια μιᾶς συγχρονισμένης καὶ προσανατολιστικῆς περαιτέρω προωθήσεως καὶ ἐρεῦνης.

Πάντως ὑπολείπονται πολλὰ ἀκόμη ὄχι μόνον, γύρω ἀπὸ τὸ θέμα ποῦ ἐθίξεν ὁ Ψαλίδας, ἀλλὰ καὶ γύρω ἀπὸ ἄλλα ἀκόμη σπουδαιότερα καὶ σχετικὰ τόσον μὲ τὰς διαφόρους φάσεις ὅσον καὶ μὲ τὴν προϊστορικὴν πρὸ παντὸς περίοδον τῆς Ἡπειρωτικῆς μας Ἱστορίας.

1) Seliscev, Ὁ σλαβικὸς πληθυσμὸς ἐν Ἀλβανίᾳ, Σόφια 1931. Πρβλ. καὶ Ἡπειρωτικὰ Χρονικὰ 1934, σελ. 245.

2) Stadtmüller, Τὰ προβλήματα τῆς ἱστορικῆς διερευνήσεως τῆς Ἡπείρου, Ἡπειρωτικὰ Χρονικὰ 1934, σελ. 140 καὶ ἐφεξῆς.

3) Τοῦ Αὐτοῦ, Αὐτόθι, σελ. 169.

RÉSUMÉ DU CONTENU

Euripide Sourlas, La politique des Puissances Européennes en Épire (1840—1870).

L'auteur, ayant en vue de documents diplomatiques et de rapports de l'Archive du Ministère des Affaires Etrangères de l'Autriche, dans une introduction préliminaire esquisse l'orientation envers son sujet et un tableau vivant de la rivalité des Grandes Puissances en Épire pendant 1840—1870. Son matériel lui donne l'occasion de souligner l'antagonisme entre la diplomatie de l'Angleterre et celle de l'Autriche, procédant du dogme de la conservation de l'Empire Ottomane. Les documents en vue, jusqu'à présent inédits, constituent une contribution toute nouvelle à l'histoire moderne de l'Épire. En fin de son introduction l'a donné quelques insinuations concernant la manière de composition et l'esprit qu'on doit faire passer à travers la construction d'une histoire de l'Épire.

Du même auteur, Figures et personnalités du district de Konitza (Yanni Sourlas, Georges Christou, Théodose Christou et Kyrkas Papanicos).

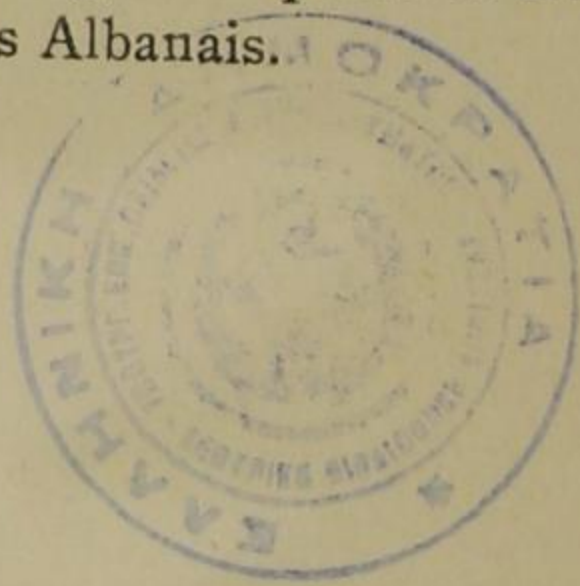
Disposant des documents historiques de son Archive familial, et, en plus, un nombre d'autres sources et de mémoires écrites et de légendes très importantes non publiées, l'a. tâche d'esquisser un tableau vif de ces personnalités et de leur activité durant la période de la souveraineté turque. Une attention toute particulière a été prêtée à l'activité politique et administrative de Yanni Sourlas, chef (Proëstos) du district de Konitza, ainsi qu'aux luttes de George Christou contre les licences du

fameux turcalbanais Silihtar Ponta. Telle l'importance de l'élément de connaissance du pays natal et de la publication des chants populaires inédits. L'esquisse est achevée par la biographie de Kyrkas Papanicos, frère de Kosta Grammaticos, secrétaire d'Ali Pacha, de nouvelles informations éclaircissent bien mieux l'arbre généalogique de Kosta Grammaticos.

D u m ê m e a u t e u r, L'évêché de Pogoniani, exploits des épirotes inconnus et «Archéologie des Albanais» de Psalidas.

Puisant ses informations d'un manuscrit de XVII s. l'a. publie pour la première fois bien de renseignements sur l'ordre hiérarchique de certains épiscopaux de l'Épire, et en particulier le titre de l'évêque de Pogoniani. Suivent des informations se rapportant à des services inconnues des Épirotes à l'Épire pendant la guerre de la libération de Grèce (1821) et puisées de l'Archive des Combattants de la Bibliothèque Nationale de Grèce, et, en fin de toute l'étude l'a. fait paraître d'un manuscrit de l'Archive de la «Société historique et nationale de Grèce» des opinions jadis inconnues du grand épirote et Didascal national Psalidas sur l'origine des Albanais.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη

ΠΙΝΑΞ ΤΩΝ ΟΝΟΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΙΣΤ' ΤΟΜΟΥ

- Ἀβδῆ Πασᾶς 20,77.
Ἀβδούλ Κερίμ Πασᾶς 75,76.
Ἀγᾶ Πρόνιος 41.
Ἀγία Μαύρα 45,70.
Ἀγκών 44.
Ἀγραφα 73.
Ἀγραφιότης Γεώργιος 52.
Ἀθανασίου Δημήτριος 163.
Ἀθηναγόρας Μητροπολίτης 85.
Ἀλεξανδρῆς Δημήτριος 52.
Ἀλῆ-μπεης 140.
Ἀλῆ Πασᾶς 27, 145, 210.
Ἀλῆ Ριζᾶ Πασᾶς 10, 58.
Ἀμπεντίν Σιαῖγος 15, 157, 158, 159, 166, 179.
Ἀναγνωστόπουλος Γ. 204, 219.
Ἀναγνώστου Ζησοῦλης 209.
Ἀνήλιο (Χιονιάδων) 159.
Ἀπολλωνία 223.
Ἀρβανητιά νότιος ἢ Ἡπειρος 227.
Ἀρβανητιά βόρειος ἢ Ἰλλυρικόν 227.
Ἀρβανιτοβλαχοὶ 223.
Ἀρίνα 158, 159.
Ἀρχιεπίσκοπος Monsignor Ambrosio 97, 99.
Ἀχμέτ Ἀγᾶς 137.
Ἀχμέτ Πασᾶς 60, 69.
Ἀχμέτ Ρασίμ Πασᾶς 33, 44, 45, 51, 84, 87, 100.
Ἀχμέτ Χασάνμπεης 137.
Ἀχμέτ Χατζῆ Ἀλῆ 65.
Ἀχριδῶν Ἐπισκοπὴ 215.
Βάγιας Γεώργιος 217.
Βαρζέλης 51.
Barker 95.
Barries 5, 8.
Βαρτζομπάν 145, 148.
Βασιλείου Μᾶρκος 163.
Βεηζαδῆς Ἀπόστολος 189.
Becker 103.
Βελλᾶς Ἐπισκοπὴ 215.
Βελῆ Μπεης (ἰατρός) 60.
Böhme 220, 221, 222, 223.
Beluzerkovich 66, 67.
Weigand 226.
Wiet 46.
Βόρειος Σ. 13, 33.
Βουρσθένης (ποταμός) 222.
Βουθρωτοῦ Ἐπισκοπὴ 215.
Brunenghi 46.
Γαζῆς Γεώργιος 145.
Γένουα 44.
Γεωργάκης Κώστας 201.
Γεωργίου Ἰωάννης 53.
Γιαννούλης Βασιλάκης 163.
Giurovich 19.
Γιαννούλης Βασιλείου 163.
Γιότης Γιώργης 163.
Γιότης Δημήτριος 163.
Γιώτης Μήτσης 146.
Γιακόπουλος Κωνσταντῖνος 52.
Yonin 25, 64, 73, 74, 75.
Γκέγκηδες 220, 225.
Γκεγγαρία ἢ ἄνω Ἀρβανητιά 227.
Γκόλιο 148.
Γκότζος Νικόλαος 140.
Γλυκέος Ἐπισκοπὴ 215.
Γουμενίτσα 92.
Γράμμος 107, 175.
Γραμματικοῦ Νικολάκης 129, 131, 138.

- Γραμματικὸς Κώστας 151.
 Γρανίτσας Ἀνδρέας 52.
 Γρίβας Γ. 216.
 Γυφτοβρουσούλα (Βούρμπιανης) 194.

 Λακία 222.
 Δημάρατος Κύρκας 182, 184.
 Δημάρατος Βασίλειος 184.
 Δημάρατος Χρῖστος 184.
 Δημάρατος Ἰωάννης 185, 200.
 Δημάρατος Λουκάς 184.
 Δημάρατος Ἀνδρέας 201.
 Δημητρίου Κίτσος 52.
 Δούμαρης Ἀνδρέας 181.
 Δούμαρης Ζήσης 129, 131.
 Δρούβας Θεόδωρος 52.
 Δρυϊνουπόλεως Ἐπισκοπή 215.

 Eisenbach 33, 71.
 Ἐλμπασάν (Ἀλβανούπολις) 223, 224.
 Ἐμίν μπες 112, 131.
 Ἐπίδαμνος 223.
 Ἐτέμ Πασᾶς 12, 16, 33, 63, 64, 66, 70,
 71, 76, 84, 85.

 Ζάλιος ἢ Ζαλιόμπες Μπουρντάνης
 158, 159, 170.
 Ζανδὲς Ἰμὴν μπες
 Ζάπγιανη 158.
 Ζαφειρίδης Θεόδωρος 52, 53.
 Ζαχαράκης Ἀνδρέας 52, 53.
 Ζαχαρῆς Γιάντσος 142.
 Ζαχαρῆς Γιώργης 163.
 Ζέρμας Γιαννούλης 158.
 Ζητούνι 132.
 Ζιάκας (Καπετάν) 176, 177.
 Zinkheisen 31.
 Zwiedinek 13, 14, 15, 16, 25, 29, 33,
 34, 36, 37, 51, 64, 71, 76, 79, 84, 86,
 89, 90, 92, 93, 94, 95, 99, 160, 161.
 Ζιούζουλη 138.
 Ζωγράφου Ἀγαθὴ 142, 143.
 Ζωγράφος Σωκράτης 152, 170.

 Ἡπειρωτικὰ Χρονικὰ 48.

 Θεοδωρίδης Θεόδωρος 41.
 Θουκυδίδης 220, 221, 222, 223.

 Θωμόπουλος Ἰωάννης 226.

 Ἰλλυρικὸν 220, 223, 224, 225.
 Ἰμὴν Πασᾶς 135.
 Ἰμπραϊμ Πασᾶς 91, 93.
 Ἰσμαήλ Πασᾶς 11.
 Ἰστρος (ποταμὸς) 221.
 Ἰωαννίνων Μητρόπολις 215.
 Ἰωάννου Ζαχαρίας
 Ἰωσήφ Μητροπολίτης 112, 131.

 Κάγιας Γεώργιος 217.
 Κάντσικο 175.
 Καραγιάννης Τάκης 52.
 Καραμπασης Κυριᾶκος 52.
 Καραούλης Γεώργιος 52, 53.
 Καρβασαράς 217.
 Καραγκούνηδες 223.
 Καραϊσκάκης 145.
 Καργιές (Βούρη) 159.
 Καταραχιάς Θανάσης 159.
 Καπτιμάλης Χρῖστος 132.
 Κέοκωρα 70.
 Κιαζήμ μπες 145.
 Κιαζήμ Στάργιας 157.
 Chiari 24, 25, 47, 81.
 Clarendon 18.
 Klotzsch Carl 227.
 Κοντοπάσχος Ἰωάννης 216.
 Κόρινθος 223.
 Κοραῆς 220, 221, 222, 223.
 Κόψης Τζίμος 200.
 Κουγέας Σωκράτης 181.
 Κουτσόβλαχοι 26, 27.
 Κουτσονίκας Γιάννης 52, 53.
 Κουτζαράκης Δημήτριος 52.
 Crambon 26, 33, 45.
 Κυπαρίσσης Ζήσης 210.
 Κώτζης Χρῖστος 217.
 Κώστας Γιάννης 216.
 Κώτας Ζήση 140.

 Λάζος (Καπετάν) — (Σέλτσι Κονίτσας)
 152, 170.
 Λάμπρος Θύμιος 21.
 Λάμπρος Σπυρίδων 4, 219.
 Λάρισα 209.
 Λευτεροχώρι (Μακεδονίας) 209.

- Λιάκος (Βούρμπιανη) 170.
 Λιβόρνον 44.
 Λιάμπης Δημήτριος 131, 132.
 Λιατιφ ἐφένδης 133, 137.
 Λιόντος Ἀντώνιος 53.
 Limrogani 48.
 Λισκάτσι 149.
 Λισκοβίκι 159.
 Λόκνιτσα (Βούρμπιανη) 194.
 Logworth 18, 20, 21.

 Μαβριπίνα (Βούρμπιανης) 194.
 Μάκας Κώστας 217.
 Μακρυνόρος 217.
 Μάλτα 44.
 Μαχμούτ Ἀγᾶς 61.
 Μελισσόπετρα (Πυρσόγιανης) 172.
 Μεμέτ μπης 156.
 Mendorf Rouilly 25, 43.
 Μεχμέτ Ρεσήτ Πασᾶς 112, 132, 133, 134, 135, 136.
 Μερσίν μπης 117, 170.
 Metzke 4, 5,
 Μέτσοβον 21.
 Metternich 9, 56.
 Meyer 226.
 Μονή Σπηλιᾶς 52.
 Μουσταφᾶ Ρεσήτ Πασᾶς 48.
 Μουσταφᾶ Σκενδέρμπης 60.
 Μουχτάραγας Ἐρσέκας 152.
 Μουχαμέτ Γιαγαμπης 139.
 Μουχαμέτ Σκενδέρμπης 60.
 Moritz Ritter 5.
 Μπάντσα 153, 177.
 Μπεκὺρ Ἀγᾶς 137.
 Μπεράτι 223.
 Μπιζανιαῖς 210, 221.
 Μπίντος Κώστας 217.
 Μπότζαρης Μᾶρκος 217.
 Μπριάζα 158.
 Μποζιγράδι 159.

 Νάκου Μίχος 188, 209.
 Νάσιου Ἀδάμος 129, 131.
 Νάτσης Κώστας 147.
 Νεάπολις 44.
 Νετζίπ Κοστεβίστης 156.
 Νετζίπ μπης Μπουρνιάνης 157, 170.

 Νιγκοβάνι 175.
 Νικολάου Ἰωάννης 213.
 Νικολάου Ζήσος 132.
 Nicolesco 175.
 Νικολαΐδης Κλ. 27.
 Nilson Mart 227.
 Nietzsche 4.
 Νίτζικας Ζήσης 230.
 Νούτσης Γιώτης 204.
 Novalis 107.
 Νούτσης Δημοσθένης 163.
 Nopsca Bauen Frang 226.
 Norbert Jokl 226.
 Νταμπόρι (Πυρσόγιανης) 194.
 Νταβέλης 158.
 Νταλιάμπης Κιαβζέζης 151, 170.
 Ντέρτη (Καστάνιανης) 172.
 Ντόρα (Βούρμπιανης) 194.

 Οἰκονόμου Ἰωάννης 53.
 Ὄμερ Ἀγᾶς 61.
 Ὄσμάν μπης Ζαβαλιάνης 156, 157.
 Ὄσμάν Πασᾶς 41.

 Παλαβὸς 152.
 Παναγιώτου Ἰωάννης 53.
 Παπαδημήτρης Παπασωτήρης 196.
 Παπαϊωάννου Δημήτρης 196.
 Παπανδρέου Γ. 12.
 Παπαρίζος 183, 185.
 Παπαρηγόπουλος Κωνσταντῖνος 4.
 Παρθένιος Μητροπολίτης 85.
 Παρπαδίτσα (Βούρμπιανης) 194.
 Παλαιολόγος Β. Ἀνδρόνικος 213, 214, 215.
 Παπαγιάννης Γεώργιος 217.
 Πασαλίκιον Ἰωανίνων 51.
 Πατσέλης Νικόλαος 145.
 Παπαχαράλαμπος Πανταζῆς 163.
 Παπανίκος Κύρκας 181, 193, 198, 210, 212.
 Pater Bonaventura 97.
 Pater Fortunato 97.
 Παπαχαρίσης Τζότης 202, 205, 206.
 Πελασογοῖ 220, 222, 225.
 Πέτρου Χρῆστος 216,
 Πετζίγκαδος 194.
 Πλικάτι 151.

- Πλίσγιανη (Κονίτσης) 205.
 Πόδα ἢ Πόδες ἢ Πόντα (Λεσκοβικίου)
 119, 120, 135, 136, 138, 145.
 Πόγιαννη 156.
 Πορί (Βούρμπιανη) 194.
 Roujade Eugène 145.
 Πράζες Θύμιος 139.
 Πριάσοπο (Βούρμ.) 194.
 Πρέβεζα 223.
 Prokesch 9, 57, 81.
 Rouqueville 27.
 Πυρσόγιαννη 135, 136.
 Πωγωνιανῆς Ἐπισκοπὴ 213, 214.
 Πρωτόπαπας Γεώργιος 129, 131.
 Πρωτοπαπᾶς Χρηστάκης 132.

 Ραδοβίτσιον 73, 94.
 Ρεμπέλης Χαρ. 201.
 Ρεσήδ Πασᾶς 54, 55.
 Ρίζος Γεώργιος 139.
 Ρίζος Κύρκας 210.
 Ρουστὲμ Πασᾶς 24, 80.

 Σαγιάδα 206.
 Σαλίμ Πασᾶς 80.
 Σαμαρίνα 158, 159.
 Σαμπάν μπες 173.
 Σαρανταπόρης Ἐμίνης 129.
 Seliscen 228.
 Σερασκεράτον Ρούμελης 55.
 Σιαμπάμπες Τσάτσης 178.
 Σιλιχτάρ Πόντα 135, 138, 145.
 Σιλιχτάρης Βακήπης 119, 120, 136.
 Sir Henry Ward 19.
 Σιτάλης 221.
 Σκενδέρης Κωνσταντῖνος 105.
 Σκούρης Γιάννης 152.
 Σκορβάλια (Βούρμ.) 194.
 Σλάβωνες 220, 221, 222.
 Σμόλιγκας 107, 158, 175, 177.
 Σμολένσκης (Στρατηγός) 89.
 Σόγιος Εὐάγγελος 53.
 Σουλτάν Μαχμούτ 134.—Σουλτᾶνος Μου-
 ρᾶτ 175.
 Σούρλας Γιάννης 103, 129, 131, 133,
 437, 138, 139, 140, 151.
 Σούρλας Εὐριπίδης 3, 42, 43, 103, 141,
 145, 169, 181, 227.

 Σούρλας Κώτας 140.
 Σούρλας Κώστας 187, 201, 203, 204.
 Σπυρίδων Μητροπολίτης (Ἰωαννίνων) 40.
 Sprengler 104, 108.
 Σπαχῆς Ἀναστάσιος 217.
 Σπύρου Μήλιος 217.
 Schönfeld 5.
 Σταύρου Μίχος 140.
 Statmüller 228.
 Στεργίου Ἀριστείδης 103.
 Στέργιος Φίλιππος 184.
 Στέργιος Γιάννης 184,
 Στεργιάδης Στέργιος 184.
 Στέργιος Μήτσης 206.
 Στάργιο (Κολώνιας) 173.
 Stuart 166.
 Στράβων 220, 221, 222, 223.
 Szamat olski 226.

 Tagore Rabindranath 167,
 Ταχίρης Ἀρπιάσης 205.
 Τεναικὲς Δημήτριος 217.
 Τζατζίς μπες 147.
 Τζεπέλης Ζήσης 163.
 Τζοανόπουλος 20.
 Τζούκαλης Ζήσης 195.
 Τζούμας Χρῆστος 184.
 Τόγκας Χρῆστος 140.
 Thumb 226.
 Τσαρισόβα 200.
 Τσέρος 200.
 Τζίμες 159.
 Τσίλας Χρῆστος 163.
 Τούρνοβον (Κονίτσης) 149.

 Φάρσαλα (Θεσσαλίας) 223.
 Φεήμ-μπες Μπουρνιάτης 170.
 Philipson 175.
 Fischer Fmil 226.
 Von Beust 25, 27, 29, 33, 50, 62, 73,
 76, 84, 88, 87, 89, 90, 92, 93, 94, 95,
 99, 102.
 Von Buol Schauenstein 33, 48.
 Von Bruck 23, 48, 49.
 Φουὰτ Πασᾶς 55.
 Φουὰτ Ἐφένδης 23.
 Φούρκα (Κονίτσης) 158.
 Φραγκούδης 69, 79.

Haas Ferdinand 9, 58, 72, 81.
 Hahn 8, 33, 56, 60.
 Χαητάραγας 209.
 Χακίμ ἐφένδης 135.
 Χαλήλ Πασᾶς 52.
 Χάρης Πέτρος 4.
 Χαριτάκης Γεώργιος 226.
 Χασάν μπης 136.
 Χατζῆς Ἀντώνιος 226.
 Hölderlin 106.
 Χιμάρας Ἐπισκοπή 215.
 Χιονιάδες 149.
 Χολέβας 152.
 Χορμόβας 158.
 Χουρσίτ Πασᾶς 145.
 Hussong 166.
 Χουσεῖν μπης 187.

Huppe Ferdinand 225.
 Χρήστου Ἀνδρέας 174, 175.
 Χρήστου Ἀδάμος 141.
 Χρήστου Ἀπόστολος 141, 193.
 Χρήστου Ἀναστάσης 143.
 Χρήστου Κ. Βασίλειος 105, 107, 143,
 145, 169.
 Χρήστου Κ. Γιώργης 141, 142, 145,
 147, 150, 155, 157, 160, 138.
 Χρήστου Γιαννάκης 144.
 Χρήστου Θεοδόσης 178, 179.
 Χρήστου Γ. Κωσταντῆς 141, 143, 144,
 145, 146, 147, 151, 177.
 Χρήστου Μάνθος 143.
 Ψαλίδας Ἀθανάσιος 219, 220, 221, 222,
 224, 225, 226, 227, 228.

Δημόσια Κεντρικὴ Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

ΤΑ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΤΟΥ ΙΣΤ' ΤΟΜΟΥ

Π Ρ Α Γ Μ Α Τ Ε Ι Α Ι

Εὐριπίδου Σούρλα, Ἡ Πολιτικὴ τῶν Εὐρωπαϊκῶν Δυνάμεων ἐν Ἡπείρῳ (Περίοδος 1840—1870).

Ἐπὶ τῇ βάσει διπλωματικῶν ἐγγράφων καὶ ἐκθέσεων τοῦ Ἀρχείου Ὑπουργείου Ἐξωτερικῶν Αὐστρίας (Βιέννη), τὸ πρῶτον ἐκδιδομένων . . . . . 3—102

ΜΟΡΦΕΣ ΚΑΙ ΦΥΣΙΟΓΝΩΜΙΕΣ ΕΚ ΤΗΣ ΕΠΑΡΧΙΑΣ ΚΟΝΙΤΣΗΣ

<i>Εὐριπίδου Σούρλα</i> , Γιάννης Κ. Σούρλας	103—140
» » Γιώργης Κ. Χρήστου	141—168
» » Θεοδόσης Χρήστου	169—180
» » Κύρκας Παπανίκου	181—212

ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ

<i>Εὐριπίδου Σούρλα</i> , Ἡ Ἐπισκοπὴ Πωγωνιανῆς	213—215
» » Ἀνθραγαθίαι ἀγνώστων Ἡπειρωτῶν	216—218
» » Ψαλίδα Ἀθ. «Ἀρχαιολογία τῶν Ἀρβανιτῶν»	219—228

Chroniques Épirotes - Résumé du Contenu	229—230
Πίναξ τῶν ὀνομάτων τοῦ ΙΣΤ' Τόμου	231—235

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΙΔΡΥΘΕΙΣΑ ΤΩ 1841

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΜΕΤΟΧΙΚΟΝ ΚΑΙ ΑΠΟΘΕΜΑΤΙΚΟΝ	ΔΡΧ.	1.205.000.000
ΚΑΤΑΘΕΣΕΙΣ (τῆ 31ῃ Δεκεμβρίου 1939)	>	10.800.000.000

ΔΙΟΙΚΗΤΗΣ

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΣΠΥΡ. ΜΕΡΚΟΥΡΗΣ

ΚΥΡΙΩΤΕΡΑΙ ΕΡΓΑΣΙΑΙ ΤΗΣ ΤΡΑΠΕΖΗΣ

Προεξόφλησις συναλλαγματικῶν καὶ γραμματίων εἰς διαταγήν, τοκομεριδίων καὶ ἄλλων οἰωνδήποτε ἐμπορικῶν καὶ βιομηχανικῶν τίτλων.

Ἄγορά καὶ πώλησις ἐξωτερικοῦ συναλλάγματος.

Δάνεια καὶ πιστώσεις δι' ἀνοικτοῦ λογαριασμοῦ ἐπὶ ἐνεχύρῳ δημοσίων χρεωγράφων, μετοχῶν καὶ ὁμολογιῶν ἐταιρειῶν, ἐμπορευμάτων καὶ ἐνεχυρογράφων.

Προκαταβολαὶ ἐπὶ φορτωτικῶν καὶ πιστώσεις πρὸς παραλαβὴν φορτωτικῶν ἐν τῇ ἡμεδαπῇ καὶ τῇ ἀλλοδαπῇ.

Καταθέσεις ὄψεως, προθεσμίας καὶ διαρκεῖς εἰς δραχμάς.

Καταθέσεις Ταμιευτηρίου εἰς δραχμάς.

Τηλεγραφικαὶ καὶ ταχυδρομικαὶ ἐντολαὶ πληρωμῆς ἐπὶ τοῦ ἐσωτερικοῦ καὶ τοῦ ἐξωτερικοῦ.

Ἐκδοσις πιστωτικῶν ἐπιστολῶν.

Ἐκδοσις ἐπιταγῶν ἐπὶ τοῦ ἐσωτερικοῦ καὶ τοῦ ἐξωτερικοῦ.

Εἰσπραξις συναλλαγματικῶν, γραμματίων εἰς διαταγήν, ἐπιταγῶν, φορτωτικῶν καὶ ἄλλων ἀξιῶν.

Ἄγορά καὶ πώλησις μετοχῶν καὶ ὁμολογιῶν ἐν τῷ Χρηματιστηρίῳ Ἀθηνῶν διὰ λογαριασμὸν τρίτων.

Φύλαξις χρηματογράφων παντὸς εἴδους.

Ἐκμίσθωσις χρηματοκιβωτίων πρὸς φύλαξιν τίτλων καὶ τιμαλφῶν ἀντικειμένων.

Παροχὴ ἐγγυήσεων ὑπὲρ τρίτων.

ΑΓΡΟΤΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΑ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑΙ ΕΝΙΣΧΥΣΕΙΣ ΕΝ ΣΥΝΟΛΩ

ΔΡΧ. 1.950.000.000

ΕΡΓΑΣΙΑΙ ΤΗΣ ΤΡΑΠΕΖΗΣ

Η ΑΓΡΟΤΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΠΑΡΕΧΕΙ :

- Βραχυπρόθεσμα καλλιεργητικά δάνεια.
- Μεσοπρόθεσμα και Μακροπρόθεσμα δάνεια δια τήν συμπλήρωσιν τῶν ἐφοδίων τῶν ἀγροτῶν καὶ τήν βελτίωσιν τῶν κτημάτων.
- Δάνεια ἐπὶ ἐνεχύρω γεωργικῶν προϊόντων.

Η ΑΓΡΟΤΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ :

- Προστατεύει τήν τιμήν τῶν γεωργικῶν προϊόντων καὶ μεσολαβεῖ δια τήν διάθεσίν των ἀπ' εὐθείας εἰς τήν κατανάλωσιν.
- Ἐνισχύει τήν κτηνοτροφίαν, συροτροφίαν, μελισσοκομίαν, δενδροκομίαν καὶ λοιποὺς γεωργικοὺς πλοῦτοπαραγωγικοὺς κλάδους.
- Καθοδηγεῖ μὲ τὰς Γεωπονικὰς τῆς υπηρεσίας τὸν ἀγροτικὸν κόσμον καὶ ἐποπτεύει τοὺς Συναγμοὺς, ἐνισχύουσα τήν ἀνάπτυξιν τοῦ συνεταιριστικοῦ πνεύματος.
- Ἀσφαλίζει τὰ γεωργικὰ προϊόντα κατὰ κινδύνων πυρός.

Η ΑΓΡΟΤΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΔΕΧΕΤΑΙ ΚΑΤΑΘΕΣΕΙΣ :

ΤΑΜΕΥΤΗΡΙΟΝ : 3 3/4 % μέχρις 100.000 δραχμῶν

ΡΥΨΩΣ . . . . . : 3 1/2 %

ΠΡΟΘΕΣΜΙΑΣ . . : 4 1/2 % — 6 %

Τὰ ἐπιτόκια προθεσμίας ποικίλλουν ἀναλόγως τῆς προθεσμίας τῆς καταθέσεως,

Αἱ καταθέσεις ἔχουσαι ἀσφάλειαν τήν ὀλοκληρωτικὴν ἐγγύησιν τοῦ Κράτους καὶ ἀπαλλασσόμεναι τελῶν χαρτοσήμου ἐνεργοῦνται εἰς :

ΤΟ ΚΕΝΤΡΙΚΟΝ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑ : Ἐν Ἀθήναις, ὁδὸς Πανεπιστημίου 31.

ΤΑ ΥΠΟΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΑ : Ἐν Θεσσαλονίκῃ, Ἰωαννίνοις, Λαρίσῃ, Μυτιλήνῃ, Χανίοις, Ἡρακλείῳ, Ρεθύμνῃ, Ἀγίῳ Νικολάῳ, Βάμῳ, Σέρραϊς, Δράμα, Καβάλλα, Ξάνθῃ, Καρδίτῃ, Ἀγρινίῳ, Ξυλοκάστρῳ, Λαμίᾳ, Λιδυμοτείχῳ, Τριπόλει.

ΤΑΣ ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΕΙΑΣ : Εἰς ὅλας τὰς ἐπαρχιακὰς πόλεις ὅπου ὑπάρχουν Ὑποκαταστήματα τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς τὰ ὅποια καὶ τήν ἀντιπροσωπεύουν.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ

ΜΕΛΕΤΑΙ ΑΝΑΦΕΡΟΜΕΝΑΙ ΕΙΣ ΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑΝ ΤΗΣ ΗΠΕΙΡΟΥ

1. ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΑΣ ΗΠΕΙΡΟΥ μέχρι τοῦ 280 π.χ. (ἐκ τοῦ ἔργου τοῦ Klotz, Epirotische Geschichte bis zum Jahre 280 a. Ch. Leipzig, 1911). — Ἐφημ. Ἡπειρος Ἰωαννίνων 1928.
2. ΗΠΕΙΡΟΣ ΚΑΙ ΑΥΣΤΡΙΑΚΗ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΑ. Ἐπὶ τῇ βάσει διπλωματικῶν ἐγγράφων καὶ ἐκθέσεων τοῦ Ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς Αὐστρίας (Βιέννη), τὸ πρῶτον δημοσιευομένων. (Ἡπειρωτικά Χρονικά 1932 σελ. 67-130).
3. Η ΗΠΕΙΡΟΣ ΕΠΙ ΤΟΥΡΚΟΚΡΑΤΙΑΣ (Ἡπειρωτικά Χρονικά 1937 σελ. 133-150).
4. Ο ΨΑΛΙΔΑΣ ΚΑΙ ΤΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟΝ ΤΗΣ ΒΙΕΝΝΗΣ. (Ἡπειρωτικά Χρονικά 1937 σελ. 157-159).
5. Ο ΕΚ ΔΕΛΒΙΝΑΚΙΟΥ ΤΗΣ ΗΠΕΙΡΟΥ ΓΡΑΜΜΑΤΕΥΣ ΤΟΥ ΚΑΡΑΪΣΚΑΚΗ ΓΑΖΗΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ: Ἐν Third Annual Society of Epirotes «Anagenissis» New York 1936 σελ. 9-16.
6. ΚΩΣΤΑΣ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΟΣ (Ἡπειρωτικά 1938 σελ. 27-34).
7. Η ΙΕΡΑ ΜΟΝΗ ΒΕΛΛΑΣ. (Ἡπειρωτικά Χρονικά 1929 σελ. 235-254)
8. ΚΩΣΤΑΣ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΟΣ. (Ἡπειρωτικά Χρονικά 1939 σελ. 1-80).
9. ΣΥΜΒΟΛΗ ΕΙΣ ΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑΝ ΤΗΣ ΕΠΑΡΧΙΑΣ ΚΟΝΙΤΣΗΣ.
Α'. Ἱστορικαὶ καὶ πραγματικαὶ πλάναι τοῦ Rouqueville.
Β'. Ἀπὸ τὸν ἰδιωτικὸν καὶ δημόσιον βίον τῶν ὑποδούλων τῆς ἐπαρχίας Κονίτσης ἐπὶ Τουρκοκρατίας. (Ἡπειρωτικά Χρονικά 1929 σελ. 196-234).
10. ΕΠΑΡΧΙΑ ΚΟΝΙΤΣΗΣ ΚΑΙ ΑΛΒΑΝΟΙ ΜΠΕΗΔΕΣ. (Ἡπειρωτικά Χρονικά 1937 σελ. 151-156).

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ
ΜΕΛΕΤΑΙ ΑΝΑΦΕΡΟΜΕΝΑΙ ΕΙΣ ΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑΝ
ΤΗΣ ΕΠΑΡΧΙΑΣ ΚΟΝΙΤΣΗΣ

---

1. ΔΙΑΣΧΙΖΟΝΤΑΣ ΤΗΝ ΕΠΑΡΧΙΑΝ ΚΟΝΙΤΣΗΣ. *Ἐν Society of Epirotes «Anagenissis» New-York 1939* σελ. 25-35.
  2. ΣΥΜΒΟΛΗ ΕΙΣ ΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑΝ ΤΗΣ ΕΠΑΡΧΙΑΣ ΚΟΝΙΤΣΗΣ.
Α'. Ἱστορικαὶ καὶ πραγματικαὶ πλάναι τοῦ *Roumeville* περὶ τῆς ἐπαρχίας Κονίτσης. (*Ἡπειρωτικὰ Χρονικὰ 1929* σελ. 196-206).
Β'. Ἀπὸ τὸν ἱστορικὸν καὶ δημόσιον βίον τῶν εὐποδούλων τῆς ἐπαρχίας Κονίτσης ἐπὶ Τουρκοκρατίας. (Ἐπὶ τῇ βάσει ἐγγράφων τὸ πρῶτον δημοσιευμένων ἐκ τοῦ Οἰκογενειακοῦ Ἀρχείου). *Ἡπειρωτικὰ Χρονικὰ 1929* σελ. 207-234.
  3. ΚΩΣΤΑΣ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΟΣ. (*Ἡπειρωτικὰ Χρονικὰ 1938* σελ. 57-34.)
  4. ΕΠΑΡΧΙΑ ΚΟΝΙΤΣΗΣ ΚΑΙ ΑΛΒΑΝΟΙ ΜΠΕΗΔΕΣ (*Ἡπειρωτικὰ Χρονικὰ 1937* σελ. 151-156).
  5. ΚΩΣΤΑΣ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΟΣ. (*Ἡπειρωτικὰ Χρονικὰ 1939* 1-80).
  6. ΚΩΣΤΑΝΤΗΣ ΧΡΗΣΤΟΥ. (*Ἡπειρωτικὸν Βῆμα Ἀθηνῶν 1939*).
-